

SKRIFTER

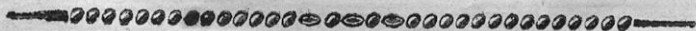
i obunden stil

af

FRANS M. FRANZEN.

Första Bandet.

ÖREBRO,

N. M. LINDHS Boktryckeri.

—
1835.

SKRIFTER

i obunden stil

af

FRANS M. FRANZEN.

Första Bandet.

ÖRBERG,

N. M. Lindens Boktryckeri.

1882

T A L

vid åtskilliga tillfällen

af

FRANS M. FRANZEN.

ÖREBRO,
N. M. LINDHS Boktryckeri.

1835.

Företal.

Vid alla de skrifter, som detta band innehåller, ehuru i obunden stil skrifna, har dock författaren sjelf känt sig bunden att uppfylla en, om icke alltid ovilkorlig, likväl åtagen skyldighet. Ur denna synpunkt må de således bedömmas, icke såsom fria utgjutelser af snillet och talegåfvan. Af den mängd Minnesord vid grafven, som författarens kall föranledt, äro här endast de upptagna, hvilkas föremål antingen genom sin plats och sitt namn fäst en allmännares uppmärksamhet, eller oakadt sin obemärkta lefnad synts vid sin bortgång förtjena en längre åminnelse, än det ögonblickets, då de begrofvos. Ehuru i hast författade, lemnas dessa Skrifter liksom de öfriga i sin ursprungliga beskaffenhet åt en allmänhet, af hvilken författaren i mer än 40 år varit van att erfara en öfverseende ynnest.

I en samling af tal, vid så olika tillfällen hållna, och efter dem både till föremål och skrifart lämpade, kan icke allt vara för alla. En del äro icke egentliga tal, ehuru för åhörare upplästa. I allmänhet har författaren sällan bemödat sig om annan värtalighet än den enkla, som gör sig sjelf genom ämnets riktiga uppfattning och klara framställning.

Förord.

Vid alla de skrifter, som detta band innehåller, har författaren i obunden all skrift, har dock författaren ej kunnat sig bunden att uppfylla en, som icke alltid oväntad, liksom åtskilliga skriftlighet. För den som avsynt med de således bedömnas, icke såsom en utgåva af en eller två taler. Af den utgåva minnades vid förut, som författaren har här endast de utgåvor, hvil-
ka författaren genom sin plats och sin namn
har en allmän utgåva sammanställt. eller ock
sin utgåva sammanställt med sin utgåva för-
gående en längre sammanställning, än det egentliga
af de utgåvor, som i det följande samman-
ställas. Skriftlighet liksom de utgåvor i sin utgåva
och skriftlighet af en allmän, af hvilken författa-
ren i det här är varit en utgåva en öfver-
gående utgåva.

I en samling af tal, vid så olika tillfällen
utgåva, och efter dem både till förtäring och skrift-
utgåva, kan icke alla vara för alla. En del är
den egentliga tal, och den för förtäring utgåva,
i utgåva har förtäring utgåva utgåva sig en
utgåva utgåva än den enda, som gör sig
utgåva utgåva utgåva utgåva och här fram-
gång.

Innehåll.

	sid.
<i>Inträdes-Tal i Svenska Akademien</i> - - -	1
<i>Tal i Svenska Akademien vid hennes offentliga Sammankomst d. 29 Nov. 1826</i>	57
<i>Inträdes-Tal i Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-Akademien</i> - - -	65
<i>Tal i Kongl. Vettenskaps-Akademien vid nedläggandet af Præsidium</i> - - -	145
<i>Tal i Nerikes Bibel-Sällskap</i> - - -	163
<i>Tal i Svenska Bibel-Sällskapet</i> - - -	176
<i>Tal i Evangeliska Sällskapet</i> - - -	193
<i>Tal i Stockholms Prestsällskap</i> - - -	217
<i>Tal vid Reformations-Festen 1817</i> - - -	237
<i>Tal vid Jubelhögtiden 1830</i> - - -	257
<i>På Klagodagen d. 29 April 1818</i> - - -	275
<i>Vid Riksdagens öppnande 1834</i> - - -	292
<i>Minnesord vid grafven.</i>	
<i>Vid Justitie-Rådet m. m. Toréns jordfästning</i> - - -	313
<i>Vid Justitie-Rådet m. m. Bloms</i> - - -	321
<i>Vid Presidenten m. m. Frih. v. Strokirchs</i>	327
<i>Vid Hans Excellens Grefve Brahes</i> - -	332
<i>Vid Commerce-Rådet Lenngrens</i> - - -	340
<i>Vid Enkefru Justitie-Rådinnan Palmsvårds</i>	345
<i>Vid Stats-Rådet Grefve Wirséns</i> - - -	348
<i>Vid Kammarherren Grefve Falkenbergs</i> -	355
<i>Vid Friherrinnan Åkerhjelm</i> - - -	359
<i>Vid Lärftskramhandlaren Hazelii</i> - - -	365
<i>Vid tillförordn. Öfver-Ståthållaren m. m. Friherre Edelcreutz's</i> - - -	369

<i>Vid Hofmarskalcken m. m. Franckens jord-</i>	
<i>fästning - - - - -</i>	373
<i>Vid Enkefru Grefvinnan Ruuths - - -</i>	377
<i>Vid Kryddkramhandlaren Hassels - - -</i>	383
<i>Vid Grefvinnan Armfelts - - - - -</i>	387
<i>Vid Majorskan Bruncronas - - - - -</i>	394
<i>Vid Fru af Leopolds - - - - -</i>	404
<i>Vid vice Presidenten m. m. Wåhlbergs -</i>	409
<i>Vid Hans Excell. Fredrik Gyllenborgs -</i>	414
<i>Vid Sadelmakare-Ålderm. Fagerbergs -</i>	422
<i>Vid Hans Excell. m. m. Grefve Sandels -</i>	431
<i>Vid Prosten P. Aurelii - - - - -</i>	444
<i>Vid Krigs-Rådet Sundii - - - - -</i>	450
<i>Vid Prosten Grefve von Schwerins - -</i>	454
<i>Vid Lagmannen Grefve J. H. Gyllenborgs</i>	464

Tillägg.

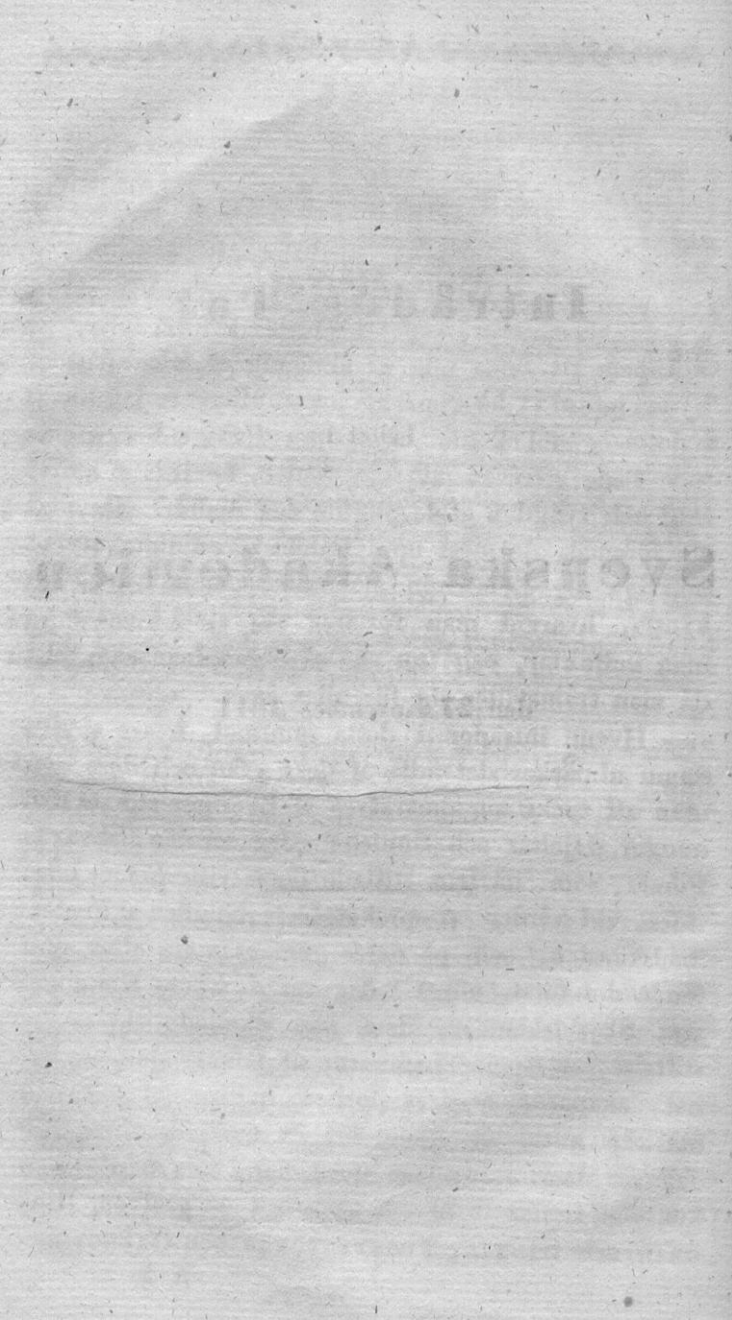
<i>Tal i Musikaliska Sällskapet i Åbo - -</i>	473
<i>Henrik Rahms minne - - - - -</i>	490

Inträdes-Tal,

hållet i

Svenska Akademien

den 27 November 1811.

Mine Herrar!

Häpen att finna mig ur skuggan af min aflägsna hydda införd i eder utmärkta krets, glömmer jag likväl i detta ögonblick min brydsamma förlägenhet, glömmer både glansen af den heder, hvartill J kallat mig och tyngden af de pligter, den medför. De högsta föremål, de mest upplyftande föreställningar bemäktiga sig hela min själ med denna högtidliga känsla, hvarvid man förlorar sig själf i det stora man betraktar, och tror sig af ingen bemärkt, just då man framställer sig för allas åsyn.

Hvem inträder i detta samfund, hvars sjelfva namn utmärker det ädla af dess yrke och dess ära, utan att tycka sig omsväfvas af Sveriges största Konungar, Hjeltar och Snillen? Jag ser den älskvärda Förste, som, då han stiftade dessa vitterhetens högtider, vid vården af språket fäste helgden af Fosterlandskänslan, och på deras gemensamma altar själf tände det första offret. Jag ser de trenne Konungliga Skyddshamnar, dem han åkallade vid denna stiftelse, de trenne hämnarne af Rikets sjelfständighet, skaparne af dess storhet, hvilkas lof han böd härifrån alltid återljuda för en tacksam efterverld. Jag ser dessa forntidens stora män, som här genom konstens trollkraft liksom uppstigit ur grafven, BIRCHAN och STURAR, TORSTENSÖNER och OXENSTJER-

NOR. Jag ser dessa nyare Statsmän och Snillen, som, då de suto vid detta bord, tycktes redan sitta i Odödlighetens tempel, HÖPKAR, FERSAR och HERRMANSÖNER, KELLGRENAR och GYLLENBORGAR.

Men hvilka nya ljus, uppgångna öfver thronen, sända äfven hit sina strålar? Med de skönaste minnen från ett Augustiskt tidehvarf förena sig på detta rum de ljufvaste aningar, de sällaste förhoppningar om ett Trajaniskt. Aningar! Förhoppningar! Äro de icke redan uppfyllda? Står icke redan vid sidan af den vördnadsvärde NERVA en sann TRAJANUS och lättar hans spiras tyngd, och delar hans kärlek hos sitt folk?

Allt med ett ord, hvad Sverige, detta nyss på brädden af sin undergång begråtna, nu i sitt sjelfständiga lugn afundsvärda Rike äger mest stort och lyckligt, lysande och intagande, framställer sig i denna stund för min inbillning; och liksom vore jag här framkallad, icke till vitterhetens, utan till Fäderneslandets altar, lemna jag mig åt den känslan allena, att jag tillhör ej blott Svenska Akademien, utan Svenska Folket.

Tron dock ej, mine Herrar, att jag är otacksam mot eder ynnest. Det är den jag prisar, då jag synes förgäta den. Det var eder röst, som öfver stridens fält, genom fiendtliga härar, sökte mig ibland mängden af bestörta landsmän, bestörte att se endast äran räddas af tapperheten och segren. Det var eder röst, som först lugnade mig med den tanken, att det ges ett samband, som svärdet ej upplöser, som förenar äfven de aflägsnaste stater och verldsdelar, genom språk och skrift; men snart er-

inrade mig om vitterhetens och medborgerlighetens oskiljaktiga sammanhang; och ur det plågsamma, kanske brottsliga tillstånd, att lefva med kroppen i en Stat, och med själen i en annan, ledde mig öfver hafvet till en ny utsigt för mina pligter och mina öden.

Ibland de olyckor, som hopat sig på det tidehvarf, i hvilket vi lefva, är förlusten af egendom, embete och andra yttre fördelar, ja, af sjelfva lifvet, ett mindre ondt, kan hända, än detta andeliga lidande i hjertan, som våldsamt slitas ifrån hvarandra, och från ett gemensamt band af pligter och rättigheter, önsknningar och bemödanden, för hvilka den enhet söndras, som utgör lifvet, styrkan och sällheten af det vi kalla Fädernesland, hos hvilka sjelfva de samhälliga känslor och medborgerliga tänkesätt, som, näst Religionens oändeliga föremål, äro det högsta och ädlaste af menniskolifvet, bringas i en inbördes strid, som förvirrar och mattar och slutligen kanske dödar dem alla. I synnerhet beklagansvärd är den, som, ställd på en högre plats, till ett värn för fleras rättigheter, måste antingen lemna dem ohägnade, eller foga sig efter tidens händelser, antingen svika sitt kall, eller trotsa ryktet, och åt den medborgerliga pligten bära det största offer af alla, sin fräjd för ögonblicket. Men äfven den, som i en lägre ställning afgör blott sin egen och de sinas välfärd, kan icke, utan en strid inom sig sjelf, som lemnar sår i hans hjerta, bestämma sig för endera af tvenne lika kära, lika dyrbara hälfter af ett styckadt Fädernesland; dragen på ena sidan åt den bygd, der han först såg ljuset och himmeln och våren

och skörden, åt de grafvar, der hans fäder hvila, åt de hyddor, der han saknas af blodsförvandter och ungdomsvänner, åt den krets, der han arbetat, åt det hem, der han njutit hela den gladare hälften af menniskoåldern; och på den andra sidan hänförd af den urgamla, oaktadt alla skiften alltid lagbundna Regering, som icke blott skyddat hans yttre varelse, utan ock fostrat den inre, och lärt honom att känna en människas och medborgares värde; af det ädla och själfulla folk, som han tillhört, icke blott organiskt närd af dess samhällskropp, utan andeligen lifvad af dess öden och bedrifter, dess språk och snilleverk; af det i hafvets och bergens hägn på sig sjelf tröstande land, der vid hvarje steg fosterlandskänslan väckes, än af ett fornålderns minne ibland naturens vilda skönheter, än af en namnkunnig ätts med segertecken uppfyllda slott emellan fria landtbors trefliga hyddor; än af ett konstens och flitens verk, som förenar bergsbygden och skördefälten, verldshafvet och den ensliga insjön; än af odödliga Konungars bilder, som säga honom: äfven för dig och dina fäder hafva vi vunnit segrens ära och frihetens sjelfbestånd, stiftat lagar och läroverk, spridit ljus och hyfsning, idoghet och välstånd.

Den strand jag öfvergifvit, och de föremål för min kärlek, jag der lemnat, må som oftast kalla min tanka öfver hafvet och stundom locka en tår ur mitt öga. Men, i det jag tröstar mig öfver deras öde under en Regering, som gör allt hvad en främmande kan göra, för att tillfredsställa ett barn, som han ryckt gråtande ur sina föräldrars sköte; skall jag, ännu i den sista stunden af min lefnad, liksom i denna,

helga ett tacksamt hjertas innerligaste känsla åt Försynen, hvars ledande stråle, ehuru dunkelt fattad bakom molnen af tidens stormar, jag tyckt mig följa, åt min Konung, som skänkt mig, och åt Eder, M. H., som beredt mig den lyckan, att se mig och mina afkomlingar bergade i det land, der GUSTAF WASAS stoft hvilar, och der hans ande ännu sväfvat öfver hans å nyo räddade Rike.

Mine Herrar!

Jag är icke den ende, som, då han här framträdte, mindre åt sina granskare, än åt sina välgörare egnat sin tacksamhet, icke den ende, som, öfvervældigad af sitt hjerta, offentligen röjt en särskildt känsla för en ibland Eder, för den vördnadsvärde Man, som, lika verksam för Staten och Vitterheten, lika förtjent af Kyrkan och Vettenskaperna, står liksom emellan hofvet och den lärda världen, älskad och aktad i dem båda; och i det nöjet, att ur mörkret framskynda den uppgående förtjensten, ställa den förglömda på sin behöriga plats, och ännu på grafven hedra den bortgångna, söker den enda belöningen för sina mödor, den enda trösten för sina bekymmer. Jag är icke den förste, som vid detta Sångmörnas altar förundrat sig att finna ur deras anspråkslösa och oegennyttiga dyrkan sin hela lifvets lycka leda sitt ursprung. Men ingen före mig har till dem framburit den tacksägelse, jag här nedlägger, icke för en heder, icke för ett embete allena, utan lik den skeppsbrutna, som går att i templet upphänga sin offertafel, för ett Fädernesland.

Betrakten mig, mine Herrar, icke som den ringa person, här framställt sig för edra ögon, utan såsom en ibland lemningarna af den tacksamma Nation, som i sex och ett halft århundraden broderligen förent med Svear och Göther, aldrig skall glömma det beskydd och den uppfostran, hon af dem njutit, innan hon lades under samma makt, som de öfriga vid folkens fordna vandringar mindre lyckliga grenarne af samma Folkstam: och J skolen förlåta mig detta dröjsmål vid ett annat ämne, än den förlust, hvars offentliga beklagande på detta rum J redan på det fjerde året med otålighet väntat, och er sjelfva det val, J gjort af den, som skall tolka er saknad.

Jag skall ej förlänga detta dröjsmål genom en anmärkning, ehuru naturlig vid detta tillfälle, öfver det menskliga lifvets ständiga omvexling emellan ljus och mörker, mognad och förvissning, styrka och svaghet, som visar sig äfven här i motsatsen emellan den medlem J förlorat, och den J emottagen. Jag vet att på denna plats, som kanske ingen kunde fylla, icke jag är väntad i detta ögonblick, utan den bild af den saknade, som det tillhör mig att här i hans ställe uppresas. J kändes hans välvilja för mig, och hans önskan törhända, att åt en landsman af CREUTZ lemna den stol, han här liksom delade med sin försvunna väns osynliga ande; och J hoppadens, att tacksamheten hos mig skulle ersätta bristen af skicklighet.

Om det vore sant, att hjertat gör en vältalig, utan vilkoret af en förut gifven naturlig eller förvärfvad talemått, som blott väckes, ej skapas af känslans ingifvelser i ögonblicket; mer än det är

möjligt, att utan snille och konst, på duken eller i marmorn, framställa en bild ur sitt minne, ehuru sann och liflig den må vara: så skullen J se eder väntan uppfylld; ty allt hvad beundran för ett stort snille, aktningen för en rättskaffens man, vörnaden för år och förtjenster, kunskaper och dygder, samt erkänslan för en oförtjent godhet, hafva mäktigt att upplyfta och röra hjertat, känner jag i detta ögonblick, liksom då, när jag första gången framträdde för hans åsyn, sedan ett vågadt steg åt edra höjder, i den ålder, då man så lätt misstager ungdomens eld för snillets, haft, ibland andra oväntadt lyckliga följder, äfven den, att förvärfva mig hans ynnest. Ännu ser jag honom, liksom sutte han här, äldst i edert antal, den odödlige Skalden, den vördnadsvärde vise, med sina grå hår och det ädla, sköna, själfulla ansigtet. Jag ser det fint spelande smålöjket kring hans läppar, den naiva blandningen af from enfald och hög anda i hans blickar, åtbörder och ord. Jag ser honom med sina tankar frånvarande från onyttans och fåfängans hvardagliga verld: antingen hänförd till de forntidens hjeltar, skalder och vise, med hvilka hans själ umgåtts mer än hälften af ett århundrade, och talande till sig sjelf med förtjusning öfver storheten af allt hvad de tänkte och gjorde, med harm öfver sina samtidas dårskaper och laster; eller förlorad i en tankfull betraktelse öfver mensklighetens öde, med den djupaste smärta tecknad i hvarje hans anletsdrag; eller sysselsatt, att i sitt hufvud, ostörd af det omgifvande sällskapet, sammansätta en lärorik fabel, eller en sång, ännu i hans högsta ålder full af anda; men vid orden dygd,

förtjenst, frihet, mensklighet, fädernesland, hastigt närvarande igen, med en ynglings sprittande känsla, och den åldriges mogna omdöme, med ett barns öppenhjertiga oskuld och den djupa tänkarens, den redliga embetsmannens, den frimodiga medborgarens träffande mening och oryggliga beslut. Med ett ord: han lefver i min själ sådan, jag tyckte mig se honom i de få ögonblick, som ett mångfalldigt afstånd unnade mig, att sjelf åskåda hans person, och sådan flere ibland Eder, mine Herrar, som närmare känt den oförgätlige, genom sina omdömen framställt honom för min inbillning. Om jag då, hvad i en krets af sörjande vänner någon gång lyckas äfven för en oöfvad hand, kunde teckna för eder blott hans skuggbild, så skulle känslan för den saknade, hvars drag J igenkänden, bringa Eder att glömma alla konstens fordringar. Dock äfven konsten fordrar, att den, som ej kan föra penseln, nyttjar blott kritan, och att den, som saknar den högre vältalighetens anda och kraft, afstår från ett onyttigt lån af dess för honom ohandterliga rustning.

Namnet GYLLENBORG går till efterverlden, icke blott i Witterhetens häfder, icke först genom det Snille, som, ännu efter STJERNHJELM och DALIN, blef en skapare af Sveriges språk och Skaldekonst. Det finnes förut i Rikshistorien, utmärkt af medborgerliga förtjenster och upplyft till de högsta värdigheter, genom Grefve JAKOB GYLLENBORG och dess fyra Söner. Den förre var en af de män, som den nyttigaste af Sveriges Konungar, under den kraftfulla styrelse, hvilken följde ett svagt förmynderskap, från de lägre stånden kallade fram till de viktigaste tjen-

ster och högsta äreställen; dels af behof, ty de store män, som, danade af GUSTAF ADOLPH prydt hans Dotters och Systersons tidehvarf, funnos icke mera inom deras Ätter, dels till en motvigt mot dessas, det oaktadt, icke minskade anspråk.

Sönerne höjde sig alla öfver mängden af sina likar genom snille och förtjenster, och genom en viss ton i själen, en viss spänning i vilja och krafter, som, antingen i blodet fortplantad, eller genom en slägtanda underhållen, röjt sig äfven hos deras afkomlingar. Den tredje ibland bröderna, Grefve JOHAN, var, efter de tappreste bedrifter under den lyckligare hälften af CARL XII:s fälttåg och de sällsammaste öden under den olyckliga, återkommen till fäderneslandet med en tvåfaldig ära. På en tid, då nästan hvar stridsman var en hjelte, men icke alltid i stridens hetta erinrade sig att en öfvervunnen fiende är ingen fiende mer, hade hans medbröder bevittnat hans hjeltemod, och de, mot hvilka han drog svärdet, hans mensklighet, hvilken äfven, under hans egen fångenskap i Ryssland, blifvit på ett så oväntadt som rörande sätt erkänd och vedergäld. Om hans förtjenster länge voro glömda, af en Regering, som ej syntes älska dessa sörjande vittnen af den olyckliga Konungens storhet och fall, dessa lefvande minnesstoder på hans blodbestänkta graf; så tröstade han sig emellertid med den landtliga och husliga sällheten i förening med en värdig maka, MARGARETA ELEONORA VON BEYER, dotterdotter af den odödlige Grefve DAHLBERG. Af dessa ej mindre älskvärda än lysande Föräldrar föddes Grefve GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG, åt hvars minne denna högtidliga stund är helgad.

Först i Upsala invigd i fornålderns och vetenskapernas dyrkan, fullföljde den hoppfulle ynglingen sina studier vid Lunds Akademi, till hvars högste Styresman hans Fader var utnämnd, sedan han vid ett nytt krigs-utbrott, som erinrade om hans värde, och till hvars utförande honom förtroddes omsorgen om krigshärens utrustning, blifvit i hast från Öfverste-Löjtnant upphöjd till Riks-Råd. En son af sin Kansler, som med bördens glans förenade snillets och kunskapernas, kunde Akademien icke undgå att utmärka. Förlåtom tidens sed, — ty huru förvillar icke bruket både omdöme och känsla! — att det skedde på ett sätt, som, i sig sjelf orimligt, så föga egnar den anda, hvaraf både naturens frie forskare och dyrkarne af den klassiske ålderdomen borde upplifyas. Akademiens styrelse förtroddes för ett år i den nittonårige Grefvens hand; af hvars lynne och tankesätt, sådant det visade sig i hela hans öfriga lefnad, jag tycker mig med visshet kunna sluta, att han i denna hedersbevisning funnit blott en besvärande börda, antingen honom lemnades ett verkligt värf, eller ett namn och ett säte allena. Hvad under, att han utropar till sin tids filosofi, jemförd med de gamlas:

När syns du nu din fackla våga
På hjeltars ban att leda söner fram?
Har lyckan trälar mera låga
Än dem, som födas i ditt dam?

Ett både för honom sjelf mera tillfredsställande, och Akademien mera hedrande minne af sin hos henne tillbragta ungdom, lemnade han i Katedern, der

han på Romerska språket undersökte en Regents rättigheter inom vettenskapernes område.

Med detta bevis af en lärd uppfostran, som det högsta ståndet i Riket då ännu var sorgfälligt att lemna sina söner, såsom ett nödvändigt medel både att upprätthålla sin egen värdighet, och att förse staten med Embetsmän, som kunde fylla de platser, till hvilka deras födsel gaf dem ett lättare tillträde, kom Grefve GYLLENBORG till Stockholm, för att i Rikets tjänst använda sina samlade insigter och mögnade krafter. Redan förut midt under loppet af hans Akademiska studier var för honom, då knappt yngling ännu, embetsbanan öpnad; och nu, vid det första steget der mötte honom en Konglig fullmakt, liksom en vink från lyckan åt de höjder, der hans ätt lyste och nästan herrskade ej mindre genom hans Faders och Farfaders förtjenster om Fäderneslandet, än genom hans farbröders CARLS och FREDRIKS mäktiga inflytelse på dess öden. Icke långt derefter öppnades för honom en annan merendels ännu genare väg till anseende och höghet: han kallades till hofvet att uppvakta den blifvande Regenten vid dess uppfostran, då vården derom flyttades ifrån en af de vittraste och mest förfinade Statsmän, och från Nationens häfdatecknare och skald, från TESSIN och DALIN, till en nitälskande embetsman och en sträng vetenskaps-idkare, till SCHEFFER och KLINGENSTJERNA.

Hvem väntar ej, att, efter detta inträde i lyckans tempel, der hans namn varit liksom en lösen till de högsta platser, den unge Grefven, med ett snille, som aldrig blott lekte med bilder och känslor, utan redan i hans första ungdom röjde den

djupaste tanke öfver de allvarligaste ämnen, den skarpaste blick på tidens lynne och gång, med ett hjerta hvars första och sista känsla var för Fäderneslandets ära och väl, med en styrka i själ och kropp, som, ej uttömd genom sinnliga njutningar eller förspild genom tomma förströelser, följde honom till den högsta ålder, — skulle i sina förfäders spår hasta från det ena ärestället till det andra, och ej stadna förr, än närmast vid thronen? Och likväl finna vi honom vid sin död på en plats och med hederstecken, som, utan allt anspråk af börd och namn, utan all politisk inflytelse, blott en utmärktare Embetsmanna-skicklighet eller endast vittra förtjenster kunna förvärfva.

Dröjom ett ögonblick, för att dertill söka orsaken. Om än titlarne falla bort från de namn, som gå till odödligheten, och efterverlden, som läser CREUTZ och GYLLENBORG, föga aktar den borgerliga rang, som skilde den ena från den andra, så är det likväl hos hans samtida en naturlig och i hänsigt till hans person icke onyttig fråga, hvarföre han ej steg högre i samhället, hvarföre han på lyckans väg blef så långt efter sin vän, som han både genom snillegåfvor och dygder, i det minsta uppnådde.

Härrörde det kanhända af politiska hvälfningar, som skakade Staten emellan stridande partier? Grefve GYLLENBORG, ehuru en fiende till alla intriger, och ej född att verka vid ett Riksmöte, var likväl ingenting mindre än kall eller lättsinnig vid frågor som rörde hela Fäderneslandets väl. Hans ätt hade spelt en stor roll vid tidens händelser; men det partit, till hvilket den bekände sig, förlorade öfvervigtet någon tid efter hans inträde i verlden; ingen

fördel, intet anseende, icke ens de öfrigas blott genom hans ståndaktighet förekomna vackling kunde ett ögonblick rygga hans öfvertygelse. Likväl är icke derigenom hans medelmåttiga lycka förklarad. Ty redan Kammar-Råd, då han ännu stod på gränsen mellan yngling och man, såg han snart alla partiets strid och inflytelse upphörd, under en ny Statsförfattning, som i en ung och älskad Konungs hand återställde Regeringens enighet och styrka, och ibland andra från Majestätet oskiljaktiga rättigheter, återgaf äfven den att utmärka och belöna förtjensten.

Hvad! under den nya Regeringen stängs då hans utsigt till ära och lycka? En GUSTAF III misskänner en GYLLENBORG? Den uppmärksamaste af alla Regenter, som gynnat konster och vettenskaper, öfverser det främsta snillet, den första klassiske författaren i sitt Rike? Den tacksammaste af alla Prinsar förgäter en man, som deltagit i hans uppfostran, som i hans barndom närmast sig till hans hjerta? Skulle väl sanningens språk, lika oskiljaktigt från GYLLENBORGS läppar, som från hans penna, gjort honom mindre behaglig för den lofsjungna Monarken? Men GUSTAF III fruktade ej en ädel frihet, och sårades aldrig af en sanning, som fosterlandskänslan ingaf eller snillet uttryckte.

Jag ser en annan misstanka möjligen kunna väckas hos någon, som känner menniskorna, men ej den man, till hvars innersta vi här söka att närma oss. Känslan af det rätta och goda är i den spädare åldern ofta så fin, som säker. Åtminstone behåller ett barns hjerta af de personer, som närmast omgifvit det, så djupa och sanna intryck, att

det i en framtid oftast kan fälla om dem de rigtigate omdömen.

De, som genom smicker, förförelse och lågheter vilja insmyga sig i en uppväxande Förstes ynnest, om de än för ögonblicket ernå sin afsigt, finna sig likväl, i de flesta fall, efteråt bedragne, och skörda i belöningens väntade stund endast köld och förakt af sjelfva den Regent, de lyckats att förderfva. Men sådant var icke förhållandet mellan **Prins GUSTAF** och Grefve **GYLLENBORG**. Sällan blef en Thronarfving uppvaktad af en så oförställd, så litet gunstlysten Hofman. Också utmärkte honom **GUSTAF**, redan som Prins, med den sannaste högaktning, ej mindre för hans ovanliga skaldegåfva, än för hans oförfalskade dygder. Och knappt var han som Konung beklädd med en verklig makt, att utöfva en Konungs kall, förr än han på Grefve **GYLLENBORGS** bröst fäste ett tecken af hans förtjenst, och flyttade honom ifrån Kammarverket till en plats, som bättre öfverensstämde med hans kunskaper och yrke, till en Rådsstol i sitt Kansli. Men dervid stadnade hans upphöjelse i Staten: och likväl njöt han ända till sin död den fullkomligaste välvilja både af **GUSTAF III** och hans Bror och Son.

Alltid brinnande för sitt Fädernesland, alltid tillgifven dess Regering, alltid ömt och fint känslig för rätt, dolde han aldrig sitt friare tankesätt, sina stundom särskilta och häftiga känslor. Men äfven de onödiga bekännelser, han någon gång gjorde af sin sjelfständiga öfvertygelse, ökte snarare än minskade hans anseende, så väl hos Konungen, som hos hans eget stånd och hela allmänheten. Ibland
andra

andra bevis af Regeringens fortfarande ynnest, vann han, till lättnad för en högre ålders bekymmer, en förökad inkomst genom en plats vid styrelsen af en inrättning, som olyckligtvis blifvit för Statsverket ounbärlig, ehuru förderlig den är för en lättsinnig folkhop, som, ständigt bedragen af hoppet, likväl alltid, för en inbillad vinst, förspiller den tungt förvärfvade skärfven af sin dagliga nödtorft. Med större tillfredsställelse njöt han förmånen och hedern af sitt Stånds mångåriga förtroende, såsom Fullmäktig vid ett Verk, som icke allenast utgör liksom hjertat af det ständigt kring hela rikskroppen omlöpande medlet till näring och verksamhet, utan ock i Statens nöd varit dess räddningsmedel, och under en för vida sträckt Konungamakt det enda hindret, att Sveriges urgamla författning ej förlorat med Riksens Råd äfven Riksens Ständer.

Icke upplyft på lyckans spets, icke prydd med de mest lysande nådetecken, men deltagande i viktiga och hedrande värf, finna vi således Grefve GYLLENBORG, då vi betrakta honom i Staten. Men hvar han än visade sig, på Hofvet eller i Embetsrummet, eller i de vittras samqväm: stod han utmärkt af allas aktning och vördnad, utan att någon frågade, hvad titlar och stjernor han bar? mer än man ser efter dem vid en bild från Rom eller Athen.

Att denna fråga här blifvit väckt, må hans skugga utan rodnad förlåta mig. Jag ville genom den blott leda mig till en närmare åskådning af hans person, ty inom, icke utom honom sjelf, skola vi söka dess upplösning. En enda blick på hans lynne skall skingra vår förundran, att sakna honom på

högre äreställen, och förklara för oss hela hans lefnad. Tvenne rådande böjelser väcktes hos honom i hans första ungdom, och följde honom till den högsta ålder: en sann kärlek till Skaldekonsten och hvad han sjelf kallar ett medfödt verldsförakt *). Den ena af dessa böjelser utvecklade och närde den andra, och blott derigenom blef han både som skald och som menniska stor och märkvärdig. Ur denna synpunkt ville jag fatta hans bild, i det jag lemnar lyckans och fåfängans sallar, der han sjelf så litet syntes, och går att betrakta honom blott vid sin lyra och i sitt hus.

Om första ursprunget af hans skaldeådra vet jag ej annat, än hvad han sjelf i sitt försök om Skaldekonsten låter förstå genom dessa rader:

— — — — I sångmör, som jag dyrkat
Från mina späda år, försaken ej er vän.

Er lyra stämman opp, och jag blir ung igen.

— — — — —
— — — — —
Och Runius, du min vän, som retat med din
lyra

Den första eld jag känt af en förförisk yra.

Så naturligt vi finna det, att ett Snille, med den kallelse till Poesien, som Författaren till Sjä-

*) Han tillägger sig sjelf i Odet till Naturen:

Ett medfödt verldsförakt, en afsky för att trängas
På lyckans skådeban, der hopen skockar sig,
En smak för enslighet, att fjerran utestängas
Från arga dårars krig.

lens Styrka och Menniskans Elände, redan som en späd yngling försökt sig i denna konst: så oväntadt är det, att en RUNIUS kunnat väcka en GYLLENBORG. Likväl torde äfven det bevisa storheten och egenheten af hans medfödda gåfva, som behöfde blott en sådan tillfällig retelse, för att frambringa en Poesi, så upphöjd öfver RUNII, som hade flera sekler stått dem emellan. Närmare, och kanske ädlare, ehuru mindre versrika och beryktade efterdömen, hade Grefve GYLLENBORG inom sin egen ätt i sina tvenne Farbröder OLOF och CARL, som, begge böjde för vitterheten, drogos derifrån, den ene af vården om ett Län, den andre af hela Rikets angelägenheter. Men de sanna mönstren för det snille, som vid det GYLLENBORGSKA namnet skulle fästa Poesiens lager voro Latiens och Frankrikes Skalder. Ibland de förre var VIRGILIUS hans älskling, ehuru man af hans lynne och tankesätt skulle snarare sluta att HORATIUS varit det. Ibland de sednare synes BOILEAU hafva ingifvit honom, icke andan af hans Skaldestycken, ty den var honom aldeles egen, utan konsten att göra vers. Åtminstone finner man, i begge hans Satirer, de äldsta af de arbeten han själf lemnat åt efterverlden, nästan hvarje rad så klart, så bestämdt, så egentligt sagd, så ledig i sin gång, så ren i sitt ljud och så helgjuten i sin form, som den Franska Satiristens i denna hänsigt oförlikneliga versar.

Men till daningen af en Skald medverka icke blott de mönster, han läser, utan de menniskor, det tidehvarf, sjelfva den natur, som honom omger. Jag skall icke afgöra en fråga, som kanske leder blott

till ensidiga slutsatser: Hvar den tjenligaste vistelsen är för en uppgående Skald, antingen vid ett lärosäte, eller på landsbygden, eller i en hufvudstad? Vid ett Universitet står han liksom vid källan till all grundlig insigt och själsodling och kan icke endast samla ett förråd i minnet, som är oumbärligt för sjelfva den skapande fantasien, utan ock vinna den skärpning i tankekraften, den harmoniska utveckling af alla själens förmögenheter, som är väsendtlig vid all uppfostran och människobildning, men i synnerhet nödvändig för en Skald af en högre ordning. Lilkväl synes en längre fortsatt selsättning med egentligen lärda och strängt vetenskapliga undersökningar, genom den särskilta spänning af själen, de fordra, snarare hindra än befrämja utöfningen af en skön konst, som förutsätter ett fritt spel af inbillningen och känslan. Mera gynnande i denna hänsigt är utan tvifvel landsbygden genom enslighetens lugn och naturens skönheter; men ett oafbrutet lugn alstrar ej sällan tröghet och orklöshet, och naturens skönheter, dagligen sedda, göra intet intryck mer. De starkaste retelser, de mångfaldigaste ämnen och den finaste utbildning erbjuder åt skaldegåfvan en hufvudstad, såsom medelpunkten för samhällslifvet, såsom hofvets och belevnhetens, rikedomens och yppighetens säte, såsom samlingsstället för konsterna, för allt stort och märkvärdigt, såsom dårskapens och passionernas, ej mindre än den erfarnare vishetens och de högre dygdernas verkningskrets. Men de förströelser och nöjen, hvartill en stor stad lemnar allt för många starkt förförande tillfällen, kunna lätt förslappa känslan och försprida

inbillningen; och den så kallade goda ton, som icke kan träffas utan tillträde till den högre umgängeskretsen nära ett hof, är icke alltid en sann känsla för det sköna. Äfven den större publikens röst, som i en hufvudstad låter höra sig, är icke alltid den säkraste ledaren för snillet, som merendels vinner den sannaste och varaktigaste ära, då det lyssnar till några få röster af insigt och känsla; och dessa kunna höras från lärosätet till hufvudstaden, från hufvudstaden till landsbygden. Fråga vi erfarenheten, så säger hon, att de största Skalder icke förhastat sig från läroverken, icke varit obekanta med det landtliga lifvet, eller känslolöse för naturens skönhet, men likväl till det mesta utöfvat sin konst i en större krets af verkande människor och ombytliga föremål. — GYLLENBORG saknade ej denna för-
 ening af de tre skilda belägenheternas förmåner: och det röjer sig i hans arbeten. Utan en lärd uppfostran skulle han näppeligen i den sublima sången öfver Själens Styrka kunnat förena en så sann beundran för den klassiska ålderdomen med ett så rent begrepp om dygd och människovärde, eller i den Filosofiska Elegien öfver Menniskans Elände uttrycka så mycken sanning med så mycken känsla, eller i Sången till Naturen röja en så djup blick in i hennes helgedom, en så skön aning af den hemlighet, hon der döljer under en slöja, som, enligt en utsago af den äldsta vishet, ingen dödlig — ingen förrän han är död, mäktar att upplyfta. — Om dessa skaldestycken förutsätta en vettenskaplig öfning af tankegåfvan, så röja deremot hans Satirer en verldskänedom, som han knappt utom Stockholm kun-

nat förvärfva, och hans Landtqväden en åsigt af Sveriges himmel och jord, samt dess landtliga åboer, som han ej skulle vunnit i sitt bibliothek eller i stadens, ehuru rikt omvexlande, och äfven med romantiska utsigter öfverraskande, nejder.

För öfrigt bidrog till utvecklingen af hans Skaldegåfva efter hans ankomst från Akademien till Hufvudstaden, en Orden, som stiftad af Kanzli-Rådet EGGLEFF, under namn af Tankebyggare, äflades med verser och annan vitterhet. Såsom uti Italiens poetiska Gillen, antog hvarje ledamot ett lånadt namn. Grefve GYLLENBORG kallade sig Trofast: ett namn som egnade väl både den moraliska pålitligheten af hans karakter och den ståndaktiga trohet, han till sin död bibehöll så väl emot Sånggudinnorna, till hvilkas dyrkan han i detta samfund invigdes, som emot de vänner, han der nalkades med Snillet och ungdomens varma och lifliga känsla.

Frukten af detta Sällskaps bemödanden var en samling af Skaldestycken, som utkom under namn af Våra Försök. Ibland en mängd dels missväxta, dels omogna alster af åtskilliga Författare, finner man der af GYLLENBORG, utom några lärspåner, som han sjelf dömt att för alltid glömmas, det första råämnet till Verldsföraktaren och till Ungdomens Försvar. Ännu kunde dock DALIN, som då nästan ensam beherrskade Svenska Parnassen, af dessa prof icke frukta — eller att vara rättvis emot en stor förtjenst — icke hoppas den omhvälfning, som förestod Svenska Vitterheten, så i anseende till dess utöfning, som allmänhetens begrepp om dess natur och ändamål. Men ur det större sällskapet

utgick snart ett mindre, som utan band af ordensreglor sammanhölls blott af vänskapen och det verkliga snillets sanna kärlek till konsten. Grefvarne GYLLENBORG och CREUTZ, Bröderna TORPADUS och Fru NORDENFLYKT, äro de enda Ledamöter deraf, som efterverlden känner. Sammankomsterna skedde hos den sistnämnda, som under namn af Urani var enligt ett uttryck af GYLLENBORG, själen af denna märkvärdiga förening, icke endast därför, att Fruntimmer af känsla och vett äro det alltid i ett sällskap af män med odling och seder, utan ock för något eget sätt att vara, hvarigenom hon ännu mer än genom sina skaldestycken, ehuru hvarken ung eller skön, bemäktigade sig dessa unga snillen. Åtminstone synes det så af den djupa saknad, som röjer sig i GYLLENBORGS elegi på hennes graf, der, ibland annat, följande utrop förekommer:

— — — — — J lyckans låga trälar
J ljumma menskobröst, J små och trånga själar!
Skall jag min oro fly och söka tröst hos er?
Nej — fast af Uranie jag blotta namnet äger,
Det mer än edra lif, ert tomma väsen väger,
Jag henne sakna kan och vill ej njuta mer.

Namnet Urani synes ej oförtjent af ett fruntimmer, om hvilket en GYLLENBORG kunde fälla så sublima ord; och hennes rätt dertill skulle af efterverlden kanske mera erkännas, om hon blott genom hans verser lefde i dess minne. Dock skulle hon troligen i sjelfva verket blifvit, hvad hon dessutom kallades: en Svensk SAPPHO, om hon i yngre år blifvit bildad af en CREUTZ och en GYLLENBORG, och

alltid hållit sig blott inom kretsen af den qvinliga känslan, såsom i dessa lena och ömma verser, hvilka jag här åberopar såsom svarande emot de nyss anförda, rättvisande deras innehåll, och upplysande det fint romantiska förhållandet emellan dessa, ehuru olika, ändå sammanstämmande själar:

Jag ofta dalen genomfar,
Att möta der min vän;
En sol går bort, min sorg blir qvar,
Ty Damon dröjer än.

Vid källan fåfängt väntar jag
Tills månen runnit opp.
Hur mången natt och långsam dag
Bedragit har mitt hopp.

När vestanvädret rör ett blad
När fågeln ömsar gren
Mitt öra lyss: i tanken glad
Jag famnar Damon ren.

Ack! skynda Damon till den ro
Som pröfvad vänskap ger!
Hvad gagnar mig din dygd och tro,
När jag dig sjelf ej ser?

Men hvad högre förtjenst behöfde väl Fru Nordenflykt, hvad större rätt till efterverldens erkänsla kunde hon väl vinna, än den, att hafva stiftat och sammanhållit det sällskap, som utgaf de så kallade Vitterhets-Arbeten?

Sällan har i ett folks vitterhet och smak skett en hastigare och märkvärdigare förändring, än den

som tilldrog sig i Sverige genom dessa redan innan **DALINS** död utkomna skrifter. Jag vill ej jemföra **CREUTZ** och **GYLLENBORG** med **VIRGILIUS** och **HORATIUS** fastän **Didos** Sångare knappt med en finare känsla och rikare inbillning skulle målat **Camilla**, eller i Svenska alexandriner uttryckt sig med mera behag, renhet och välljud; och fastän ingen af de Romerska oderna och satirerna andas en högre själsstyrka eller ett ädlare verldsförakt än de Svenska. Jag jemför dem ej; ty hvart och ett snille bör betraktas för sig, i sina verk, på sin tid, och bland sitt folk. Men jag erinrar om den Latinska Poesiens hastiga upplyftning i **AUGUSTI** tidehvarf, såsom jemförlig med den Svenska Vitterhetens i **LOVISAS** ålder. Före **VIRGILIUS** och **HORATIUS** ägde likväl Romerska språket icke endast de rå, ehuru snillrika försöken af **ENNIUS** och **LUCILIUS** och **PLAUTUS** och de äldsta Tragiska Skalderna, utan ock ett klassiskt poëm af stor sammansättning i **LUCRETII** lärodikt, samt en fulländad stil af den renaste smak i **TERENTII** komedier, och af en så fin, som naif täckhet i **CATULLI** små sånger; och hvad ännu mer betyder, då frågan är om språkets danning, **CICERO** hade förut talat och skrivit. Före **GYLLENBORG** och **CREUTZ** hade visserligen **STJERNHJELM** blixtrat fram ur mörkret, och hans **Herkules** trotsar ännu i dag tiden och den finare smaken. Men detta skaldestycke står såsom en ensam ruin på ett ödefält; och den förundran, hvarmed man betraktar denna originala sammansättning af en Grekisk idé i en Götisk klädnad, af en poetisk anda i groteska figurer, af en egen harmoni i fremmande versljud, blandas med förtry-

telse öfver den afväg, som Svenska Vitterheten tog efter STJERNHJELM ännu mer, än öfver de matta och tvungna steg, hvarmed hon fullföljde den, nästan ett helt tidehvarf. Ingen af de följande Skalderna hade hans anda; och då de icke en gång härmade hans versslag eller stil, blef hans inflytelse på Svenska språkets daning, emot all väntan ringa. Desto större var DALINS. Hans lätta, lediga och välljudande skrifart gjorde, att hans språk snart blef det allmänna. Genom vers och prosa, genom skrifter af alla slag verkade han på alla klasser af menniskor och beredde åt den kommande Skaldekonsten både i språket ett färdigt verktyg och hos nationen ett stadgadt tycke för vitterhet. Dertill bidrog sjelfva flyktigheten af de små stycken, som hans skaldegåfva ännu i en ledig stund kunde frambringa, sedan man uppdragit honom det lifstidsvärf att författa Fäderneslandets Historia: (ett sällsamt sätt att utmärka och uppmuntra en uppgående Skald). Spridda ifrån Hofvet kring hela riket, voro dessa ögonblickslekar just genom det obetydliga i saken och det lättfattliga i formen, genom det på en gång tillfälliga och träffande i sin flygt, passande för sin tid och för den större mängden; och gåfvo det allvarliga Svenska sinnet en lyftning öfver den yttre nödvändigheten, en känsla af ett ädlare nöje än de uppfyllda behofvens, som viktigare och fullkomligare arbeten näppeligen kunna gifva. Men ehuru stor förtjenst DALIN har, icke blott om sitt tidehvarf, utan om det följande, som förutsätter det förra; och ehuru fåfängt det vore att vilja nedsätta en författare, som på ett helt folk gjort ett så djupt och långva-

rigt intryck: och hvars namn skulle blifvit odödligt, om han ock ingenting annat författat än den mästertliga Sagan om hästen: så bör man det oakadt på CREUTZ'S och GYLLENBORGS graf kunna yttra, hvad den allmänna rösten redan i deras lifstid erkände, att Svenska Skaldekonsten först genom dem frambragte fulländade verk af ett alltid blifvande värde, af en skönhet som aldrig föråldras.

Icke blott genom stilens fullkomlighet utmärkes denna nya tidpunkt, utan ock genom en högre åsigt af sjelfva konsten. Förut var vitterheten i Sverige blott ett lekande barn, som med de förgängliga blommor, hon strödde omkring sig, ej hade annat ändamål, än att för ögonblicket pryda och förljufva det af mödor och bekymmer upptagna hvardagslivet. Nu framträdde hon i sin ungdoms skönhet och styrka, liksom en varelse från en högre verld, dit hon hänviste tanken och inbillningen dels genom en intagande framställning af en förskönad natur, dels genom en förvånande motsättning af den högsta känsla, det ädlaste tankesätt, emot det svaga, bristfulla och usla i verkligheten. Om CREUTZ genom det förra medlet åstadkom en tjusning, hvarvid man, förlorad i åskådningen af det sköna, glömde allt det ofullkomliga omkring sig: så verkade GYLLENBORG genom det sednare en desto starkare rörelse, i det han på en gång nedslog och upplyfte sinnet genom jämförelsen af det som var och det som borde vara. Jag behöfver ej mer än nämna Verldsföraktaren, Själens styrka, Menniskans Elände.

"Menniskans Elände! hör jag någon säga. Det är utan tvifvel af den högsta förträfflighet, detta i

sitt slag enda Skaldeestycke: det hela knyter sig, liksom dess ämne, med en inre nödvändighet under skenbara tillfälligheter, ifrån det första jemmerropet till det sista okända målet; och i hvarje särskilt strofvet man ej, om man mer skall beundra tanken eller känslan, uttrycket eller versljudet. Men hvar finns här det ideala, som det tillhör konsten att försinnliga, och hvars uttryck utgör det sköna? Denna mörka tafla framställer ju endast den bedröfligaste verklighet."

Hvarifrån kommer då, frågar jag tillbaka, det behagliga i denna framställning af sorger och fasor, dårskaper och laster? Ju sannare och starkare den är, ju mera borde den plåga oss. Det är sant, vi känna ett nöje af sjelfva smärtan; men detta nöje har sina gränser. Vårt hjerta vill röras, äfven skakas, men ej sönderstötas. Icke heller kunde formens skönhet allena motväga det vidriga af ämnet, om icke deröfver sväfvade, liksom en osynlig ande, någonting, som rör oss ännu mer än det vi åskåda, som är upphöjdt öfver allt det onda vi beklaga, någonting idealiskt med ett ord. Och detta är Skaldens egen sinnesstämning. Lik en mensklighetens genius, som suckande sväfvar öfver jorden, sörjer han icke öfver sig sjelf, utan öfver sitt slägte. Den smärta, hvarmed hans klagan genomtränger oss, förljufvas af det hjertas skönhet, hvarifrån den utgjuter sig. Vi ana en skönare sida af menniskolifvet, som gömmer sig bakom den framställda; och vi känna oss upplyftade midt i vår förkrossning, af föreställningen om den makt, som menniskan bär inom sig sjelf emot sitt öde, om den inre fullkom-

lighet, som hon under allt sitt yttre elände kan själf skapa sig genom sin tanke och sin vilja.

Mera omedelbart visar sig denna motsats i Verldsföraktaren och Själens styrka. Ideal framställles i dem jemte verkligheten, i den för-ra under Lisidors person, i den sednare under forn-älderns bild. Men jag skall återkomma till dessa Skaldestycken, såsom utmärkande ej endast Skalden, utan mannen GYLLENBORG.

Emellertid vill jag ej uppehålla mig vid men-niskans nöjen, som äro i Poetens dikt såsom i verk-ligheten endast lätta, flygtiga, skugglika varelser, som försvinna i luften, då man vill gripa eller blott åskåda dem. Icke heller skall jag dröja att jem-föra de begge satirerna, som under det mest olika lynne, likväl röja ett brödratycke, åtminstone af för-träfflighet, och om de någon gång förutsätta en när-mare bekantskap med den tid, på hvilken de skref-vos, äfven veta att söka densamma. Endast vid taflorna af Våren och Vintern, till hvilka i en sednare tid kommo Sommarns och Höstens bil-der, stannar jag ett ögonblick, mött af den frågan: om detta skaldeslag ej var främmande för GYLLEN-BORGS snille? om det stora bifall, som hans Årstider vunnit, ej tillhör det tankesätt som äfven i dem rö-jer sig, mer, än själfva målningen, ej den vise, som flyr till naturen, mer än den natur, han framställer, ej fäderneslandets vän, som älskar själfva dess kli-mat, efter det är Svenskt, mer än de utsigter, han målar?

Utan tvifvel saknar man i dessa taflor den smäl-tande färgblandning, den varma luft och de naiva

menniskofigurer, som utgöra behaget af vissa sydligare landskapsstycken. Men månne de ej just derigenom äro så mycket trognare målningar af den nordiska naturen? Utan tvifvel var GYLLENBORGS snille mera danadt för tankens och känslans högre och allvarligare lyftning, än för fantasiens bländande prakt eller behagens lätta lekar. Likväl öfverraskas man i hans alltid sanna teckningar både af inbillningens rikare färger och af ungdomskänslans ljufvare rörelser. Jag erinrar blott om målningen af Bergsbygden i hans vinterstycke; och hvem mins icke det åkande paret i samma tafla?

Blott sällan tillät han sin lyra att ljuda den känsla, hvars toner locka de flesta unga hjertan, och karakteren af hans sångmö var, som de antika bildernas, ädelhet mera än täckhet. Men ett Creutziskt behag är i denna helsning till Chloë, i hvilken han trodde sig se våren nedstigen från himmelen. Jag såg, sjunger han,

Dess eld ur dina ögon stråla
Dess rosor dina kinder måla
Och på din mun dess glädje le.

Jag vänder mig från kärleken och våren och möter Afskedet ifrån Ungdomen. Det rör alla hjertan; ty alla måste taga samma afsked. Måtte de alltid minnas derur ibland andra lärdomar denna:

Säll den som lyda vet, när åldern säger till,
Som nöjen njuta kan, men äfven dem förgäta,
Som blommans vissna blad ej äfven skörda vill,
Men efter tid och år vet sina pligter mäta.

Men kan jag med GYLLENBORG lemna hans ungdom, denna sköna och lysande del af hans lefnad, utan att ännu en gång nämna hans vän, som med honom delade hans bemödanden och framgång, hans nöjen och ära?

CREUTZ och GYLLENBORG! GYLLENBORG och CREUTZ hvilket odödligt par af vänner och skalder! hvad olika slag af snillen, men hvad lika förtjenst! hvilken stor täflan, men hvad ostörd sänja! de sträfvade åt samma mål, och den ena räckte den andra sin rättande hand, och gladde sig öfver sin väns framsteg, som öfver sina egna. — Jag tycker mig se Åskgudens Örn och en af Kärleksgudinnans Svanor *) uppstiga ifrån samma klippa, och med en jemnhög flykt försvinna åt de odödligas boning.

Men denna sköna förening blef snart bruten. Statens värf ryckte CREUTZ ifrån sin Sångmö och sin vän. Han begaf sig såsom Sveriges sändebud, först till Spanien och sedan till Frankrike, och sjöng aldrig mer. Blott vännernas förtroliga förbindelse fortfor, oaktadt en mångårig frånvaro: Skaldernas täflan hade upphört.

Äfven GYLLENBORG tystnade nu. I nie år hvilade hans Lyra. Atingen hade förlusten af hans begge vänner — ty äfven Fru NORDENFLYKT blef vid samma tid af döden borttryckt — nedstämt hans sin-

*) Icke endast dufvan var helgad åt Skönhets-Gudinnan, utan äfven svanen, som tillika var Vishets-Gudens fogel. Denna anmärkning, i sig sjelf öfverflödigt, är kanske icke onyttigt för dem, som undra att en man som CREUTZ och en brodersjäl till GYLLENBORG skref endast Erotiska dikter.

ne: eller förstummade honom den olyckliga söndringen i Staten, som, nu drifven till en kritisk ytterlighet, förbittrade allas sinnen och äfven på Litteraturen hade en högst menlig verkan. Undrom icke på hans tystnad i en sådan tid, ty äfven Verldsföraktarens röst hade icke nog styrka, för att höras ibland detta barbariska skrik af sjelfsväldet och partiandan: och Odet öfver Själens Styrka, hvari hans snille hade gjort sin sista och högsta utflygt innan sin långa hvila, förlorade sig för mängden såsom en Svanesång i stjernornas och nattens rymder. Dock lyssnade till dessa höga och ovanliga ljud med häpnad och förtjusning alla medborgare, som med något minne, blott ifrån skolan, af Roms och Greklands hjeltedygd förenade en gnista af fosterlandskänsla. Ehuru förödmjukad och förkrossad, stannade sjelfva partivinglaren, sjelfva den fale röstgifvaren i beundran, då skalden begynte:

J ålderdomens ljus! J höga hjeltesjälär!
 Er anda kallar jag att gjutas i mitt bröst,
 När en förgäten dygd för veklingar och trälar
 Och för ett lättsint folk skall tolkas af min röst.
 Du mod som själens styrka föder,
 Och frihet! dygd! förenta Gudabloss!
 Jag söker er, J mina stöder,
 Hos ålderdomen, ej hos oss.

Långt från mitt tidehvarf jag redan hänryckt blifver.
 Odödeliga Rom! jag ser dig äntlig fri:
 En Brutus vaknar opp. Du eldas af hans ifver.
 Så många barn du har, så många hjeltar bli.

Ditt

Ditt fall Tyranner fåfängt yrka;
 Din fasta mur ej skyddar någon träl.
 Du har din frihet af din styrka,
 Din styrka af en enda själ.

Och då han med denna höga Romerska dygd jemförde sina landsmäns småhet och förderf, nödgades de sjelfve erkänna rättvisan af denna bestraffning:

Gån, svage! att ert offer bära
 För lyckans fot: och köpen utan blygd
 Med feghet en föraktad ära:
 Men vågen aldrig nämna dygd!

Äfven Sveriges stridsmän, hvilkas fordom segerstolta mod sunkit för så många olyckor, lånade sitt öra åt den hjertelika sången; och funno en ursäkt för det förflutna och ett hopp för det tillkommande i denna oförgätliga strof:

Hvad öfverdådig flock sig här på fältet vågar?
 O Salaminas strand! man dig med undran mins!
 Se hela Asiens makt mot Greklands öar tågar,
 Men ingen Cyrus mer i Cyri härar finns.
 Förgäfves har du spännt ditt bälte,
 Du fega här! — Du var dock rask och ung.
 Men Greklands höfding var en hjälte;
 Och Xerxes var allenast Kung.

Och desse falske vise, som då äfven i Sverige spridde denna beqväma sedolära, som smickrar sinnena och egenkärleken, i det hon förblandar det som är med det som bör vara, stodo åtminstone ett ögonblick förstummade, när den sublima bilden af den

stoiske dygdige vändes emot dem med denna styrka af tanke och känsla:

Med en förmäten flygt, när jag hans kosa följer,
Af en gudomlig kraft jag tror mig äga del.

Jag från ett bråddjup rycks, som du med blom-
ster döljer,

Du ljufva filosof, som smickrar mina fel!

Hur djerfs du dygdens lag förklara?

Du orklöst vill, men han allena kan:

Han styrka har att dygdig vara,

Då du af svaghet är tyrann.

Men ehuru djupt och allmänt intryck denna Sång gjorde redan då, i en tid af oro och förvirring, fanns likväl både sanningens och dygdens och snillets röst vanmäktig emot den allmänna förbistringen, som blott en Statshvälfaing kunde bota; och Skalden drog sig, tyst sörjande, undan i sina lagrars skugga.

Gustaf III uppträdde på thronen, och en hemlig aning om en förestående förändring tröstade alla vänner af ordning och lugn. Nu bröt GYLLENBORG sin tystnad och helsade den uppgående Regenten med tvenne lofsånger: de enda som ljudit från hans lyra, utom vänskapens offer på grafven. De andas ej annat, än ett Svenskt hjertas fria känsla för fäderneslandets hopp. Likväl har han sjelf trott sig böra för efterverlden anmärka, att han helgat dem åt den Prins, som han vårdat under Dess uppfostran, och det på en tid, då, att låna hans egna uttryck, Konungen ännu var i betryck. Men snart såg han den önskan uppfyllas, som han yttrat till Svea och dess unga Monark,

Att i ett lyckligt land de blefvo frie båda:
Hon fri att lagligt råda,
Han fri att göra godt.

Ett nytt tidehvarf öppnade sig äfven för vitterheten. Nu först begynte den smak och förädling, som hon fått af CREUTZ och GYLLENBORG, röja sig också hos andra uppgående snillen. På tvenne af dem verkade GYLLENBORG, icke blott genom sina skrifter, utan ock genom sitt umgänge och den varma, uppriktiga känsla, hvarmed han befordrade hvarje ny vinst för språket och konsten. Jag nämner dem icke, emedan de ännu pryda detta samfund; icke heller andra, som i en sednare tid uppträdde, och, ehuru de öppnade sig nya vägar till Parnassen, likväl alltid erkände sin förbindelse hos de begge ledstjernorna från en äldre tidepunkt. Blott tvenne unga i början af sin bana bortryckta snillen bör jag nämna, då frågan är om de första verkningarne af den nya ton, som gafs genom "Vitterhetsarbeten:" TILAS och RUDBECK; af hvilka i synnerhet den sednare i sin komiska Hjelte-dikt Boråsiaden, genom versens styrka och harmoni röjer en lärning af GYLLENBORG. Med ett ord, den olyckliga mellantid var förbi, då enligt en klagan af den Skald, som ensam öfvergick ifrån LOVISAS till GUSTAFS tidehvarf,

Snillet Sverge öfvergaf,
Och på vitterhetens graf
Växte Dagligt Allehanda.

Äfven DALINS höga Skyddarinna hade icke ännu öfvergifvit sin omsorg om Svenska vitterheten. Hon återlifvade den af henne stiftade Akademien, och

ökte dess glans, i det hon nämde GYLLENBORG till dess medlem.

Både Hennes och Hennes Sons anmaning ledde nu den hittills blott i lyrisk och satirisk poësi pröfvade Skalden på en ny bana, den Dramatiska. Efter en af Konungen sjelf gifven plan författade han till det högtidliga tillfället af deras nuvarande Majestäters Bilägen ett Skådespel, öfver BIRGER JARLS förening med en Holsteinsk Prinsessa, Enkedrottningen MECHTILD af Danmark. Ämnet var utan tvifvel lyckligen påfunnet för tillfället och i sig sjelf, genom en stor Svensk mans frambringande på scenen, af ett verkligt intresse. Det hade äfven genom GUSTAFS rika och präktiga inbillning fått en teatralisk och romantisk uppställning. Likväl kände sig Skalden antingen ej nog intagen deraf, såsom icke enligt med arten af hans snille, eller för mycket bunden af den, för hvar och en sjelftänkande man, och i synnerhet för en af hans lynne plågsamma mödan att utföra andras idéer. Äfven tidens korthet kunde ej behaga en författare, som säger om sig sjelf:

Min tanke då den föds, går många hvarf omkring,
Och vill man tvinga mig, jag tänker ingenting.

Af denna orsak måste arbetet delas med en annan Skald, af hvars hand icke endast Intermederne äro, utan ock en af de scener, som gjort det största intryck och lemnat de mest kända verser i Åskådarnes minne.

Mera belåten med sig sjelf var GYLLENBORG vid författandet af en komedi: Det nya Herrskapet,

hvars uppfinning var hans egen, och hvars ämne bättre öfverensstämde med hans lynne. I detta första försök, om jag ej bedrar mig, att låta Svenskan, som framför andra språk är besväradt af en ofta orimlig skillnad emellan bokspråket och hvardagstalet, röra sig i rim och meter och ändå så ledigt och naturligt, som den komiska dialogen fordrar, bör man ej vänta den fullkomlighet, som först i sednare tider kunnat vinnas efter en mångfaldigare behandling af språkets hela rikedom. Också lär GUSTAF III:s omdöme att de tre sednare akterna ej svara emot de tvenne förra, vinna efterverldens bifall. Likväl torde få Svenska Lustspel kunna jämföras med detta i den väsendtliga egenskapen af en sann komedi, att med komisk kraft begabba en dårskap, som är nog betydande för att förtjena en samlad allmänhets uppmärksamhet och åtlöje. Sådan är utan tvifvel den, som förleder den nya Friherrinnan att i sin sypung bära sin mans friherrebref.

I en sednare tid författade GYLLENBORG tvenne andra skådespel, Sune Jarl och Penelope. I det förra uttrycker sig hans kärlek för fäderneslandet, hans deltagande i dess öden under ett olyckligt tidehvarf. I det sednare röjer sig en sann känsla för den Grekiska fornåldern, hvars naiva enkelhet både i språk och seder är der, med få undantag, lyckligen framställd och skulle göra en större verkan kanhända, om ej den rimmade versarten, utom det tvång den alltid medför på scenen, påminnte om en nyare konstverld. Det är utan tvifvel en förirring ur tiden och karakteren, att Ulysses gör sig sjelf förebråelser som maka och far, och det inför sin egen son. Deremot hvilket sannt drag efter an-

tiken och naturen, att när han, förklädd till en tiggare och okänd af Penelope, lofvar henne en underrättelse om sin gemål, Drottningen då sätter den trasiga fremlingen vid sin sida och säger sig icke kunna höra honom nog nära. I en modern tragedi vore detta kanske icke enligt med värdigheten, men det är i sig sjelf en sann och rörande skönhet.

För öfrigt då man erinrar sig Svenska Teaterns tillstånd på den tiden, då Grefve GYLLENBORG anmanades att till dess båtnad använda ett snille, som var kanske mera danadt för andra grenar af Poësiën; så bör man förundra sig att hans dramatiska skrifter hunnit blott till den grad af förtjenst, som de, i det hela, verkligen äga.

Sjelfmant vågade han ett ännu större företag för Svenska Snilletts ära. Redan då Fru NORDENFLYCHT för Drottning LOVISA och hennes Akademi sjöng om Tåget öfver Bält, blef han intagen af detta ämne, såsom tjenligt till en Svensk hjeltedikt. Dock lär han icke förrän i GUSTAF III:s tidehvarf begynt verkställa sin plan: åtminstone framträdde han icke för allmänheten såsom episk Skald förrän ett år innan Svenska Akademien stiftades, ibland hvars ledamöter Konungen var stolt att nämna Sångaren öfver CARL GUSTAF.

Om detta skaldestycke ej hos Svenska Nationen väckt den förtjusning och det högmod, hvarmed andra folkslag tillegnat sig den sällsynta äran af en national-epopé, så torde orsaken dertill böra sökas icke i Poëmet allena. Utan tvifvel har Kritiken deri anmärkt åtskilliga konstfel; men det förnämsta ibland dem, nemligen att blotta begrepp, hvilkas personifiering

är endast en rhetorisk figur, deltaga i handlingen, såsom deraf intresserade personer, finnes äfven i Henriaden, som likväl af ingen Fransman nämnes utan hänryckning och stolthet. Utan tvifvel kan ett hærtåg öfver ett tillfruset haf, som hvart ögonblick hotar att brista, oaktadt den romantiska heroismen deri, blott såsom en episod spänna uppmärksamheten, men ej underhålla ett jemt och långvarigt deltagande. Likväl är i sjelfva Eneiden intresset för den egentliga handlingen och dess både fortsättning och utgång temligen svagt: och hvem läser icke ändå äfven de sex sednare sångerna flere gånger, sedan han läst dem en gång? Utan tvifvel är sjelfva versarten, — ehuru vårdad hos GYLLENBORG och ehuru passande i en tankrik Poësi, sådan som den i hans äldre arbeten och i några mästestycken af sednare författare, der hvarje rad eller kuplett liknar en skådepenning med en skön bild och en sinnrik öfverskrift, — likväl icke nog ledig och mångtonig, för att i en lång berättelse ej trötta örat och liksom söfva uppmärksamheten. Men jag vet mången, som ej kan scandera MILTON eller KLOPSTOCK, och likväl med förtjusning läser dem båda. Med ett ord, utan att uppväga förtjensterna mot felen i den Svenska Epopén, hvilket ej anstår mig, eller är i min förmåga, tror jag att detta Poëm både är nog rikt på skönheter af ett inhemskt och nytt slag, och har nog intresse för en Svensk blott i historisk och patriotisk hänsigt, för att icke någon orsak till den svagare uppmärksamhet, det väckt, bör sökas äfven hos läsarne sjelfva. Hvarje längre och allvarligare skaldestycke anses med köld och med otålighet af ett folk,

som, under ett strängare klimat bundet vid lifvets mödor och bekymmer, då det någon gång lemnar sig åt en ädlare njutning, än de yttre sinnenas allena, vill träffas hastigt och lifligt, antingen af satirens och löjets udd, eller af känslans högsta flykt, eller af passionernas raseri, eller af inbillningens lättaste lekar.

Mellan dessa större arbeten inströdde GYLLENBORGS sångmö flockar af Fabler, som genom sin moraliska halt och sitt anspråkslösa behag skola både förnöja och gagna det uppvexande släktet, ehuru de för oss sakna nyhetens retelse; ty hvem har icke redan i sin barndom gjort den intressanta bekantskapen med de Esopiska djuren? En märkvärdig anmärkning gör författaren sjelf om sin öfvergång till detta skaldeslag. "Jag uppmanas till satiren" säger han, "men dess tid var förfluten, jag utvalde fabeln." Och hvad värdigt bruk gjorde han icke af detta forntidens medel att säga äfven de mäktige en nyttig sanning! Huru ädel är hans ton, då han med Lejonet, som förlåter Råttan, och Råttan som räddar Lejonet, framträder ända upp till thronen! Hvilken röst, värdig att höras af Konungar, höjer sig med denna fråga:

Hvad ger ett Lejon rätt att Kunganamnet bära?
Den drott för alla djur som sig i skogen nära,
Ej störst, ej starkast är, och ej af bättre blod.
Hvad gör då honom Kung och värdig denna ära?
Hans ädelmod.

Och slutet, huru förtjenar det ej att stanna i minnet hos en uppvexande Prins!

— — — Uti en ringa vän
 Monarken högsta trohet prisar.
 Det hjerta för sitt folk han visar,
 Det hjerta finner han igen.

Om denna fabel är kanske den skönaste i hela samlingen, hvad är orsaken? Den att ämnet var ädelt och stort och medborgerligt. Det rörde en sträng i hans innersta hjerta: och då träffade hans snille sin rätta ton.

Icke nöjd att genom fabelns lärorikhet hafva uppfyllt en moralisk fordran af sitt hjerta, helgade han sin ålderdoms lyra äfven genom Psalmer, som i den vid Svenska kyrkans jubelfest utgifna samlingen utmärka sig framför en stor del andra, och alltid röja ett christligt, stundom äfven ett medborgerligt tänkesätt *).

Sedan den grånade Skalden försökt sin gåfva i nästan alla poësiens grenar, besjöng han till slut sjelfva den konst, han så högt och så troget älskat: och blef dervid, hvad han önskade sig, ung å nyo. Det hela af detta skaldestycke, hvarmed han så värdigt slöt sin poëtiska bana, tål att jemföras med de bekanta utländska poemerne öfver ungefär samma ämne; och i en stor del verser finner man åter den lätta och säkra hand, som först utmärkte BOLLEAUS unga lärning.

*) Nya Psalmer af GYLLENBORG äro i denna samling N:o 26, 140, 168, 302, 315, 323, 325, 329, 330, 332, 336, 337, 338, 411, 413, 431, 440; omarbetade äro N:o 167, 260, 365, 377, 378, 428, 429, 433, 451.

Hvilande ifrån både statens tjenst och snillets yrken, hade GYLLENBORG för alltid upphängt sin lyra, då en ny eröfring för Svenska språket och vitterheten återtände hans slocknande snille. Hans älskling VIRGILIUS frambragtes i Svensk hexameter genom den af hans sednare vänner, som han satte näst CREUTZ i sitt hjerta. Förvånad och förtjust yttrade han sitt bifall dermed, att han sjelf i samma versart öfversatte en Episod ur OVIDIUS. Hvem glömmes ej vid detta försök, som ej saknar originalets anda, metriken stränga fordringar för det aktningsvärda i en så aldrig mans fördomsfria känsla för en nyhet, som han sjelf förut, då den mindre lyckligt försöktes, hade förkastat, och det rörande i detta, på vägen till grafven, burna offer åt de Gudomligheter, som gjort hans ungdoms vällust och ära, hans ungdoms tröst och hugsvalelse, åt Vänskapen och Sångguddinnorna.

Innan jag lemna denna öfversigt af Grefve GYLLENBORGS litterära bana, som jag, utan att tillägna mig någon obehörig domsrätt öfver hans skaldestyckens särskilda värde, ansett för en hufvudsaklig del af mitt talämne, kan jag ej undgå, att till den märkbara skillnad, som röjer sig emellan hans äldre och yngre arbeten, söka en orsak i deras olika ursprung. Till de sednare bestämde honom dels en anmaning ifrån thronen, dels en föresats, att i det lugna och lyckliga tidehvarf, som utgöres af GUSTAF III:s första regeringsår, fullfölja sin bestämmelse såsom Skald, och sedan han, jemte CREUTZ, danat stilen och språket, genom deras användning till skaldestycken af ett större slag, fullkomna sin egen och

sitt fäderneslands ära. Värde af dessa ligger således i sjelfva ämnet och dess naiva behandling; och ehvad brister kritiken må upptäcka i dem, så hafva de alla den stora förtjenst, att utgöra ett inom sig slutet klart, åskådligt, af inga falska och främmande prydnader vanställdt helt, och att alltid i sin uppfattning röja en stor tanke, också då utförningen till någon del misslyckats.

De skaldestycken deremot, som äro författade i hans ungdom, på en stormig och olycklig tid, då han hade att brottas, både emot en omogen smak och ett förderfvadt tankesätt, synas födda af en inre väckelse i hans individuela känsla, och af ett nödvändigt behof att utgjuta dess fullhet än i ett löje öfver människors dårskaper, än i en bestraffning af deras laster, än i en klagan öfver deras missöden, än i en hög beundran af forntidens dygder, än i en lugn betraktelse af naturens skönhet och oskuld. Karakteren af dem röjer sig derföre redan i deras första rader;

Skrif! Förn du ordet vet, så är han här igen.

Det klappar! ack! hvad straff! en efterhängsen vän.

Hvem ser icke, att ett Poëm, som begynnes så, tillkommit liksom af sig sjelf, och kanske i stället för ett annat, som skalden först satte sig ner att skriva? Det är icke en allmän betraktelse öfver vänskapen och missbruket af detta namn, som bestämmer honom till en satir öfver detta ämne. Det är sin egen otålighet öfver sina så kallade vänner, sitt eget förakt för det tomma, smaklösa, onyttiga i deras umgänge, som han med så sanna och lifliga

drag skildrar. Äfvenså är redan den första raden i Menniskans Elände:

Hvad för bedröfligt skri min ömma hörsel sårar!

en klagoton ur författarens innersta hjerta. Med ett ord, han hör till de snillen, som lemnat åt efterverlden icke blott sina namn och verk, utan sig sjelfva; som i alla århundraden liksom närvarande, åskådliga, talande ännu med ord och uppsyn och åtbörd.

Sådan han var i sin lefnad, sådan står GYLLENBORG, i sina skrifter, tecknad för alla tider. Vi, som kunna jemföra de sednare med den förra, dröjom ett ögonblick, för att ur dem begge fatta hans karakters egna skönhet.

Jag har redan nämt det rådande draget deri under namn af Verldsförakt. Jag förstår med detta, om jag ej bedrar mig, af honom sjelf stämplade ord, icke hvad i andra språk, som sakna detta uttryck, kallas Misanthropi; ty denna ledsnad efter uttömda njutningar under ett sysslolöst lif, denna harm öfver felslagna förhoppningar och missräknade planer, detta människohat, från någras laster och brott rigtad emot alla, detta högmod öfver sin egen inbillade fullkomlighet, som mer eller mindre ingå i lynnet af en Misanthrop, voro långt ifrån en GYLLENBORGS hjerta. Uppfyllt af förnöjsamhet, oskuld och välvilja skulle det ej lemnat dem rum, om han än pröfvat lyckans vidrighet och människors ondska. Men han erfor motsatsen af dem båda.

Ingen bedragen väntan af fördelar eller förtäden kunde nedstämma hans sinne; ty han sökte dem aldrig. Det är sant, lyckan tycktes en gång gäcka hans hopp. Hon gaf honom en maka, som

med sitt köns mest intagande behag förenade dess mest aktningvärda dygder, och tillade till denna sanna och sällsynta ynnest en förmögenhet, som, ännu i framtiden väntad att förökas, skulle satt honom i stånd, att oberoende af det enda sätt, hvar på statens tillgångar tillåta att belöna äfven de största konstnillen, nemligen sysslor, som merendels störa deras naturliga kallelse, lefva i sorglöst lugn blott för sin lyra, och genom den, för både samtid och efterverld. Men icke endast det säkra hoppet om en tillkommande rikedom gick genom en oväntad händelse förloradt, utan äfven den redan vunna egendomen lemnade han sjelf ifrån sig, oaktadt sin i borgerlig lag grundade yttre rätt, blott af en fin känsla för inre rättvisa, blott af en moralisk grannlagenhet, som mängden omkring honom belog såsom en enfald, en dårskap. Denna otvungna uppoffring, ehuru den kullkastade hela hans lefnads plan, ehuru den bragte honom i nödvändighet, att genom en ganska indragen och sorgfällig hushållning ersätta otillräckligheten af sin embetslön, hvarmed han icke endast försörjde sin familj, utan understödde sina olyckliga svärföräldrar, hade likväl, att låna hans eget uttryck, ej kostat honom en enda sömnlös natt. Långt ifrån att denna händelse skulle nedlaggt i hans sinne något fortfarande missnöje, såsom grund till hans förakt för verlden, spridde den tvertom öfver hela hans öfriga lefnad denna enda sanna, ehuru ständigt misskända sällhet, som flyter inifrån, ur ett ädelt hjertas tysta tillfredsställelse med sig sjelf.

Icke heller från någon förirring i hans ungdom kunna vi härleda hans tidiga afsmak för den stora

sammelpplatsen, der mängden trängs och brottas för nöjen och förmåner. Oaktadt elden af hans både kropp och själ, hade han alltid med sitt hjertas oskuld bevarat sina seders renhet. Fri från alla tärande passioner, ehuru häftigt upprörd för ett ögonblick, njöt han en ostörd, ännu under grå hår blomstrande, helsa.

Icke ens ärelystnaden, som ej sällan mera plågar än förnöjer, också dem, för hvilka det mest lyckas att tillfredsställa henne, kunde hos honom alstra någon köld för menniskor, någon ledsnad för deras umgänge. Ehuru mycket upphöjd öfver mängden af dem, genom snille och tankesätt och namnkunnighet, var han lika skild från ett inre högmod, som ifrån en yttre fåfänga. Ej känslolös för en sann ära, ej likgiltig för deras uppmärksamhet, hvilka han sjelf värderat, sökte han aldrig i sina skrifter eller handlingar hopens bifall och beundran, och hyste inga anspråk, som kunnat blottställa honom för någon förödmjukelse. Också nalkades ingen honom utan en aktning, en vördnad, som sällan tillfaller äfven de största män, i deras lifstid. Det är nästan ett under, att ett så stort rykte hållits så heligt för sjelfva afundens vanliga tröst att smäda. Äfven då när hans verser ej mer uppfyllde all väntan: njöt likväl skalden ännu en ostörd heder.

Dertill medverkade utan tvifvel icke blott det anseende han en gång vunnit, såsom Sveriges största Skald, utan ock hans moraliska värde, och den, jag vet icke af hvad orsak så förnöjande motsatsen emellan storheten af hans rykte och förtjenst och det enkla, okonstlade, godhjärtade, fullkomligen oför-

ställda och, genom hans själs frånvarelse, stundom besynnerliga i hans sätt att vara. Antingen kände sig den hemliga afunden lättad ifrån det tryckande, som är i en stor förtjenst, genom hans anspråkslösa enfald, eller förhöjde hans öppna naturlighet glansen af hans snille och skönheten af hans dygd, eller verkade sjelfva hans afvikelser ifrån umgängets små former, att man bemötte den gråhårige, i mer än ett halft århundrade berömde Skalden, såsom en högre varelse, såsom redan lefvande blott i seklerna, i odödligheten.

I de kretsar, der han närmast var sedd, bland få vänner och inom sin släkt, försmälte alla andra känslor för honom i den enda af en innerlig kärlek. Vänner! hvem hade dem sannare och tillgifnare än han? och hvem var sjelf en hjertligare och fastare vän? Täflan och frånvarelsen och döden äro vänskapens svåraste prof. Jag har redan anmärkt huru GYLLENBORG utstod dem både mot sina äldre vänner och sina yngre medtäflare. Ibland dessa var KELLGREN en af de första, som i ett nytt tidehvarf steg upp att dela hans ära: och J minnens honom på hans graf, J minnens det hastiga, honom egna utbrott af en naif känsla, hvarmed den åldrige mästaren smög sig till den saknade döde och, då han ej mer kunde trycka dess hand, tryckte dess tillslutna kista: en ömhetsbetygelse, som var lika hjertlig och oberedd, lika rörande och anspråkslös, som den tår hvilken föll ifrån hans ögon.

Och denne älskade, trofaste, ädelsinnade vän var densamme, som skref Satiren öfver mina vänner. Men denna sjelf föddes af hans rena känsla för en

äkta vänskap, såsom all hans satir härledde sig blott ifrån hans ädla själs fina känslighet för det sanna och rätta, aldrig från någon personlig ovilja eller bitterhet i lynnet.

Inom sin familj vann GYLLENBORG genom renheten af sin dygd och godheten af sitt hjerta ett slags envælde, så att alla täflade att i den minsta omständighet förekomma hans stundom nästan nyckfulla vilja. Ingen fann sina små uppoffringar tunga, ty han betalade dem med den varmaste uppriktigaste kärlek. Också hade han en sällsynt lycka att omgifvas af de förträffligaste personer. Hans maka syntes af himmeln särskilt danad till hans ledsagarinna genom lifvet, eller rättare: hon hade af kärlek till hans person och af aktning för hans dygder och förtjenster, beslutit att sjelf så dömmas, sjelf anse sig blott för hans skull född på jorden. Allt hvad vettet, godheten, behagen hos en qvinna kunna förmå, använde hon, för att göra honom lugn och lycklig. Hela tyngden af de husliga bekymren bar hon ensam. Hennes enda nöjen voro de, som hon kunde förskaffa honom, och för hans minsta fägnad var hon färdig till den största försakelse; om annars någon försakelse var möjlig i ett hjerta, som ingen annan önskan hyste, än den hon läste i hans ögon. Man kunde ej se detta vördnadsvärda par, utan att med rörelse tänka sig in i den gylldene ålderns dagar, antingen man såg dem i sin egen lugna boning, eller på de sköna stränderna af det besjungna Skenäs i Vingåkers namnkunniga bygd, der ingen som har känsla för naturen och skaldekonsten

konsten skall fara förbi, utan att tänka sig den ädla Skalden med sin lyra i handen under de hängande björkarne, eller i de åldriga af Grefve DAHLBERG planterade ekarnes skygd; ty der hade GYLLENBORG som yngling emottagit det första intrycket af naturens skönhet, och der njöt han ännu på sina äldre dagar, hos en kär släkting, sommarns behag, hvars tafla han der målat.

GYLLENBORG och KLOPSTOCK, ehuru vida skilde i sin poësi, hade en förvånande likhet, då man såg dem i sitt hus och i den landtliga skuggan. Begge stodo på höjden af en lång och sorgfri lefnad, vid sidan af den mest älskvärda maka, omgifne af en dygdig ungdoms skönaste minnen och af vitterhetens högsta ära. Begge förenade i sin uppsyn oskuld och visdom, enfald och höghet, hjertlighet och upplyftning. Begge rörde ännu med darrande hand sin åt dygden och fosterlandskänslan helgade lyra. Begge sörjde öfver tidens mulnande utsigt, men begge hade den lyckan att tillsluta sina ögon innan de sågo stormens grymmaste utbrott inom sitt eget älskade fädernesland.

En glädje ännu ägde GYLLENBORG framför KLOPSTOCK: det faderliga hjertats glädje. Tvenne barn, värdiga en sådan fader och moder, täflade med hans maka att förljufva hans dagar. Kort före sin död såg han sin son, som ärft sin faders tanke-sätt och genom lika rena och anspråkslösa dygder vunnit en lika aktning hos sina medborgare, fullkomna sin sällhet genom äktenskapets lyckligaste lott; och han kände nu med en innerlig fröjd inom

sitt eget hjerta sanningen af hvad hans Sångmö för-
ut yttrat:

Det är ej dö att lifvet sluta

Med hopp att lefva i sin ätt.

Med ett ord, antingen vi betrakte GYLLENBORG på Parnassen främst bland Skalderne, eller på hofvet i GUSTAF III:s snillrika aftoncirkel, eller i sitt hus vid sin makas och sina barns sida, eller bland Skenäs förtroliga skuggor, eller vid sina vänners urnor, eller på den lugna vandringen till sin egen graf, så finna vi ingenting mindre än en misanthrop, som sjelf olycklig, är för andra odräglig: utan den älskvärdaste och lyckligaste man på jorden.

Likväl bekände han sig sjelf för en verldsföraktare, och han var det äfven både i tankesätt och lefnad; men icke som många äfven ädlare själar, som sjelfva ALCEST hos MOLIERE, TIMON hos SHAKESPEARE, PHANIAS hos WIELAND och CHRISTINAS olycklige vän hos KELLGREN, af en orsak, som snarare förtjenar medlidande än bifall, och är åtminstone blandad med egoism, om ej alstrad deraf. GYLLENBORG blef det blott genom en jemförelse emellan verlden sådan den borde vara, och sådan den är: emellan den ädla och lyckliga fristat han målat sig i sin inbillning efter de på afstånd så sköna, utan tvifvel förskönade taflorna af forntidens republiker, och den verkliga i hans, då genom sjelfva sin frihet olyckliga, fädernesland: emellan medborgare och statsmän, sådana han föreställt sig dem vid sin Plutark och vid sin egen ädla själs känslor, och sådana han fann dem omkring sig både i rikets embeten och bland dess församlade fäder. Det är denna mot-

sats som väcker hans ädla harm, då han genom den unga Lisidors mun, i hvars person han framställt sitt eget inträde i världen, gör ibland annat följande utrop:

Det vore mödan värdt, på ärans bana löpa,
Sin frihet sälja bort, att sig en syssla köpa,
Om, sen man vågat allt för land och fosterbygd,
Ett enda vittne fanns, som visste skatta dygd.
Men ömkligt! allt begrepp om ära har försvunnit;
Till den förnedrings-grad ha våra seder hunnit,
Att man sitt tankesätt som varan håller falt
Och tingar äran bort åt den, som mest betalt.

— — — — —
— — — — —
Hur vill man fordra dygd af små och köpta själar,
Och nämna fosterland? det äges ej af trälar:
Dess heder såras må, dess välfärd gå i qvaf;
Blott de ha riktat sig, de lida ej deraf.
Hur kunna glupska djur på sina plikter tänka,
Som hjerta och förstånd i skamlig vällust dränka?
Kan man af ädelmod begära minsta prof
Af dem, som kifvas jemt och lefva blott af rof?

Nästan hvar och en med någon sinneslyftning, skapar sig såsom yngling ett ideal af världen, som han, inträden deri, nedslagen saknar. Men hos de flesta blir den bedragna känslan snart glömd under lifvets nöjen och mödor. Äfven dem, ur hvilkas starkare och ädlare själ, den en gång fattade föreställningen om en högre mensklighet, en renare dygd, ej kan någonsin fullkomligen utplånas, ser man ej sällan med lättsinnighet öfverlemna sig åt njutningen

af det verkliga lifvet, öfver hvars dålighet och tomhet de dessemellan föra en oskrymtad klagan. Skalder och Konstnärer lefva för öfrigt, ehuru de kanske mindre än andra kunna emotstå sina yttre sinnens retelser, i en drömverld tillika, som de sjelfva skapa sig genom sin inbillning. Intagne af den, äro de ej sällan kallsinnige för allt omkring dem, som ej rubbar deras pensel eller lyra.

Så tänkte icke GYLLENBORG. Ehuru förkrossande det var för hans hjerta, att hos sina medborgare, hos lagstiftarne sjelfva, i stället för Catonisk och Aristidisk dygd finna blott den oförskämdaste falhet och det lägsta förderf i seder och tankesätt: så vacklade likväl icke ett ögonblick hans egna rena och ädla grundsatser. Icke förr än med hans lif slocknade hans, inifrån hjertat glödande, ej blott i ett yttre inbillningsskimmer spelande, kärlek för dygden och friheten och fosterlandet.

Må vara att hans första erfarenhet af sättet att både vinna och bekläda statens embeten, hos honom alstrade en fortfarande olust för dess tjänst och understödde hans naturliga böjelse för ensligheten, vitterheten och naturen. Må vara att de blott mekaniska former, som ej sällan å följa en syssla, någon gång undfölla hans uppmärksamhet, medan han inom sig sjelf sysselsatte sig med sin själs stora idéer. Aldrig försummade han likväl det egentliga och viktiga i tjänsten; aldrig slumrade han vid frågan om allmänt väl och medborgares rättigheter, aldrig klagade någon rättsökande öfver hans röst. Tvertom verkade hans närvaro allena liksom en helgonbilds åsyn, äfven på hans medbröder, som kände hans

oryggliga rättvisa, hans frimodiga anda, hans oöfvervinneliga oförmåga att dölja sanningen eller hans så fina som lifliga känsla af det rätta och ädla.

För öfrigt måtte ej en GYLLENBORG genom sin skaldegåfva allena nog gagnat sitt fädernesland och kanske ännu mera, än han kunnat genom den verksamaste och ihärdigaste tjenstgöring i hvad Embetsgren som helst? Jag vill ej tala om vitterhetens värde i sig sjelf, ej om dess förmåga, att genom inbillningsgåfvan tjena förnuftet och förlika det med hjertat, att genom känslan för det sköna understödja känslan för det rätta, ej om dess inflytelse på ett helt folks tankesätt och seder. Jag stannar ej vid den stora och ädla tanke, hvarmed han sjelf liksom invigde sig till sitt fosterlands skald, då han sade:

Det land, som hjeltar födt, bör sjunga deras ära,
Och deras språk så vidt som deras rykte gå.

Jag åberopar ej den glans, som han genom uppfyllandet af detta ändamål spridt öfver det Svenska namnet, ej hans förtjenst om språket — och hvilken medborgerlig förtjenst är likväl större än den, att dana en nations tungomål, såsom summan af dess känslor och begrepp? Jag syftar här blott på den omedelbara, honom egna verkningen af hans skaldestycken och den riktning de gåfvo åt det allmänna tankesättet. Hvem kunde väl, då Verldsföraktaren först utkom, eller hvem kan väl ännu läsa den, utan att brinna af samma ädla harm, som Skalden, om han är en rättskaffens man, utan att nedtryckas af blygd, om han känner sig sjelf träffad? Och i hvad hjerta, som ej sjunkit till det lägsta förderf, lifvas ej fosterlandskänslan, genom verser som dessa:

Du land, som varit hjeltars moder,
 Blif aldrig trälars usla bo.
 Den dygd dig vunnit ärestoder,
 Låt evigt i ditt sköte gro.
 Än bör du verlden dygder lära.
 Låt fosterbrödra tro och ära
 I helgd hos svenska hjertan bli!
 Dens namn låt evigt mörker gömma,
 Som, född i Sverige, vågar glömma
 Sig vara född att lefva fri.

Jag har sjelf varit vittne till det djupa och outplånliga intryck, som detta och dylika ställen ur GYLLENBORGS skrifter lemnat i unga sinnen, då en af de största Lärare, som danat en uppvexande ungdom, uppläste och förklarade dem både i moralisk och estetisk hänsigt. Kanske förleder mig utbrottet af min enskilda känsla, att vid det högtidligaste tillfälle i min lefnad förena tvenne namn, åt hvilka jag ifrån min spädaste ungdom är skyldig den tacksamhet, som tillhör själens föräldrar, om jag så får kalla dem, hvilka vid hennes första uppvaknande till ett tydligt medvetande af sig sjelf, för lifstiden bestämma hennes känslor och tankesätt. Men det synes mig nästan en pligt emot GYLLENBORGS minne, att, vid frågan om den verkan, som hans arbeten haft både på smaken och tankesättet, ej förtiga PORTHANS namn, ej förtiga den åtgärd, hvarmed han bidrog att sprida den icke blott inom sin egen vidsträckta fosterbygd, utan äfven på denna sidan om hafvet. Ty i sjelfva denna samling af åhörare finnas hjertan som erkänna, att genom hans röst, ofta blott i det enskilda umgänget, oförgängeliga känslor

af mensklig värdighet och medborgerlig dygd blifvit hos dem väckta af den anda, som är i GYLLENBORGS sånger, af den kraft att upplyfta själar, som utmärker i synnerhet vissa af hans arbeten framför en mängd nyare skaldestycken, af hvilka de i skönhet och konstvärde fullkomligen uppnås om icke öfverträffas.

Mine Herrar!

Jag ville framställa GYLLENBORGS bild: och jag tog en kanske onödig omväg. Jag ser nu, att jag både genare och säkrare skulle uppnått mitt ändamål, om jag låtit honom sjelf teckna sig blott i den enda sången öfver Själens Styrka. Jag har förut antydt dess syftning och verkan; jag nämner den här blott som ett aftryck af författarens egen innersta varelse. När förente sig i ett skönare samljud snillet och dygden, beundran för forntiden och välviljan för samtiden, den vises rena nit för sanning och rätt och den fribornes lågande kärlek för sitt fädernesland? När upphöjde sig, ibland ett förvilladt folk, till dess bestraffning och rättelse, en röst, som mer liknade ett sändebuds ifrån en högre verld, än den som ljuder i hela denna odödliga sång? Och när framstrålade i verser, helgjutne ur hjertat, Skaldens egen bild mera ädel och sann, än i dessa sista sublima ord till Sokrates, af hvars dygd han kände sig eldad och upphöjd?

Hvar höres nu din röst? Jag ej för folket bäfvar, Mitt lif är i ert våld, men äran i min makt.

Jag vet mitt värde sjelf, jag edra vittnen jäfvar, Ert lof jag aldrig sökt och ler åt ert förakt.

Låt dina svaga landsmän kalla
 Din dygd för hög, din lära tung och svår:
 När de som stoft till jorden falla,
 Ditt namn till efterverlden går.

Ja, ädle store man, som upphöjd öfver det ti-
 dehvarf i hvilket du framträdde, icke blott genom
 ditt snille, men genom din dygd, sjelf hyste den
 sinnesstyrka, som du besjög: Ditt namn skall gå
 så långt som det språk du fullkomnat. Och så länge än-
 nu ett Svenskt hjerta lyssnar till ett Svenskt ljud, skall
 din lyra väcka kärlek till dygden och friheten och fäder-
 neslandet. Det tempel, der ditt stoft är gömdt, och den
 minnesvård, som detta samfund der uppreser åt Sven-
 ska vitterhetens fader, skola falla för tidens hand; men
 ännu på deras ruiner ser jag en yngling sitta, hänförd
 af din ande; och jag hör honom, jmförande sin tids
 verk med dem du frambragt, utropa efter dig:

Hvi sker, att utan kraft sig våra snillen möda?
 De känna ej den drift, som stora ämnen ge.
 Allt går i glömskans natt, hvad våra sekler föda,
 När ålderdomens ljus sin fordna klarhet te.

Likså de stolta Pyramider
 Man än i dag från Nilens stränder ser.
 Hur många slott, sen deras tider,
 Ha icke byggts, och fallit ner.

T a l

i Svenska Akademien vid hennes offentliga sammankomst den 29 November 1826: då Landshöfdingen och Commendören Herr HANS JÄRTA, samt Herr Cansli-Rådet J. D. VALENIUS, såsom ledamöter emottogos.

1.

Vid öppnandet af sammankomsten.

Den offentliga högtidlighet, hvarmed Akademiens lagar bjuda henne att emottaga nya Ledamöter, synes af många vara missförstådd. De anse den åsyfta endast ett ögonblicks glans öfver de invaldas personer: hvarföre ock desse ej sällan känt sig brydde af sitt inträde och någon gång för länge dröjt dermed. Men det är icke på dem, som högtidens ljus egentligen skall falla, utan på de bilder, de bära fram af dem, de efterträda.

Hvad är i allmänhet ryktet om utmärktare män, medan de lefva? Liknar det icke det phantasmagoriska spelet med skenbilder i luften, som än förstoras jättelika, än förminskas till en dverggestalt, och genom begge öfverdrifterna förlora all sanning och likhet. Först efter döden kan värdet af förtjensten rätt bestämmas genom en plastisk framställning, jemförlig med den, då en färdiggjord bildstod af täckes och inviges på sin fridlysta plats, till ett orör-

ligt och oföränderligt föremål för de sednaste slägters uppmärksamhet.

Detta sker väl icke här, eller vid någon annan minnesfest, än den som beständigt fortgår i tidens tempel. Men till en antydning deraf är denna högtidligt ämnad af en Konung, som sjelf brinnande för äran, ville väcka en täflan derom hos unga snillen, och stiftade denna Akademi att vårda och uppodla språket såsom det medel, hvarigenom närvarande tid sammanbindes med kommande århundraden.

Om detta samband påminner oss invigningen af nya Ledamöter, genom åtankan af de bortgångna. För ett ögonblick upplyftes den förlåt, som skiljer oss från de odödliga. Vi se dem nedstiga till oss och vi tycka oss följa dem till efterverlden. Vi erinras, med ett ord, att utom det lif, som slutas med döden och det som begynnes i evigheten, gifves ännu ett tredje i minnets verld, der, efter män som verkat något stort och nyttigt, eller skönt och utmärkt, icke blott namnet lefver, utan ock andan i deras oförgängliga verk.

Icke att bestämma efterverldens dom, utan blott att förebilda den, firas dessa åminnelser. Såsom tal äro de ställda egentligen till dem, af hvilka de höras, att desse, med en blick in i minnets helgedom, må tänka: det, som af efterkommande skattas, torde äfven af samtida förtjena uppmärksamhet.

Högtidens blomster och löf förvissna: men den marmor eller bronz, omkring hvilken de lindades, blir qvarstående och förlorar ej sitt värde. Äfven i en framtid torde man, med nöje så väl som med upplysning, genomögnat detta galleri af minnestaflor,

der den ena afspeglar den andra, och på hvilka målaren af en föregående tid har tryckt en stämpel af sin egen. Redan nu är det för oss märkvärdigt, att i HERMANSSONS och FERSENS minnen, tecknade af LEHNBERG och SILFVERSTOLPE, jemföra de sednares tidehvarf med de förras.

Ur denna synpunkt får äfven den minnesvård ett dubbelt värde, genom hvilken i dag uppfylles en tillfälligtvis uppskjuten pligt emot Akademiens länge saknade, alltid oförgätlige medlem, Stats-Rådet m. m. Friherre ADLERBETH. Den i hans ställe med Konungens höga bifall valde ledamoten, Herr Landshöfdingen och Commendören HANS JÄRTA, är väl af sjukdom hindrad att personligen intaga det rum honom tillhör. Dock har Akademien, som beklagar icke blott hans frånvaro, utan ännu mera dess orsak, erhållit sin höga Beskyddares nådiga tillåtelse, att anse Herr JÄRTA i Akademien intagen genom uppläsningen af hans tal: hvarigenom tillfällets hufvudändamål vinnes, nemligen uppställandet af hans företrädares bild, der den länge varit väntad, i raden af den Gustafviska ålderns nu, med ett enda stort undantag, bortgångna snillen.

Det är en bild icke blott af ADLERBETH, utan af hela hans tidehvarf. Det är en stor tafla af en mästareshand. Akademiens stadgar tillåta en inträdande ledamot att upplifva minnet af någon ibland de tre stora Konungarna GUSTAF den förste, GUSTAF ADOLF och CARL GUSTAF. Till desse tre odödlige Konunga-namn kommer af sig sjelft det fjerde, som lagstiftaren ej kunde nämna. Också utan denna anledning låg i sjelfva ämnet en uppmaning att tala

om den Konung i hvars hof Coras sångare slog sin lyra, och för hvars thron han förde på en gång den frie medborgarens och den trofaste undersåtens, den uppriktiga vännens språk.

Det tillhör icke mig att förekomma åhörarnes omdöme öfver denna lyckliga sammanflätning af GUSTAF III:s äreminne med ADLERBETHS, hvarvid Skalden, ehuru ej sällan bortskymd af Konungen, dock vinner i ära. Jag nämner blott, att det icke är en Plutarkisk lefnadsmålning, man har att vänta, utan en öfversigt efter Taciti sätt, der statsmannens blick och medborgarens känsla genomstråla den historiska taflan.

Då Talaren ej synes, då man endast hör hans röst, såsom en ur forntiden: kan Akademien icke helsa honom med svaret af sin aktning för hans utmärkta förtjenster om vitterheten ej mindre, än om fäderneslandet. Likväl skall på hans tal följa ett svar, som säger mera än något från detta bord, ett svar som hela denna församling med rörelse känner i sina egna hjertan: hvarvid ADLERBETH sjelf stiger försonande fram, och tillfredsställer äfven dem som ej kunna instämma i författarens åsigter, blidkar törhända äfven dem, som väpnat sig mot hans grundsatser. Hänförde af denna lefvande framställning ur det ljusaste hufvud, denna varma utgjutelse ur det redligaste hjerta, skola de erkänna det ädla i sjelfva ytterligheten, det älskvärda i sjelfva felen både hos honom och i den tid han målar.

2.

Svar på Herr Canzli-Rådet VALERII Inträdelse-Tal, som angick hans företrädare, Medicinal-Rådet RUTSTRÖM.

I ett af SHAKSPEARES ryktbaraste skådespel förekommer den händelsen, att när MACBETH ibland sina till bords sittande gäster upplyfter bågaren till åminnelse af den saknade BANQUO, står dennes vålnad fram vid hans sida. Någonting dylikt har i detta ögonblick här tilldragit sig. Då vi hört edert tal, Min Herre, hafva vi tyckt oss se skuggan af eder företrädare ställa sig vid eder stol. Dock behöfver Ni ej, som MACBETH, förskräckas för den döde, som Ni sjelf framkallat. Icke heller gäller här MACBETHS ord:

Bort tomma gäckbild! du har ingen blick
I dessa ögon, som emot mig stirra.

Icke endast blick, utan ande är i den lefvande bild, Ni för oss framställt; och den försvinner icke igen i mörkret, utan stannar qvar i dagen af eder ära. Frukta dock icke, att han som BANQUO skall tränga Er ifrån stolen. Redan i sin lifstid ville han hafva sett Er i sitt ställe. Redan då han kallades af Akademien, påstod han att denna plats tillhörde icke öfversättaren af Phaeton, som i sjelfva valet af sitt ämne hade uttryckt sin egen ironi öfver sina poëtiska utflygter, utan den Skald, som, då han vunnit Akademiens högsta pris, vann det ännu högre, att hans sång i samma ögonblick, den kröntes, fick vingar och flög kring hela riket ifrån hand till hand

eller rättare ifrån hjerta till hjerta. Med den honom egna, i eder lyckliga skildring af hans personlighet så väl tecknade, lifligheten i ord, i uppsyn, i åtbörder, radade han skäl på skäl, för att bevisa, huru Akademien gjort orätt, då hon gått Er förbi: hvars lyckliga verskonst, ibland en mängd mindre Skådespel, som gjort den Fransyska glädtheten inhemsk, låtit MAHOMET och TANCREDE byta om språk, utan att byta om anda och ton; och hvars sanna och rika snille, af egen ingifvelse, uttryckt, än ett snillrikt och lekande skämt i sånger, som upplifva alla sällskapskretsar, än en djup både känsla och blick i Sanningen och Allmänna Kärleken, än en hög och rörande skönhet i Tålamodet, än, i en större omfattning, det Qvinliga könets dygder och behag.

Ni känner RUTSTRÖMS tänkesätt; Ni vet, huru hans blygsamhet var skild ifrån all förställning. Ni har sjelf tecknat hans sjelfständighet i öfvertygelse, hans frimodighet i dess yttring. Lika öppet och ärligt som han satte sig emot anspråk hos andra, bestred han de företräden, honom sjelf tillades, och för att fullända sin vederläggning, förnekade han, när ej annat hjälpte, värdet af sjelfva de yrken, i hvilka han utmärkte sig. Ni har redan anmärkt hans tvifvelsmål om möjligheten, att på vårt språk uttrycka den skära klangen, eller ens den fulla betydelsen af den Romerska versen, åt hvars försvenskning han likväl egnade så mången ledig stund.

En blott tillfällighet har i dag ställt honom vid sidan af ADLERBETH. Emellertid äger emellan dem en viss jemförelse rum, oakadt den olikhet, som var i deras bana, så väl som i deras ära. Begge hade

lika mångfaldig som grundlig lärdom, och en egen skicklighet, att uppfylla alla de platser, till hvilka de söktes. Begge förente med forskning i fäderneslandets fornhäfder, en förtrolig bekantskap med de klassiska mönstren. Begges högsta nöje var att efterbilda den antika stilen, af hvars egna skönhet de hade en så fin känsla som lärd insigt. Äfven den gåfvan att till inskrifter använda dess sinnrikhet och dermed förena väl uttänkta sinnebilder, var dem gemensam. Jag talar ej om de öfriga förtjenster, genom hvilka ADLERBETH upphöjde sig öfver RUTSTRÖM i litteraturen så väl som i staten: icke heller om den sednares vettenskapliga öfverlägsenhet: jag talar blott om de yrken, i hvilka de kunna jemföras. Om äfven i dessa RUTSTRÖM ej uppnådde ADLERBETH, så synes det mindre hafva härrört af brist på förmåga, än af brist på tillfälle till dess jemna utöfning. Vitterheten var för honom blott ett tidsfördrif, för hvilket han ej ville uppoffra sin alltid tjenstfärdiga meniskokärlek, än mindre någon plikt, som hörde till hans embetsbefattning. Derföre hunno hvarken den rimmade öfversättningen af Metamorphoserna eller den metriska af Pharsalia, att fullbordas.

Han ansåg sig sjelf dömd till ett blott mekaniskt drifhjul i verk, för hvilkas medborgerliga och fosterländska ändamål han uppoffrade hvad han högst värderade af jordisk sällhet, det fria vettenskapliga lifvet, och det tysta umgänget med fornålderns Camener och Chariter.

Äfven Ni, min Herre, har känt tyngden af de band, som embetsmanna-göromål lägga på snillet. Dock har det icke händt med Er, som med mången

annan, på hvars genius vingarna blifvit bortplockade till pennor vid protokollet och expeditionen. Ni har från dessa stått upp, färdig att på er lyra anslå toner för Du Puy, och midt ibland Länets och Tullens angelägenheter, har Sångmön gjort Er besök, som beredt Er nya segrar. Den lager, Ni från Rom eröfrat, är känd af alla, men icke så den palm, som er Bramin har åt Er helgat. Allmänheten misstänker ej, att, medan ni reser för att öfverse den tullbevakning, som confiskerar Indiska Shawlar och Mussliner, Ni sjelf tillegnar er hela den Österländska prakten af bilder. Hon skall tacka mig, att jag förråder denna hemlighet. Derigenom kan hon få del af hvad Ni orättvist behållit för Er sjelf.

Emellertid lyckönskar jag icke endast Er, utan alla vitterhetsidkare, till det bevis Ni lemnat om möjligheten att förena en stor poëtisk förtjenst med en utmärkt skicklighet som embetsman.

Inträdes-Tal

i Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-
Academien, d. 17 April 1821.

*Om Ryska namnets och Rikets ursprung af
ett Svenskt, i Ryssland bosatt folk,
vid namn Rhos.*

UNITED STATES

OFFICE OF THE SECRETARY OF THE ARMY

WASHINGTON, D. C. 20315

TO THE SECRETARY OF THE ARMY

FROM THE SECRETARY OF THE ARMY

SUBJECT: [Illegible]

Mine Herrar!

Utan att återgå till den föråldrade fåfängan, som fäste en nationalära vid det påståendet, att Sverige icke endast är det äldsta rike i Europa, utan en stammoder för alla de öfriga, bör man finna det undransvärdt, att ett så högt i Norden beläget, emot en hård natur, i ett fattigt land kämpande, föga talrikt folk, som det Svenska, haft så mycken inflytelse på andra delar af världen.

Jag menar ej blott hvad i en sednare tid dess store Konungar med sina segrande vapen verkat emot andeligt, så väl som verldsligt envåld, eller hvad i Vettenskapernas värld dess forskande och tänkande snillen uträttat. Jag talar om det hedniska tidehvarfvet och den välgörande skakning, Södern fick ifrån Norden genom dess Vikingars infall, som ifrån tillfälliga plundringar förbyttes till nedsättningar i landet, genom hvilka det Nordiska lynnet smälte ihop med det sydliga, och röjde sin egenhet, icke blott i lagar och seder och tankesätt, utan ock i de första försöken af den nyare skaldekonsten: hvaraf likväl äran tillhör icke Sverige allena, utan Norrige och Danmark.

Öfverallt, der Norrmännen fäste sina bopålar, uppblomstrade en egen vitterhet, hvars blommor an-

ses röja en Nordisk art, icke olik deras som på Island uppvuxit, ehuru af det varmare luftstrecket för- mildrad och förskönad.

Det var icke i Södra, utan i Norra delen af Frankrike, icke på Langue d'Oc, utan på Langue d'Oui, som den gamla Fransyska Romantiken utvecklade sig i ett slag af berättande dikt, hvars mönster blifvit sökta i Österlandet, men snarare torde i Nordens hjeltesagor igenfinnas. Dylika Romanser begynte i England författas, sedan det af de Franska Norrmännen under WILHELM I blifvit eröfradt. Äfven i den Italienska Vitterheten märkas spår af Nordisk inflytelse, i synnerhet på det af Norrmännen intagna Sicilien, der hennes tidigaste alster framkommit.

Naturligtvis skedde hos de inflyttade fremlingarne sjelfva en stor förändring genom det nya landets klimat, religion, seder och inrättningar, samt genom dess språk, i hvilket deras eget modersmål snart förlorade sig. Chevaleriets uppkomst i Medeltiden torde till en del kunna förklaras genom en förening af Christendomens anda med de Nordiska kämparnas under sin vilda stridslust yttrade känsla af det höga och sköna, i mannaäran, i qvinnodygden och skaldekonsten.

Verkan af de Skandinaviske Vikingarnes nedsättning på Europas stränder genom den grad eller det slag af bildning, hvarom den af deras kolonier vittnar, som ej sammansmält med ett främmande folk, utan bibehållit med sitt eget språk sin egen litteratur, nemligen den Isländska, är ett ämne, till hvars undersökning jag önskade att denna Akademie, med hänseende till alla de tre i hennes namn angifna fö-

remålen för hennes omfattning, ville uppmuntra unga forskande snillen. Och skulle denna min önskan för-
anleda ett upplysande och tillfredsställande försök deri;
så vore min erkänsla för den heder mig skett, då
jag blifvit kallad till det rum, jag nu ibland Eder,
mine Herrar, intager, derigenom bäst bevisad.

Mitt eget inskränkta bemödande i denna väg
har genom en naturlig anledning af det land, hvarifrån
jag är kommen, varit vänt, icke åt det egentliga fäl-
tet för denna undersökning, nemligen de Vestra och
Södra stränderna af Europa, som Norrmännen in-
tagit, utan åt den Östra sidan, der icke endast Fin-
land, utan hela Ryska riket, ifrån Sverige erhållit
det första ämnet till sin borgerliga styrelse och hyfsning.

Sanningen af detta sista påstående beror af den
frågan, till hvad folkslag de hörde, som under namn
af Ryssar först framträdde i historien, såsom stiftare
af ett rike, hvars gränсор snart inneslöto icke blott
Nowgorod, och deromkring liggande orter, utan ock
Kiew och dess trakter. Ehuru mycket det är skrif-
vit om de så kallade Varegerna, från hvilkas på an-
dra sidan hafvet belägna land detta krigiska folk
kallat och erhållit sina första anförare och höfdingar,
RURIK och hans bröder jemte deras medfölje; och
ehuru nu mera äfven Ryska häfdatecknare medgifva,
att denna Varegiska dynasti var af Svensk härkomst *);
så är det likväl ännu, så mycket jag vet, icke rätt
ntredt af hvad stam sjelfva det folket var, som un-
der namn af Rus eller Rhos skildes ifrån de till
samma rike hörande Slaver och Tschuder. Till nå-

*) Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie. T. I. c. 2.

gon upplysning i detta ämne, ber jag att få framställa de skäl, som synas mig bevisa Ryska namnets och Rikets ursprung ifrån ett Svenskt i Ryssland bosatt folk.

Svenska Vikingarnes besök i Finska viken hafva ej der, mer än på Nordsjöns stränder, stannat i blotta plundringar, utan föranledt bosättningar, vid hvilka de lagt under sig landets råare och svagare folk. Att eröfringen af Finland, som då var föga annat än en vild Lappmark, skedde först i en sednare tid, bevisar ingenting emot tidigare landstigningar på den mera lönande Södra stranden: hvarifrån en vidsträckt handel redan då hade begynt drifvas åt Österlandet ända in i Asien, och der sjelfva Constantinopel var ett mål för de Nordiska kämparnas begär efter vinning och äfventyr. — Namnen Aldejoborg, Alsborg, Isborg, Holmgård och andra dylika antyda ett Skandinaviskt ursprung. Mindre bemärkt i våra häfder, ja, nästan okänt, men af större historisk betydhet, än något af dessa, är namnet Rhos.

Väl är det allmänt bekant, att Grekerne med detta namn utmärkte de i Nowgorod och Kiew herrskande Ryssar, som begynte oroa det Östra Romerska riket och sjelfva dess hufvudstad; men att det redan före den tidepunkt, då RURIK lade grunden till deras välde, fanns ett Svenskt folk med detta namn, boende i Ryssland: det har man öfversett, oaktadt det bevis derpå, som fins i de Bertinska annalerna, dem DUCHESNE och MURATORI förvarat*). Der

*) Annales Reg. Franc. a tempore, quo, Carolo Martello defuncto, Carlomannus et Pipinus fratres re-

läser man följande märkvärdiga berättelse: "Från Kejsar THEOPHILUS i Constantinopel afgingo år 839 sändebud till Frankiske Kejsaren LUDVIG den fromme, som då vistades i Ingelheim. Med dem följde någre, som sade sig tillhöra ett folk vid namn RHOS, hvars Konung hette CHACANUS. Han hade skickat dem till Constantinopel, för att betyga hans vänskap för den Grekiske Kejsaren. Då de skulle återvända, ville ej THEOPHILUS tillåta dem att fara samma väg som de kommit, utan lät dem åtfölja sin beskickning till Frankrike. I ett bref till LUDVIG bad han, att desse främlingar måtte genom hela hans rike, tryggade af hans beskydd, få fullfölja sin återresa till sitt fädernesland. LUDVIG, då han närmare underrättade sig om dessa resande, erfor att de voro af Svensk nation och beslöt att qvarhålla dem, emedan han misstänkte att de voro spejare, utskickade i någon fiendtlig afsigt, så väl emot det Grekiska, som det Frankiska Kejsaredömet *)." Anledningen

gnum adepti sunt, usque ad ann. 882:e codice vetustissimo Monasterii S:t Bertini. Se Duchesne Rerum Francicarum Scriptores, T. III. p. 195; samt Muratori Scriptores rerum Italicarum, T. II. p. 525.

*) Sjelfva urkunden lyder så: 839 venerunt etiam legati Græcorum a Theophilo Imperatore directi, Theodosius videlicet Calced. Metrop. Episc. et Theophilus Spaterius, ferentes cum donis Imperatore dignis epistolam. Quos Imperator quinto decimo kalendas Junii in Ingulenheim honorifice suscepit. — Misit etiam (Theophilus) cum eis quosdam, qui se, id est, gentem suam Rhos vocari dicebant, quos Rex illorum, Chacanus vocabulo, ad se amicitiae, sicut asserebant,

till denna misstanke var utan tvifvel den förnyade skräck, som Norrmännernas vikingsfärder begynt sprida på stränderna af dess rike.

Den förste ibland Nordiska fornforskare, som fäst någon uppmärksamhet på denna viktiga anteckning, är BAYER i sina *Origines Russicæ* *). Sedermera har den ofta varit åberopad, men lika ofta missförstådd. Ehuru klar berättelsen är: så har dock ingen velat finna deri, hvad den dock så tydligt säger: icke ens SCHLÖZER, som har en så stor förtjenst

caussa direxerat: petens per memoratam epistolam, quatenus benignitate imperatoris redeundi facultatem atque auxilium per imperium suum totum habere possent; quoniam itinera, per quæ ad illum Constantinopolim venerant, inter barbaras et nimis feritatis gentes immanissimas habuerant, quibus eos, ne forte periculum inciderent, redire noluit.

Quorum adventus causam Imperator, diligentius investigans, comperit eos esse gentis Sveonum: exploratores potius regni illius nostrique, quam amicitie petitores ratus, penes se eoque retinendos judicavit, quoad veraciter inveniri posset, utrum fideliter eo nec ne pervenerint.

Idque Theophilo per memoratos legatos suos atque epistolam intimare non distulit, et quod eos illius amore libenter suscepit; ac si fideles inveniuntur, et facultas absque illorum periculo in patriam remeandi daretur, cum auxilio remittendos: sin alias, una cum Missis nostris ad ejus præsentiam dirigendos, ut quid de talibus fieri deberet, ipse decernendo efficeret.

*) Se Commentarii Acad. Scient. Petropol. T. VIII, ad A. 1736, p. 388.

om Rysslands äldsta historie, i synnerhet genom sin kritiska upplaga af NESTOR *).

Att en LEVESQUE alldeles sett förbi de orden af Svensk Nation (Svionum gentis), och i det han fäst sig endast vid namnet CHACANUS, hvaraf han gjort en titel, som Hunnerne gånvo sin Konung, förklarar Rhos för ett Hunniskt folk, för att hellre från Hunner än Svenskar härleda den Ryska magtens ursprung: det är lätt förklaradt. Men oväntadt är det, att BAYER sjelf, ehuru han satte ett så högt värde på denna urkund, att han ansåg den förtjena att förvaras i gyllne taflor, och ehuru han framför någon annan forskare i Ryska fornhälder, framför SCHLÖZER sjelf i sina äldre arbeten, var på en riktig väg, likväl af sin upptäckt ej gjorde det bruk han kunnat, för att komma till sitt mål. Äfven han tydde CHACANUS för KAGAN och gaf derigenom anledning till den förvillelse som LEVESQUE åstadkom. Det tycks, som BAYER, och andre efter honom, i dessa ord: *Rex illorum Chacanus vocabulo*, misstagit sig om betydelsen af vocabulo, hvilket här, såsom ej sällan hos Latinske författare, står för nomine **). Meningen är tydligen den, att Konungens

*) Nestors Russische Annalen in ihrer Slavonischen Grundsprache verglichen, übersetzt und erklärt von AUG. LUDV. SCHLÖZER. Göttingen 1802.

**) Så heter det ock i Luitprandi Hist. ejusque legatio ad Niceph. Phocam!, L. V. c. 6. (se Muratori l. c. Tom. II. p. 464): Hujus denique gentis Russicæ Rex Inger (Igor) vocabulo erat, qui collectis mille et eo amplius navibus Constantinopolim venit. Äfven hos Tacitus och andra Klassiska författare förekommer

eget namn, ej dess titel, var Chacanus, som är uppenbarligen det Svenska Hakon eller Håkan med Grekisk aspiration.

Detta misstag har förledt äfven våra häfdatecknare att icke endast likgiltigt, utan oriktigt, betrakta och använda detta ostridiga vittnesbörd om det Ryska namnets och väldets Svenska ursprung. I samma inbillning, att Chacanus betyder Khan, och att folket Rhos således varit ett Tartariskt folk, bortblandar BROOCMAN *) det hufvudsakliga och egentligen upplysande af detta document, som ligger i de orden *Svionum gentis*, i det han förutsätter, att den Ryska Fursten (Chanen) betjent sig af Svenskar, ehuru främlingar i hans land, till Sändebud åt Constansinopel. Äfven LAGERBRING **) låter förvilla sig af samma föreställning, som, ganska osannolik i sig sjelf, strider emot orda-lydelsen i berättelsen, der det heter, att sändebuden förklarar sig tillhöra ett folk, som kallade sig Rhos (*Se, id est, gentem suam Rhos vocari dicebant*), och att den som skickat dem, var deras Konung, *Rex illorum*. Då nu i Frankrike de igenkändes att vara af Svensk nation: så är klart, att äfven deras Konung och Folk voro Svenskar.

vocabulum i samma betydelse. Diligitur artifex talium vocabulo Locusta. Ann. 12,66, 3.

*) I företalet till Ingvar Vidfarnes Saga, s. XXIX.

**) Svea Rikes Historia, I. Delen, p. 597. "De Svenskas anseende i Ryssland kan och derutaf intagas", att Svenske män varit brukade som Sändningebud till Kejsaren i Constantinopel ifrån regerande Herrar i Ryssland vid år 839."

Deraf följer dock icke, att deras hemvist var i Sverge. Det är det andra misstaget som har skymt för det ljus, detta document innehåller. SCHLÖZER sjelf, som undvikit det förra, har fallit i detta *). Hans åsigt är nog besynnerlig hos en man, hvars historiska, äfven med den Skandinaviska Nordens häfder sysselsatta kritik, vunnit ett så stort anseende.

"Sverge var då, säger han, ett litet obetydligt land, hvilket, om det ock varit förenadt i en stat, ej förtjent högre titel än den af Hertigdöme. Men det var ännu icke förenadt. En mängd Små-kungar regerade der, som kunde jemföras med Slavernas Knäser, och Amerikas Kasiker. En sådan Regulus, vid namn BJÖRN, torde ifrån Danmark hafva hört något om de allsmäktiga Frankerna. Till deras beherrskare, LUDVIG den fromme, sände han år 828 en beskickning — ingen menniska vet i hvilka angelägenheter. Kanske anropte han honom till skiljedomare i sina tvister med sin medbroder ANUND (Emund), såsom tvenne Slaviskt Wiltziske Prinsar

*) Äfven Karamsin föreställer sig att Håkan var "un Prince de Svède (pays divisé alors en plusieurs petites provinces), qui ayant entendu parler de la gloire de l'empereur, avait jugé a propos de lui envoyer une ambassade." För öfrigt tycktes han vara nära att komma på den rätta vägen då han anmärkte: "Au moins nous voyons clairement, qu'en 839, conséquemment, avant l'arrivé des Prince Varegues dans les pays de Novgorod et de Tchoude, il y avait un pays connu sous le nom de Rhos, et à Constantinople et en Germanie." Besynnerligt! att det icke föll honom in att i Ryssland söka detta land, utan hellre, på en annan afväg, i Preussen. L. c. p. 55 och 60.

år 823 haft den nedrigheten att göra. Med ett ord Svenskarne kommo då under fund, att bortom sjön funnos betydande menniskor. Den åter-beskickning, som LUDVIG straxt derefter sände till Sverge med ANSGARIUS, hvilken förblef i landet ett och ett halft år, gjorde dem ännu vidare bekanta med den nyss upptäckta Orbis transmarinus. En annan Svensk Regulus vaknade dervid och förnam att, utom den Frankiske Kejsaren fanns ännu en annan mächtig man, och han skickade till honom sändebud." *).

Denna tydning, eller rättare misstyddning, vederlägger sig sjelf. Svenskarne, om hvilka redan TACITUS berättar att de voro mäktige till sjöss genom flottor och vapen, och som vid den tiden, om hvilken fråga är, voro inbegripne under det redan för halfva Europa fruktansvärda namnet Norrmän **), skulle då först hafva upptäckt en verld bortom hafvet, sedan de ifrån Danmark fått höra om det Frankiska riket. SCHLÖZER sjelf säger likväl, några sidor förut (p. 155), att Norrmännen, ibland hvilka han uttryckligen räknar äfven Svenska Vikingar, redan 814 visat sig vid Frisland och Holland, samt 840, således året efter den i fråga varande beskickningen, trängt sig längs med Seine-floden, djupt in i landet. Sverge, ibland hvars Konungar en IVAR VIDFÄMNE, en SIGURD RING, en RAGNAR LODBROK, en BJÖRN JERNSIDA sträckt sina segrande vapen till

*) Nestor. 2 Th. p. 181.

**) Redan 516 stod det i de Christne kyrkors Litania: a furore Normanorum libera nos, Domine! berättar Gregorius af Tours.

stränderne af Nederland, England, Frankrike, ända in i Medelhafvet, och af hvilka någre regerat på en gång öfver Danmark och Norrige, skulle då icke ens varit ett Furstendöme, icke ens haft ett Öfverhufvud öfver de många små Höfdingarna, som buro Konunganamn. Desse voro dock redan af INGIALD ILLRÅDA utrotade, och om det ännu fanns så kallade Näs- och Sjö-Konungar, så var dock BJÖRN icke en sådan, utan regerade samfält med EMUND öfver hela Svea Rike. En beskickning ifrån honom till Frankiske Kejsaren kunde hafva en ganska naturlig anledning af dennes oroliga uppmärksamhet på hedningarna i Norden, och den deraf väckta tanken att omvända dem till Christendomen. Derom ibland annat var frågan vid beskickningen från BJÖRN *), och följdén deraf blef ANSGARI mission till Sverge. Men så lätt denna gemenskap emellan Sverge och den Frankiske Kejsaren kan förklaras, så otrolig är den legation som SCHLÖZER föreställer sig hafva skett ifrån en Svensk Fylkes-Förste, om hvilken man för öfrigt ej vet det minsta, ända till Constantinopel. Skulle en Sjö-kung i Norden haft någon sak att hos Grekiska Kejsaren anmäla, så hade han säkert sjelf satt sig på ett fartyg och seglat af till hans hufvudstad.

Det af SCHLÖZER anförda skälet, att Sverge på Finska heter Ruotzi, bestyrker visserligen, hvad

*) Interim vero contigit, legatos Sveonum ad memoratum principem venisse Ludovicum: qui, inter alia legationis suæ mandata, clem. Cæsari innotuerunt esse multos in gente sua qui Christianæ religionis cultum suscipere desiderarent &c. Rimb. Vita Ansg. p. 40.

sjelfva urkunden säger, att folket Rhos var ett Svenskt folk; men det bevisar ej att det bodde i Sverge, af hvars egna inbyggare detta namn på deras Fädernesland aldrig varit brukadt, icke ens känt, utom af dem som lärt det Finska språket. Skulle ock de förmenta sändebuden från Sverge, under sin resa genom Ryssland, af de der boende Finnar eller Tschuder hört sitt eget land benämnas Ruotzi: så är dock föga sannolikt, att de sjelfve skulle gifvit sig detta främmande namn, icke endast i Constantinopel, utan för Frankiske Kejsaren. Först genom en nogare undersökning (*diligentius investigans*) upptäckte LUDVIG att de voro af Svensk nation. Deraf följer, att de icke sjelfve gifvit sig ut för Svenska Sändebud, utan blifvit, förmodligen genom sitt tungomål, igenkände att vara af samma folk, och i följe deraf misstänkte såsom de der kommit för att speja.

Det är således icke i Sverge, utan i Ryssland, vi skola söka det folket Rhos och den Konungen HÅKAN, hvars sändebud år 839 besökte Constantinopel. Härvid vände vi oss naturligtvis till den förnämste och nästan ende vägledaren NESTOR. Hans berättelse om Ryska namnets och väldets ursprung är följande.

”År 852, då MICHAEL begynte regera, uppstod namnet Ryssland. Ty vi veta att under denna Czar Ryssar äro komne till Constantinopel, såsom det står skrifvit i den Grekiska krönikan. Derföre skole vi ock härefter ange årtal.”

”År 859 kommo från andra sidan om hafvet Vareger (Variatzi) och beskattade Slaver, Tschuder, Merer och Crevitscher.” Archangelska handskriften

tillägger: "Och de i landet qvarblefue Vareger miss-handlade de infödda."

"År 862 uppreste sig Slaverne, Tschuderne, Crevitscherne och Mererna emot Varegerne, jagade dem bort öfver sjön och betalte dem ingen vidare skatt. Nu begynte de regera sig sjelfva och upp-rättade skansar (gorodi). Men det var ingen rätt ibland dem; de begynte till och med att bekriga hvarandra. Då kommo de tillsammans, öfverlade och sade: låtom oss söka en Förste (Knes) som re-gerar oss, håller ordning och skipar rätt *)."

"De gingo öfver hafvet till Varegerna till Rusi **), ty så hette desse Vareger Rusi, såsom andra Sven-skar, Norrmän, Engelsmän och Goter; och till dessa Vareger sade Tschuderne, Slaverne och Crevitscher-ne: Vårt land är stort och med all ting välsignadt, men der är ingen ordning. Kommen, varen våra Förstar och regeren öfver oss."

"Och tre bröder med sina familjer blefvo valde. Desse togo med sig ett talrikt följe, och kommo först till Slaverna och anlade skansar (Gorodi). Den äldste, RURIK nedsatte sig i Ladoga, den andra, SINEUS i Bjelosero och den tredje, TRUBOR uti Is-borsk."

"Och af dessa nykomna Vareger och ifrån den tiden har Ryssland fått namnet Ryssland. Ännu i

*) Om den i alla Ryska Historier förekommande Gos-tomysl (hvilket namn betyder främmandes vän), efter hvars råd de förenade folken underkastat sig en Va-regisk styrelse, fins hos Nestor intet ord; utan be-rättelsen derom grundar sig på en tradition.

**) Efter en annan handskrift: från Rusi.

dag äro Nowogorodsboerne af Varegisk slägt. Förut voro och hette de Slaver."

Denna öfversättning är gjord efter SCHLÖZER; men då hon jemföres med texten, sådan han sjelf anför den med dess särskilta läsarter, lemnar hon tvifvelsmål öfriga om NESTORS rätta mening just på det afgörande stället. De Slavonska orden lyda sålunda *):

Idosza za more kVariagom kRusi: sitzebo zva-chut' ty Variagy Rus', jako se družii zovutsia Sveje, družiiishe Urmani, An'gliane, iniei i Gote, tako i si: rkosza Rus, Cziud, Slovince, Kriviczi i usia: Zem-lia nasza velika i obilna, a nariadu vnej niet; da poidete kniashit', i volodiet' nami.

Emellan de orden *tako i si* och *rkosza Rus*, antar SCHLÖZER en lacun och säger: "Det måste hafva hetat så: *ita hi Russi dicebantur. His Russis dicebant missi Slavorum.* Afskrifvarne foro vilse ifrån det ena *dicebantur*, till det andra *dicebant*." Detta skulle då skett i den aldra äldsta handskriften, ifrån hvilken de öfrige härstamma, då de ord, som skulle utfallit, icke i någon enda finnas.

Jag bekänner och beklagar min okunnighet i Slavonska språket. Dock har jag skaffat mig den underrättelse om detta ställets ord och mening, att jag tror mig bestämdt veta, hvarpå tvetydigheten beror. Frågan är nämligen om namnet *Rus*, då det för tredje gången förekommer i förening med *rkosza*, som betyder sade, skall heta *Rus* i nominativ

*) Se Schlözers Nestor, Del. 2. p. 175.

nativ eller *Rusi* i dativ *). I den Hypatiske codex står det förre, i den Radziviliske det sednare. Begge räknas ibland de äldsta och bästa handskrifter. SCHLÖZER har följt den sednare och öfversatt: åt desse Va-

*) Just vid tryckningen af denna afhandling föll i mina händer en i Dorpt 1825 utkommen skrift: *Ueber die Vohnsitze der ältesten Russen; Sendschreiben an der Staatsrath' G. Ewers*. Den innehåller, ibland annat, en öfversättning och granskning af det i fråga varande stället, i hvilken den af Schlözer förutsatta lacunen icke är antagen. De särskilda läsarterna indelas i 3 klasser: 1:o i hvilka man läser *K'Rusi* (till Rus) på första stället, och på det sista *Rusi* i dativ. 2:o De, som på det första stället äro lika med de förre, men på det sista hafva *Rus* i nominativ. 3:o De, i hvilka på det första stället står *iz Rusi* (från Rus), och det sista är lika som i andra klassen. Genom denna classification tror den okände Författaren sig hafva, om icke föratört, åtminstone mycket försvagat det bevis, som ifrån detta ställe hos Nestor hemtas för det Ryska wäldets Scandinaviska ursprung; men hvad ofvanföre sagdt är om den dubbla bemärkelsen af namnet Rus och sednare afskrifvares okunnighet derom, torde vara ett tillräckligt svar på denna invändning. Hela skriften röjer en vapendragare åt Ewers, som med mycken lärdom och konst, dock förgäves, strider för den egna sattsen, att det icke var från Östersjön utan ifrån Svarta hafvet, som Rurik kom med sina Vareger, att under detta, som han påstår, allmänna namn äfven Chasarer inbegrepos, att desse voro Ryssarnes rätta stamfäder, med flera dylika paradoxer. För öfrigt känner jag endast hans skrift: *Vom Ursprunge des Russischen State*, Riga 1808, icke hans *Kritische Vorarbeiten*.

reger (nemligen de som kallades Rus) sade Tschuderne, Slaverne och Krivitscherne; vårt land är stort o. s. v. Enligt den förra åter blefve meningen den, att Rus, jemte Tschuder och de andra, sade de orden. Vore denna läsart den rätta, så skulle den bevisa, att redan då, när kallelsen skedde till RURIK och hans Bröder, och ibland de folk, af hvilka den gjordes, fanns ett som hette Rus och talade om Ryssland såsom sitt land.

I en tredje handskrift läses: *Idosza za more k'Variagom iz Rusi*: de gingo öfver hafvet till Varegerna ifrån Rus. Och i Stepenaja Kniga heter det bestämdt: att "Rus skickade till Varegerne, och desse kommo ifrån andra sidan om hafvet till Rus *)."

Denna olikhet i läsarterna måste härröra af villrådighet hos afskrifvarne, huru de skulle förstå NESTORS mening, då de icke mer kände, hvad utan tvifvel ännu i hans tid var allmänt bekant, nemligen att namnet Rus var gemensamt för ett visst Varegiskt folk bortom Östersjön, och för de i Ryssland inflyttade Vareger.

Det är klart, att då förbindelsön emellan Sverige och Ryssland, hvarom äfven en Svensk Prinsessas giftermål med en Rysk Storfurste vittnar, genom Svenska mäns krigstjenst i Ryssland och en allt lifligare och vidsträcktare handel förökades, blef Svenskarnas rätta namn allt mera känt, och trängde småningom ut det äldre af Tschuderne dem gifna namnet Rus (Ruotsi): hvilket till slut endast de i Ryssland bosatte Svenskar behöllo. Emellertid synes NESTOR, då han ta-

*) Nestor D. 2 p. 178.

lar om de på andra sidan om Östersjön boende Rus, göra en skilnad emellan dem och Svija (Svear). Hos en munk i Kiew bör man ej vänta fullkomligt rediga begrepp i den Skandinaviska Geographien. Lätt kunde han bringas på den tanken, att den Finska benämningen Routsii och det namn Svenskarne sjelfve gäfvit sig af Svear, utmärkte tvenne särskilda förgreningar af samma Varegiska folk, liksom Norrmän och Goter (Juter? eller männe Göter?). Sannolikt föreställde han sig ett visst land vid Östersjön med det namnet Rus. Kanske härleder detta sitt ursprung ifrån Roslagen. Men det ämnet hör till en sednare del af denna undersökning.

För den närvarande frågan är den anmärkning tillräcklig, att NESTOR med detta namn betecknar så väl ett Varegiskt folk bortom Östersjön, som dess i Ryssland nedsatte landsmän. Att han så gör, är ögonskenligt af följande ställe i hans Geographiska beskrifning.

"I Japhetiska andelen sitta äfven Rus, Tschuder och alla till dessa hörande folk: Meria, Muro-ma, Wess, Mordva o. s. v. Poler, Preusser och Tschuder sitta vid Varegiska hafvet. Vid detta haf sitta äfven Vareger öster ut, o. s. v.

Till Japhets släkt höra äfven desse: Vareger, Svenskar, Norrmän, Goter, Rus, Engelsmän" o. s. v. *)

Det måste väcka uppmärksamhet, att vid denna uppräknings af Nordiska folk, namnet Rus två gånger förekommer. SCHLÖZER **) anser det på

*) Nestor. I. c. s. 30, 55, 58.

**) S. 39, 59.

bägge ställena för en inflickning. Det förra är likväl i alla handskrifterna lika lydande, och det sednare i de flesta och bästa: hvarföre han ock ej vågat ur texten utesluta utan endast i () inspärta detta namn. NESTORS mening är emedlertid ganska klar. På det förra talar han om de Rus, som bodde i grannskapet med Tschuder, Merer, o. s. v., således i Ryssland. På det sednare stället åter beskriver han de folk, som bodde bort om Östersjön och nämner ibland dem äfven Rus. Af hvad anledning han kunnat skilja dessa ifrån Svear, är redan förut anmärkt. För öfrigt är han icke mer bestämd i sina uttryck, än att han dessutom nämner Vareger, som likväl är Skandinavernas gemensamma namn; äfven som han efter Tschuderne uppräknar flera under samma benämning hörande folk.

Såsom dessa begge ställen hos NESTOR, så får hela hans berättelse om Ryska rikets ursprung, sammanhang och klarhet, då man förutsätter, att redan före RURIKS ankomst till Ryssland der hade bosatt sig ett folk, som hette Rus, och var ifrån samma land, som han och hans medfölje. Endast genom denna förutsättning kan sjelfva den händelsen, att han blef inkallad, naturligen förklaras.

Huru är det tänkbart att landets inbyggare, sedan de afskuddat sig det tryckande ok dem blifvit tre år förut pålagt af ett främmande, på ett fiendtligt sätt infallande folk, och drifvit det ur sitt land, skulle straxt derpå, inom årets lopp, hafva åter flytt till samma våldsmän och af dem begärt regenter öfver sig? *).

*) Detta erkänner äfven Karamsin. "Ce qu'il y a de plus difficile à imaginer, c'est qu'aussitôt après

Sjelfva föreningen emellan de ursprung, språk och seder åtskilda folken vore aldeles obegriplig, om man ej föreställde sig, att de förut varit kufvade af en gemensam magt, och under den funnit sig lyckligare, än efter sin söndring ifrån dess sammanhållande band.

Deremot, om man antar att till det folkförbund, hvars Öfverhufvud Rurik blef, hörde ett i Ryssland bosatt Svenskt folk, ifrån hvars öfvervälde landets innebyggare gjort sig fria, utan att likväl kunna regera sig sjelfva: så är det ganska naturligt, att den Svenska kolonien sökte stöd af sina landsmän på andra sidan om hafvet, och att äfven vid en frivillig förening emellan henne och landets infödingar den redan förut rådande nationen gaf det återställda riket så väl Regenter som namn *).

avoir secoué le joug de l'esclavage, ils aient voulu de nouveau se soumettre à une puissance étrangère. L. c. p. 61. Schlözer sjelf, i en af sina äldre skrifter (*Probe Russischer Annalen*, p. 82) finner det otroligt, att ett folk, som ej af en främmande magt blifvit underkufvadt, utan frivilligt kallat till sig Regenter ifrån ett annat land, skulle antagit det landets namn. En egen märkvärdig åsigt häraf har Krug, i sin interessanta skrift: *Zur Münzkunde Russlands*, p. 26. ff.

*) Endast derigenom kunna äfven de svårigheter häfvas, dem Karamsin l. c. anmärker. "Ce n'est pas en peu de temps, que les Varegues pûrent s'emparer de cette vaste contrée, qui s'étend depuis la mer Baltique jusq' à Rostof, où demeuraient les Meriens. Ce n'est pas en peu de temps, qu'il leur fut possible de s'y établir de manière à être en

Nu säger väl NESTOR, att först af desse nykomne Vareger, och ifrån den tiden, Ryssland blifvit så kalladt. Men sjelfva de orden desse nykomne (*tjech nachodnitziech*) gifva tydligt tillkänna, att andre Vareger redan förut funnits i landet. Också har NESTOR ofvanföre vid år 852 anmärkt, att namnet Ruskaja Semlia redan då var nyttjadt och i Grekiska Kejsaredömet bekant. Denna motsägelse försvinner, om man anser hans mening hafva varit den, att först genom de sistkomne Vareger, som bemäktigade sig Novgorod, der förut Slaverne haft sitt hufvudsäte, och genom det utvidgade välde, som den sina bröder äfverlefvande RURIK erhöll öfver de förenade folken, namnet Rus begynt nyttjas om dem alla gemensamt, då det förut tillhört endast det särskilta Varegiska folk, som i Ryssland bosatt sig, och med det namnet var känt i det Grekiska riket genom sitt anfall på dess hufvudstad. Denna händelse förtjenar en närmare uppmärksamhet. NESTOR berättar den sålunda *).

etat d'en asservir toute la population; ce ne fut pas dans un instant enfin, que les Tschoudes et les Slaves purent reunir leurs forces pour chasser leur vainqueurs." I grund häraf sätter Karamsin Nestors tideräkning i fråga. Det gjorde på en dylik grund redan *Thunman* (se hans *Untersuchungen über die Geschichte der Östlichen europäischen Völker*, s. 384). Nestors auctoritet torde dock kunna stå orubbad, då man antar, att det funnits ett Ryskt eller Rusiskt rike före Ruriks tid. Märkvärdig är emellertid Jelagins förklaring deraf; hvarom se Krug l. c. p. 39.

**) Schlözers Nestors, p. 227, 231, 233.

"År 866, under Kejsar MICHAELS regering, företogo Ryssar, under anförande af OSKOLD och DIR, ifrån Kiew en härfärd emot Constantinopel, trängde sig in genom Suda, mördade många Christna och belägrade staden med 200 fartyg, Tzaren, som var stadd på ett tåg emot Agarenerna (Araberna), skyndade sig hem, hade möda att komma in i staden, och begaf sig med Patriarchen PHOTIUS i Guds moders kyrka i Blachernæ. Der tillbragte de hela natten i bön, hvarpå de buro den heliga Jungfruns mantel under sång och gråt ifrån kyrkan till stranden och doppade den i hafvet. Förut hade varit stilla väder, men nu blef i hast en häftig storm, som uppdref höga böljor. Då blefvo de gudlösa Ryssarnes fartyg sönderslagna och kastade mot stranden; endast få blefvo frälsta och foro skadade hem. OSKOLD och DIR kommo med ringa manskap tillbaka till Kiew."

Med undantag af härförarnes namn, är denna berättelse, såsom NESTOR sjelf anmärker, hemtad ur en Grekisk krönika. Den bestyrks af flera Byzantinska häfdatecknares vittnesbörd *). Underverket oberäknadt, kan den såsom ett historiskt factum icke sättas i fråga. Emellertid är det svårt att förklara, huru ett så stort företag kunnat vågas och med en sådan härsmakt utföras af OSKOLD och DIR, som nyss förut med RURIK kommit till Ryssland, och då de af honom ingen förläning erhållit, missnöjde begärt, att såsom Väringar få begifva sig till

*) Leo Grammat., Kedrinos, Symeon Logoth., Zonaras med flere, och i synnerhet de samtida Photios och Niketas.

Constantinopel, men stannat vid Kiew och der samlat omkring sig en hop flyktiga Vareger. NESTOR berättar likväl *) att de, före sitt tåg till Constantinopel, lagt under sig ett Polskt land (Ukrän) och fört krig med Drevier och Uglitscher. För öfrigt bör man ej föreställa sig att en flotta af 200 segel den tiden och i det farvattnet utgjorde en så stor krigsmagt, som det låter. GIBBON anmärker om Göthernas sjötåg emot det Romerska riket i Kejsar GALLIENI tid, att ehuru deras flotta en gång räknades till 500 segel, dess manskap dock på sin höjd besteg sig till 15,000 man; ty enligt STRABOS vittnesbörd voro de fartyg, som på Pontus Euxinus nyttjades, endast små lätta båtar, som icke kunde inrymma öfver 25 eller 30 man. Ännu mindre måste Ryssarnas fartyg varit, för att kunna föras ned genom forsarna i Dnieper-floden. Till deras obetydliga storlek kan man äfven deraf sluta, att uti ett sednare sjötåg af OLEG, hvars flotta utgjorde 2000 segel, då Grekerne med kedjor hade tillspärrat inloppet till staden, en del af fartygen blefvo öfver land dragna in i hamnen.

Men i allt fall var den härsmakt, som år 866 belägrade Constantinopel, så stor, och det folk som den tillhörde, beskrifves af de Grekiska häfdatecknarna så fruktansvärdt, att SCHLÖZER med skäl framställer det som ett problem: huru vid samma tid, som Ryska folket höll på att grunda sin stat i Norra Ryssland, det kunde företaga ett sjötåg emot Constantinopel och af Grekernn redan förut vara kändt så-

*) Schlözer Nestor Del. 2. p. 211.

som ett i Södra Ryssland ända till Svarta hafvets stränder herrskande folk.

Detta problem tror han ej annorlunda kunna upplösas än genom den supposition, att de Ryssar, som 866 visade sig vid Constantinopel, voro ett helt annat folk än det, af hvilket Ryska riket leder sitt ursprung. Han kallar det "ett eget folk, ett folk sui generis, en obekant hord af Barbarer, sannolikt ett kustfolk, som i Vestern visade sig och försvann, såsom Rhadagais Schyter, som ifrån Östern kom, man vet icke egentligen hvarifrån, som i Constanti-nopel blef kalladt Rhos, man vet icke hvarföre; som tillbakaträngt, icke genom Europeisk kultur eller bravur, utan genom en tillfällighet, försvann i sina öknar, som sedan aldrig mer synts i Historien, åtminstone med det namnet Rhos." L. c. p. 259.

Detta är att upplösa en gåta genom en annan ännu svårare. Den eljest så varsamme SCHLÖZER, hvars skarpa kritik ej mindre strängt afvisar nya hypoteser, än den misstror gamla sagor, tillåter sig här en ren dikt om ett folk, som utan den minsta gemenskap med det Ryska, likväl skulle gått, liksom dess vålnad, före det fram i historien, med samma namn, i dylik skepnad och med dylika bragder, hvarefter det försvunnit, utan att man vet, hvarifrån det kommit eller hvart det återgått.

Hvem igenkänner dock icke de Nordiska Vikingarna i den första härnaden emot Constantinopel, så väl som i de följande under OLEG 907 och IGOR 941? Alla tre gångerna komma de på samma väg, med samma afsigt, med samma medel, på en flotta af små vikings-fartyg, från Svarta hafvet in genom

Bosphoren till Grekiska rikets hufvudstad; alla gångerna betecknas de med samma namn och beskrivas på samma sätt: och det folket som kom första gången, skulle dock icke hafva minsta gemenskap med dem, som de sednare gångerna kommo!

Till en sådan föreställning lemnar hvarken Nestor eller de Grekiske häfdatecknarne någon anledning. Hvad den förre angår, visar hela sammanhanget af hans krönika, att han med det folket Rus, som år 866 anföll Constantinopel, förstår samma Vargiska folk, som genom Ruriska dynastien blef herrskande i Ryssland och gaf det sitt namn, ehuru den grenen deraf då ännu icke stod under dennes välde, utan anfördes af Oskold och Dir.

Lika litet göra de Byzantinska författarne någon skillnad emellan de Ryssar eller Rhos, som 866 angrepo Constantinopel, och dem som efteråt oroad Grekiska riket. Detta bestrider väl SCHLÖZER *), men endast af det svaga skäl, att han ej funnit någon af dem uttryckligen säga, att det var samma folk. Deraf följer dock ingen ting, när de icke heller yttra motsatsen. Snarare bevisar det emot SCHLÖZERS påstående; ty om de ansett dem för tvenne särskilda folk, ehuru med lika namn och förhållanden, skulle de väl icke underlåtit att anmärka en så besynnerlig omständighet **).

*) I. c. p. 251, 259.

**) Ewers (Vom Ursprunge des Russ. Staats, s. 244) anmärker med skäl: Unter einem Nahmen wird doch Niemand zwey verschiedene Völker verstanden wissen wollen, ohne dies ausdrücklich zu fordern.

Det enda som kunde stödja SCHLÖZERS mening, vore den uppgiften, att de förste Ryssarne skulle bott vid Svarta hafvet; men den härrör af en källa, hvars auctoritet han sjelf har nedsatt, Stepennaja Kniga. Denna föreger derjemte, att de varit Cumaner; men enligt SCHLÖZERS egen anmärkning uppträdde ej Cumanerne i Ryssland förr än kring år 1061. Emellertid lägger han vikt på den skilnad, som nämnda krönika gör emellan de vid Pontus boende Ryssar och dem, som följde OSKOLD, under det han bestrider, hvad hon, lika med NESTOR, berättar, att OSKOLD och DIR deltagit i denna härfärd.

Om Grekerne i början skulle föreställt sig, att de till sjöss komne Ryssarne bodde vid Pontus: så hade det varit ganska naturligt, så länge de icke kände deras fart längs med Dnieperfloden. Dock finns hos ingen Byzantinsk Författare något derom *). Att Svarta hafvet med tiden fick namn af det Ryska, kan lätt förklaras af Ryssarnas herravälde deröfver, hvori de liknade sina landsmän Norrmännen i Vestern.

Märkvärdigast ibland de Grekiska underrättelserna om Ryssarnas första härfärd är den, som innehålles i det circular-bref, den dåvarande Patriarken PHOTIUS, efter öfverståndens fara, skref till det Grekiska presterskapet **). Han fröjdar sig deri öfver

*) Ewers sjelf, som så ifrigt drifver den satsen, att desse Ryssar bodde vid Svarta hafvet, kan icke anföra något sådant (l. c. p. 221, 262), utan stöder sig endast på ett ställe hos Nestor som Schlözer (s. 243) bevist vara af nyare hand inflickadt.

**) *εγκυκλιος επιστολη*, ibland Photii epistolæ, ed. a Rich. Montacutio. Lond. 1651, fol. p. 58. Jfr

den omvändelse till Christendomen, som skett icke endast af Bulgarene, utan af det vidt beryktade folket Rhos, som, uppblåst af högmod, sedan det bragt under sig kringliggande Nationer, vågat anfälla sjelfva det Romerska riket.

Detta bref bevisar att folket Rhos varit ett namnkunnigt och herrskande folk redan före sin härfärd till Constantinopel. Denna skedde vid den tidpunkt, då RURIK, som 3 eller 4 år förut var kommen ifrån Sverge, nyss, genom sina Bröders död, blifvit ensam Regent, och med möda hunnit stadga sin regering. Äfven OSKOLD och DIR hade så nyligen samlat omkring sig den härsmagt, som de förde emot Constantinopel, att ryktet derom knappt syntes hafva hunnit föregå deras ankomst. Hvarken på RURIKS eller OSKOLDS folk passar PHOTII beskrifning, som förutsätter ett redan någon tid genom strider och inkräktningar beryktadt folk *).

Om vi nu ifrån PHOTII bref kaste en blick på de Bertinska annalerna, der Kejsar THEOPHILI bref

Bayer de Russ. prima exp., i Comment. Acad. Scient. Petr. T. VI. p. 382, samt Schlözer, l. c. p. 225.

*) το παρα πολλοις πολλανις θρουλλουμενον, και εις ωμοτητα και μαιφονιαν παντας δευτερουσ ταττομενον, τουτο δη το καλουμενον το ΡΩΣ, οι δη και κατα της Ρωμαϊκης αρχης, τουσ περιξ αυτων δουλωσαμενοι, κακειθεν υπερογκα φρονηματισθεντες, χειραν αυτησαν. Dock ligger ej i dessa ord just allt hvad Schlözer ur dem hämtar, då han, till stöd för sin hypothes, att det folket Rhos, som angrep Constantinopel, var alldeles skildt ifrån det Varegiska Rus, kallar dem ett stort, mäktigt, eröfrande, länge namnkunnigt folk, l. c. sid. 258.

till Ludvig den fromme återopas: så finna vi gåtan upplöst. Det är ögonskenligt, att begge brefven tala om samma folk, och att det således redan år 839 varit känt i Constantinopel. I begge brefven betecknas det med alldeles samma namn, som, lika ljudande, är äfven lika skrifvet med aspiration på *ϕ* och utan declinering. I det latinska brefvet heter det: *se, id est gentem suam Rhos vocari dicebant.* I det grekiska: *τοῦτο δὲ τὸ καλούμενον τὸ ῬΩΣ.* Äfven af de andra Grekiska häfdatecknarne diclineras detta namn nästan alltid blott med artikeln.

Jemte namnets likhet, styrka alla omständigheter, at det folk, som år 839 sände ett budskap till Grekiska Kejsaren, för att söka hans vänskap, är det samma, som år 866 företog en härnad för att plundra hans hufvudstad. När dess sändebud af Frankerne igenkändes att vara af Svensk nation, misstänktes de genast för spejare; ty Vikingarne ifrån Norden voro redan i Vestern kände. Törhända var hela beskickningens ändamål ej annat än att utspana möjligheten af ett sådant anfall, som några och tjugo år derefter skedde. Ty af det då redan vanmäktiga Grekiska riket synes ett stridbart folk, i Ryssland ej kunnat hafva någon ting att frukta eller hoppas. I allt fall är det ganska troligt att Constantinopels af de hemkomna sändebuden beskrifna rikedom och försvarslöshet retat den efter rof och äfventyr spanande tapperheten hos ett folk, som genom sitt mod och sina vapen blifvit herrskande i en sådan trakt af Ryssland, hvarifrån ett sjötåg till Constantinopel var möjligt.

Men hvar skole vi söka denna trakt? Enligt

den Berthinska berättelsen, kunde sändebuden ej återvända den väg, de kommit, för de vilda och barbariska folkslag, der bodde, och togo derföre, efter hans råd, en omväg åt det Frankiska riket. Deraf följer att deras hemvist icke var i nejden af Svarta hafvet.

Men i sådant fall, huru blef det möjligt för folket Rhos att med en flotta angripa Constantinopel? För att inse denna möjlighet, skole vi erinra oss den i många afseenden märkvärdiga beskrifning, som CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS *) lemnat oss öfver Ryssarnas fart längs med Dnieper-floden. När man deraf ser, huru de vid sina sednare anfall på Constantinopel och vid sina handelsresor kommit till Pontus Eux., kan man sluta, huru det skedde vid deras första härfärd.

Vid denna flodfart undvekos förmodligen de vilda horder, för hvilkas skull de Rhosiska sändebuden till Constantinopel hade tagit en omväg genom Frankiska riket; eller ock voro de under de 25 år, som sedermera förflutit, bragta under detta nu redan betydande folks välde.

De samtida vittnesbörden af THEOPHILUS och PHOTIUS öfverväga utan tvifvel den 200 år yngre auctoriteten af NESTOR. Men de motsägas icke heller af honom. Tvertom förutsätter hans egen berättelse, såsom vi ofvanföre visat, att redan före RURIKS och hans bröders ankomst, i Ryssland funnits om icke ett rike, åtminstone ett folk med namnet Rhos eller Rus.

*) De administrando imperio, c. 9.

Längst vid Kiew funnos Vareger före denna tidpunkt: det säger NESTOR med uttryckliga ord, då han talar om OSKOLD och DIR, hvilkas bedrifter endast derigenom kunna förklaras, att med dem förent sig, icke blott en sammanrafsad hop, som SCHLÖZER säger, hvarföre han ock sätter hela historien i fråga *), utan ett talrikt folk af deras landsmän. NESTORS berättelse lyder sålunda:

"Med RURIK voro tvänne män komne från Vareger-landet, vid namn OSKOLD (eller ASKOLD) och DIR, som icke voro af hans släkt, men Bojarer af förnämare börd." (Detta förnekas dock af en annan handskrift.) "Dem hade RURIK gifvit hvarken städer eller byar. Dessa begärde af honom tillstånd att med sin släkt gå till Constantinopel (som Väringar). De gingo ifrån Nowgorod till Dnieper-floden och foro den utföre förbi Smolensk, men låto icke se sig der, emedan staden var stor och folkrik. Men då de kommo till Kiewska bergen, sågo de derofvan en li-

*) Oskold und Dir, wenn man ihnen auch die Existenz nicht bezweifeln will, waren arme irrende Ritter, die sich nicht an Smolensk wagen durften, doch des schwachen Kiew sich bemächtigten, und in der Folge ein Häuflein anderer Lands-Leute (Wareger) dahin zogen." Visserligen lär deras följe, då de skildes vid Rurik, icke varit stort; men i Kiew samlades omkring dem en mängd Vareger, "mnogi Variagi," *viele* öfversätter Schlözer sjelf, således icke en *Häuflein*. "Und dieser Häuflein," tillägger han, "soll sich unterwunden haben, das Byzantinsche Reich anzugreifen." Men angreps icke det Frankiska riket af dylika ej särdeles talrika skaror af Norrmän?

ten stad och frågte folket derstädes: hvad är det för en stad. De svarade: här voro hos oss tre Bröder KIJ, SCZEK, CHORIV, och deras syster LYBED, som byggde denna stad. De äro framlidne; men vi, deras afkomlingar, sitta här och betala skatt åt Chasarerna. OSKOLD och DIR svarade: också vi äro Varegiske Förstar, och de satte sig ned i staden och blefvo der regerande. De bragte tillsamman en mängd Vareger och begynte herrska öfver det Polska landet (Ukrän); de förde ock krig med Dreviernerna och Uglitschernerna."

Sedan förekommer, hvad redan anfördt är, angående belägringen af Constantinopel, hvarifrån OSKOLD och DIR kommo tillbaka år 867 med ringa manskap, hvaröfver i Kiew var en stor sorg. — Samma år flyktade ifrån Nowgorod en mängd af dess invånare till Kiew: utan tvifvel en följd af det missnöje med RURIK, som redan 864 yppat sig, då han slog den tappre VADIM och många flera af de upproriska.

Vidare berättar NESTOR, att då efter RURIKS död OLEG bemäktigade sig regeringen, lade han under sig, jemte Smolensk, äfven Kiew, och det på den grund, att OSKOLD och DIR, icke voro af Furstelig börd. "Men denne är RURIKS son, Knes IGOR," sade han, i det han visade den unga Prinsen, i hvars namn han styrde, hvarefter han lät sitt folk anfalla och mörda OSKOLD och DIR, dem han genom list lockat till sig, i de båtar på hvilka de voro komne. OLEG flyttade regeringssätet till Kiew och sade att denna stad skulle blifva modren för alla Ryska städer.

Med

Med honom voro både Vareger och Slaver; och ifrån den tiden begynte äfven de öfrige kallas Rus. OLEG pålade Slaver, Krevitscher och Merer, med flera folk i hela Ryssland, skatt, som skulle betalas åt Varegerne.

Desse utgjorde utan tvifvel den väpnade styrkan, hvarmed Chazarernas öfvervälde blef brutet, åt hvilka denna skatt förut hade blifvit betald. Genom den synes ock det uppror, som Slaverne i Nowgorod gjorde emot RURIK, hafva blifvit dämpadt. Icke heller kunna OLEGS, mer än OSKOLDS och DIRS, eröfringar förklaras, utan att man antar en större härmagt af Vareger, än den som, enligt NESTORS berättelse, följde med RURIK och hans Bröder, och naturligtvis kunde åtfölja dem, då de icke kommo som inkräktare, utan som inbudne Regenter.

Märkvärdigt är det svar, som OSKOLD och DIR gäfvö Kiews inbyggare: "Också vi äre Varegiske Furstar," och det anspråk de i anledning deraf gjorde på styrelsen öfver dem, hvilken de ock bemäktigade sig. På dylik grund tillvällade sig sedermera OLEG den samma, i det han, för att urskulda sig för mordet på OSKOLD och DIR, bestridde deras Furstliga härkomst, men åberopade sin egen och IGORS, hvilken han visade dem såsom en Furste-son (Kniashiticz) *). Det samma skedde i Smolensk, hvars in-

*) Schlözer anser hela detta ställe för oäkta; men det fins i den Archangelske Codex, som han sjelf förklarar för gammal och god (se 2 Del. p. 139), ehuru han sedermera (p. 254) anmärker emot den, såsom afvikande ifrån de andra. I sjelfva verket innehåller den flera i de andra handskrifterna sak-

vänare, så snart RURIKS Son blifvit för dem af OLEG framställd, genast voro färdige att emottaga honom såsom sin Herre. RURIKS magt hade dock icke sträckt sig till Smolensk mer än till Kiew. Om det ock var OLEGS vapenstyrka, som bestämde dem till undergifvenhet, synes dock den grund, hvarpå den fordrades och vanns, förutsätta ett föregående Varegiskt öfvervälde, hvartill Rurikska ätten tillegnade sig ett slags arfsrätt.

När allt detta lägges tillsammans med hvad de Grekiska berättelserna innehålla angående folket Rhos, före den tid då RURIK anlände, så leder det till den sannolika förmodan, att alla de besittningar, dem först OSKOLD och DIR och sedan OLEG och IGOR, på den grund att de voro Varegiske Förstar, tillegnade sig, förut tillhört detta folk: hvars rike således skulle omfattat icke blott de länder vid Finska viken, till hvilkas styrelse RURIK blef inkallad, utan ock sydligare trakter ända till och med Kiew.

Då Rhos först 839, genom beskickningen till THEOPHILUS, blef känt i Constantinopel, och dess sändebud då ville undvika mellanliggande vilda hor-

nade upplysningar om det som angår Varegernas; men just dessa, då de sammanstämman med hvad eljest sannolikt och af andra källor bestyrkt är, förhöja dess värde. Sjelfva Nestors auctoritet vill Schlözer sätta i fråga, då den strider emot hans hypotes; men hvarför skulle den ej gälla i det som rör Kiew, der Nestor bodde, lika mycket, och ännu mer, än i det som Nowgorod angår, då händelserna äro samtida och ur samma eller dylika källor kunnat af honom hemtas.

der, men det samma folket 866 af Grekerna omtalas såsom förut herrskande och ryktbart: så måste det under tiden hafva genom en eröfrares vapen blifvit hastigt utvidgadt, men snart derefter sönderfallit. Detta är en naturlig föreställning om ett land, der inga ordentliga stater hunnit stadga sig, och om en tid, då tappre och tilltagsne härförare i spetsen för vandrande folkskaror upprättade samhällen, som hade bestånd ofta endast i deras lifstid. Upplösningen af detta rike har kunnat ske antingen genom dess Konungs död, eller genom ett nederlag emot Chazarerna, hvilkas öfvervälde då hade stigit till sin höjd, men nu af den nya Ryska magten motades och drefs tillbaka, eller genom ett dylikt uppror, som det af Nowgorod emot RURIK försökta, men misslyckade, och de föregående, emot de år 859 inkomna Varegern, som tre år derefter utdrefvos.

På blotta gissningar, de må vara mer eller mindre sannolika, vill jag dock icke stöda resultatet af denna undersökning. Dess egentliga grund är hvad THEOPHILI och PHOTII bref, jemförda med hvarandra och med NESTORS uttryckliga ord, innehålla; och endast det, som af denna jemförelse ovedersägligen följer, utgör hvad jag bestämt yrkar, nemligen: att redan 839 i Ryssland funnits ett af sin egen Konung styrdt folk af Svenskt ursprung, vid namn Rhos; att detta folk redan före 866 varit, såsom stridbart och inkräktande, ibland Grekerna beryktadt; att det var samma folk, eller en lemning deraf, som i förening med Finnar och Slaver inkallade RURIK, och en annan lemning, som under

OSKOLD och **DIR** angrep Constantinopel. Dessa facta torde knappt kunna nekas, utan att upphäfva all historisk sanning; ty hvarpå kan denna grundas, om ej på sådana samtida urkunder, som de anförda breffen? Hvad jag vidare anför, sker endast upplysningsvis.

Jag ärnar ej ur våra egna inländska sagor söka utleta den möjliga sanning, som de under dikterna torde innehålla, angående Holmgård och Gardarrike. Att kämpaflockar ifrån Sverige, tid efter annan, begåfvo sig Öster ut, som det hette, är utom allt tvifvel. Derom vittnar en mängd runstenar, bland hvilka de i synnerhet äro namnkunniga, som blifvit uppresta öfver de kämpar som följde **INGVAR VIDTFARNE** på hans härtåg till Ryssland *). Detta skedde ännu i det elfte seklets början. Så mycket mer måste dylika härfärder i den föregående tiden ägt rum. **NESTOR** säger, att då **IGOR**, efter sitt första misslyckade fälttåg emot Constantinopel år 841, rustade sig till ett nytt krig, skickade han till Varegernas öfver hafvet och begärde af dem hjelptroppar **). Sagan om **INGVAR** är en skrockfull dikt; men då den berättar, att han med trettio fartyg for ut att söka ett Konungarike i Ryssland, och der färdades långs med den mellersta af de tre stora floder, så påminner den om **OSKOLDS** och **DIRS** äfventyr, och synes syfta på Dnieper-floden, som flyter emellan Dniester och Don. Hvad i de Isländska sagorna är diktadt

*) Se N. R. Brocman om våra Nordiska Runstenar, p. 91 ff., i Bihaget till den af honom utgifna Sagan om Ingvar Vidtfarne.

**) L. c. Del. 4. p. 39.

om Gardarike och Holmgård, och om Skandinavernas der utförda bedrifter, torde hafva någon anledning af de verkliga händelser, som de Ryske häfderna besanna.

I Landnama Sagan, en af dem, som historien tillagnar sig, berättas om ett giftermål emellan Konungen af Gordum **BURISLEW** och Risa-Konung **DAGSTIGS** syster **INGEBORG**. De sednare namnen äro uppenbart Skandinaviska och det första Slaviskt. Skulle man ej deraf kunna sluta till ett dylikt förhållande, hvad rikena eller folken angår? Om nu med Gordum bör förstås Nowgorod, som, enligt **NESTOR**, innehades af Slaver, innan **RURIK** med sina Vareger tog det i besittning, så kunde Risa betyda det Varegiska riket **Rhos**.

En del af Litauen heter ännu i dag **Rus**. När och huru det fått detta namn, lär ej kunna utredas. Den äldste Litauiske Förste, som historien omnämner, förekommer ej förr än i **WLADIMIR** den Stores tid, med hvars dotter han gifte sig. Hans Skandinaviska namn **RAGVALD** bör emellerlid väcka vår uppmärksamhet. Litauernas särskilda språk bevisar väl, att de icke äro af Skandinaviskt ursprung. Men möjligen kunde de, så väl som **Tschuder** och Slaver, hafva hört under det inkräktande folket **Rhos** öfvervälde.

Så dåraktigt och orimligt det är, att genom tillfälliga likheter i ljud vilja sammanbinda föremål, som för öfrigt hafva ingen gemenskap: så ostridigt är det likväl att mången gång, då andra anledningar dertill hänvisa, urgamla namn på orter och folk sprida ett oväntadt ljus öfver ett mörkt ställe i historien.

Vid sjön Ilmen ligger ännu i dag en stad, benämnd *Rusa*, med tillnamnet *Staraja*, den gamla. Dess ålder säges öfverstiga all historie. Var det tilläfventyrs sätet för Kungarna af Rhos? Hade staden sitt namn af folket, eller folket af staden?

Men vigtigare är en annan redan förut anmärkt likhet, som detta namn har med Sverges Finska benämning *Ruotzi*, eller som det efter en särskilt dialekt uttalas med en läspning på s, *Ruosi*. Anledningen till denna benämning synes naturligtvis varit den, att Finnarne först blifvit bekante med det gent emot dem boende folket i Roslagen, och efter det kallat hela Sverige så, hvilket namn de sedan nyttjat, äfven om de Svenskar, som nedsatt sig på andra sidan om Finska viken. Möjligen kunde ock desse, eller de främste af dem varit Roslagsboer. Roslagen var af ålder hufvudsätet för Svearnas sjö-makt, hvarför det ock hette Säländ (Sjöländ), äfven som namnet Roslagen (förut Rodin), härledes af *Ro* och *Roda*, på den grund, att detta landskap varit indelt i vissa skepps- eller roddarlag. De Arabiska och Grekiska mynt, ända ifrån Nionde århundradet, som blifvit funna i Roslagen mer än i något annat landskap af Sverge, utom Gottland, bevisa äfven den förbindelse som dess invånare haft med Österlandet.

Härvid möter väl den anmärkning, att namnet Roslagen ej lär förekomma i någon äldre skrift, än i Konung BIRGERS stadfästelse på Uplands-lagen. Deraf följer dock ej, att det icke af ålder kunnat vara brukligt såsom ett binamn till Säländ, af samma anledning som en del af Dalarna kallades och

ännu kallas Kopparbergslagen. Märkvärdigt är att äfven Esterne ännu i dag kallade Sverge Rootsi och en Svensk Rooslane *)

Det sednare ordet, som på Finska heter Ruotsalainen, förtjenar en särskild uppmärksamhet i anseende till dess likhet med Roxolaner.

Det forntida folk, som under detta redan af HERODOTUS kända namn förekommer i gamla historien, kan ej rimligen igenfinnas under det Varegiska namnet Rhos. Men då de i Ryssland bosatte Svenskarne af de omkring dem strödda Tschuder eller Finnar kallades Ruotsalaiset, i Singular Ruotsalainen, så är det sannolikt att detta namn, i hvilket *lainen* är endast en ändelse som utmärker ett nomen gentile, bragt de Grekiske häfdatecknarne på den inbillning, att Ryssarne voro Roxolaner. En naturlig följd deraf var, att de sökte deras ursprung icke i deras verkliga hembygd, utan i Roxolanernes land. Genom en dylik hypothes fingo de ock namnet Tauroschyter **), hvarmed de i Byzan-

*) Härledningen af detta namn ifrån Finska ordet Rauta (jern) hos Ewers (p. 132) är med Finska språkets art på intet sätt förenlig, och så mycket mer osannolik, som Finnarne sjelfve tillverkade jern, det så kallade myrjernet, och dess tillkomst var ett af föremålen för de i deras poësi så märkvärdiga sångerna, som kallas *Synnyt* (födelser).

**) Bayer i *Origines Russicæ* (Comm. ac. Scient. Petrop. Tom. 8. p. 402) och efter honom Schlözer, l. c. p. 230, hafva grundligen bevist anledningen till detta misstag. Ewers sjelf, l. c. p. 247, vågar ej bestämdt använda det till stöd för sin hypothes om Ryssarnes ursprungliga hemvist vid Svarta hafvet, då han med-

tinska krönikorna merändels betecknas, ehuru de i det vanliga språket hette Rhos *). Äfven *Franker* blefvo de af Grekerne kallade, som med detta namn utmärkte, dels alla Europeer, dels i synnerhet dem, som talade något af de Germaniska språken.

Äfven den benämning, som Finnarne gifva åt de nuvarande Ryssarne, är anmärkningsvärd. De kalla dem *Venäläiset*, i singulari *Venäläinen*, och sjelfva landet *Venäjä* eller *Vänäjän maa*. *Ma* betyder land, och *läinen*, *läiset* är en dylik namnändelse som *lainen*, *laiset* **). Det är uppenbarligen namnet *Vender*, hvarmed Slaverne i allmänhet fordom utmärktes, och bevisar att Tschuderne af ålder åtskilt dessa ifrån det folk, som ursprungligen bar det namnet *Ryss* eller *Rhos*. Men sedan begge nationerna hade sammansmultit och förenat sig om ett språk, var det naturligt, att Finnarne flyttade namnet *Venäläinen* på hela nationen, då *Ryssar* och *Slaver* icke längre voro skilde i tungomål mer än i något annat ***).

ger, att *Taurus* nyttjades om hvarje högre bergssträcka, och anför *Kedren*, som kallar det *Taurus*, vid hvilket *Ryssarne* skulle bott, nordligt (*αρκτων*).

*) *ὡς ἡ κοινὴ διαλεκτὸς Ἦως εἰωθεν ονομαζειν*. *Leo Diacon. Cal. Nunc primum in lucem edidit C. B. Hase. Paris 1819, p. 38.*

**) Olikheten härrör af den regeln i Finska språket, att ändelsernas vocaler rätta sig efter dem som äro i stamstafvelserna, så att när i dessa någon är hård, bestämmer den en hård vocal i de förra, såsom i *Ruotsalainen*. I *Venäläinen* deremot får penultima en blöt vocal, emedan de föregående äro blöta.

***) Härigenom förfaller den invändning som *Ewers, I. c. p. 126*, gör emot de äldsta *Ryssarnes Svenska* här-

Hvad språket angår, så är det utan tvifvel bety-
 synnerligt, att i Ryskan finnas så få ord, som röja
 släktskap med det folkets tungomål, som först bu-
 rit detta namn; och af alla skäl, som blifvit anför-
 da emot dess Skandinaviska ursprung, vet jag intet
 vara af större betydighet. Jag bör så mycket mer
 erkänna dess vikt, som det motvägande skälet, af
 Varegernas ringa antal i jemförelse med Slavernas,
 är af mig försvagadt genom den satts jag yrkar och
 sökt bevisa, att redan före de Vareger, som med
 RURIK följde och genom hans regering drogos till
 Ryssland, der funnits en Svensk koloni, åtminstone
 lemningar deraf. Jag tror dock icke, att det öfver-
 välde, som folket Rhos vann öfver de andra, förutsätter
 dess alltför stora talrikhet; ty allestädes, der Norr-
 männerne inföllo och blefvo herrskande, låg deras
 öfverlägsenhet icke i deras folkstyrka, utan i deras
 krigiska anda och kraft. I allt fall var den Slavi-
 ska, öfver en stor del af Ryssland utspridda natio-
 nen så manstark, att den Varegiska med tiden må-
 ste i den försmälta. Och såsom Norrmännerne i
 Frankrike och Italien förlorade sitt eget språk och
 sin särskilta nationlighet, så förhöll det sig med dem
 äfven i Ryssland. Men det som hufvudsakligast
 dertill bidrog, var Ryssarnas omvändelse till Chri-
 stendomen, hvarigenom det Slavonska språket blef
 det rådande i riket. På detta språk hade redan
 i det nionde århundradet den heliga Skrift blif-

komst, på den grund, att de nuvarande Ryssarne af
 Finnarna kallas Venälaiset, och att namnet Ruotsa-
 laiset nu mera betecknar endast Sverges invånare.

vit öfversatt genom de Mähriska Apostlarna CYRILLI och METHODII omsorg, hvilke äfven uppfunnit ett särskilt alphabeth för att uttrycka dess egna ljud. Såsom Kyrkans språk, blef det äfven hofvets, och de förnåmas, sedan desse blifvit Christne. Af naturen rikt och böjligt, var det ock redan odladt genom öfversättningen af Bibeln: hvars särskilta skrifter, af mångfalldigt slag till både ämne och form och styl, meddela åt det språk, hvarpå den öfversattes, på en gång en hel litteratur. SCHLÖZER *) anser Slavonskan ibland alla nyare språk hafva tidigast fått sin utveckling: hvartill orsaken var, att då i andra länder allt författades på latin, hvarpå äfven bön och messa höllos, blef deremot hos de Slaviska nationerna modersmålet användt vid Guds-tjensten, ej mindre än i afhandlingar och böcker. Och då dessa merendels öfversattes ifrån Grekiskan: så bildades Slavonskan efter henne. Hvad var då naturligare, än att Nordens råare, blott genom hedniska krigssånger bildade, tungomål måste ge vika och slutligen alldeles utdö?

När Norrmännen nedsatte sig i Frankrike, var det Franska språket ännu i sin första danning, så att med möda någon sammanhängande mening derpå kunde uttryckas. Först efteråt, och till en del genom deras åtgärd, begynte det utbildas **).

*) III, s. 224.

**) Se Essai sur les invasions maritimes des Normands dans les Gaules par B. Capestre. Ch. VIII. s. 290 ff. Jemför Heeren: Ueber den Einfluss der Norrmännern auf die Französische Sprache und Literatur. Vermischte Schriften 2 Th.

ner man i Fransyskan ganska få ord af Nordisk härkomst, och äfven af dessa torde de flesta kunna härledas ifrån Frankernas Tyska tungomål. Skulle då bristen af Svenska ord i det efter Grekiskan så tidigt bildade Slavonska språket kunna vara ett skäl, som motväger alla de bevis af urkunder och omständigheter, som sammanstämman att bestyrka de äldste Ryssarnes Svenska härkomst? Kan väl EWERS, som på detta skäl lägger så mycken vikt *), ur Ryska språket framvisa lemningar af något annat tungomål, som de Pontiske Rhos skulle talat **)?

*) L. c. sid. 128

**) Han uppräknar väl (s. 259) 7 Turkiskt-Tartariska ord; men dels angå de allmänna ting, som i en sådan fråga intet betyda, dels erkänner han sjelf att de först i en sednare tid kunnat i Ryskan inkomma: "*Von der chazarischen Sprache wissen wir nur, dass sie ein türkischer Dialekt war.*" (s. 115): "Doch finde ich einen Chan Gliabaros, worin die Etymologen ohne Schwierigkeit den Nahmen Gliab, den mehrere russische Gross-Fürsten führten, anerkennen werden, so bald ich mich auf ihr Urtheil berufe." Nyss förut har han likväl sagt: "Ähnlicher klang der Nahmen kann nur zu Bekräftigung eines historischen Satzes dienen; die Grundveste des Beweises muss weniger schwankend seyn." Denna riktiga grundsatts vederlägger äfven hvad han (s. 146) invänder emot Schlözer, angående namnet Håkan i det Bertinska documentet, att en Regent öfver Turkar och Hyrrer burit samma namn. En sådan invändning, då fråga är om en Konung, hvars sändebud ifrån Constantinopel återvände genom Tyskland, och befunnos vara, som det uttryckligen står, af Svea folk, Svionum gentis, är den väl på allvar gjord?

Af Svenska ord finnas i Ryska språket dock några, till ex. Gorod (gård), Lager (läger), Schlem (hjälm) *), Rul (roder, rol), Kil (köl), Nos (förstäf, skeppsnos), med flera till sjö- och krigs-väsendet hörande ord.

EWERS anmärker (s. 128), att då den tidens Svenskar idkade sjöröfveri och hade namn för dristige seglare, borde Slaverne, som icke voro kände för sjömän, af dem hafva erhållit ord, som höra till sjöväsendet, men att man förgäfves söker något sådant i Ryskan, der namn på båtar äro icke af Skandinavisk, utan Grekisk härkomst, t. e. Skedii, Droman, Kybar, Korabl (*Σκεδια, Δρομων, Κουρβαριον, Καρβαριον*). "Är det icke troligare, tillägger han, att de Pontiske Rhos, som länge före RURIKS tid haft med Byzantium gemenskap, meddelat Slaverna dessa Grekiska ord?" Men nu vet historien om dessa Pontiska Rhos intet annat, än att de år 866 gjorde ett sjötåg emot Constantinopel. Måste de då icke förut varit erfarne sjömän? Skulle icke de, så väl som Norrmännen, bort i sitt eget språk äga namn på fartyg, med mera, som till sjöväsendet hör? Äfven Slaverne, om de icke foro på haf, foro dock på floder, och kunde icke umbära båtar. Dessutom voro de sjelfve med Grekerne bekante, och kunde af dem omedelbarligen låna de i fråga varande orden. Troligen kommo de först på en sednare tid in i Ryska språket, af den anledning att Ryssarne begynte eftergöra särskilta slag af Grekiska fartyg.

[*) H framför I uttalades fordom så starkt, att det lätt kunde öfvergå till det Ryska Sch.

Men månne de af EWERS anförda fyra orden äro alla ens af Grekiskt ursprung? NESTOR gör en bestämd skillnad mellan Ryska *Skedii* och Grekiska *Dromoner*. När IGOR anföll Constantinopel med tusen *Skedii*, sände ROMANUS emot honom *Dromoner*, som med Grekisk eld förstörde hans flotta *). I fredstractaten emellan dem förbehölls, att Ryssarne ej skulle göra skada på en Grekisk *Kuvaru* som strandat **). *Dromoner* och *Kuvaru* (Kybar, af *Κουβαριον*) voro således Grekiska fartyg. *Skedii* är uppenbart samme ord som *Skeyd*, och slägt med det Svenska ännu brukliga ordet *Skuta*, som betecknar ett litet, lätt seglande, grundt gående fartyg. Sådana måste de Ryska, längs Dnieperfloden till Svarta hafvet nedkomna lodjorna, som de äfven kallades och ännu i dag heta, hafva varit. Det Grekiska *Σκεδια* har således sitt ursprung af *Skeyd* och icke tvertom. Hvad namnet *Καραβιον* angår, så är äfven dess Nordiska härstamning afgjord genom KRUGS undersökning ***) om de Ryska fartyg, som med detta namn utmärktes. Dessa visar han sannolikt hafva varit flätade af vidjor och med skinn öfverdragna, och derföre hafva fått sitt namn af Korg (korb, kora, hvaraf Korabl så väl som *Καραβιον* kunna härledas †).

Äfven det namnet *αρκος*, hvarmed Grekerne betecknade Ryska fartyg, är uppenbarligen Svenskt,

*) IV. 27, 30. **) IV. 79. ***) L. c. s. 62 ff.

†) *Ποσεινα καραβια* samt *Πως καραβια* kallas af Constant. Porph. (De Cerem. L. II. c. 44) de Ryska fartyg, som befunnos i den Grekiska flottan åren 935 och 949, till en uttrycklig skilnad ifrån de Grekiska.

ty ask är på vårt språk ett forngammalt ord, som betyder båt.

Det namnkunniga stället hos CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS *), der han beskriver Ryssarnas fart längs med Dnieper-floden, lemna oss ett annat ännu viktigare bevis, att de äldsta Ryssarnes språk var Skandinaviskt. Då han uppräknar de afsattser (φραγμοι) eller forsar, utför hvilka de styrde sina båtar, anför han de olika namn, som dem gäfvos af Ryssar och af Slaver. Dessa namn betecknade något eget i hvarje fors, och när han förklarar deras på begge språken gemensamma betydelse, säger han uttryckligen: så heter det på Ryska och så på Slavonska.

Redan BAYER tyckte sig finna i de Ryska namnen en Skandinavisk art. Sedermera försökte THUNMAN och STRUBE deras härledning ur de Nordiska språken. Men i synnerhet för LEHRBERG **) har detta lyckats på ett lika sinnrikt som oväntadt sätt, med ledning af BEAUPLANS ***) beskrifning öfver dessa forsar, och efter en väl träffad granskning af texten. Någras ursprung ur Svenska eller Norröna språken är ögonskenligt, t. ex. Ουλμβοροι (Holm-

*) De administrando Imp. c. IX.

**) Untersuchungen zur Erläuterung der Älteren Geschichte Russlands, s. 319. Detta äfven för Finlands historie vigtiga verk är, efter den allt för snart bortgångne Författarens död, utgifvit i Kejsarliga Petersburgska Akademiens namn af den förtjenstfulle Krug 1816.

***) Discription d'Ukraine. Paris 1661.

for*) *) *βαρουφορος*, Böljfors, af Isländska ordet *bara* (bölja). Om ej allas härledning är lika påtaglig, bör man väl undra deröfver, då det är föga troligt att CONSTANTINI grekiska öra kunnat fullkomligen fatta eller hans penna noga uttrycka dessa främmande namn: hvilka ock afskrifvarne ej torde rätt stafvat.

Det vissa är i allt fall, att Ryssarne och Slaverne, då ännu, d. v. s. i medlet af det tionde seklet **) voro tvenne särskilda genom olika språk åtskilda Nationer, och att till den förra hörde icke blott någre de förnämste, som omgäfvö Regenten och anförde hans krigsmakt, utan en mängd af folket, handlande och andra, som på floden Dnieper färdades så ofta, att de med egna namn utmärkte deras märkvärdigaste ställen.

Huru begge nationerna voro åtskilda, och hvad företråde den Ryska i början ägde, synes af följande besynnerliga omständighet, som NESTOR omtalar ***). Vid OLEGS anfall emot Constantinopel, då han, till tecken af sin seger, hade hängt sin sköld öfver stadsporten, och för att ytterligare utmärka den, lät utsira sin flotta med nya segel, befallte han,

*) Enligt Thunman och Strube. Lehrberg föreslår dock äfven en annan förklaring af det Nedersachsiska och Anglosachsiska ordet *worth*. Den förre synes dock den naturligaste, då *β* af Grekerne uttalades såsom *v*, som är nästan endast ett lenare uttal af *f*.

**) Constantinus skref denna bok emellan åren 948 och 952. Se *Krug*, Byzant. Chronologie, s. 266.

***) Schlözer III, sid. 291.

att de skulle göras för Ryssarne af *Pavolok*, ett dyrbart tyg, och för Slaverna af *Kropina*, som SCHLÖZER öfversätter med nässelduk, hvartill nässlor varit nyttjade i stället för hampa *).

Att de Varegiske Ryssarne utgjorde den herrskande Nationen, visa äfven de fredsfördrag OLEG och IGOR afslöto med det Grekiska riket **). De begynnas med dessa ord: "Vi af Rysk börd; OLEGS (i den ena, i den andra IGORS) ***), den Ryske Knesens, sändebud och gäster: hvarpå följa de fullmäktiges namn, ibland hvilka några äro uppenbart Svenska, såsom KARLY (Carl), INEGELD (Ingjald), ROLOW (Rolf) o. s. v., och nästan alla hafva ett Skandinaviskt ljud †).

I OLEGS

*) Jemför Krug: zur Müntzkunde Russlands, p. 83 ff., samt p. 103, ff.: "Es ist mir zwar bekannt," säger han, P. III, "dass jetzt von verschiedenen nicht sehr kultivirten Nationen des russischen Reichs Gewebe aus Nesseln verfertigt werden; aber diese sind grob und schlecht, welches die der Slawen nicht sein konnten, da sie ihnen zur Pracht gegeben wurden." Doch bestrider ej Krug, att Slavernas segel voro af mindre dyrbart tyg, än Ryssarnas.

**) Nestor III, 307. IV. s. 48.

***) I ett par handskrifter stå vid namnet Igor de orden: Imenen Ivar, (nemligen Ivar). Detta är uppenbart en afskrifvares eller läsares glossa; men den som gjorde henne, måste varit en Vareg, som ännu då, efter Nestors tid, kände de gamla Skandinaviska namnen, kanske äfven språket.

†) Detta beviste redan Bayer (De Varegis in Comment. Acad. Petropolit. T. IV. 1735). Men man såg icke,

I OLEGS tractat förekommer intet enda, men i IGORS några få Slaviska namn, hvaraf kan slutas, att Slaverne redan då begynte af regeringen mer utmärkas och vid högre befäl användas. IGORS egen son SWETOSLAW hade ett Slaviskt namn; och krönikan säger, att hans Moder OLGA, ehuru hon sjelf var en Vareg, gifvit honom det, förmodligen af den statskloket, som sedan utmärkte henne, då hon förde regeringen under hans minderårighet.

I den mån Slavonska språket tog öfverhanden, måste ock skilnaden emellan begge Nationerna blifva allt mindre märkelig, och det företråde upphöra, som Varegerne under de första Regenterna ägt, såsom utgörande kärnan af deras härsmagt.

En orsak dertill var utan tvifvel rikets söndring emellan VLADIMIRS Söner. Derigenom splittrades den förut omkring det regerande huset samlade styrkan af Vareger. JAROSLAW, som på sin del fått Nowgorod, hade dit fört med sig en Varegisk tropp, som uppförde sig öfvermodigt och våldsamt; hvaröfver Nowgorods-boerne uppbragtes, och dödade af dem ett stort antal. JAROSLAW hämnades med ett försåtligt mord på de förnämsta i staden. Det oakadt erhöill han sedan af invånarne i Nowgorod, och deromkring liggande land, ett ädelmodigt bistånd emot sin broder SVIATOPOLK, och blef slutligen ensam beherrskare af det återförenade riket. JAROSLAW

eller ville icke se, detta mer än de andra bevisen på Ryssarnas härkomst, som man hellre ville förklara Turkisk än Svensk, ty hvad voro Chazarerne annat, än Turkar?

belönte Nowgorod med nya privilegier. Men hela den Slaviska Nationen, som staden tillhörde, måste genom sådana händelser allt mera hafva befast sig i det anseende, hvartill hon, såsom i landet infödd och den mest talrika, hade ett så naturligt anspråk. Det var också under JAROSLAWs regering, som Christendomen blef vidare utbredd; och den uppmuntran han gaf åt lärdomen, fullkomnade utan tvifvel Slavonska språkets seger öfver det Varegiska tungomålet, åtminstone i de högre stånden.

Dertill bidrog äfven, att JAROSLAW utgaf på Slavonska de af Varegernas införda lagar: hvilkas omisskänliga likhet med de Skandinaviska är ett nytt bevis *), att Ryssarnes stamfäder voro Norrmän.

*) Äfven detta gäller dock intet för Ewers, se l. c. s. 147: der frågan är om det af Schlözer II, s. 204 anförda exempel af den lag, som finns så väl i Pravda Ruskaja (Jaroslaws lagbok), som i den Jutiska af Valdemar utgifna lagboken: "att om någon rider en annans häst, utan dens tillstånd, som hästen tillhör, skall han pligta 3 grivner, enligt den Ryska, och 3 mark enligt den Jutiska lagen." Häremot anmärker Ewers 1:o, att den Jutiska lagboken blef utgifven först 1240, således 223 år sednare än Pravda; 2:o, att om Peter den Store skulle verkställt sitt beslut, att vid sin påtänkta reform af Ryska lagväsendet taga det Svenska till mönster, så skulle det icke bevist hans Stamfaders Svenska härkomst. Hela denna lösliga argumentation hvilar på den falska grund, att både Jaroslaw och Valdemar skulle gjort en alldeles ny lagstiftning, då de likväl endast samlat, i ordning ställt och förbättrat förfädernas af ålder gällande lagar.

För Norrmän äro Ryssarne bestämdt förklarade äfven af LUITPRAND *), som tvenne gånger besökte Constantinopel, första gången år 946, kort efter IGORS sednare med seger krönta tåg emot Grekernes hufvudstad, och andra gången 968, såsom OTTO den I:stes sändebud till NICEPHORUS PHOCAS. Då han uppräknar särskilda folk, som bodde norr om Grekiska riket, nämner han äfven Ryssarna med detta tillägg: "hvilka vi" (nemligen i Italien) "kalla med ett annat namn Norrmän." På hvad grund detta samtida vitsord skulle kunna utan afseende lemnas, är svårt att inse **). Om de då i hela Europa namnkunnige Norrmän borde LUITPRAND icke sakna tillräcklig kännedom, för att kunna jemföra dem med de Ryssar, han i Constantinopel hade tillfälle att se

*) Eller, som han ock skrifves, Liutphrand, l. c. l. l. c. 3.

**) Jag känner ej hvad Ewers i sina krit. Vorarb. må anföra för skäl dertill; men se här huru han åberopas af Författaren till Sändebrevet: "Luitprands Zeugniss beweiseth vor einem strengen Tribunal der Kritik gar nichts. Sie haben ihm in Ihren krit. Vorarb. zu viel Aufmerksamkeit bewiesen, noch mehr aber, das den reisenden Ros in Ingelheim im Jahre 839. Denn über diese lohnt es noch viel weniger der Mühe, auch nur ein Wort zu sagen. Alles was wir von ihnen wissen, beschränkt sich darauf: Es sollen ein mal Leute aus Byzanz als Ros nach Deutschland geschicht seyn, die man dort als Schweden erkante und deshalb für Kundschafter ansahe." Detta är i sanning ett lika beqvämt, som förnämt sätt att undanstöta historiska urkunder, som stå i vägen för ett kritiskt sophisteri. Sådant säges och tryckes ännu 1825:

och höra *). Att der alltid vistades en mängd af detta folk i handels-ärender och andra värf, kunde man taga för afgjort, om det ock icke syntes af den emellan Storförsten Igor och Grekiske Kejsaren, året före LUITPRANDS besök i Constantinopel, afslutna freds-tractaten **). Då voro ock ännu Ryssar och Slaver bestämdt åtskilde: och skulle de förre varit Chazarer eller något annat Asiatiskt folk, hvad anledning hade LUITPRAND haft till det, som han på ett annat ställe yttrar, att dem, som de öfrige Europeerne kallade Norrmän, efter deras hemlands läge, gäfvö Grekerne namn af Ryssar (*ρουσσοι*) efter deras kropps färg ***)?

Sjelfva hans misstag om namnets ursprung styrker deras Nordiska härkomst. Det är utan tvifvel deras rödlätta hy han menar, för hvilken, ej mindre än för deras höga växt, Ryssarne, liksom Norrmännen voro utmärkte †). Att beggedera hörde

*) Nyss anförde Författaren talar emellertid (s. 37) rätt naift om Luitprands okunnighet: "Das schon damals sehr mächtige Volk der Russen kennt Luitprand selbst gar nicht; er weis es nicht ein mal von den Skandinaviern zu unterscheiden!"

**) Schlözer IV. s. 63 f.

***) Gens quædam est sub Aquilonis parte, quam a qualitate corporis Græci vocant Russos, nos vero a positione loci vocamus Nordmannos. L. c. I. V. c. 6.

†) Jordanes säger om *Suethidi* (Svithiod), att de äro *reliquis corpore eminentiores*, och om *Scanzia nationes* i allmänhet, att de voro *Romanis et corpore et animo grandiores*? Tacitus (Germ. IV), som under den Germanska folkstammen inbegrep äfven

till samma folk kunde icke vara endast en gissning af honom, utan en allmänt känd sak, på en tid, då de Nordiske Vikingarnas så i Östern som Vestern vunna besittningar måste hafva väckt uppseende i hela Europa.

Då det icke lyckas att undanrödja positiva be-

Scandinaverna, målar dem så: *Habitus corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces et cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora.* En dylik bild af Ryssarna förekommer hos Araben Ibn Foszlan, med hvars märkvärdiga berättelse först Rasmussons, äfven på Svenska af Baron J. Adlerbeth öfversatta skrift: "Om Arabernes og Persernes Bekiendtskab og Handel i Middelalderen med Russland og Skandinavien," gjort oss bekanta; och hvaraf sedermera år 1823 Vettenskaps-Academien i Petersburg utgifvit en med förträffliga kritiskt-philologiska anmärkningar, och högt interessanta historiska bilagor försedd upplaga: *Ibn Foszlans und anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit von C. M. Frähn.* "Aldrig såg jag menniskor af fullkomligare kroppsbyggnad," säger om Ryssarna Ibn Foszlan (som hade sett dem år 921, då han, som Califen Muktedirs sändebud till Bulgarernas Konung, reste i nejden af Volga). "De äro höga som palmträd, köttfärgade och röda." Angående betydelsen af det Arabiska ordet, som betecknar färgen, anför Frähn, sjelf en stor kännare af de Österländska språken, s. 75, Reiskes ord (i Büschings Magaz. IV. 226): "*Color rufus vel rubicundus cum intermicante quodam cutis candore seu albedine.*" Frähn anmärker, att det är den färgen, hvarmed Araberne beteckna Japhets efterkommande, således Europeerna och invånarne af Asiens nordliga hälft.

vis, flyr man till det negativa argumentet *a silentio*. EWERS anser STURLESONS tystnad om RURIK bevisa mer emot hans Skandinaviska härkomst, än alla af BAYER, THUNMAN och SCHLÖZER för den anförda skäl *). Men hvad skref STURLESON? Egentligen Norrges eller Norska Konungarnas historie, och till en inledning äfven de Svenske Regenterhas af Ynglinga-stammen, emedan de Norske ifrån dem härstammade. Och hvad åsyftade THIODOLFER, på hvars Ynglinga tal STURLESONS berättelse är grundad? Endast att visa Konung RÖGNVALDS härkomst och besjunga hans Kongliga förfäder. Hvad anledning hade då någondera att omtala RURIK och hans bröder, då de icke hörde till denna Konunga-längd?

Troligen voro väl äfven desse af den ätt, som genom sin verkliga eller förmenta, af Skalderna prisade härkomst ifrån ODEN, tillegnade sig ett så väl på religionen som statsbegreppen hos de Skandinaviska folken grundadt företräde; och detta var törhända anledningen till det anspråk, som OLEG och IGOR gjorde i Kiew framför OSKOLD och DIN. Ett sådant skäl kunde ock hos de Vareger, som inkallade RURIK, hafva dertill hufvudsakligen medverkat. Dock följer ej deraf, att historien om honom och hans rike borde ingå i STURLESONS Norska historie. Möjligen kunde han ock om den RURIKA dynastiens uppkomst varit okunnig: ehuru han kände Holmgård och Gardarike, såsom tillhörande Skandinaviska Regenter. Då sådane redan före RURIKS tid funnits i Ryssland, så torde hans ditkomst, ehuru vigtig i

*) L. c. s. 183.

anseende till sina följder, ej hafva väckt det uppseende i Norden, att den blifvit ett ämne för någon af de sagor eller sånger, efter hvilka STURLESON skref sin historia. Men vare dermed huru som helst, så låg det icke i dennes plan att om Svenska eller Ryska häfder annat förmåla, än det som hade sammanhang med de Norska.

EWERS invänder *), att ROLFS nedsättning i Normandie dock icke blifvit af STURLESON förbigången. Men detta hörde ju nödvändigt till hans ämne. ROLF var en Norsk höfding, och då han af HARALD HÄRFAGERS vrede drifven i landsflykt, blifvit tvungen att söka sig en utländsk besittning: huru kunde i denna Konungs historia en så märkvärdig händelse förtigas?

För öfrigt, hvarföre åberopar EWERS STURLESONS tystnad endast emot BAYER, THUNMAN, SCHLÖZER hvarför icke emot NESTOR sjelf? Eller tror han sig genom sin godtyckliga tolkning **) af ett ställe hos den gamle, äfven af honom så högt skattade **), chronographen, hafva gjort om intet hela hans vitt-

*) S. 182.

**) L. c. s. 33, 42.

***) S. 131 samt noten 11, der han försvarar Nestor emot Thunman; men Thunman säger intet annat, än att Nestor icke anmärkt och möjligtvis icke känt, att *Svijsa* och *Rus* voro olika namn för samma folk (se derom ofvanföre p. 83). Detta kallar han *Erniedrigend* för den gamla chronographen. Men är det icke långt mera för honom förnedrande, att han skulle sagt sådana orimligheter, som följa af det Ewerska sättet att tolka hans ord? Se här ofvanföre.

nesbörd om den Ruriska dynastiens Skandinaviska ursprung?

Se här detta ställe. Det förekommer i hans geographiska inledning, som är grundad på jordens delning emellan NOACHS tre söner. I beskrifningen af den Japhetska andelen fortfar han sålunda *): "Åt Pontus till i Norden äro Donau, Dniester och Kaukasiska, det är, Ungerska bergen; sedan vidare Dniepern och andra floder: Desna, Pripät, Düna, Volchov, Volga, som går öster ut till Sems andel. I Japhetska andelen sitta äfven Rhus, Tschuder (Finnar), och alla de folken Meria, Muroma, Ves, Mordva, Tschuder på andra sidan om Volok, Perm, Petschera, Jam, Ugra, Littauer, Semgallier, Kurer, Letgallier, Liver **). Poler, Preusser och Tschuder sitta vid Varegiska hafvet. Vid detta haf sitta äfven Vareger, hitåt, österut ända till Semitiska gränsen. Vid detta samma haf sitta de vesterut, åt England och Velskland (rättare Valland). Japhets släkt äro ock desse Vareger, Svear, Norrmän, Goter, Rus, Engelsmän, Spaniorer, Volochi, Romare, Tyskar, Korliazi, Venetianer, Franker och andra. Dessa sitta vesterifrån, söderut, och äro grannar till Chamiterne."

Af detta ställe vill nu EWERS draga den slutsatts, att namnet Vareger hos NESTOR icke betyder någon särskild folkstam, utan kan förstås om hvad folk som helst, äfven om Asiater vid Svarta hafvet, på hvars stränder haa nödvändigt vill finna ursprun-

*) Schlözers Nestor, Del. II. s. 24, 27, 30, 55, 58.

**) Hvarföre sättes här punkt, då Kurer och Liver, så väl som Poler och de följande, bodde vid Östersjön?

get till den Ryska staten och det, om möjligt är, ur en icke Europeisk stam.

Dertill kan dock icke NESTOR förhjelpa honom på det åberopade stället, mer än på något annat. Ty hvad innehåller detta? Sedan den gamle ärlige häfdetecknaren nämt särskilda i Ryssland boende nationer, stannar han vid det Varegiska hafvet för att uppräknade deromkring boende folk. Redan häraf ser man, att detta haf omöjligen kan vara det samma som det Svarta. Vidare då NESTOR visar oss på dess stränder icke allenast Vareger och Finnar, utan Polackar och Preussare, jemte Cur- och Lifländare, huru kan man ett ögonblick tvifla, att han med Vareger-hafvet förstår Östersjön, om icke allena, dock i dess sammanhang med Nordsjön?

Äfven Medelhafvet vill icke endast EWERS, utan SCHLÖZER sjelf *) inbegripa under detta namn. Men utan att af NESTOR kunna fordra en fullkomlig kändedom om Europas utseende, bör man dock ej tillägga honom en sådan okunnighet, att han ej skulle skilt Medelhafvet ifrån Östersjön och Nordsjön. Dertill är icke heller i hans ord någon tillräcklig anledning. Frågan beror på betydelsen af namnet "*Zemla Voloshska*." SCHLÖZER anser det landet, NESTOR så kallar, vara Velskland, Italien. Men hvarföre ej det närmare Frankrike, som hos STURLESON heter Walland **)? Utan tvifvel blef det så kalladt af Varegerne, med hvilka detta namn lätt kunde komma till Ryssland,

*) II. s. 56.

**) Se t. e. Harald Hårfagers saga, p. 24, der det heter om Gänge-Rolf, att han i Walland förvärfvade sig ett stort Jarls-rike, som sedan blef kalladt Normandie, med flera andra ställen.

och genom den vackling, som i Ryska språket är emellan A och O (då detta uttalas som Å), antaga det utseende det har hos NESTOR. Nu förekommer väl straxt derefter samma namn å nyo, då de öfriga Europeiska folken uppräknas, och ibland dem nämnes särskilt *Friagi* eller *Friagove*. Detta namn öfversätter SCHLÖZER med Fransoser, men styrker sjelf*) den tanken, att det rättare bör förstås om Franker. Först anmärker han, att Venetianer och Franker ofta stå tillsamman i annalerna; sedan citerar han ett Isländkt fragment hos LANGEBEK, hvori det talas om delningen af CARL den Stores rike emellan hans söner, då LUDVIC säges hafva fått Fracland och CARL Walland: hvilket bevisar att Walland var Frankrikes namn, och att Fracland betydde Tyskland eller rättare det Frankiska riket, som sträckte sig ända till Medelhafvet. Om nu "Zemla Voloshska" betyder Frankrike **), så är det ju endast Nord-sjön, som NESTOR inbegriper under namnet Varegerhafvet ***). Ja, han kunde dermed hafva förstått endast Östersjön och ändock yttrat sig ungefär som

*) II. 61.

**) Af denna tanke är ock Krug, som jag efteråt funnit hos Frähn, l. c. p. 201.

***) Han säger väl på ett annat ställe (II. s. 87), att man på detta haf kan komma ända till Rom och Constantinopel; men hans mening är tydligen ingen annan, än att man derifrån har en öppen segelled till dessa orter. Hufvudsaken är för öfrigt, att detta haf hette Vareger-sjön i den trakt der det gränsade till Ryssland, och att det fått sitt namn af de der närmast omkring boende folk.

orden föllo. Ty hvad ville han egentligen säga annat, än att vid detta haf bodde Vareger först hitåt *), österut ända till Semitiska gränsen, således i Ryssland ifrån Finska viken längst bort ända in emot Österlandet, och för det andra vesterut, ända i England och Frankrike? Utan tvifvel hade han hört, att Norrmän nedsatt sig äfven i Frankrike, och att England hade invånare af Varegisk härkomst.

Nu sätter väl EWERS ett colon efter Vareger, för att under detta namn få innesluta äfven Spaniorer och de andra vid Medelhafvet boende folken, hvilka NESTOR säger vara grannar till Chamiterna, Afrikas invånare. Men med samma rätt kunde man sätta ett semicolon vid namnet Engelsmän, såsom ett utslutnings-tecken för de följande namnen. Dock hvarföre fly till en sådan godtycklig interpunktering? NESTORS mening är ju ögonskenligen den, att först utmärka de folk, som bodde vid Vareger-sjön, och sedan uppräknat de öfriga Europeer, som hörde till

*) När Nestor skref hitåt, mente han väl åt Kiew, der han sjelf bodde: hvaraf följer att Vareger i hans tid voro bosatte hela vägen från Finska viken ända till gränsen af Asien. Märkvärdig är den undersökning Frähn (l. c. s. 205. ff.) gjort om betydelsen af namnet och folket *Ves* hos Nestor (*Visu* hos Araberne), som bodde vid *Bjelo Osero*, hvars närvarande namn, som betyder hvita sjön, skall vara en öfversättning af det forna namnet *Visu*, som lätt kan härledas af det Svenska Hvit-sjö. Möjligen var således äfven folket *Ves*, om hvilket man för öfrigt så litet vet, af Varegisk härkomst, åtminstone blandadt med Vareger, som ditföljt med Ruriks Broder, Sineus, om hvilken Nestor berättar, att han nedsatte sig i *Bjelo Osero*.

den Japhetiska stammen. Derför upprepar han ock det Engelska och det Fransyska namnet, först i det ena och sedan i det andra afseendet. Dervid följer han ej strängt den locala ordningen, utan såsom han nämner Tyskar efter Romare, så nämner han ock Spaniorer före Fransoser.

För öfrigt, om det ock vore så, att NESTOR på detta enda ställe med Vareger skulle förstått Europeer i allmänhet, i hvilken vidsträckt mening han dock aldrig annars nyttjar detta namn: hvad skulle EWERS dermed vinna för sin hypothes? Om Vareger betyder Europeer, så kan väl icke deraf följa, att det betyder äfven Asiater.

Se här ett annat ställe hos NESTOR, angående läget af Vareger-sjön *). "Då Polerne bodde på dessa höjder (vid Kiew) gick en färdväg ifrån Varegernas till Grekerna, och ifrån Grekerna uppför Dnieper. Från Dnieper färdas man till lands ända till Lovat; på den kommer man i den stora insjön Ilmen; ifrån hvilken sjö Volchov går in i den stora insjön Nevo **), och denna sjö flyter i Vareger-hafvet."

Han, som på detta sätt bestämmer vägen emellan Varegernas och Grekernas land, emellan Vareger-sjön och Dnieper och således äfven Svarta hafvet, i hvilket denna flod faller ut, skulle likväl, då han berättar om Varegernas ankomst till Ryssland öfver hafvet, med detta haf mena icke Östersjön, utan Svarta hafvet! Den samme NESTOR berättar

*) II, 88.

**) Som nu heter Ladoga. Endast den ström, som utgör dess utlopp, har behållit namnet Neva.

sedan, att år 859 kommo Vareger från andra sidan om hafvet och skattlade Slaver och Finnar på stränderna af Finska Viken; att de år 862 drevos tillbaka öfver hafvet till de samma Varegern, för att af dem begära Regenter. Han talar vidare om Ruriks och hans efterträdares förbindelser med de på andra sidan om hafvet boende Vareger, om de hjälptroppar Igor af dem erhöi öfver hafvet, om den tillflykt Vladimir sökte hos dem bortom hafvet o. s. v.; och detta haf skulle dock icke betyda Östersjön! Och desse Vareger skulle dock icke varit Nordens invånare, icke ens Europeer, utan ett Asiatiskt folk ifrån stränderna af Svarta hafvet! Hvilken orimlighet!

Men denna orimlighet är nödvändig, om Ewers skall kunna på Nestors auctoritet stöda sitt med så mycken lärdom, och ej utan bländande, ehuru mer förvillande än upplysande, snillrikhet sammansatta system, hvars slutliga resultat är, att icke endast de så kallade Pontiske Rhos, utan Rurik sjelf och hans följeslagare voro Chazarer, det vill säga Turkar *), efter hvilka de vid stränderna af Finska viken boende Slaver och Finnar skickat bud ända till Pontus Euxinus **), för att inbjuda dem till Regenter öfver sig!!!

*) Die Russen Ruriks müssen Chazaren seyn. Die Chazaren waren türkischen Stammes und aus dem Orient gekommen, s. 265.

**) Ein Land der Russen am Pontus, in der Mitte des neunten Jahrhunderts, kann nur auf der europäischen Küste desselben gelegen haben, säger Ewers, s. 263. Nu står det likväl hos Nestor, att budet

Af allt detta är klart, att om det af STURLESONS tystnad hämtade skälet gällde något, så gällde det emot NESTOR sjelf.

För öfrigt är det icke blott RURIKS namn, som STURLESON förtiger, utan hela Ryska rikets; det var dock redan i hans tid mäktigt och namnkunigt. Det är sannt, han talar om ett par Konungar i Gardarike, så vida som Norske Prinsar hade med dem förbindelser, eller gjorde infall i deras land. Men hvarken namnet Rus finner man hos honom, eller något enda ord, som antyder hvad EWERS påstår, angående ett Asiatiskt folk, som ifrån Svarta hafvet

till Varegerna gick öfver hafvet, *Za more*. Men hvad är lättare än att ändra en bokstaf och läsa, i stället för *Za more*, *Na more*, till hafvet? Detta *na* finnes väl icke i en enda codex: det bekänner Ewers sjelf (s. 105); men derföre näpser han ock dem, som afskrifvit Nestor, och förebrår dem alla sin okunnighet derom, att Vareger på detta ställe betyder Chazarer. Den synes dock ursäktlig, då det är först Ewers, som gjort denna upptäckt. Emellertid lämpar han på dem det Arabiska ordspåket: Alla skrifvare äro dumhufvuden. Men om de ock skulle varit så qvicka, att de förstått, honom till nöjes, skriva *na more*, hvad skulle han vunnit derpå? Om Nestor sagt att Slaver (i Nowgorod) och Tschuder (i Estland) skiekat sina sändebud till hafvet: hvad annat haf kunde han väl dermed hafva förstått, än det närmast belägna? För öfrigt är det icke blott på ett ställe hos den gamle ärlige Chronographen, som det förtretliga ordet *za more* förekommer. Har det då allestädes, t. e. IV: 35, genom afskrifvarnes dumhet tagit plats för *na more*?

skulle framträdtt ända till Finska viken och bemärg-
tigat sig styrelsen af det i Norden så väl kända Holm-
gård och Gardarike, ej mindre än de södra delarne
af Ryssland. Detta är dock något som bort fästa
STURLESONS uppmärksamhet och förtjent af honom
nämnas. Se der emot EWERS egen hypothes ett ar-
gumentum a silentio!

Dock finns hos den Isländska häfdatecknaren ett
ord, som synes angå det stora, i Ryssland uppkom-
na riket. Det är *Svithiod hin Mykla*. Med detta
namn utmärker han hela den på Nordsidan om Svar-
ta hafvet belägna landsträckan. Hvad mente han
dermed? Männe Schytien *)? Han kände ju sitt
eget språk, på hvilket Svithiod betyder Svea-land

*) Så påstår Dalin, (Del. 1, c. 3, 9, 4) och härleder
Svithiod, som han vrider till Scythiod och Sithiod,
af *Schythi* eller *Sithi* och *od* (egendom). Men straxt
derefter, då fråga är om Svithiod såsom Sverges
namn, antar han en helt annan härledning, nemli-
gen ifrån *Sui* (sjö) och *Thiod* (folk). Dermed stö-
der han sin hypothes om Sverges upprinnelse
ur sjön. Utan att tro på den, kan man finna det
ganska naturligt, att de äldste Svearne kallades
Sjöfolk, icke blott såsom utmärkte sjömän, utan
derföre att de hade nedsatt sig omkring Mälaren.
Efter läget omkring denna sjö är det egentligen
så kallade Svea Rike fördelt i Upland, Vestman-
land, Södermanland, o. s. v. Hvad är således tro-
ligare, än att Svithiod har sitt namn af en koloni
kring Mälaren, och att när med tiden derifrån ett
folk utgick, som blef herrskande i Ryssland, nam-
net Svithiod gafs äfven detta land med tillägget
hin Mykla?

eller folk *). Ville han då säga, hvad DALIN och andre af våra äldre häfdatecknare föreställt sig, att Ryssland utgjorde en del af Sverge? Eller att det var öfverallt bebodt af Svenskar **)? Intetdera: der-
till

*) Egentligen det sednare. Viti that sjelf mith sex thiauda aithi (vitne det sjelf med sex mäns intyg), heter det i Gottlands-lagen, c. 18; se lhres Gloss. Thiod.

**) Svenskar eller Vareger torde väl äfven annorstädes i Ryssland bosatt sig, än der de under namn af Rhos eller Rus uppträdde (se p. 123, c.); men dels vet man derom ingenting bestämdt, dels kunde i allt fall sådana strödda flockar ej hafva föranledt namnet Svithiod hin Mykla. För öfrigt, om det än är möjligt att Sturleson, af likheten i ljud emellan Scythien och Svithiod, blifvit förledd att på Ryssland använda det sednare namnet, är det dock föga troligt att han det skulle gjort, om han ej haft afseende på den då i Ryssland regerande Dynastiens Svenska ursprung.

Härvid bör jag icke förbigå en anmärkning, som synes utgöra det sista nödvärnet för dem som bestrida detta ursprung. "Wenn man auch," (heter det till slut i sändebrefvet till Ewers, s. 53): "noch so viel Aehnlichkeit zwischen den Alten Skandinavien und Russen auffinden, und wenn es auch noch so wahrscheinlich gemacht werden sollte, dass beide zu einem Stamme gehörten, so würde dies für ihre Abkunft aus Skandinavien nichts beweisen; denn es könnte wohl gar möglich seyn, dass bei der grossen Wanderung der Völker von demselben Stamme, von welchen ein Theil nach Norden zog, und dort mit Verdrängung der Lappen die alten Normänner bildete, ein anderer im

till var han för mycket väl underrättad. Hvad annat kunde han väl mena, än att, utom det mindre Svithiod (Sverige), det fanns ett annat större, nemligen det Ryska, det af ett Svenskt folk i Ryssland stiftade riket? Säger han då icke genom det enda ordet Svithiod hin Mykla mer, än han skulle sagt genom den saknade underrättelsen om RURIK?

Att namnen Rus och Vareg ej förekomma hos STURLESON eller i andra Skandinaviska häfder, der till är den naturliga orsak, att Svenskarne sjelfve icke gäfvö sig dessa namn, utan fingo dem af främmande folk. Det är utan tvifvel hos Finnarne, som benämningen Vareg, ej mindre än den af Rhos eller Rhus, först uppkommit.

Süden und Osten des jetzigen Russlands zurückblieb, und dessen Name dort theils Special-Name für die verschiedenen Völker, theils Gattungs-Name ward, und endlich auf den Staat überging, den dieser Stamm, vermisch mit mehreren Nachbarn, bildete (Russland).” Detta påminner om den gamla sägen, att Oden i Ryssland qvarlemt sin son Sigurlam. Man kan ock föreställa sig, att en del af det folk, som Oden anförde, qvarstannat i nejden af Svarta hafvet, hvarifrån hans tåg skedde. Möjligen voro ock Götherne ursprungligen af samma stam. Men genom alla dessa möjligheter förklaras dock alldeles icke det, hvarom fråga är: huru Nestor skall förstås, då han låter Ryska riket och namnet härstamma af en öfver Östersjön kommen Varegisk Dynasti; ej heller hvad gemenskap denna har med det af Grekerna kända folket Rhos. Begge dessa med årtal utmärkta data stå på en historisk grund; men det öfriga hör till en tid, som föregår all egentlig historie.

EWERS härleder *Vareg* ifrån *Väring* *), och grundar derpå ett af hufvudskälen för sin favoritsatts, som dock derigenom ingenting kan vinna, då det är obestriddligt, att äfven Väringarne voro, åtminstone till största delen, från Norden. För öfrigt bestrider jag ej den släktskap som är emellan *Vareg* och *Väring*, men anser det både i historiskt och etymologiskt hänseende naturligare, att härleda det sednare ifrån det förra. Grekerne, som uttalade B såsom V och af Igor gjorde *Iyyor*, kunde ock lätt förbyta *Vareg* till *Bapayyos*.

Väring synes väl vara ett Svenskt ord, och komma af *Värja* (försvara). Dock betyder det i fornspråket helt annat, nemligen vara (merx) **). Såsom ett namn för de kämpar, som hörde till den Kejsarligena livvakten i Constantinopel, måste således *Väringar* hafva ett annat ursprung. Troligare är att de sjelfve af *Bapayyos* gjort *Väring*, än att Grekerne skulle ur deras för dem okända språk hemtat en benämning, som betecknade den befattning, de i Kejsarens tjänst erhöillo.

Hvad åter ursprunget af namnet *Vareg* angår, så synes mig, ibland de många härledningar deraf, som man, mer eller mindre lyckligt, föreslagit, den

*) S. 24, och *Väring* ifrån det Anglosachsiska ordet *Väre* (förbund). Deri följer han Ihre (Gloss. *Väringar*), af hvilken han tagit den till grund för hans system (s. 9) lagda hypotesen om identiteten af *Väringar* och *Fæderati*, med hvilket namn de i Kejsarens sold stående Göther voro utmärkte.

**) Se Ihre Gloss. orden *Väring* och *Vara*.

sannolikaste vara den, att det uppkommit genom en Finsk brytning af Svear och Svearike *), hvilka namn en ren Finne ännu i dag ej kan uttala annorlunda än *Veari* och *Vearike*. Ingenting är naturligare, än att det namn, som de till Ryssland komna Svenskar fingo af Finnarna, hvilka först mötte dem vid kusten äfven af Slaverna och de öfriga folken blef om dem nyttjadt. Dock inskränktes det icke till Svenskarna, utan fick i Östern samma vidsträckta betydelse, som namnet Norrman hade i Vestern.

I denna mening nyttjas det af Nestor, dels för att beteckna de på andra sidan om Varegersjön boende Skandinaver, dels för att utmärka de i Ryssland antingen bosatta eller tillfälligtvis vistande skaror af samma folkstam. Dock när fråga är om den särskilda med Slaverna förenade, genom den Ruriska dynastien herrskande Nationen, så kallar han den Rus, äfven om han med detta namn (enligt hvad jag redan förut, p. 83, erinrat **), utmärker en sär-

*) Se Dalins Svea Rikes Hist., Del. I. c. 10. §. 8. not., der han anför denna, ibland flera andra härledninggar. Jfr *Ihres Gloss. Väringar*.

**) Dervid hade jag bort åberopa den anmärkningen af Karamsin (T. I. s. 58), att invånarne i Roslagen "ont pu, dans les septieme et huitieme siecles, être connus dans les pays voisins sous un nom particulier, comme les *Gothlandais*, que Nestor distingue toujours des Suedois." Att Nestor med de af honom alltid särskildt nämnde Goter icke ment Jutar eller Danskar, som Schlözer tror, utau Gottlänningar, är icke osannolikt. De många på Gottland funna Arabiska mynten, af hvilka

skild gren af den Varegiska stammen på andra sidan om hafvet. Och att han i bägge fallen menar samma folk, nemligen det Svenska, visar hela sammanhanget af hans berättelse.

Namnet Rus återför mig till mitt egentliga ämne. För att vid min undersökning genast ställa mig på en säker historisk grund, har jag ej gått längre tillbaka, än till år 839, då enligt det Bertinska documentet, till den Grekiske Kejsaren kom en beskickning ifrån folket Rhos. Men jag bör till slut ej förtiga ett äldre vittnesbörd, som, ehuru tvetydigt det blifvit ansedt, dock torde vid närmare granskning förtjena uppmärksamhet, såsom ett bevis, att detta folk redan vid år 774 varit af Grekerna känt, och stått med dem i någon förbindelse, till äfven tyrs genom tjänst vid deras flotta, såsom ett tapert sjöfolk.

Det finns hos THEOPHANES *) och lyder i den latinska öfversättningen af JACOB GOAR sålunda:

de fleste äro från tionde seklet, bevisar att den handel på Österlandet, hvarigenom Gottland fick en särskilt namukunnighet, då redan var i flor. Således kunde Nestor, som lefde i det elfte, haft anledning, att särskilt känna och nämna dem, äfven som de i samma handel deltagande Roslagsboer, hvilka af ålder varit som Vikingar i Ryssland kände.

*) Θεοφανου Cosmographia. Latine reddidit Jac. Goar. Recensuit interum Franc. Combes. Paris 1655. Stället lyder så: τούτω τῷ ἔτει (774) μηνι μαίῳ ἠδ. Ἰς ἀκίνησε Κωνσταντίνος στόλον χελανδίων διςχιλίων κατὰ Βουλγαρίας: καὶ ἀπελθὼν αὐτὸς

"Hoc anno, Mense Maio, indictione duodecima, Constantinus classem Chelandiorum bis mille in Bulgariam instruxit, ipse adversus Russorum Chelandia, in Danubium aditum sibi paraturus, movit." Denna öfversättning förkastas af BAYER *) hvad den sednare meningen angår. I sjelfva verket kan den icke vara riktig, då frågan angår ett krig, icke med Rysarna, utan med Bulgarerne **). BAYER sjelf öfversätter så: "Imperator in russis chelandiis, quæ conscenderat, movit, ut Danubium intraret." Rättare efter ordalydelsen bör väl meningen så förstås, att Kejsaren begaf sig till ρουσια χελανδια, för att på dem fara upp för floden Donau ***). Nu är frå-

εις τὰ ρουσια χελανδια, ἀπεκίνησε πρὸς τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸν Δανούβιον ποταμὸν.

*) Origines Russicæ. l. c. p. 389.

**) Äfven Ewers, som med skäl anmärker (s. 218), att detta ställe icke bort så lemnas utan afseende, som det skett af dem, "welche nicht eher Russen am Schwarzen Meer dulden wollten, bis slavische dahin kamen," misstar sig likväl om rättameningen, äfven som den af honom åberopade Richter (Geschichte des orientalischen Kaisertums 413), som lika med Goar öfversätter: "Der Kaiser wollte sowohl den Bulgaren, als den Russen begegnen, welche damals auf den Schwarzen Meere bis an die Donau herunter gekommen waren." Detta säger dock Theophanes alldeles icke. Se följande not.

***) Ἀπελθὼν αὐτὸς εἰς τὰ ρουσια χελανδια, kan ej betyda att han angrep de Ryska fartygen, utan blott att han begaf sig till dem, och ἀπεκίνησε, som hör till de följande orden, säger väl intet annat,

gan egentligen, hvad *ρουσια χελανδία* betyder. BAYER förstår dermed röda *) fartyg och förklarar det genom de purpur-täcken, med hvilka de Kejserliga fartygen voro prydda. Men skulle de väl derföre kallas röda? Och hvad anledning hade THEOPHANES, att i sin korta och torra kröniko-stil utmärka denna omständighet? Sammanhanget af berättelsen visar ögonskenligen, att han ifrån den öfriga flottan ville skilja dessa fartyg, såsom flodfartyg, på hvilka Kejsaren med en del af krigsfolket kunde komma in i floden Donau, i hvars granskap Bulgarerne uppehöll sig. Huru kunde i det afseendet den röda färgen eller den Kejserliga prydnaden vara anmärkningsvärd? Men om man med *Ρουσια* förstår Ryska eller Ryska **), så blir meningen naturlig och klar. De äldste Ryssarnas ***), och i allmänhet Varegernes eller Norrmännernes fartyg, voro af sådan beskaffenhet, att man med dem kunde segla så väl

än att han drog åstad för det ändamål att komma till Donau. Utan tvifvel befunno sig de Ryska fartygen på ett annat ställe, än den Grekiska flottan, kanske itnågon hamn vid Svarta hafvet i grannskapet af Donaus utlopp.

*) *Rothbemählte* öfversätter Schlözer (Probe Russischer Annalen s. 86),

**) Såsom det ordet *Ρουσια* hos Constant Porphyrog., de Cerem. L. II, c. 44., ostridigt bör förstås. Jfr Nestor III: 358, och Krug I. c. s. 62.

***) *Russorum naves ob paucitatem sui ubi aquæ minimum est transeunt, quod Græcorum Chelandia ob profunditatem sui facere nequeunt.* Luitprand Hist. c. VI.

i floderna, som på hafvet *). Äfven i en sednare tid var Grekiska flottan ofta försedd med Ryska fartyg, äfven som med Ryska sjömän **).

Det samma folket Rus eller Rhos, hvars sändebud år 839 besökte Constantinopel, har således mer än 60 år förut varit derstädes känt ***). Dock behöfver man ej förutsätta, att det då redan utgjorde ett ordentligt samfund. Förmodligen var det strödda flockar af Vikingar, som foro på äfventyr, af hvilka en del återvände till Norden, en del tog tjänst vid Grekiska armeen och en del stannade kvar i Ryssland, der de småningom föröktes och förenades, så att de slutligen under en tapper och rådig höfdings befäl kunde upprätta ett eget rike.

Hvad väg de kommo, och på hvad sätt de färdades ända till Svarta hafvet, visa oss NESTOR och

*) Det var in i floderne af Frankrike och andra länder, som Norrmännen vanligen inlupo för att plundra och brandskatta. Se *Histoire des expéditions maritimes des Normands* par G. B. Depping ch. 4 &c.

***) Se Constant. Porphy. de Cerim. I. II. c. 44; jfr. Schlözers Nestor III. s. 357.

***)) Detta strider icke emot den Bertinska berättelsen. De orden, *qui se, id est, gentem suam Rhos vocari dicebant*, höra ej till Theophili bref, utan de uttrycka hvad sändebuden sjelfva för Kejsar Ludvig uppgåfvo. Af dem följer således icke, att folket Rhos i Constantinopel varit förut alldeles okänt, om ock Frankerne icke förr än nu hört det nämnas.

CONSTANTINUS PORPHYROGENNETA *). Och att enganska tidig gemenskap varit emellan Norden och Grekland, hvarmed förstods än södra Ryssland, än Grekiska riket, är utan allt tvifvel **).

*) På de redan anförda ställen: Nestor II, s. 88, och Const. de admin. imp. c. IX. Genom den sednares beskrifning på de handlande Ryssarnas mödosamma och farliga färd, är dock icke de Ryska flottornas nedkomst till Svarta hafvet tillräckligen förklarad. Han talar om *μονοξυλα*, hvilka Slaverne åt dem förfärdigade och sålde i Kiew, der de lemnade sina egna förut nyttjade fardon. Om dessa handelsfartyg voro i Dnieperns forsar obrukbara, huru kunde då genom dem Olegs och Igors krigsfartyg nedkomma? Också dessa voro väl ej annat än båtar, som äfven öfver land kunde dragas (Nestor III, 266: Jfr Krug l. c. s. 61 f.); dock måste de varit större än Slavernes *μονοξυλα*, om ock detta ord ej bör tagas i sin ursprungliga bemärkelse af öckstock eller urhålkad trädstam. Saken torde så kunna förklaras, att då återfarten för de Ryska fartygen uppför floden var, om icke omöjlig, dock allt för svår, de handlande heldre nyttjade de mindre fardonen, som de af Slaverna fingo köpa. Att de med dessa ej vågat sig långt ut till hafs, utan följt stränderna åt, synes af Constantini berättelse. Svårigheten härvid är i allt fall ej större, än att förena Taciti beskrifning på Svearnas fartyg (forma navium eo differt, quod utrimque prora paratam semper appulsui frontem agit: nec velis ministrantur, nec remos in ordinem lateribus adjungunt. Solutum, ut in quibusdam fluminum, et mutabile, ut res poscit, hinc vel illinc remigium) med hans föregående ord: ipso in Oceano, præter viros armaque, classibus valent.

**) Högst märkvärdigt är det fynd, som 1822 fanns i Mohilewska Gouvernementet, af Arabiska mynt och

De Pontiske Rhos, dem SCHLÖZER ville göra till ett eget ifrån de Varegiska Rus helt och hållet skildt, och Ryska historien alldeles icke angående folk, och i hvilka deremot EWERS ville finna den af honom och några andra så ifrigt sökta Asiatiska stammen till Ryska nationen, voro således otvifvelaktigt äldre afkomlingar af samma folk, som de af RURIK anförda Rus, ifrån hvilka NESTOR härleder Ryska rikets stiftelse och benämning.

ibland dem Spanskt-Arabiska, från åren 639—815. Huru kommo de dit ifrån Spanien? Frähn (l. c. s. 249) förmodar med skäl att det skett genom Vareger, som bragt dem med sig såsom ett byte ifrån Spanska kusten, dit man vet att Norrmännen redan den tiden anställde vikingsfärder. Dniepern löper genom Mohilewska gouvernementet. På en Dnieper-färd kunde således dessa mynt hafva åtföljt Vareger, som ämnat sig åt Svarta hafvet, redan i 7:e seklet. Kanske hade ock då redan den handel begynts, som i en sednare tid blef så namnkunnig och vigtig emellan Östersjön och Svarta så väl som Caspiska hafvet (hvarom se Gudm. Adlerbeths Afhandling i Kongl. Vitth., Hist. och Antiqv. Acad. Handlingar, Del. I. s. 102). Genom den handel, som de Samaniska, i Roslagen och på andra Svenska stränder funna, mynten bevisa hafva sträckt sig ända bortom Caspiska hafvet till de Samaniska Förstarnas land, torde ock Araberne hafva gjort sin första bekantskap med det namnet Rhos, emot hvars Skandinaviska ursprung det således blefve intet skäl, om ock dess rykte i Österlandet kunde bevisas hafva föregått den Ruriska dynastiens uppkomst.

Äfven i den allmänna Verlds-historien är det en märkvärdig, ehuru hittills föga bemärkt omständighet, att vid samma tid som Skandinaviske Vikingar, under namn af Norrmän, begynte oroa det Frankiska Kejsaredömet och slutligen genom sin nedsättning i Frankrike, och derifrån vidare i Italien och England, gjorde en omhvälfning i det vestra Europa, företogo deras landsmän dylika ströftåg längst till Svarta hafvet och Bosphoren, och spridande sina vapens skräck ända till Grekiska Kejsaredömet hufvudstad, uppförde i Ryssland en stat, som skulle blifva större och mächtigare än någotdera af dessa Kejsardömen.

Grekerne beskrifva den vilda blodtörsten hos folket Rhos med lika starka färger, som Frankerne måla Norrmännernas grymhet och roflystnad *). Bar-

*) Ewers själf erkänner denna likhet, s. p. 70, der han i anledning af Varegernas infall 859, då de dock ej gjorde annat än fordrade en skatt af gråverk, erinrar om "jener berücktigten Räuber gleichzeitige Frevelthaten im südlichen und westlichen Europa." Den gången får Vareger betyda ej blott Norrmän, men "Schweden." Straxt derpå, då Nestor talar om Varegernas inkallande att regera öfver de förenade folken, äro de igen Chazarer. Detta sistnämnda folks mensklighet och "ibland råa nationer oerhörda liberalitet" prisas af Ewers och bestyrkes med både exempel och intyg (s. 111). Det oaktadt förklarar han för Chazarer de Pontiske Rhos, dem Grekerne beskrifva som ett icke endast vildt (*αγρίον*) och blodtörstigt (*μαίφονωτατον*), utan ock gudlöst (*αθεωτατον*) folk. Se Photii bref, samt Nicetas med flera hos Schlözer II, sidd 226, 230, 248.

barer voro de utan tvifvel i sitt tänkesätt, ej mindre än i sitt yrke. I blodiga bragder satte de sin ära, sin dygd, sin religion; men alldeles råa vildar voro de icke; det kunde de omöjligen vara, då de genom sina vidsträckta vikingsfärder vunnit icke endast rikedom och dermed följande praktlust *),

*) Utan att neka en poetisk öfverdrift i den målning, de Isländska sagorna innehålla af prakten i deras fartyg, boningsrum m. m., måste man dock antaga deri någon historisk grund. National-Museum i Paris förvarar ännu i dag en väfnad ifrån Wilhelm eröfrarens tid, deri alldeles dylika bilder finnas inväfda, som de med hvilka Konung Knuts flotta, då han anlände till England, varit utsirad, ibland hvilka voro lejon, drakar, delfiner, centaurer, hvilkas gyllene glans förblindade ögat. (Se Heeren l. c.). Om dessa konstverk ej röja ett Skandinaviskt ursprung, så bevisa de åtminstone en rikedom och yppighet, som ej kunde vara utan inflytelse hvarhelst Norrmännen nedsatte sig.

Jag förbigår deras vitterhet, då, af förut anförda skäl, jag tror den hafva föga verkat på en nation, som hade sitt eget på en annan väg bildade språk. Dock må jag, såsom ett prof, icke af deras skaldekonst, för hvilket ändamål öfversättningen borde vara mera ordagrann och efter den forngamla versarten och tonen lämpad, utan af deras tänkesätt och seder, meddela ett utdrag ur Harald Hårdrådes namnkunniga sång öfver sin af Jaroslaws dotter Elisabeth försmådda kärlek: med hvilken Prinsessa han dock sedan som Konung i Norrige blef förmäld.

For ej mitt fartyg, den bruna hjort,
Allt om Sicilien lyckligt och fort!

utan och den grad af odling, som bekantskapen med många folk och länder måste medföra. Den öfverlägsenhet de allestädes beviste, i Frankrike och England så väl som i Ryssland, förutsätter hos dem icke endast de kroppsliga företräden, för hvilka de af

Har jag ej seglat, hvarhelst jag i land
Fört mina gossar med svärd i hand?
Slog jag ej äfven i Trondhems dal
Tvåfallt starkare mannatal?

Dock på mitt svärd och mitt segel en mö
Ser med förakt här vid Ilmens sjö.

Nämn mig en idrott, som egnar en man:
Pröfva mig sedan, hur väl jag den kan.
Skjuta med båge och fäktas med svärd,
Löpa på skidor, från gossären lärd,
Styra ett fartyg och styra en häst,
Kan jag, trots någon, som kan det bäst.
Dock på mitt svärd och mitt segel en mö
Ser med förakt här vid Ilmens sjö.

Fråga en mö i de sydliga skär,
Fråga den vackraste flickan der,
Hur jag var ansedd, då efter en strid,
Vikings världig, jag skänkte dem frid.
Se på de märken jag lemnat der qvar,
Spörj utaf ryktet hvad namn jag der har.
Dock på mitt svärd och mitt segel en mö
Ser med förakt här vid Ilmens sjö.

Se Th. Bartholini *Antiquitates Daneæ* l. I. c. 10, s. 155. Redan Mallet har i denna sång, ibland flera andra, anmärkt det heroiska galanteriet såsom ett ifrån Norden härstammande drag af riddarväsendet. Detta kunde af lätt förklarliga orsaker ej i Ryssland få den utveckling som det i de öfriga delarna af Europa, der Norrmännen nedsatte sig, genom Korstågen erhöi.

ryktet äro utmärkte, utan ock sådana själs-egenskaper, genom hvilka menniskor kufvas och styras.

Vore det väl en större ära för det Ryska namnet, att härstamma af en Asiatisk hord, än ur en gren af samma stam, hvarifrån Frankrike, Italien och England ej blygas att hafva erhållit ympar, genom hvilkas uppfriskande saft och kraft deras afmatade nationer begynt å nyo uppblomstra? Men på den historiska forskningen böra sådana hänseenden icke inflyta. Den söker endast sanning; och till dennas seger måste sjelfva de bemödanden, med hvilka hon emotstås, slutligen verka. Glädas måste derföre alla hennes vänner åt det nu i Petersburg upplifvade studium af Arabiska och andra Österländska skrifter, i hänseende till den upplysning de kunna lemna i den gamla Ryska historien. Utan att derom våga ett förtidigt och förhastadt omdöme, kan man dock i förhand säga, att hvad helst de nya källorna må innehålla, de dock ej kunna upphäfva de närmare och säkrare vittnesbörden af NESTOR och de samtida Grekiska häfdatecknarne *). Och skulle än (hvarom

*) Då denna Afhandling i Academien upplästes 1321, var Frähns märkvärdiga skrift ännu icke utkommen. Sedermera har jag haft tillfälle att läsa den, såsom de af mig i Noterna åberopade ställen visa. Med lika oväld, som lärdom och skarpsinnighet, har den förtjenstfulle författaren behandlat Ibn Foslan och andra Österländska källor, utan att i dem finna något bevis emot de äldste Ryssarnas Skandinaviska ursprung. Tvertom är det genom hans förträffliga afhandling: *Die Warengen und Das Warenger Meer der Arabischen Geographien* sol-

likväl all anledning är att tvifla), genom dem blifva bevist, att i Asien funnits ett särskilt utgammalt folk, som utgjort en verklig stam till de Rus, hvilkas tillvarelse i Ryssland före RURIKS tid är obestriddig:

han visar att Schirasy, som lefde i slutet af det trettonde och i början af det fjortonde århundradet, och i sitt verk To'hfe omtalar ett vid kusten af detta haf boende folk af högväxta, stridbara män, med detta folk, som han kallar Varenger, har förstått det Svenska. s. 196.

I detta ögonblick har jag äfven haft tillfälle genomöfna: *Sur les Origines Russes, extraits de Manuscrits Orientaux par M. J. de Hammer*. S:t Petersburg, 1827. Med all aktning för den vidtberömde Författarens stora förtjenster om den Österländska litteraturen, nödgas jag bekänna, att denna skrift synes mig höra till ett förflutit tidehvarf, då äfven de nyare folkens härkomst söktes i den heliga Skrift och grundades på blotta namnljud. Den innehåller ibland annat ett par utdrag ur Koran, i hvilka nämnes ett folk vid namn *As-shabir-Ras*. Dermed jemför han några ställen i Bibeln, nemligen 1 Mose Boks 10 C. 2 v., der ibland Japhets barn nämnes äfven Thitas, samt Hezekiels 38: 2, 3; 39: 1, i hvilka det Hebreiska ordet עֲשָׂרָה euligt Alexandrinska öfversättningen är ett nomen proprium Rosch, men i Vulgata och alla nyare skrifttolkningar blifvit öfversatt med Förste och hänförd till den förut nämnde Gog. Författaren följer den Alexandrinska texten och igenkänner Korans Ras i Bibelns Ros och Thiras. Hvarföre går han förbi den i Mos. 46: 21 ibland Benjamins barn nämnda Ros? I dessa Ras eller Ros, som enligt den af Hammer själf (s. 12) anförda Ibn-Kessir varit ibland de folk, som Gud låtit omkomma

så kan dock det factum, att den Rurikska Dynastien är ifrån Norden, derigenom icke undanrödjas, utan att hela grunden för den äldre Ryska historien omkullslås.

Detta factum har ock nu mera genom den förträffliga, inom och utom Ryssland med enstämmigt bifall emottagna, Ryska historien af KARAMSIN blifvit så allmänt känt och erkänt, att dess bestridande är lika fåfängt, som dess fördöljande omöjligt. Genom denne utmärkte författares framställning deraf, har denna sanning fått sådana vingar till flygt i Europa, att ingen antiqvarisk dialectisks, ehuru konstigt spunna, nät kunna mer fånga den tillbaka.

För 200 år sedan var den i Ryssland som otvifvelaktig ansedd, och åberopades af de Ryska

klart, att äfven de Arabiske författarne med Vareger- eller Varenger-hafvet förstått Östersjön. Ja, före Mosis tid, vill han likväl igenfinna den i Asien så ifrigt sökta urgamla stammen till den Ryska nationen! Med lika skäl har man hos oss ställt Magog i spetsen för Sverges Regenter: S. 52 anföres ett ställe hos den Persiska häfdatecknaren Mirkhond, der han ibland Japhets elfva söner nämner Turk, Kazar, Rus. På sådana fabler, och på verser, som denna af Firdusi angående Chosrevs skatter:

Först lade han ned en skatt för Arus (bruden)
Af China och Berthas Grekland och Rus,

(en poetisk hyperbel och anachroism, kanske äfven af rimmet föranledd:) vill man bygga ett nytt system, angående Ryska folkets ursprung i Södern, utan afseende på alla de data och facta, som bevisa dess Nordiska härkomst!

sändebuden vid underhandlingen i Viborg 1613, angående Svenska Prinsen CARL PHILIPS upphöjande på Ryska thronen. Skulle den då icke nu bekännas, då på samma thron sitter en afkomling af Sverges Konungahus, en dottersons sonesons son af Konung CARL XI:te?

T a l

*i Kongl. Vettenskaps-Academien
vid nedläggandet af Præsidium
den 3 April 1833.*

Mine Herrar!

Öfver allt i menniskoverlden, såsom i naturen, finner man uppgång och nedgång, blomstring och förvissning, ny och nedan, ebb och flod, med ett ord tillväxt och förminskning. Det gäller icke blott om riken och folkslag, utan om seder och yrken. Det gäller om lärdom och vitterhet, så väl som om handel och slöjder. Det gäller om sjelfva religionen. I det hela likväl böre vi hoppas, att menskligheten går framåt i upplysning och förbättring, om hon ock på särskilta tider och ställen synes återgå. Den allmänna rörelsen i tankens verld är måhända spirallisk, men aldrig retrograd. Hvem af oss ville väl byta vår tid emot någon af dem som förut varit? Hvem af oss, om han ock finge välja folk och land så väl som tidepunkt, ville väl heldre hafva lefvat fordom, än nu, ehuru mycket vi ock klaga öfver den närvarande tiden. Kunde väl sjelfva Athen, då det som skönast blomstrade af konster och vetenskaper, eller Rom, då dess ära renast och ädlast lyste af dygder så väl som segrar, fresta någon ibland oss, att önska sig dit ifrån vår Svenska frihet, vår christeliga upplysning? Ännu mindre ville väl någon för allt det romantiska i medeltiden uppoffra hvad den nyare tiden vunnit genom en renad reli-

gion, en tryggare samhällsordning, en allmännare själs-odling, en sedligare ton åtminstone, i det offentliga så väl som i det enskilda lifvet.

Hvad af alla mensklighetens framsteg är det mest afgjorda, och hvari hon ej kan gå tillbaka, är den kännedom, hon vunnit af naturens krafter och lagar. Så oföränderliga som dessa äro, så säker är ock den vettenskap, af hvilken de utrönas och bestämmas, att ej förlora hvad hon en gång verkligen vunnit. Nya rön föranleda väl nya förklaringar; och en äldre teori måste vika för en nyare, som stöder sig på en vidsträcktare eller djupare forskning; men det gifna factum, den bevista satsen stå alltid qvar; och vettenskapen, om hon ock förändras genom nya upptäckter, går derföre icke tillbaka, utan tvertom framskrider och fullkomnas.

Från den höjd, dit naturkunnigheten och den af henne beroende konstfliten stigit och allt mer stiga, är en förvånande utsigt öppnad åt en framtid, då hela Europa tillegnar sig, hvad den förra utforskar och den sednare uppfinner, till en oberäknelig fullkomning af samhällslifvets yrken och bekvämligheter: hvarom det enda exemplet af ångkraftens bruk i England och Nord-America är tillräckligt att väcka de största förhoppningar.

Men ehuru ingen kan neka, att civilisationen i detta hänseende går, eller rättare flyger, framåt; så klaga dock många öfver sjelfva vinningen deraf, såsom endast materiel och förledande till en lägre åsigt af det menskliga lifvet: hvarvid dess andliga och eviga ändamål uppoffras för dess jordiska utstyrsel och timliga njutning.

Denna klagan, som med lika skäl kunde föras öfver de äldsta uppfinningar till hyfsning, bekvämlighet och nöje, behöfver ingen vederläggning. Befrämjas snarare, än hindras, måste äfven den inre bildningen af det yttre välståndet. Ju lättare och snarare de kroppsliga behofven uppfyllas; ju mer tid och omsorg kan man lemna åt själens odling och förädling.

Men det är en annan fråga: hvad naturvettenskapen i sig sjelf har för inflytelse på det andliga hos meniskan; i hvad mån den religiösa, så väl som den poetiska åsigten af lifvet genom henne vinner eller förlorar.

En hastig öfversigt af detta ämne, hvarpå min uppmärksamhet vid närvarande tillfälle blifvit ledd af det yrke, jag ifrån min ungdom älskat, så väl som af mitt kall i kyrkan, vågar jag för Eder, mine Herrar, framställa, då jag nu lemnar det hedersrum, jag genom eder ynnest så oförmodadt fått intaga. Ett tacksamt minne deraf skall följa mig till den aflägsna landsort, dit min nya bestämmelse kallar mig; och om jag der kunde bevisa det genom någon tjänst för Akademien, så vore det för mig en stor tillfredsställelse och glädje.

* * * * * *
* * *

Såsom barnets första själsöfning är en lek, hvarvid det icke blott härmar och efterbildar, utan diktar och trollar, låter sina dockor tala och handla, förvandlar käppar till hästar, och kottar till kor, bönor till lam: så har ock människosläktets odling begynts med Poesiens underbara myther och trollsagor.

Menniskans medvetande af sin egen personlighet och frihet gör, att hon i alla föremål, som hon

ej förut känner eller har närmare undersökt, föreställer sig lefvande, ja, med förstånd och vilja verkande varelser. Om man i mörkret känner någonting möta sig oförmodadt, så frågar man i hast: hvem är det? Och när man reser om aftonen i en skog, så tycker man sig i mången trädstubbe på afstånd skönja en människa. Icke blott barnet träter på sin leksak och slår stolen hvarpå det stöter sig, utan mången fullväxt vredgas på sitt verktyg och bannas på de hinder, som stå honom i vägen.

Hvad under då, att i människoslägtets barndom allting personifierades? Hvarje företeelse i naturen tillskrefs en mer eller mindre mächtig gudomlighet. Berg och skog, haf och luft befolkades med nymfer och satyrer, gastar och rån.

Icke blott i den egentliga fabelåldern, utan ännu i den historiska tiden, då jordbruk och slöjder gjorde människorna mer bekanta med de yttre tingens egenskaper och krafter, då vettenskaplig forskning begynte utreda vissa lagar för deras ursprung och verkan, då äfven en filosofisk speculation, dels trängde i djupet af den menskliga själen, dels ville omfatta det hela af verlden, bibehöll sig likväl den mythiska åsigten af naturen, icke blott såsom en poetisk lek i konstens verk, utan ock i den allmänna föreställningen, såsom en folktro. Derföre kunde ännu i SOKRATIS och PLATOS tid äfven de dramatiska Skalderne låta HOMERS Gudar deltaga i det menskliga lifvets uppträden. Och hvad mer betyder, poesien rådde då ännu om himmel och jord, sådana de för ögonen synas och af inbillningen fattas. Naturvettenskapen hade hvarken så djupt for-

skat eller gjort sina rön så kända, att hon kunde störa den allmänna illusionen af fenomenerna i den yttre sinnesverlden.

Först i en sednare tid har hon, om icke alldeles utträngt poesien ifrån naturens stora skådeplats, dock gjort den för henne allt mindre användbar, dels genom dess utvidgning utom gränserna af hennes område, dels genom förstörelsen af nästan hela hennes maskineri i himmeln så väl som på jorden.

Fördom kunde hon af ett föga betydligt berg i Thessalien göra ett sublimt säte för alla de gudomligheter, af hvilka hon lät världen styras. Nu skulle hon knappt våga, att på spetsen af Himalaya eller Chimborazzo stämma ett möte af nedstigna skyddsenglar. Hon borde nemligen frukta, att hela hennes tillställning rubbades af de rön och försök, som vetenskapsmän, med barometer och andra fysiska instrumenter försedde, på de höga bergen anställt, eller af blotta föreställningen om den köld der rå på den eviga isen.

Fördom kunde hon visa: huru JUPITER satt på en thron af åskmoln, hotande med viggen i sin hand; huru IRIS öppnade regnbågens port och förkunnade att hans vrede var stillad; huru APOLLO åter framträdde med sin gullvagn och fullföljde sin klarnade bana, tills han i aftonskyn nedsänk på en bädd af purpur; huru AURORA vid hans morgonfärd beströdde hans väg med rosor och med ett regn af perlor väckte den sofvande FLORA. Nu hafva icke blott JUPITER och APOLLO och IRIS och AURORA och FLORA försvunnit för filosofiens och religionens ljus, utan hela den af naturen lånade stäten, som dem

omgaf, har blifvit af Fysiken och Kemien förstörd. I åskviggarna och regnbågen och molnthronerne och all deras prakt af guld och purpur och perlor, visar den förra endast electricitet och stålbrytningar och vattenångor; och äfven dessa upplösas af den sednare i blott väte och kväfve och syre.

Naturvettenskapen har gjort den poetiska fantasien nästan samma otjenst, som anatomien gjorde en viss yngling, på hvars inbillning ett kvinnoliks dissection, hvartill han var vittne, hade en sådan verkan, att han sedermera aldrig kunde se en kvinnlig skönhet, utan att föreställa sig henne, sådan hon blefve under den anatomiska knifven.

Icke den forskning allenast, som i osynliga elementer upplöser allt hvad skönast naturen bildar och sammansätter, som förvandlar sjelfva diamanten till det osynliga ämne Kemien kallar kole, gör poesien förfång. Hon lider äfven af de vettenskaper, som endast väga och mäta, med kännetecken bestämma, i släppter och arter fördela hvad himmel och jord innehålla och frambringa.

Astronomien synes väl erbjuda poesien det vidsträcktaste fält, den högsta flygt, de sublimaste föremål. Men det är blott för tanken, hon öppnar sina stora utsigter, icke för fantasien. Denna, ehuru ej bunden af det verkliga, är det likväl af det skenbara.

Jordens lopp kring solen, ehuru ett allmänt antaget begrepp, kan dock aldrig ur vår inbillning utplåna den sinnliga föreställningen om solens uppgång och nedgång. Icke heller kan planetsystemet, om ock i en orrery afbildadt, någonsin vinna den åskåd-

lighet som en af ögonen fattad constellation. Karl-vagnen är i vår nordiska poesi en skön, ehuru något för ofta nyttjad bild; men all dess skönhet försvinner, så snart man med Astronomen besinnar, att de sju stjernorna deri äro på ett ofantligt afstånd ifrån hvarandra.

Sjelfva naturhistorien gör vitterheten endast en tvetydig tjänst med allt, hvad hon från alla verdens delar samlar och för henne visar, skönt och rikt och underbart organiseradt eller kristalliseradt.

Den märkvärdigaste växt, det besynnerligaste djur från Australien kunna i ett poem sällan med någon fördel användas. Okända för de flesta läsare, förfela de sitt ändamål, om de icke till sina kännetecken och egenskaper beskrifvas; men derigenom förlorar sig skaldekonsten på naturhistoriens område. Äfven i de vanligaste bilder af rosen och liljan, fjäriln och näktergalen, förbyts poesien till prosa, så snart man tänker på deras botaniska eller zoologiska beskrifning.

Jag lemnar derhän, huruvida det i något hänseende är nödigt eller ens lämpligt att i den undervisning om naturens sköna och stora föremål, som äfven åt Fruntimmer med allt skäl lemnas, det Linnéiska sexualsystemet eller de fysiologiska undersökningarne af sednare naturforskare böra ingå. Det vissa är, att om de vid en blomma eller fjäril, som de på fältet eller i ett poem finna, skulle uppehålla sig att examinera deras beståndsdelar, försvunne för dem hela den poetiska skönheten, allt det estetiska behaget af dessa naturens prydnader.

DARWIN i sitt ryktbara poem "The Botanic Garden" försökte väl, att i poetisk dräkt framställa icke endast botanikens, utan fysikens och kemiens förnämsta upptäckter och satser. Men ehuru mycket man måste beundra rikedomen i hans inbillning, sinnrikheten i hans dikter, skönheten i hans episoder, praktiken i hans styl och välljudet i hans versbyggnad, kan man dock icke läsa en enda sång, utan att känna sig både kall och trött. Hvem kan uthärda med målningar, hvilkas föremål måste sökas i degeln och reverberugnen? Eller hvem kan taga del i kärleksäfventyr emellan blomster, i en svartsjuk täflan emellan tio stamina om hjertat af ett pistillum. Af många enskilda ställen måste man emellertid både förvånas och röras. Märkvärdiga äro, genom den spådom de innehålla, dessa verser:

Hvad under skall en dag du, ångkraft, göra!
Ej tröga pråmar blott på vattnets bryn
Och snabba hjul på marken skall du föra,
Men ock en vingad seglare i skyn.

Det sista har väl ännu icke besannat sig; men att begge de första användningarne af ångkraften förmer än 40 år sedan af DARWIN förutsades, bevisar en, om ej poetisk, dock vettenskaplig divinationsförmåga.

DARWINS poem är, oaktadt dess flere praktupplagor och allt det rop, som derom i början var, numera förgätit. Samma öde förestår utan tvifvel LE MERCIERS episka poem Atlantiaden: der enligt LADY MORGANS uppgift, ty jag har icke sett poemet, Centripetal och Centrifugalkrafterna spela den förnämsta

rolen, under det Curgere (den krokliniga rörelsen), Pyrophése (värmeämnet), Sulphydre (svaflet), Electrone (elektriciteten) hjälpa till att utföra hufvudplanen och föranleda flera episoder. Katastrofen synes bero deraf, att nymphen Sulphydre, "étendue sur une couche de fer avec Pyrotone" genom sina nycker förorsakar de vulcaniska utbrott, som slutligen förstöra ön Atlantis, hvilken är hufvudhandlingens skådeplats.

Jemför man med dessa tillkonstlade dikter den så sköna, som enkla naturbeskrifningen hos en THOMSON, så finner man den stora skillnaden emellan den poetiska och den vettenskapliga åsigten af naturen.

Deraf följer dock icke att en närmare och djupare kännedom af naturen är för skalden onyttig. Med det vilkor att han ej använder annat, än hvad i en poetisk form kan uttryckas, må han ur vettenskapens förråd hämta hvad helst till hans ämne hör och kan tjena till tankarnas nya och betydelsefulla klädnad.

Dock händer det ej sällan, att det sinnrikaste bruk af ett vettenskapligt rön hos läsaren förfelar sin verkan genom hans okunnighet om rönet; och då är det vanligen icke han sjelf, utan poeten, som får skulden derför.

Jag må nämna ett exempel derpå, då det är så nära till hands. En af våra lyckligare skalder hade användt en ur fysiken hemtad bild för att uttrycka den tanken, att människans närvarande inskränkning gör den filosofiska speculationens bemödanden fruktlösa.

Sedan han visat, huru hon förgäfvets söker att tränga ned i djupet, der för henne

facklan släckes

Och väg och mål på en gång nattbetäckes;
tillägger han:

Nu åter upp till högsta fjell hon klänger:
Der svartnar himlen, stjernan lyser matt,
Och solen, lik en glödgdad kula, hänger
Med inga strålar i ett grafchors natt,
Och lifvets pulsar stanna: rösten qväfves;
Hon till sin himmel ropar — men förgäfves.

Denna liknelse är i sig sjelf en af de mest träfande och betydelsefulla; och måste så anses af hvar och en, som känner, dels huru andedrägten blir för dem, som uppstiga på jordens högsta bergspetsar af den glesnade luften, besvärad, dels hvad man af läran om ljusets återbrytning sluter till solens och stjernornas matthet och hela himlens mörka utseende i den högre allt mer förtunnade luftkretsen. Emellertid fällde en Recensent, som derom var okunnig, ett högst ogillande omdöme öfver den lika skönt uttryckta, som sannt tänkta, på en gång djupsinniga och sublima strophen: hvarföre ock Förf. fann sig befogad, att i samlingen af sina Skaldeförsök vid detta stycke bifoga en not, som innehöll en nödig upplysning.

Dylika noter finner man nästan alltid vid de poemer eller verser, som kunde anföras till bevis på vitterhetens vinst af naturkunnigheten. Men sjelfva behovet af dessa noter röjer det osäkra i denna vinst, så länge man ej kan förutsätta en allmännare kännedom af det märkvärdigaste, som den vettenskapliga forskningen i dagen bringar.

Den under namn af JEAN PAUL ryktbare Tyske humoristen RICHTER samlar sin rikedom af bilder ifrån alla vettenskapers, ifrån sjelfva kemiens område. Men detta ibland annat gör hans öfverlastade stil, oakadt all dess sinnrikhet och qvickhet, trötande och besvärlig.

Af det missbruk, man i vitterheten gör af vetenskapen, kan ingen skugga falla på den ena eller den andra. Hvardera har sitt eget område och ändamål. Vettenskapen går sin säkra och allvarsamma gång till sitt höga och vigtiga mål: om hon ock på vitterhetens fält skulle plocka sönder de skönaste rosor, genomstinga de grannaste fjärilar och nedskjuta en i lunden sjungande näktergal för att uppstoppa den i ett museum.

För öfrigt är poesiens förlust dervid icke så stor, att hon ej kan trösta sig med de utvägar, henne alltid återstå i den verld, der menniskor lefva och verka: i hvilkas passioner och karakterer och handlingar hon finner ett ämne, som är outtömligt och lemnar henne det bästa tillfälle att utveckla sin förmåga.

I allt fall ehuru behagligt det är, att i en poetisk halfdager betrakta naturens föremål, som derigenom ej sällan få en förtrollande skönhet: hvem ville likväl för nöjet deraf uppoffra det vettenskapliga dagsljuset, som visar dem i deras sanning och verklighet?

* * * * * *
* * *

Betänkligare vore det, om den med poesien i visst hänseende beslägtade religionen skulle, såsom det någon gång synts eller föregifvits, behöfva fruk-

ta för den upplysning som menniskoförnuftet hämtar af en sorgfällig forskning efter de naturliga tingens orsaker, verkningar och sammanhang.

Denna fruktan måste dock försvinna, så snart man skiljer emellan den vidskepliga tron på omedelbart öfvernaturliga orsaker till företeelserna i sinneverlden, och den förnuftiga öfvertygelsen om en öfversinnlig värld och en öfver naturen upphöjd allmagt, som henne skapat, anordnat och uppehåller. Dock har äfven en nyare tid haft att beklaga sig öfver vettenskapsmän, som vid undersökningen af den mechaniska, den organiska, den electriska och kemiska verksamhet, hvarigenom naturens fenomen förklaras, förgätit, om ej förnekat, det som sjelfva denna förklaring förutsätter: nemligen, att hvad det menskliga förståndet begriper, såsom ett sammanhang af orsaker och verkningar, ett system af krafter och lagar, det måste ett motsvarande gudomligt förstånd hafva så inrättat.

Hvad man minst skulle väntat, är, att ibland Astronomer funnits de, som till det ofantliga så underbart sammansatta och sammanhållna konstverk, hvars i det minsta, som i det största beräknade och ändamålsenliga inrättning de undersökt, icke erkänt någon konstnär.

Det är bekant, att när i Paris en förteckning på kända atheister utkom, beklagade sig LA LANDE offentligen, att han blifvit förbigången. Det skedde i yran af Franska revolutionen; men ett sådant tänkesätt var längesedan förberedt genom den falska filosofi, som i Guds ställe sätter naturen, såsom en

evig, oändelig, af sig sjelf verkande, ehuru blind kraft *).

Ehuru vida skild ifrån den fransyska materialismen, har den tyska naturfilosofien på en idealistisk väg gjort sig misstänkt för en dylik förnekelse af Gudomen, såsom världens ifrån den skilda, sjelfständiga och fria upphof. Felet ligger dervid för ingen del i den egentliga och rätta naturvettenskapen. Så länge hennes idkare hålla sig inom hennes område och blott söka att utröna tingens verkliga beskaffenhet, så kan, hvad helst de upptäcka och utreda, ej göra religionen det minsta förfång. Tvertom bevisa de henne samma tjänst, som lärde och kritiske språkforskare bevist vitterheten, då de granskat och förklarat de klassiska verken af Greklands och Roms vältalare och skalder. Men såsom det gifves filologer, hvilkas utläggning af allt det förträffliga i HOMERI arbeten, af det helas enhet och sammanstämmighet, så väl som af skönheten i alla dess delar, slutas med den försäkran, att ingen HOMERUS har funnits, utan endast ett Homeriskt tidehvarf: så gifves det ock naturforskare, som genom sina undersökningar bevisa, huru all ting i himmelen

*) GREGOIRE i sin *Histoire des Sectes religieuses* (T. I, pag. 203) talar om ett förslag under den fransyska revolutionens tid, att vid en högtid i Förnuftets tempel skulle hållas ett tal: "Sur la formation physique de l'homme, et de chanter des hymnes du soleil et au phlogistique, comme principe du mouvement et de la reproduction des êtres." Tänk, om vid denna högtid en nyare Kemist skulle framträdtt och bevist att den tillbedda och besjungna gudomligheten Phlogiston icke var till.

och på jorden är på det mest ändamålsenliga sätt beräknadt, afmätt, afvägdt, afpassadt: huru, med ett ord, tanke och afsigt, vishet och godhet röja sig öfver allt, i hvarje del, så väl som i det hela: och likväl neka, att det har sitt ursprung af En, som det så tänkt och åsyftat, så inrättat och anordnat. Men i det samma, som de yttra något sådant, hafva de öfverträdt naturvettenskapens gränсор och ställt sig på filosofiens ståndpunkt. Det är således icke den förra, utan den sednare, som rår för deras otro: eller rättare ingendera, utan en af dem båda sammansatt afart, som är hvarken filosofi eller naturvettenskap.

Väl finner man vettenskapsmän, som ej befatta sig med någon metafysik och likväl röja, om ej vedervilja, dock kallsinnighet för allt hvad till religionen hör. Hos många torde det kunna förklaras af den vana de få, att blott väga och mäta materien, sönderdela organismen, upplösa beståndsdelarne, utan att bry sig om den lefvande anden, hvilken de hvarken i retorten eller under dissectionsknifven igenfinna. Hos många härrör det ock af ett i sig sjelft berömligt nit för den vettenskap, de idka. Undersökningen af de naturliga orsakerna till särskilda fenomen sysselsätter dem så, att de förgäta det öfvernaturliga upphofvet till hela det stora fenomenet, som vi kalla naturen. I allt fall ligger skulden der-till icke i sjelfva vettenskapen.

Frågar man hennes störste mästare om den yttersta grunden till de krafter och lagar, genom hvilka naturens verkningar förklaras, så hänvisa de till en gudomlig allmagt. Jag kunde åberopa hvad jag sjelf mer än en gång hört i dessa rum.

För att visa, huru naturvettenskapen är en vän af religionen, hvad behöfver jag väl mer, än blott nämna en NEWTON, en LINNÉ, en HALLER, hvilkas djupa insigt i den förra, åtföljdes af en lika djup känsla för den sednare. I sanning, om man följer NEWTON upp i de rymder der icke blott planeter hvälfva sig omkring solar, utan solar omkring större himlakroppar, och dessa törhända kring andra ännu större; eller om man med LINNÉ stannar på jorden, för att bese de mångfaldiga undren, ifrån det största till det minsta, i de tre naturens riken; eller med HALLER tränger in i den mikrokosmos, som menniskan till kropp och själ utgör: hvem skulle icke nedfalla och tillbedja den allsmäktiga vishet, hvars verk allt detta är? Vilden själf i sin öken, der han ej ser mera än skogen och bergen och träden och vilddjuren, talar med häpnad om den Store Anden: och vi skulle ej märka att han är till, vi som kunne skönja millioner af honom frambragta och styrda verldar!

"Ho begriper jordena med tre fingers mått och väger bergen med en vigt?" frågar Esaias *) och tillägger "att folken äro för honom, såsom en droppe, den i ämbaret blifver, och länderna, såsom ett grand det i vågskålen blifver." Om vi nu i stället för jorden sätte hela den omätliga verldsrymden, i stället för bergen och länderna och folken, den otaliga mängden af planeter och kometer och solar och vintergator och nebuloser, och sedan fråge med samma profet: "Ho hafver de ting skapat och förer deras här

*) 40: 12, 15.

fram efter tal?" *): skulle vi då ej höra honom själf svara: "Jag Herren, det är mitt namn, och jag skall icke gifva min äro enom androm" **). Och skulle vi ej tillbedjande utropa: "Du med ditt namn heter Herre allena och den högste i alla verldene" ***).

Men i samma mån som vårt begrepp om skapelsens storhet af den nyare Astronomien utvidgas och förhöjes, måste hon förringa vår föreställning om den lilla verld, som vi själfve bebo. Hvad blir väl denne i den ofantliga verldsbyggnaden annat, än en myrstack, ett sandkorn, ett solgrand?

Det är i synnerhet den Kopernikanska teorien, som har nedsatt jorden, då den flyttat henne ur medelpunkten af skapelsen i en liten vrå deraf. Denna stora omhvälfning i den fysiska åsigten af verlden kan ej vara utan inflytelse på den moraliska och religiösa †), ehuru den icke blifvit nog bemärkt eller ur sin rätta synpunkt fattad.

Galileis bedröfliga öde härrörde af ett missförstånd, som nu mera icke kan bekymra någon upplyst christen. Men frågor af en vida betänkligare art än den, om det är jorden eller solen som rör sig, äro i vår tid härledda ifrån den åsigt af skapelsen, som Astronomien lemnar oss. Sådan är denna: huru med föreställningen af miljoner verldar det kan förenas, som utgör själfva kärnan af vår christliga

*) Es. 40: 26.

**) Es. 42: 8.

***) Ps. 83: 3.

†) En antydning häraf fins i poemet Columbus, 5:te Sången, p. 98—102.

liga troslära, att Gud för det menskliga släktets frälsning utgifvit sin enda Son.

Här är icke tillfälle, att utföra hvad som derpå blifvit svaradt och kan svaras. Jag anmärker endast att denna fråga, om den än vore för menniskoförnuftet, på dess närvarande inom tid och rum inskränkta ståndpunkt oupplöslig, dock icke bör såsom blott theoretisk kunna hos en uppriktig christen, störa den praktiska verkan af en lärosats, som stöder sig på det gudomliga vittnesbördet i den heliga Skrift, och som uppfyller ett ovedersägligt behof af menniskohjertat: nemligen af försoning för synden; hvarförutan menniskan hvarken kunde vinna frid med sig sjelf och med Gud, eller ens fatta håg till en sann, hennes inre väsende genomgripande bättring.

Att med den i synd fallna verld, för hvilken sjelfva det skapande Ordet, Guds enfödde Son, ville blifva ett offer, icke vår jord allena bör förstås, utan att kraften af hans försoning sträcker sig äfven till andra verldar: synes man kunna sluta af det märkvärdiga stället hos Paulus: "Behageligt hafver varit Fadrenom, att all fullhet skulle bo i Christo; och att han genom honom allting försona skulle, med sig sjelf: tillfridsställandes genom blodet på hans kors, både det på jordene och i himmelen är *).

Detta öfvergår emellertid allt vårt begrepp; men det är så mycket annat, icke blott i uppenbarelsen, utan i sjelfva naturen, som vi ej kunna begripa eller förklara. "Mine tankar äro icke edra tankar och

*) Col. 1: 19, 20.

edra vägar äro icke mine vägar, säger Herren. Utan så mycket himmelen är högre än jorden, så äro ock mine vägar högre än edra vägar och mine tankar än edre tankar” *).

För min egen del har jag öfver det bekymmer, som denna fråga hos mig väckt, funnit mig lugnad af den tanken, att om vår planet ock vore en ibland hundra eller tusende, som behöfde frälsas genom Guds ende Sons nedstigande i den timliga verlden, är det likväl tänkbart, att han det gjort, han som säger: ”Hvilken är den man ibland eder, som hafver hundra får, och om han tappar bort ett af dem, låter han icke de nio och nittio uti öknene, och går efter det som borta är, till dess han finner det? Och då han hafver det funnit, lägger han det på sina axlar med glädje. Och när han kommer hem i sitt hus, kallar han tillhopa sina vänner och grannar och säger till dem: Glädjens med mig, ty jag hafver funnit mitt får som borttappadt var” **). Hvad som gäller om en förlorad menniska, skulle det icke gälla om en förlorad verld?

*) Es. 55: 8, 9.

**) Luce 15: 4, 5, 6.

T a l

i Nerikes Bibelsällskap,

vid dess andra offentliga sammankomst
den 3 November 1820,
då författaren var ordförande.

Himmel och jord skola förgås, men min ord skola icke förgås. Detta valspråk af Nerikes Bibel-Sällskap, denna inskrift öfver stämpeln af dess bref, gaf genast vid dess stiftelse tilkänna, huru mycket det genom sitt ändamål upphöjdes öfver alla timliga förhållanden, och huru litet det borde bero af något, som dödligt eller annars föränderligt är. Om Herrans ord är oförgängligare, än himmel och jord, om det Guds rike, för hvars upprättande det är utgånget i verlden, öfverlefver icke endast alla verldens riken, utan verlden sjelf: bör då icke ett Samfund, som förent sig till utspridande af detta Herrans ord, kunna hoppas ett längre bestånd, än någon af de tillfälliga omständigheter, som fördröjt och ännu fördröja dess tillväxt?

Visserligen har äfven denna inrättning den tvåsidighet, som tillhör allt hvad på jorden sker; såvida Menniskan, ja Naturen sjelf är tvåfaldig, är sammansatt af något godt som vill lefva, utbilda sig, fullkomna sig allt mer, och något ondt, som hindrar, vanställer och slutligen upplöser dess lif, utan att likväl kunna förstöra den lefvande kraften af det goda, som alltid ses i någon ny skepnad åter upp-

blomstra. Stundom måste det onda ur sitt eget sköte frambringa det goda. "Saligheten är af Judomen", *) som likväl korsfäste Salighetens Höfding.

Der ljus är, der är ock skugga, utom i de öknar, der ingen ting lefver eller växer, der icke ens en mosstjelm höjer sig öfver den brännande sandytan. Allt uppstående på jorden har en skuggsida jemte den ljusa. Skall det derföre slås omkull? Om det ock vore ett fruktbärande träd?

I sjelfva den gudomliga stiftelsen, vi kalle Kyrka, yttrar sig ej sällan mörkrets magt i bredd med ljusets, utan att likväl helvetets portar skola någonsin varda henne öfvermägtige. Skulle då en stiftelse af Menniskor kunna gifvas, der ej klandret funne för sig ett rum öppet?

Ända ifrån den tid, då en prest i Wales, genom sin klagan öfver brist på Biblar i hans land, och på hans språk, gaf anledning till det första Bibel-Sällskapet i London, som inom få år följdes af mer än femhundra andra i England allena, utom dem, som stiftades i det öfriga Europa, — hafva dessa föreningar, under all sin framgång, följts af oblida omdömen, några äfven mötts af ett uppenbart motstånd. I de Katholska länderna är orsaken dertill lätt förklarad. Hvarken det Påfliga förbudet emot deras uppkomst i Pälén, eller Österrikiska regeringens magtspråk, som upphäfde de redan stiftade i Ungern, kan väcka vår förundran. Men i ett Protestantiskt land, hvad kan verka den köld för dem,

* Joh. 4: 22.

som märkes äfven hos mången uppriktig, mången lika varm, som upplyst vän af religionen? Hvad annat än ett missförstånd?

De utsprida, säger man, en död bokstaf, icke en lefvande anda. De förringa värdet af det heligaste, som kyrkan äger, genom slösande dermed, ofta på de ovärdigaste händer. De lemna tillfälle till misstydingar och missbruk af uppenbarelsen; ty de fleste Läsare kunna hvarken öfverse det hela deraf, och följa dess plan och sammanhang, eller rätt förstå en mängd ställen, äfven i de mest fattliga af dess skrifter. Största delen af dem, som äga en Bibel, läser den sällan eller aldrig. Mången gör sig en förtjenst blott deraf, att den finns i hans hus. Så uppstår en vantro, som tillegnar det skrifna och tryckta ordet på hyllan en öfvernaturlig kraft, och gör Bibeln till ett slags husgud, genom hvars ägande allena man tror sig kunna bevaras, försonas, helgas, saliggöras.

Dessa, och flera dylika skäl, hafva ett sken. Hvad skole vi svara dertill? Behöfs väl något annat svar, än att vi äre Lutherske, evangeliske Christne. Vore vi det, om Luther ej bragt Bibeln i Folkets händer? Var det icke derigenom, han åstadkom denna stora omhvälfning, hvars välgörande verkningar sträckte sig äfven till det borgerliga samhället och till vettenskapernas verld, sträckte sig mer eller mindre, till sjelfva de länder, som ej afföllo ifrån den Romerska kyrkan? Var det icke derigenom, som denna samvetets och sanningens frihet, denna fordran af undersökningens offentlighet uppstod, hvil-

ken ännu i dag står, såsom en oryggelig dam emot tidsflodens öfversvämning, antingen det är trons elförnuftets mark, den hotar att föröda.

Den frigifna Bibeln har omskapat vår verld. Den utspridda Bibeln skall fullkomna denna omskapelse, och sträcka den äfven till andra verldens delar. I Ostindien, der Englands välde i ett halft århundrade ej hade verkat det minsta till Christendomens utbredande, har nu inom ett tiotal af år, endast genom det gudomliga ordets kraft, inemot en miljon Hedningar skilt sig från sin urgamla vantro och dervid uppoffrat äfven sina borgerliga fördomar. Otahitis öfvergång till Christendomen kan ej sakna efterföljd af de öfriga Söderhafvets öar; och af de i Afrikas öknar strödda församlingar torde i en aflägsen framtid uppväxa Christliga stater. Äfven Muhamedaner och Chinesare hafva begynt läsa den Christna Lärans heliga urkunder; och verkan deraf, om den för det närvarande inskränkes af politiska band, kunde en gång, om dessa genom en möjlig hvälfning brötos, visa sig större, än mången föreställer sig, som ej tror på sanningens ofelbara, ehuru långsamma seger. Så uppklärnar igen den rätta och stora betydelsen af de profetiska orden: "Detta Evangelium, om riket skall varda predikadt i hela verlden, till ett vittnesbörd öfver allt folk."

Må det dröja ännu århundraden eller årtusenden, innan i hela verlden är endast ett fårahus och en herde. Emedlertid visar historien sjelf, under hela sin gång genom tidehvarfven, med ett betydande finger åt detta stora mål. Skulle då icke hvarje steg, som leder dertill, förtjena alla Christnas

uppmärksamhet? Och det är i sanning icke ett litet steg dertill, när miljoner Biblar utspridas till alla Folk i alla världens delar. Det är en världshändelse af den största märkvärdighet, endast i timmeligt hänseende. Det gör en tidpunkt i historien om det menskliga släktets uppfostran. Man besinne, att dessa miljoner Biblar blifvit utgifna på mer än hundra språk, ibland hvilka flera saknat förut till och med bokstäfver. Hvad har icke Bibeln, blott som ett föremål för de Lärdas mödor, och en källa till menighetens förståndsodling, verkat i vår verldsdel, som har ett så rikt förråd af böcker och så många andra bildningsmedel? Hvad skall den då icke verka hos Folkslag, som förut hafva, dels den mest inskränkta och ensidiga lärdom, dels ingen boklig konst, intet ämne dertill? Om någon annan till människors undervisning tjenlig bok på detta sätt blifvit kring hela världen utspridd: skulle det icke väckt det största uppseende och vunnit det högsta bifall af hvarje upplysningens och mensklighetens vän? Men fins det någon bok, man framvise den, som genom innehåll eller framställningssätt är tjenligare till detta ändamål än Bibeln?

Denna fråga återför oss till den, från hvilken vi utgingo, och hvarpå äfven i Sverige, der Bibel-Sällskaperne ej kunna hafva denna världshistoriska betydighet, deras värde beror, nemligen den frågan: huruvida Bibeln, ehuru den utgör grunden för all Christlig undervisning, lilväl kan uppfylla sitt ändamål i menighetens händer. Kan hvar och en Läsare der finna, hvad han bör finna? Kan han, efter fulländad läsning, säga med Lärjungen, som

mötte Nathanael, att han funnit *den, om hvilken Moses och Profeterne skrifvit*. Mången Nathanael ibland oss, med det vitsord att *i honom intet svek är*, tviflar derpå. Men høre han erfarenhetens röst, som ropar: *Kom och se*. Ja, må han se, och betänka, blott hvad närvarande tid med osvikeliga vitsord från alla verdens länder för oss framställer angående det gudomliga ordets nästan underbara verkningar. Tror han ej dessa vitsord: så öppne han sjelf den heliga boken, och läse för sina barn, om han ej har andra att pröfva, och han skall erfara, huru vid denna läsning på dem uppfylles, hvad Christus lofvade Nathanael och de andra, som honom høre och följa ville: *J skolen få se himmelen öppen och Guds englar fara upp och ned öfver Menniskones Son*. Joh. 1.

Pröfve hvar och en åtminstone hos sig sjelf, hvad kraft det har, detta förundransvärda ord. Men göre han det med det sinne, hvarmed den störste af dem som det talat, Han, som sjelf är det ursprungliga, lefvande, väsendtliga Ordet, bjuder att det skall ske. *Hvilken, säger Han, som vill göra hans vilja, som mig sändt hafver, han varder förnimmande, om denna lärdom är af Gudi, eller om jag talar af mig sjelf*. (Joh. 7: 17.

En bok, hvars gudomliga sanning på detta sätt kan fattas och pröfvas, en bok, der hvar man, under det han läser de mest underbara, himmel och jord, tid och evighet omfattande händelser, läser sin egen historia; en bok, der ingen, ehvad han är hög eller låg, vis eller enfaldig, i någon belä-

genhet af det menckliga lifvet, ej kan hämta det ljus, den varning, den tröst, han behöfver; en sådan bok, skulle den ej böra komma i hvar mans hand? Må hända, att den i mångens kommer förgäfvos. Har icke mången äfven sitt förnuft förgäfvos? All gåfva kan förspillas, och måste kunna det, om den skall vinna ett menckligt värde. Utan detta vilkor gifves intet annat godt, än det Gud själf gör. Äfven i lekamliga och verldsliga ting skulle knappt något företag kunna ske, om dervid fästades den fordran, att af dess frukt ej den minsta del finge gå till spillo.

I London, och andra hufvudstäder, är en anstalt gjord, att genom vattenledningar, som sträcka sig kring hela staden, åstadkomma en brunn i hvarthus. Om det nu likväl i ett och annat hushåll såge ut, som funnes der intet vatten, ehuru nära tillgängligt det är, eller om någorstädes, genom ett oförståndigt bruk deraf, någon skada eller olycka skedde: skulle väl derigenom denna förträffliga inrättning förlora sitt värde?

Utan tvifvel är vid utdelandet af bibelgåfvor varsamhet af nöden. Men den förargelse, som någon gång skett genom den heliga Skrifts vanhelgande missbruk af en brottslig hand, är den icke motvägd af själfva den harm och afsky, som dervid yttrat sig? Är den icke mångfaldigt ersatt af den uppbyggelse, det ofelbart verkar hos de bättre sinnade, då de i sitt eget hus kunna gå till den heliga källan med springande vatten till evinnerligt lif?

Skriften behöfver förklaring, det bör medges; ehuru den förklarar sig själf för dem, som söka der

endast de *rättfärdigas ljus*. Förklaring behöfver äfven den bok, som Gud i skapelsen för allas ögon uppslagit. Finns icke äfven der mycket, som är mörkt, mycket, som är anstötligt? Har icke dess misstydnung vållat villfarelser och brott. Är icke Naturen sjelf för många en död bokstaf? — Den hvars bibelläsning sker med samma allvarliga åhåga, som den resandes [från Drottning Candaces hof, torde ock finna en Philippus, som förklarar för honom hvad han behöfver förstå; ty icke är det nödigt, att allt är för honom lika klart. Detta är icke för mig: bör han säga om åtskilligt. I en bok, der hvar och en skall finna det honom särskilt träffar, kan icke allt vara för alla. Tillfälle till förklaring bör finnas i hvarje församling. Det tillhör ju ordets Lärare att förklara ordet, och göra det lefvande i sina åhörarens hjertan.

Visserligen är det icke nog med Bibel-Sällskapernes åtgärd. Men der den stannar, der vidtager den befattnings, som åligger Läroembetet.

Föreställom oss den lyckliga verkan af de föras bemödanden, att hvarje Nattvardsbarn genast vid undervisningens början vore försedd med en Bibel, åtminstone med dess sednare hälft. Då hade Läraren icke endast tillfälle, att visa dem de heliga skrifternas bruk, utan kunde ock öfver sjelfva undervisningen sprida ett nytt ljus och lif genom tjenliga styckens läsning och förklaring. Hvem har ej märkt, hvad särskilt intryck Skriftens egna ord göra på de ungas hjertan; och huru mycket lättare äfven deras förstånd fattar en lärosats, då den upplyses genom

ett ställe ur Bibeln: helst om det innehåller någon berättelse eller något annat, som genom en sinlig föreställning fäster lärdomen, icke endast såsom ett ord i minnet, utan såsom en lefvande föreställning, i det innersta af själen. Om äfven vid andra tillfällen undervisningen gjordes rätt biblisk; om i predikningar ämnet upplystes icke endast genom Språk, utan genom exempel ur den Heliga Skrift, och genom ett förståndigt bruk af det historiska i uppenbarelsen; om vid läsförhör hänvisning skedde till sådana ställen i Bibeln, som af åhörarne sjelfva borde läsas och betraktas; om något sådant af särdeles vigtfäfven under sjelfva förhöret eller vid dess slut lästes och förklarades: om äfven visse andra stunder, t. ex. på Söndagseftermiddagen, användes till Kapitel-förklaringar, som någorstädes lär vara brukligt: månne en Bibelläsning, som så bereddes, ej skulle tjena att mycket fullkomna det heliga verk, som är Kyrkans ändamål? Och bör då icke Kyrkan upptaga Bibel-Sällskaperna, såsom sig tillhöriga, inom sitt eget sköte?

Men borde icke hon sjelf kunna åstadkomma, hvad dessa åsyfta? Borde ej i hvarje Församling Biblar kunna anskaffas och utdelas, utan all den omgång, som hör till ett särskilt offentligt Sällskap? Troligen stannar det dervid i en framtid. Troligen blir det en nödvändighet, och derföre en enskilt angelägenhet, hvarföre Lärare och Föräldrar vaka, att de barn, som skola beredas till sin första Nattvardsgång, förses med en Bibel, såsom det nu sker med Kateches och Psalmbok. Till detta ändamål, och att äfven de fattiga må begåfvas med boken för alla böcker, är det nödigt, att Bibelns pris skall hållas

lågt; hvartill åtminstone för det närvarande Bibel-Sällskapernas åtgärd är af nöden. Dock torde äfven detta göra sig sjelf i en framtid, såvida till det, som alla köpa, plär vara den ymnigaste tillgång.

Törhända skall en efterverld jemföra verkan af Bibelns allmänna utspridning med verkan af dess första utgifning på modersmålet. Och såsom vi undre, hvad Christendomen var hos menige Man, så länge icke ens Luthers Katheches lästes; så torde våra efterkommande undra, hvad Christne de voro, som icke ens hade läst de fyra Evangelierna, eller historien om Menniskans skapelse och fall, eller Episteln om Tron (till de Romare), eller den om kärleken (af Johannes), eller den om Christendomens utöfning (af Jacobus).

Åtminstone åt framtiden bör man få kasta en förhoppningsfull blick. Den närvarande tiden klagar sjelf öfver sitt förderf; men röjer dervid en liflig känsla för det medel deremot, som Försynen sjelf beredt för alla tider och folk. Äfven i det fall, att det onda ej minskades för Menniskors ögon, och i den borgerliga verlden, må vi trösta oss med det godas seger i Guds Rike, hvars gränsor ej inskränkas af tid eller rum, och hvars rätta tillstånd ej kan bedömmas af någon annan än den, som ransakar hjertan och njurar. I allt fall är det förhastadt, att i såningens tid vilja se skörden, eller att förkasta läkemedlet, emedan det icke läker i ögonblicket.

I vissa länder, t. e. i Ryssland, der en stor mängd af Menniskor föga mer, än till namnet, varit Christne, kan verkan af Bibel-Sällskapernas bemödanden vara både större och hastigare än det i

vårt Land är möjligt, af en orsak, som hedrar våra Kyrkoinrättningar. I sjelfva England har ända till våra dagar funnits en mängd Menniskor, för hvilka hvarje bok varit stum, såvida de ingen bokstaf känt. I Sverige deremot har denna kunskap åtminstone ett hundrade år varit allmän, hvarföre ock ibland andra böcker, som funnits i den minsta koja, den Heliga Skrift ej varit så sällsynt hos Sveriges menighet, som i de flesta andra länder.

Denna omständighet allena förklarar det mindre allmänna, och här och der mindre varma deltagande i Bibel-Sällskapernas bemödande innom vårt Fädernesland. Dessutom möter dem hos oss i närvarande tidpunkt en egen betänklighet. Är det icke ett förhastadt nit, frågar man att utsprida en Bibel, hvars förbättring både till mening och uttryck så länge varit och ännu är ett föremål för Svenska Församlingens otåliga väntan, och för dess yppersta Lärare dyrbara mödor? Denna anmärkning är på en gång både så naturlig och så vigtig, att den ej kan hafva undfallit Stiftarne af det Svenska Bibel-Sällskapet i Stockholm, mer än dem, som i de öfriga delarna af Riket ingått dylika föreningar. Om de likväl deraf ej låtit förhindra sig; så måste orsaken dertill sökas i den omständighet, att den nya Bibel-öfversättningen ännu icke är fullkomnad, och att den önskade dagen, då den icke endast af Lärare och enskilte Christne i deras hus, såsom redan sker med det Nya Testamentets Skrifter, utan af hela Församlingen offentligen skall begagnas, ännu döljer sig i en dunkel framtid.

Hvad särskilt angår Nerikes Bibel-Sällskap, så måste det, på en aflägsen Landsort, skildt såväl ifrån Sätet för Stiftets Styrelse, som ifrån Länets Medelpunkt, sakna det anseende, och följaktligen det lif och den kraft, som andra dylika Stiftelser i sjelfva sitt ursprung vunnit. Det har likväl, emot denna anmärkning, och flera af dylik art ett stort försvar deri, att det finns. Än mer: det äger en fond och ett hus, som skulle göra dess upplösning till ett borgerligt brott, om det ock icke sammanhölles af sina ledamöters känsla för dess heliga ändamål.

För öfrigt tror det sig ibland dem, som medverka till dess föremål och således till dess bestånd, få räkna icke endast de Herrar och Fruntimmer, hvilkas aktningsvärda namn det har den tillfredsställelsen att för allmänheten kunna uppvisa, utan hvar och en Nerikesbo, som skaffar en Bibel i ett hus, der den förut icke fanns: vore det ock blott i ett enda, vore det ock endast i sitt eget hus. Hvar och en husbonde, som belönar en trogen tjänare med en hel eller half Bibel, hvar och en fader eller moder, som lägger den i sin sons eller dotters hand vid något viktigt tillfälle, räknar Sällskapet ibland sina verkande, ehuru onämnda och okända ledamöter. I synnerhet erkänner det sin förbindelse hos dem af det andliga Ståndet, som genom sin uppmaning och undervisning befrämja bruket af de Biblar, som redan finnas i en Församling. Det är utan tvifvel det rättaste sättet att äfven öka deras antal.

"Prestens läppar skola bevара Läran." Mal. 2: 7. Ja, det är icke för att taga ordet ur Lärarens mun, som Bibel-Sällskaperne bemöda sig att utspri-

da det i stående bokstäfver. Det skall talas i Guds församling: det skall der förena bröder och systrar i Christo Jesu; det skall der öppna himmelen också öfver den, som icke förut lyft sina tankar dit: att han sedan icke blott i templet, utan hvar helst han vandrar och hvilar sitt hufvud, må kunna säga med Jakob: *Här bor visserliga Gud och här är himmelens port.*

I Församlingen yttrar den Gudomliga Läran sin fulla kraft och verkan. Dock är Församlingen icke endast i Kyrkan, utan i hvarje christeligt hus. Om det från Predikstolen hörda ordet icke bäres hem, så är det blott ett ljud, ehvad rörelser det för ögonblicket må verka. Men äfven hemifrån bör åhöraren bära med sig ett sinne, som kan emottaga ordet. Skulle väl detta sinne kunna danas utan någon egen läsning af den Heliga Skrift? Samvetet och Bibeln äro de tvenne fält, der Lärare och Åhörare skola mötas. Sker detta möte med ömsesidigt allvar, i anda och sanning: då uppfylles, hvad Herren, till tröst för sin Församling, till tröst äfven för detta Sällskap har förkunnat: "Lika som regnet och snön faller af himmelen, och kommer icke åter hit igen, utan fuktar jordena, och gör henne fruktsamma och bärande, så att hon gifver säd till att så, och bröd till att äta: alltså skall ock ordet vara, som utaf minom mun går: det skall icke återkomma till mig fåfängt, utan göra det mig tackes; och det skall framgång hafva: *ty jag utsänder det.*" Es. 55: 10, 11.

T a l

vid Svenska Bibelsällskapets

allmänna Sammankomst den 11 April 1829.

Om den beständiga strid, som hör till vår pröfning i tiden, vittnar äfven det, att, när den allmänna Bibelspridningen, såsom ett stort, på en gång alla världens delar omfattande och i hvarje särskildt hus och hydda ingripande verk, fäste hela Europas uppmärksamhet, möttes den på den ena sidan af ett varmt deltagande nit, på den andra dels af ett fiendtligt motstånd, dels af en gäckande förtydning. Men det var icke nog, att Bibel-Sällskaperna ställdes i en tvetydig dag: Bibeln sjelf begynte med ett nytt misstroende anses. Hos många, som förut alldeles glömt den, förbyttes det tysta föraktet till ett högljuddt tadel, om icke öfver dess värde, dock öfver dess bruk af andra, än af lärarne och den mera upplysta och bildade delen af allmänheten. Det värsta var, att äfven de, som skulle förklara dess gudomliga ursprung och betydelse, och derigenom afväpna dess fiender, vände sina vapen emot hvarandra, och i detsamma mot det heliga föremål, de skulle försvara.

Under det vackra namnet af Förnuftsenslighet *), uppreste sig emot uppenbarelsen en ny vedersakare, som var så mycket mera farlig, som den icke blott högtidligt förklarade sig för dess vän, utan ock trodde

*) Rationalism.

trodde sig kunna, såsom en fiende till förnuft och sanning, fri pröfning och upplysning, bemöta sin motpart, som har sitt namn *) deraf, att han tror på en öfver naturen upphöjd källa till kunskap och sanning. Denne, då han rätt förstås, är likväl långt ifrån att förtjena en sådan beskyllning. Ehuru han sätter Skriften såsom en gudomlig uppenbarelse öfver det menckliga förnuftet, bestrider han dock ingalunda dettas rättighet att förut pröfva, om och på hvilka grunder det kan erkänna, att det är en verklig uppenbarelse. Ja, han medger, att äfven öfver de läror, den innehåller, förnuftet må använda sin förmåga så långt den sträcker sig, dock med det vilkor, att sedan det erkänt det hela, såsom af Gud kommit, det icke får derifrån bortsikta hvad det icke kan förklara efter sina egna begrepp eller naturens af oss kända lagar och menskolifvets vanliga gång. Detta vilkor antages dock icke på den andra sidan. Deröfver egentligen är striden; och den är så mycket mer betänkelig, som man vill förblanda den, ehuru vida skild derifrån, med den gamla ännu fortfarande kampen emellan hierarchien och protestantismen.

Med det föregifvandet, att Christendomen vore endast en tillfällig anstalt, hvars sanna värde bevisade sig ytterst deri, att den gjorde sig sjelf umbärlig, förenar man det hoppet, att den mensckliga visheten innan kort har vuxit ifrån uppenbarelsens ledband. Nu redan vill man berättiga henne, fast icke

*) Supernaturalism.

att missakta eller bortkasta den Gudomliga Bok, af hvilken hon fått sin första bildning, dock att förstå den annorlunda än i sin okunniga barndom.

Emellertid är det icke blott om tydningen af de heliga Skrifterna, utan ock om deras tillkomst, som nya frågor blifvit väckta. Man är ej nöjd med den sorgfälliga pröfning, hvarmed den första Kyrkan afgjorde deras äkthet. Ehuru hela Christenheten i så många århundraden har tryggt sig vid hennes urval och ännu mer vid den tron, att då icke en sparf faller till jorden, icke ett hår flyter af vårt hufvud den Himmelske Fadren förutan, har hans Försyn ej kunnat lemna åt den blinda slumpen, eller åt det fromma sveket, att slutligen samla, utvälja och anordna det verk, hon sjelf i årtusen beredt, till ett medel för hela det menskliga slägtets upplysning om sitt eviga mål och den väg som dertill leder.

Åt denna tro småler den kritiska klyftigheten, som, vägande ord och synande bokstäfver, med sin till en ny glans och skarphet slipade knif bortskär af den heliga Skrift det ena bladet efter det andra, obekymrad om hon i detsamma upplöser det band, som sammanfäster det hela, och lemnar det till spillo åt tidens förstörande vindkast. Sjelfva de ord af anda och lif, dem Johannes uppfattat icke blott från läpparna utan ur hjertat af sin Gudomliga Vän, har hon ej blygts, ej bäfvat att vilja utmönstra. Bör man då undra, att det Gamla Förbundets ord är ett beständigt föremål för hennes nit, att bort-

rensa, med hvad hon kallar en främmande utväxt, hela kärnan af lifvet.

Det är, med ett ord, till ett så kalladt förnuf-
tets tempel man hoppas kunna förvandla det Her-
rans hus, som han sjelf låtit bygga på sitt heliga
berg. Och då man förnämligast söker att sönder-
rifva den nedra af Moses och Profeterna uppresta
våningen, aktar man ej, om man i detsamma om-
störtar den öfra.

Af alla dessa bemödanden är väl i Svenska Kyr-
kan — prisom derföre Gud! — ingen märkbar fara.
Dock torde äfven ibland oss de finnas, som utan att
förneka värdet af Gamla Testamentet, såsom ett i
sin tid för Judarna gällande bildningsmedel, anse
det nu mera föråldradt och bland oss Christna icke
endast onödigt utan skadligt. Åtminstone hör man
af många yrkas, att dess bruk må uteslutas så väl
ifrån predikstolen, som ifrån barnaskolan. Utan att
misskänna deras Christliga afsigt och tänkesätt, be-
känner jag likväl, att en sådan söndring mellan beg-
ge uppenbarelserna synes mig oförenlig med en sann
åsiqt af Christendomen.

En lärd undersökning hör icke till detta till-
fälle, icke heller ärnar jag använda eller åberopa
någon annan lärdom, än den som den Gudomlige
Mästaren har lemnat oss.

*Hvad Christus sjelf har sagt om det Gam-
la Förbundets ord, så väl hvad dess värde och
helgd, som hvad dess innehåll och betydelse an-*

går: denna i den förut nämnda striden så viktiga, och likväl, om jag ej bedrar mig, icke nog besinnade fråga är det ämne jag vid detta tillfälle tänkt vidröra, för att uppfylla den förbindelse, som ett hedrande förtroende af Sällskapets vördade och vördnadsvärde Ordförande mig längesedan ålagt.

Fråge vi först, i hvad helgd och vikt Jesus höll de heliga Skrifter som före honom funnos, och hvilken varaktighet han för deras giltighet och bruk bestämde; så svarar han oss med dessa ord: "J skolen icke mena, att jag är kommen till att upplösa lagen och Profeterna: jag är icke kommen till att upplösa utan att fullborda. Ty jag säger Eder för sannt: till dess himmel och jord förgås, varder ej förgången den minste bokstaf, ej heller en prick af lagen." Matth. 5: 17, 18.

För att undanrödja kraften af detta bevis, vill han med det ordet "lag" förstå endast den äfven i samvetet oss gifna sedelagen. Om dennes upplösning kunde dock icke någon fråga uppstå. Då lagen och Profeterna, såsom här, nämnas tillsammans, betyder det alltid det Gamla Förbundets ord.

"Förrän detta allt är skedt," säger Christus. Hvilken tidepunkt menar han? Måne väl någon före den, då han ånyo skall komma att dömma världen efter samma lag, som han vid sin första ankomst icke upphäfde utan stadfäste. Föreställom oss emedlertid, att han med det mål, före hvars uppnående icke en "prick" af det skrifna Ordet skulle förgås, hade förstått en sådan upplysning och

förädling af det menskliga släktet, som gjorde lagen och Profeterna öfverflödiga. Männe dock derigenom något stöd vore gifvit åt den närvarande tidens försök, att icke blott åsidosätta, utan alldeles upplösa den heliga bok som de utgöra? Har väl menskligheten nu redan hunnit ett sådant mål? Eller mænne någon utsigt visar sig, att det snart skall hinnas? Hurudan skall för öfrigt, enligt vår Frälsares egen så väl som Apostlarnes utsago, den yttersta tiden blifva? Männe en gyllene tid? Nej! en motsats deraf, lik den, då syndafloden förstörde ett i grund förderfvadt släkte. Det är först i hans härlighets rike, som allt skall fullkomnas i rättfärdighet och frid. "Till dess," säger Jesus, "skola snarare himmel och jord, än en titel af lagen, falla." (Luc. 16: 17.)

Till lagen och Profeterna hänvisade han icke blott Phariseerna och Sadduceerna, som kommo att snärja honom med frågor, utan ock dem som sporde honom, huru de skulle få evinnerligt lif.

Ännu i en annan värld låter han det nådens och sanningens ord, som före honom skrifvit var, gälla i likhet med det han sjelf frambar. "De hafva Mosen och Profeterna: höre dem," svarade Abraham åt den rike mannen i pinorummet, som bekymrades om sina bröders upplysning. "Höra de icke dem," fortfor han, "så tro de icke heller om någon af de döda uppstode." Luc. 16: 29, 31. Christus sjelf uppstod likväl ifrån de döda; och hade han icke uppstått, så skulle hans Kyrka ej finnas, hans Evangelium ej predikas. Således har han med dessa ord tydligen sagt, att de som icke tro Moses och

Profeterna, de tro icke heller på honom, den ifrån de döda uppståndne Christus. I sjelfva verket förhåller det sig så ännu i denna dag. Ty hvar och en, som tror hans eget ord, såsom en ofelbar, gudomlig sanning, måste ock tro de vittnesbörd han åberopar.

Men gjorde han ej detta endast för att lämpa sig efter Judarnes fördomar och föreställningssätt? Man påstår det, emedan man ej på annat sätt kan förlika sin otro med Christi egna obestriddliga ord. Men huru kan det förenas med hans rättsinniga och frimodiga vishet, som af ingen kan bestridas? Buro icke äfven hans fiender om honom det vitsord, "att han var sannfärdig och lärde Guds väg rätt och räddes för ingen." Hvad? Och det oakadt skulle han icke blott i sin undervisning lämpat sig efter tidens fördomar och villfarelser, utan ock genom dem sökt befästa sitt eget anseende! På ett svek, en falsk tillämpning af Profeternas ord, skulle han hafva grundat sin gudomliga värdighet som Messias, ej mindre än sitt heliga verks framgång! Den osedliga, den gudlösa grundsatts, att ändamålet helgar medlen, genom hvilken så mycket ondt i hans Kyrka blifvit stiftadt, skulle han då sjelf hafva följt; och således till lånet af hans namn berättigat den förhatligt ryktbara sekt, som ånyo ej blott i mörkret framsmuger sig, utan vid hof så väl som i skolor och biktstolar bemäktigar sig fromt bedragna hjertan! Ja, då skulle han i sjelfva verket förtjent de förebråelser, Judarne honom gjorde, att han stod i förbund med mörksens furste, med densamme, hvilkens hufvud han var kommen att söndertrampa.

J rysen, Christlige Åhörare, vid denna hädelse emot den Helige, som var sanningen sjelf, som sade och kunde säga: "jag är verldens ljus: den mig följer, han skall icke vandra i mörkret." Men denna hädelse, ehuru icke uttalad eller menad (vare det långt ifrån mig att sådant påstå eller misstänka!), är en nödvändig följd af den läran, att Christus, för att vinna sitt stora ändamål, skulle betjent sig af Judarnas inbillning och vantro, och lämpat på sig sjelf profetiorna om Messias, utan att sjelf vara öfvertygad om deras sanning.

Var det väl ett hycklande eller smickrande språk han någonsin, med högre eller lägre, förde? Hvilka bittra sanningar sade han dem icke vid sjelfva de tillfällen, då han förklarade sig för Messias! "Huggormars afföda" och dens barn, som är "en mandråpåre af begynnelsen och lögnens fader," Joh. 8: 44, kallade han dem, och förebrådde dem, att de hvarken kände Gud, ej heller aktade hans ord. Då han detta sagt, tillade han: "Ransaker Skrifterna; ty J menen Eder hafva evinnerligt lif i dem: och de äro de som vittna om mig." Joh. 5: 38, 39. Var väl detta ett sätt att foga sig efter folkets fördomar, ett medel att vinna dess bifall och ynnest?

Ännu efter sin uppståndelse, då allt sådant icke mer kunde komma i fråga, då han icke ens mer för folket framträdde, yttrade han sig i ett förtroligt samtal med sina lärjungar på detta sätt: "O! J galne och senhjertade till att tro uti allt det som Profeterna sagt hafva: skulle icke Christus sådant lida och sedan ingå i sin härlighet?" Hvarefter han

begynte af Mose och alla Profeterna för dem uttyda, hvad om honom i hela Skriften förkunnadt var. Luc. 24: 25, 26.

Begge dessa i mer än ett afseende märkvärdiga ord, om de än skulle härrört af en man, hvars stränga sannfärdighet i öfrigt kunde sättas i fråga, måste dock, med hänseende till de omständigheter vid hvilka de yttrades, nödvändigt anses för hjertats utgjutelser i enlighet med den innersta öfvertygelse. De bevisa således ovedersägeligen, att Kristus sjelf har icke endast erkänt Mosis och Profeternas skrifter för äkta, utan tillagt dem anseendet och helgden af en gudomlig uppenbarelse.

Vid inträdet på sin heliga bana så väl som vid dess slut, grundade han sin rätt till värdigheten af Messias på Profeternas vittnesbörd ej mindre, än på de verk, han i sin Faders namn gjorde. I Synagogan i Nazareth, Luc. 4: 16—21, lämpade han på sig sjelf det stället hos Esaias: (61: 1, 2.) "Herrans ande är öfver mig, derföre att han hafver smört mig; till att förkunna Evangelium dem fattigom, hafver han sändt mig, till att läka de förkrossade hjertan, till att predika de fångar frihet och dem blindom syn och dem sönderslagnom förlossning, till att predika Herrans behagliga år." Och när han skulle gå till döden, anförde han ur ett annat ännu märkvärdigare ställe hos Esaias (det 53:dje kapitlet) detta ord: *Ibland missgerningsmän vardt han räknad*; och förklarade uttryckeligen att det på honom skulle fullbordas. Behöfs väl någon annan vederläggning af de ånyo väckta tvifvelsmålen om

betydelsen af denna afgörande profetia? Äfven Daniels giltighet kan stödjas på Christi eget vitsord, som dels uttryckeligen har nämnt honom, Matth. 24: 15, dels på det stället: "Si, en kom i himmelens sky, såsom ene människones son" (Dan. 7: 13), gjort en tydlig hänsyftning vid det tillfället då Öfverste Presten Caiphas besvor honom vid lefvande Gud, att säga om han var Christus den Välsignades Son. "Jag är så," svarade Jesus, "och J skolen få se Människones Son sitta på kraftenes högra hand och komma i himmelens sky." Matth. 26: 64.

Utan tvifvel hade Jesus länge begrundat allt hvad profetiorna om honom innehöllo, och tidigt begynt dermed. Sambandet emellan hans gudomliga och menskliga natur är väl ett ämne öfver allt vårt begrepp. Dock måste vi föreställa oss, att ehuru han, äfven som människa, haft en medfödd känsla af sitt himmelska ursprung, den likväl behöft utvecklas i sammanhang med hans öfriga själsbildning. Och hvad medel kunde dertill vara mera tjenligt, än det gudomliga ord, som om honom skrifvit var? Skriften säger uttryckeligen (Luc. 2: 52.), att han tillväxte i visdom och nåd, såsom i ålder; och att han vid 12 års ålder satt i templet ibland lärarne, hörande och frågande dem. Hvarom kunde det väl vara, om icke om Guds ord? Märkvärdigt är det svar han gaf sin moder, då hon der sökte honom: "Vissten J icke, att i de stycken, som min Fader tillhöra, bör mig vara." Luc. 2: 49. *Min* fader sade han redan då, såsom alltid sedan, icke *vår*, och det i närvaro af Joseph, som föreställde hans fader på jorden. Detta är det första ord af hans

mun som Evangelisterna antecknat, och redan deri talar han som Guds Son.

Ju mer han sedan eftertänkte hvad om honom skrifvit var, och dermed jernförde alla omständigheter vid sin ankomst till verlden, jemte det han blef uppmärksam på de underbara krafter, honom voro förlänta: desto tydligare och fullkomligare måste han hafva insett hvad Christus och hans rike skulle vara; och i sammanhang dermed måste ock hans medvetande af sin gudomlighet hafva alltmera klarnat.

Då nu vår Gudomlige Lärare sjelf, såsom meniska betraktad, ur det Gamla Testamentets skrifter hämtat sin första kunskap både om sin person, och det verk han skulle utföra, är det då icke äfven för oss af vikt, att gå tillbaka till den ursprungliga källan, och redan der spegla en skymt af honom, som komma skulle, den store Profeten, den evige Öfverste Presten, den himmelske Konungen?

De som bestrida honom det andra af dessa embeten, eller åtminstone neka dess profetiska förebildning, motsägas icke blott af Apostlarnas tydliga förklaring, utan af ett ord från den Helige Försonarens egna läppar. Utan tvifvel såg han i det Gamla Förbundet, såsom en skuggbild af det Nya, äfven Försoningens hemlighet antydd, då han vid instiftelsen af sin Nattvard sade: "Denne kalk är det Nya Testamentet i mitt blod." Utom den allmänna jämförelsen emellan den Levitiska offertjensten och Jesu offerdöd, ligger i dessa ord en ögonskenlig hänsyft-

ning på det tillfället, då Moses nedsteg ifrån Sinai berg, för att i Guds förbund högtidligen inviga hans folk. Men såsom syndigt och förderfvadt måste det förut renas och försonas. Derföre upprestes redan vid det berget, der lagen blef utgifven, försoningens altar. Ett stort offer förrättades. Folket så väl som altaret bestänktes med dess blod, hvarvid Herrans bud för dem upplästes och Moses ropade: "Se! detta är Förbundsens blod, hvilket Herren med Eder gör öfver alla dessa ord," hvarefter hela menigheten upphöjde sin röst och sade: "Allt hvad Herren sagt hafver, vilja vi göra och efterlyda." 2 Mos. 24.

Betydelsen deraf förklaras närmare genom det märkvärdiga, som i sammanhang dermed berättas. Förut var det förbudet för alla, utom Moses allena, att gå uppå berget eller röra dervid. Den som det gjorde, skulle döden dö. Äfven om något djur kom vid berget, blef det stenadt eller med pilar genomskjutit. Men nu fingo icke endast Moses och Aaron utan de 70 Äldste af Israel stiga dit upp; och de sågo der Herran icke mer hotande och förskräckande, såsom han nyss förut nedstigit i eld, då berget under honom bäfvade och dess rök gick upp såsom röken af enom ugn, och thordön och storm förkunnade den starke Hämnaren (2 Mos. 19.). Nu syntes "under hans fötter såsom en skön saphir och såsom en himmel, då han klar är." Det var i nådens härlighet, som Herren nu nalkades ett försonadt folk, som svurit honom trohet och lydnad. Det var Christus, rättfärdighetens Sol, som då redan skingrade lagens åskmoln.

Derigenom allena kan den försonande kraften af detta offer och alla de öfriga i det Gamla Testamentet förklaras. Ty icke låg den i den stänkta bloden af de offrade djuren. Icke kunde dessas död godtgöra hvad menniskorna brutit. Sådan var hedningarnas inbildning om sina Gudar; men den sanne Gudens tillbedjare hade af hans sändebud lärt, att "lydnad är bättre än offer, och att den ogudaktiges offer är Herranom en styggelse." De visste, att en suck från ett ångerfullt och botfärdigt hjerta steg högre upp, än röken af alla bränneoffer och spisoffer. "Omöjligt är genom oxablod eller bockabod borttaga synden," säger Skriften, Ebr. 10: 4. Dock säger samma Skrift: "Utan blodsutgjutelse sker ingen förlåtelse." Ebr. 12: 22. Och i en annan Skrift talar Herren sjelf och säger: "Jag hafver gifvit eder blodet till altaret, att edra själar skola dermed försonade varda." 3 Mos. 17: 11. Huru skulle det ena förenas med det andra, om ej de jordiska offer Herren sjelf förordnat för sitt folk, varit förebilden af det stora ensamt tillfyllestgörande offret, som skulle nedkomma ifrån himmelen? Vore det icke att sönderrifva ett hufvudsakligt samband emellan Gamla och Nya Testamentet? Vore det icke att skaka den grundval, hvarpå Christi kyrka är byggd, om man förnekade hvad Episteln till de Ebreer så klart och skönt har framställt i dagen, huru den af Moses förordnade offertjensten var en skugga af det tillkommande goda. Nyckeln till denna förklaring hade redan Johannes lemnat med det utropet: "Si Guds Lam, som borttager verldens synder!" Och såsom jag genom denna, kanske för långa, jemfö-

relse sökt visa, blef den af vår Frälsare sjelf helgad i det ögonblicket, då han beredde sig till sin död, och sade: "Denna kalk är det Nya Testamentet i mitt blod."

Den synpunkt, ur hvilken Christus betraktade Gamla Testamentet såsom en uppenbarelse, hvilken icke blott hade föregått och beredt hans egen, utan stod med den i ett oupplösligt samband, synes äfven af hans svar till Judarna, då de emot den bestraffning han gaf dem för sin otro, åberopade sin härkomst af Abrahams säd: "Abraham, eder fader," sade Jesus, "fröjdades att han skulle få se min dag: han såg honom och vardt glad." Joh. 8: 56. Jag vill ej afgöra, huru detta bör förstås, antingen så, att Abraham i andanom föreställde sig den dag då det honom gifna löftet, "att i hans säd alla släkter på jorden skulle välsignade varda," ginge i fullbordan, eller i en högre och djupare mening, som behöfver en närmare förklaring.

Att det oändliga Väsentet icke kan för skapa de varelser uppenbara sig sådant det i sjelfva verket är, medger äfven förnuftet, i öfverensstämmelse med Skriften som säger: att "Gud bor i ett ljus, der ingen tillkomma kan." 1 Tim. 6: 16. Endast genom sina verk kan Gudomen meddela sig; och då tvenne de djupsinnigaste af Jesu Apostlar försäkra oss att verlden icke är endast återlöst, utan äfven skapad genom Ordet som var i begynnelsen och var när Gudi och var Gud, så är det en ganska skrift-enlig föreställning, (hvilken ock bestyrktes af Pauli ord (1 Cor. 10: 4.) om klippan Christo, af

hvars springande källa Israels barn redan i öcknen släckte sin andliga törst): att detsamma eviga Ordet, innan det vardt kött såsom en verklig menniska i Jesus Christus, redan förut hade nedstigit på jorden och på ett menskligt sätt uppenbarat sig för de heliga fäder, än som en talande röst, än i skepnaden af en menniskolik Engel. Det vissa är, att det än såsom en Man, än såsom en Engel betecknade sändebudet, som besökte Abraham, dels i hans tjell vid Mamre lund, dels på det heliga berg, der Isaak skulle offras, talade icke såsom ett sändebud, utan i sitt eget namn såsom Herren sjelf. (1 Mos. 18: 17. 22: 16). Det samma gäller om den Engel, som nalkades Moses och skulle ledsaga Israels barn, om hvilken Herren sade: "Mitt namn är i Honom." 2 Mos. 23: 20, 21.

Tiden tillåter ej att anföra flera andra af vår Frälsares ord *), som visa huru det Gamla Testamentet af honom sjelf tyddes och tillämpades. Hvad jag anført, torde emellertid vara ett tillräckligt bevis för den sats jag yrkar, att hvad den Christna Kyrkan af ålder stadgat angående helgden af det Gamla Testamentet och dess profetiska och symboliska sammanhang med det Nya, är fullkomligen grundadt icke blott på Apostlarnas, utan på deras Gudomliga Mästareshens egen förklaring.

*) T. ex. Luc. 20: 37. Matth. 22: 32, 43, 44. 19: 4. Det sista, äfvensom Joh. 8: 44, bevisar, att äfven de första kapitlen af Skapelsehistorien, antingen de äro skrifna af Moses, eller före honom funnos ibland Hebreernes heliga Urkunder, af Christus sjelf äro erkända för historiska vittnesbörd och af gudomlig auctoritet.

Utan tvifvel tillhör honom sjelf den högsta domsrätten i allt hvad hans Lära och Kyrka angår. Det är ett vilkor som jag förutsatt, hvarförutan mitt tal skulle sakna allt ändamål. Hvad jag hufvudsakligen åsyftat, är den kanske icke öfverflödiga erinran, att om man undergräfvat stammen och roten till uppenbarelsen, förstör man äfven dess fruktbärande krona.

Jag slutar med ett ord af den främste bland Jesu lärjungar. Det innehåller kärnan af det ämne jag velat framställa. Det svarar ensamt emot ett helt tal i ett Bibel-Sällskap. Det visar derjemte den saliga verkan af en rättskaffens Bibel-läsning. "Vi hafvom ett fast profetiskt ord," säger Petrus, "och J gören väl att J akten derpå, likasom på ett ljus som skiner uti ett mörkt rum, så länge det dagas och morgonstjernan uppgår i edor hjerta." (2 Petr. 1: 19.).

Apostelen ville före sin bortgång, som han snart väntade, varna församlingen "för falska lärare, som skulle införa förderfliga partier, och förneka Herran, som dem köpt hade." Sedan han lagt på sina åhörare hjertan, hvad han såsom åsyna vittne af Christi förklaring på det heliga berget hade sett och hört om den gudomlige Sonen, i hvilken den himmelske Fadren hafver ett godt behag; påminner han dem om det profetiska ordet, såsom derigenom stadfästadt, eller enligt en annan, kanske riktigare tolkning, såsom ett i århundraden fortsatt vittnesbörd, i hvilket Gud ännu kraftigare talar, än i den ifrån himmelen hörda rösten. Detta ord uppmanar

han icke blott sina samtida, utan oss att betrakta: på det vi redan deri må af honom, som komma skulle, skåda det föregående nattliga skenet; till dess vid dagen af Christi Evangelium Christus sjelf såsom en morgonstjerna uppgår i våra hjertan, och skingrar derifrån icke blott okunnighetens och villfarelsens, utan äfven syndens mörker. Denna med helgelse förenade upplysning af Nåden bör ej förblandas med den svärmande vantrons anspråk på en särskild uppenbarelse eller ett eget inifrån uppgående ljus, hvarvid det skrifna ordet skulle kunna umbäras. Tvertom är det till detta Apostelen hänvisar, i detsamma han åberopar den himmelska syn med hvilken han sjelf var benådad. *Vi hafvom ett fast profetiskt ord*, säger han; *och J gören väl att J akten derpå, likasom på ett ljus som skiner uti ett mörkt rum, så länge det dagas och morgonstjernan uppgår i edor hjerta.*

T a l

vid Evangeliska Sällskapet

offentliga sammankomst den 22 Maj 1822 *).

Guds ord är icke bundit. Med denna tanke tröstade sig Paulus under sin fångenskap i Rom. Då han sjelf bunden, ej kunde vidare gå ut i världen, för att förkunna nådens och salighetens lära; skref han till sin lärjunge Timotheus: "Tänk på Jesum Christum efter Evangelium," för hvars skull, jag be-
dröfvelse lider intill bojor, såsom en ogerningsman; men "Guds ord är icke bundit." 2 Tim. 2: 8, 9.

Om ock ingen i vår tid behöfver frukta, att fängslas eller eljest lida någon timmelig ofärd, för det han förkunnar Evangelium: så känner likväl hvar och en, som dermed sysselsätter sig, i större eller mindre mån, något dylikt, som Paulus kände, då hans verksamhet hindrades af hans bojor. Hvar och en känner, om ock inga utvertes hinder skulle stå i vägen för hans bemödanden, likväl inom sig sjelf en svårighet, en inskränkning, en fångenskap, som hindrar honom att verka allt det han borde och ville. Äfven i de ögonblick, då han med en särskild tankens och känslans lyftning öfver det som jordiskt och timmeligt är, tycker sig i sitt eget hjerta erfara uppfyllelsen af det löftet: "J skolen förstå

*) Som förf. var frånvarande, så upplästes talet af Hr Doctor Fuchs.

sanningen och sanningen skall göra eder fria:" måste han likväl "så länge han är i denna hyddone, känna sig betungad och sucka efter Guds barns fullkomliga frihet." Emellertid tröstar han sig som Paulus, med den tanken att "Guds ord är icke bundit." Det har sin egen kraft, som ej bindes af mensklig svaghet, mer än af mensklig makt; icke af dess vänners förseelser mer, än af dess fienders ondska; icke af de verkliga laster och brott, som insmyga sig i sjelfva helgedomen, mer än af de förtydningar, försmädelser och dikter, genom hvilket det renaste nit, de allvarligaste bemödanden om det sanna och rätta motarbetas och vanställas; icke af tidens förvillelser mer, än af tillfälliga misstag, äfven hos dem, som ej låta hänföra sig af dagens vindkast.

Denna tillfredsställelse behöfver det Evangeliska Sällskapet så väl som alla menskliga verktyg för den himmelska sanningens framgång; och det kan icke sakna den, i den mån det uppfyller den förbindelse, det i sjelfva sitt namn bekänner, att aldrig vika ifrån Evangelium, ifrån dess anda och sanning.

Den tröstefulla försäkran, att "Guds ord icke är bundit" står i sammanhang med det viktiga budet: "Tänk på Jesum Christum efter Evangelium." Viktigt är detta bud, icke endast såsom en föreskrift om läran, att den skall hämtas oförfalskad ur de af Jesu sändebud oss lemnade skrifter, utan ock såsom en hänvisning, så väl för Åhörare, som Lärare, till honom sjelf, såsom det lefvande, sjelfständiga, eviga Ordet.

Deri består den stora skillnaden emellan hvarje annan Skrift och Evangelium, att, då ifrån den förra dess författare är åtskild, och sedan han lemnat den ifrån sig, ej vidare, än genom sina deri uttryckta tankar, har med den någon gemenskap: så är deremot Christus sjelf tillstädes alltid och öfver allt, der hans ord i sin sanning och renhet förkunnas och med ett botfärdigt och troget hjerta emottages. Då han bød sina Lärjungar gå ut i världen, för att lära och döpa allt folk; gaf han dem detta löfte, som ingen annan Lärare på jorden kunnat gifva: "Si! jag är när eder alla dagar intill verdens ände."

Denna föreställning om det lefvande Ordets närvaro i det talade och skrifna Guds ord, och det ansvar, ej mindre än den tröst, som deraf följer, kan ej vara främmande för någon ibland de här samlade Åhörarne mer än för Ledamöterna af detta Sällskap. Således om ingen ny upplysning vinnes, så bör icke heller någon stötesten stå i vägen, vid den betraktelse öfver detta ämne, hvarmed en frånvarande Ledamot sökt uppfylla en honom ålagd pligt.

Ordet hos människan är ett uttryck af hennes inre väsende, ett tecken af hennes andliga, egentligen mänskliga natur. Huru glädas icke Föräldrar öfver det första ordet af barnets mun, såsom öfver ett bevis, att det kan lära sig tala och tänka, att det kan blifva en människa, kan blifva en christen, att det genom kunskap om Guds nåd kan komma till hans rike.

Ordet är icke endast tankens, utan viljans medel. Hvarigenom sätter en Herre sina tjenare, en

Höfvitsman sina knektar, en Konung hela sitt folk i rörelse? Är det icke genom ett ord. "Gack! säger han till den ena, och han går; kom! till den andra, och han kommer." Och huru mycket afgör icke ofta ett enda sådant *gack* eller *kom*. Det afgör krig eller fred, flere tusende människors lif eller död, ett helt Rikes frälsning eller fall. Är nu ett mennisko-ord så mäktigt: hvad är då Ordet, som går ifrån Gud?

Det skrifna Guds ord, hvad har det icke hittills verkat till folkens upplysning, till människors bättring och tröst, till själars frälsning! Och hvad bör det icke hädanefter verka, sedan det i miljoner Biblar begynt spridas till alla världens delar, till alla jordens folk. Men före det skrifna Ordet fanns ett talande, lefvande, omedelbarligen verkande Guds ord. Det fanns redan vid Skapelsen, och hela världen är dess verk. "Genom Ordet är allting gjordt, och thy förutan är intet gjordt det gjordt är." Gud sade: "Varde ljus, och det vardt ljus." Gud sade: "Bäre jorden gräs och örter, som frö hafva, och fruktsamma trän, och det skedde så." Gud sade: "Göre jorden af sig lefvande djur hvart efter sin art; och det skedde så." Menniskan uppstod väl icke genom en sådan befallning till naturen: ty hennes Skapelse beskrifves såsom en särskild och omedelbarlig handling af Gud. Dock gick äfven dervid Ordet förut, för att upphöja henne öfver alla de lefvande varelser, dem jorden eller vattnet frambragt, upphöja henne till likhet med Skaparen sjelf. Innan Gud bildade henne af jordens stoft, sade han: "Låt oss göra menniskan till ett beläte det oss likt är."

Det fanns således redan vid tidens begynnelse ett "Lifsens ord" af hvilket allt lefvande har sitt ursprung.

Men Ordet hos Gud är icke ett ljud i luften, icke heller ett blott tecken af det han tänker och vill; utan det är sjelfva den lefvande kraften af hans heliga och allsmåktiga vilja. Ordet var i begynnelsen, innan någonting skapadt fanns. Ordet var när Gudi; ty det var en utgjutelse af hans eviga outgrundliga tanke. Det var Gud sjelf verkande utom sig.

Skapelsen är den första, stora verkan af det lefvande ifrån Guds eviga väsende utgångna Ordet. Den andra är Återlösningen. Samma gudomliga vishet och kärlek, som frambragte verlden, ville ock upprätta henne, sedan hon var fallen i synd. Det skapande Ordet blef ett frälsande och saliggörande Ord.

Det hade varnat menniskan, innan hon föll. Det dömde och straffade henne efter fallet; men det gaf henne tillika det stora nådens och försoningens löfte, att en af qvinna född skulle förkrossa sjelfva hufvudet af det onda. Årtusenden förflöto innan han föddes. Var då Ordet under tiden dödt eller overksam? Nej, det lefde i samvetet hos den i verlden utdrifna, under dess mödor och sorger och under sina egna synders börda suckande menniskan. Det lefde i det troгна hjertats saliga väntan af den kommande Frälsaren. Det lefde i de underrättelser och bud, i de varningar, straffdomar och nådelöften, med hvilka det tid efter annan besökte Fäder-

ne i det gamla förbundets tid. Så kom det till Cain, hotande, och sade: "Hvad hafver du gjort? Din broders blodsrost ropar till mig af jorden!" Så kom det till Abraham med nåd och välsignelse och sade: "Jag är Gud allsmäktig; vandra för mig och var fullkomlig. I din säd skola alla släkter på jorden välsignade varda." Ordet lefde hos Moses och Samuel och David och de öfrige Guds män, så väl i de uttryckliga befallningar och tillsägelser, de erhö, som i de handlingar och verk, hvarvid de kände sig af Gud sjelf ingifna och förda. Det lefde i allt hvarigenom uppenbarelsen yttrade sig, och beredde sitt stora ändamål, världens befrielse ifrån mörkrets och syndens och dödens våld,

Medlen för detta lefvande Ord voro mångahanda. Än talte det genom naturens härliga och glädjande eller förskräckande skådespel; såsom när Gud satte regnbågen till ett tecken af sin nåd och försoning med den genom syndafloden renade jorden; och när lagen utgafs på Sinai i moln och rök och med thordön och ljungeld, då hela berget dammade och bäfvade svårliga, under det Herren steg dit ned. Än var det en öfvernaturlik syn; såsom när Gud talade med Moses ansigte mot ansigte såsom en man talar med sin vän; och när Esaias såg Herren sitta på en hög och härlig stol och hans klädefall uppfyllde templet, och Seraphim stodo öfver honom, och betäckte sina anleten med sina vingar och sjöngo: Helig, Helig, Helig är Herren Zebaoth. Hela jorden är full med hans ära. Än var det en dröm, som när Salomo hörde Gud säga till sig om natten: bed hvad jag skall gifva dig; och han bad

om vishet. Än var det genom en Engel, än genom en röst ifrån skyn, än genom en röst blott inom sitt eget hjerta, som Profheterne förnummo hvad Herren bød.

Så undfingo de Ordet och buro det fram i ett tal, som ehuru menskligt och jordiskt i sina bilder, uttryck och talesätt, hvarförutan det af menniskor icke kunnat fattas, likväl i sin djupa och höga betydelse, och i sitt sammanhang med de Herrans vägar, på hvilka Uppenbarelsen framgått, bevisar sitt himmelska ursprung, bevisar att de heliga Guds män hafva talat, rörde af den helige Ande.

Ändteligen kom den tid, då Gud talade icke mer genom Profeterna till sitt egendomsfolk ensamt, utan genom Sonen till hela det menskliga släktet: den länge förkunnade och väntade tid, då "Ordet vardt kött, och bodde ibland menniskor, och de sågo hans härlighet såsom enda Sonens härlighet af Fadrenom, full med nåd och sanning."

Det var nu icke Ordets sändebud, utan Ordet sjelft som framträdde. Derföre då Jesus tillspordes: Ho äst du? svarade han: Aldraförst jag som talar med eder. Och han bedyrade icke såsom Profeterna: "Detta säger Herren," utan hans försäkran var: "Sannerliga säger jag eder." Så kunde han allena tala, Han, hvars tal var icke endast en himmelsk lära, utan en gudomelig handling, Han, hvars ord beviste sig såsom ett lifsens ord, icke endast i den andliga, utan i den lekamliga verlden. "Statt upp, tag din säng och gack i ditt hus," sade han åt den

borttagne; och denne stod upp och tog sin säng och gick hem. "Haf din syn, sade han åt den blinde vid Jeriko," och straxt hade den blinde sin syn igen. "Lazare, kom ut!" ropte han åt den döde, som legat fyra dygn i grafven, och den döde kom ut. Ordet hos Jesus verkade således på samma sätt, som Ordet i Skapelsen. Det var samma eviga Ord under en mensklig skepnad.

Denna undergörande kraft yttrade Ordet icke endast hos Christus sjelf, utan ock hos hans Apostlar, då de talade i hans namn. Sonen, så länge han vandrade på jorden, verkade i sitt eget namn och genom sin egen kraft; ty han gjorde sin Faders verk. I honom bodde all Gudomens fullhet lekamliga. "Jag säger dig unger man: statt upp!" ropte han åt den döde ynglingen i Nain. Men då Petrus skulle bota den lame vid tempelporten, sade han: "I Jesu Christi namn statt upp och gack."

Nu behöfvas icke mer dessa lekamliga underverk; men i andeligt hänseende sker det ännu genom Evangelii kraft, att de blinde begynna se, de döfve höra, de lame gå, och att de döde uppstå. Ja, ännu går Jesus sjelf omkring i hela Christenheten, "görande väl och hjelpande allom" som på honom tro.

Men då han icke mer synes i den verld, der vi med våra utvärtes sinnen erfara och verka: så behöfs ett medel, hvarigenom vi kunne i andanom nalkas honom, i det han nalkas oss. Detta medel är Ordet, det talade och skrifna Ordet, som är på

en gång någonting lekamligt, jordiskt och menskligt, ett ljud taladt af en menskelig tunga, en bokstaf skrifven af en menskelig hand, och någonting andligt himmelskt och gudomligt, så vida Guds ande derigenom meddelar sig åt vår anda och upplyfter oss i en högre verld. "Det som är födt af kött är kött; och det som är af andanom, det är ande. Utan en blifver född på nytt, kan han icke se Guds rike." Denna nya födelse är den helige Andes verk, men genom Ordet; ty utan Ordet skulle vårt förstånd icke kunna fatta något som andeligt eller gudomligt är, icke heller vår vilja derefter kunna böja sig. Utan Ordet gäfves icke tron, icke kärleken, icke hoppet, genom hvilka vi redan i tiden höra till Guds rike.

Men det ord, hvori Gud sjelf lefver och verkar, måste äfven i sin jordiska del, i sin bokstaf, hafva något särskildt och eget, hvarigenom det skiljes ifrån hvarje annat ord, som af menniskor talas och skrifves. Detta särskildta och egna ligger deri, att det hämtas ur en bok, som icke är ett menniskoverk, icke kan vara det, i sin helhet betraktad.

Så väl i det nya, som i det gamla förbundets tid, var Ordet först talande, innan det blef förvaradt i Skrift. Äfven Skriften var i sitt ursprung lika fri, som talet, var en lefvande utgjutelse af det Anden ingaf. Men vi hafve en oss gifven fulländad skrift, såsom dess källa och regel. Det verk vi kalle Bibeln, är igenom Guds egen besynnerliga skickelse så fullbordadt, att till det Amen, hvarmed det slutas, under en Profetisk blick åt en oändlig framtid,

ingenting kan tilläggas, mer än något kan sättas, eller ens tänkas, framför dess begynnelse ifrån den begynnelsen, då Gud skapade himmel och jord.

Icke heller har till dess innehåll något tillkommit, eller kan tillkomma genom en ny uppenbarelse. Till allt hvad Luther och andre Guds män hafva talat och skrivit, rörde af Guds anda, har ingifvelsen skett genom betraktandet af den heliga Skrift.

Vi hafva således det skrifna, inom sig slutna, bibliska Ordet, såsom ett utvärt medel för det invärtas i vårt hjerta sig uppenbarande Ordet Jesus Christus.

Såsom vi nu icke kunne nalkas vår Frälsare, utan genom Evangelium, så kan icke heller Evangelium bereda vår frälsning, utan att vi genom dess kraft komme med honom i en verklig gemenskap; hvars verklighet bevisar sig deri, att vi genom förtröstan till den nåd, han oss förvärfvat, blifve frälste ifrån syndens öfvermakt i vårt hjerta, och således af egen erfarenhet känne honom såsom vår Frälsare, och kunne säga: "Jag vet på hvem jag tror."

Dock se vi honom icke; torde någon tänka härvid. De som sågo honom sjelf talande och verkan- de, hade likväl en stor förmån framför oss, som äga tillgång endast till det skrifna Ordet. Om vi såsom de varit åsyna vittnen till allt det underbara och gudomliga, hvarom vi läse i Evangelierna; skulle vi väl då kunnat anse det med en sådan kallsinnighet, som vi nu göra? Denna anmärkning har sin vikt och hör väsentligen till ämnet för vår betraktelse. Vi skola stanna vid den ett ögonblick.

Föreställom oss, att vi med Petrus och Johannes följt Jesus under hela hans vandring ända till hans död, och ännu efter hans uppståndelse varit tillstädes vid hans uppenbarelser för sina Lärjungar och vid hans himlafärd. Visserligen skulle vi då veta åtskilligt, som vi nu icke veta; emedan det icke finnes antecknad i Evangelierna. Visserligen skulle äfven det, som vi der läsa, stå klarare och lifligare i vår föreställning. Dock vore det blott en föreställning, ett minne, som återstode för oss nu, sedan vi ej mer såge eller hörde den till himmelen uppfarne. Huru förhåller det sig med det, som vi verkligen erfarit, som händt oss under vår lefnad? Sedan det är förbi, hvad återstår deraf annat, än det vi minnas, mer eller mindre riktigt och klart? Hvarigenom gagnar oss vår erfarenhet? Hvarigenom tjänar vår förra lefnad till vår rättelse? Sker det icke derigenom, att vi tänke på det förflutna, att vi föreställa oss det, som icke mera är, som vi icke mera se eller höra, liksom det vore ännu, liksom vi såge och hörde det ännu. Det samma kunne vi göra med det, som vi läse i den heliga Skrift. Vi kunne föreställa oss det i våra tankar, såsom skulle det ske för våra ögon. Så snart vi blott tro det vi läse, hafve vi deraf samma nytta, samma upplysning och samma uppbyggelse, som om vi sjelfve skulle erfarit det. Ja, vi hafve framför dem, som derom skrifvit, en stor förmån. Vi kunne öfverse Uppenbarelsen i det hela; vi kunne jemföra det nya förbundets skrifter med det gamlas; vi kunne betrakta Evangelii framgång och verkan snart i tvåtusende år; vi kunne dervid inse den besynnerliga försyn,

hvarmed Gud ända till denna dag vakat öfver sin församling, och i våra dagar tyckes bereda henne en ny och stor seger.

"De hafva Mosen och Profeterna: höre dem!" sade Abraham om den rike mannens bröder, såsom om alla i det gamla förbundet. "Höra de icke dem" fortfor han, "så tro de icke heller om någon död uppstode." Men vi Christna hafva mer än Mosen och Profeterna, vi hafva Evangelisterna och Apostlarna. Ja, vi hafve det hvarom den rike mannen förgäfves bad Abraham för sina bröder: vi hafva En ifrån de döda uppstånden, som varnar oss, att vi ej måtte komma i pinorummet, icke endast varnar, utan frälsar oss derifrån, endast vi höre hans röst och tro på hans ord. Talar han icke till vårt öra, så talar han i vårt hjerta. Uppenbarar han sig icke för våra ögon; så uppenbarar han sig, hvad mer betyder, för vår själ genom det ljus, den tröst, den helgelse och frid, han henne meddelar. "Efter du såg mig, Thoma: så tror du," sade Jesus till den tviflande Lärjungen. "Salige äro de, som icke se, och dock tro."

Hvad är det som vi icke se? Endast det hvar på vi, såsom Thomas, ville taga med händerna. Endast den lekamliga närwarelsen af vår himmelske Konung fattas oss i nådens rike. Skulle vi derföre icke, som hans trogne undersåter, med vördnad och lydnad emottaga hans bud? Skulle ej det gudomliga Majestätet hos Christus, ehuru vi icke se hans ansigte, vara oss heligt, vara lika verkande i vårt hjerta, som det menskliga Majestätet ibland ett folk,

af hvilket en stor mängd aldrig har sett sin regerande Konung. Visserligen blir det en gång en glädje, en salighet öfver all jordisk och menskelig föreställning, att "se honom ansigte mot ansigte," se den härlighet Fadren honom gifvit hafver. Men för att komma till denna saliga åskådning, komma dit, der han är: skole vi här vandra i trone. Genom hans ord skole vi redan här nalkas honom, söka honom med en botfärdig förtröstan, och följa honom med kärlek och lydnad, trogne intill ändan.

"J ransaken Skrifterna, sade Jesus till Judarna, ty J menen eder hafva evinnerligt lif i dem. Dock viljen J icke komma till mig, att J måtten få lif." Denna förebråelse, fruktar jag, drabbar många äfven ibland de Christna, ja, många ibland dem, som, sjelfve bekante med den heliga Skrift, nitälska för dess helgd och bruk. De känna verktyget, men icke den som verkar dermed. De känna honom icke hos sig. Om de än hafva en flyktig känsla af hans närvaro; så kan han dock icke blifva "boende när dem."

Den förnämsta och vanligaste orsaken dertill är den, att de älska mer världen, än Gud. När synden bor i hjertat: så kan Ordet icke bo der, icke det lefvande Ordet, om än det skrifna bor på läpparne och i minnet och förståndet. Att undanröjja detta hinder för Evangelii verkan, är hvars och ens egen sak. Men det gifves andra, emot hvilka en gemensam åtgärd är möjlig, och ej bör vara fruktlös. Ibland dessa torde böra räknas den okunnighet, som nog allmänt råder om det historiska i Up-

penbarelsen, samt den öfverdrifna vigt, som lägges på bokstafven af Ordet.

Många, äfven ibland den upplystare klassen, som helst vilja betrakta Jesus blott såsom en föresyn i vishet och dygd, äro likväl så okunnige om denna föresyn, att de föga mer veta om hans lefverne och verk, än hvad de inhämtat ur de sammandrag af sjelfva läran, på hvilka de byggt sin christendoms-kunskap. Någon grund till denna försummelse af den heliga historien ligger i den kall-sinnighet, ja, förakt, hvarmed flere ibland Lärarne sjelfve ansett henne. Sorgfällige om lärosatserna, hafva de på det historiska laggt en förringande stämpel, ehuru hela Uppenbarelsen är en historia, och sjelfva läran just derigenom skiljer sig ifrån hvarje mensklig lära, att den är tillkommen genom händelser, som icke äro människoverk. Hvad vore hela den lärobyggnad, som de Lärde i Kyrkan upprättat, mera än någon annan uppställning af mensklig vishet, om den icke stöddes på den berättelse, vi kalle Evangelium, hvårs sjelfva namn vittnar derom, att det icke är blott en lära, utan en historie? Hvad vore Jesu egna ord annat, än oförklarliga, ja, förgrifliga maktspråk, om de icke stode i förenig med hans verk, i hvilka han uppenbarade sig såsom den enfödde Sonen, det eviga Ordet? Hans underverk, som mången i vår tid velat anse föga uppmärksamhet värda, äro icke endast tillsamman-tagna af den högsta vigt, såsom bevis på hans rättighet att föra ett språk, som eljest skulle varit, hvad de otrogne Judar förebrådde honom, en hädelse emot Gud. De äro ock, hvart för sig, ganska lärorika,

då de betraktas i sammanhang med de ord och de omständigheter, som dervid föreföllo. Ligger icke hela läran om en syndares rättfärdiggörelse och helgelse i berättelsen om den borttagne, som bars till Jesus bunden af sin synd; men af honom erhöll icke endast förlåtelse, utan kraft, att stå upp, taga sin säng och gå hem, för att begynna ett nytt lifverne? Ligger icke den andra hufvudläran, om ett lif efter detta, i händelsen med Lazari uppväckelse; hvarvid Jesus förut sade till Martha: "Jag är uppståndelsen och lifvet, hvilken som tror på mig, han skall lefva om han än död blefve." Skulle väl detta sammanhang emellan ordet och gerningen icke förtjena vår uppmärksamhet? Och skulle väl de, som, med förakt för den Evangeliska historien, söka der endast lärosatser och sedebud, vara fullkomligt ense med sig sjelfva om betydelsen af den tro, de bekänna? Hvarken tiden eller stället tillåta, att här utföra detta ämne, eller betrakta det i annat hänseende, än såvida det kan väcka den frågan i detta sällskap, om icke dess ändamål att utsprida det Evangeliska Ordet bättre vunnnes genom historiska framställningar ur den heliga Skrift, än genom berättelser, om hvilkas halt så väl, som ursprung, tvifvel och misstankar kunna uppstå. Bibel-Sällskaperna utsprida den heliga boken. Evangeliska Sällskapet, som upphört dermed, kunde dock vinna en ny förtjenst äfven om Bibeln, om det utgafve skrifter, som af särskildta märkvärdigare ställen deri gjorde en sådan framställning, förklaring och tillämpning, som icke alltid beqvämligen kan ske på predikstolen. Så kunde ett kallt och torrt katechetiskt begrepp upp-

lifvas genom en klar och lefvande åskådning ur Bibeln. Så kunde ock bruket af denna rika skattkammar lättas för mången, som nu icke vet framtaga derifrån hvad han bäst kunde använda.

Ett annat hinder för det lefvande Ordets verkan i det skrifna är den öfverdrifna vigt, som lägges på dess bokstaf, icke endast af dem, som i den minsta förändring af det gamla kyrkospråket frukta en fara, för läran, för tron, för saligheten, utan af mången, för hvilken allt synes vunnit, så snart örat och smaken tillfredsställas.

De ord, jag säger eder, äro anda och äro lif: sade Jesus, då han märkte att hans åhörare stötte sig vid hans tal, hvori han yttrade ibland annat: "Utan J äten menniskones Sons kött och dricken hans blod, då hafven J icke lif i eder" (Joh. 6: 53). De höllo sig vid blotta bokstafven och sade emellan sig: "Huru kan denne gifva oss sitt kött till att äta." De förstodo icke, att han talte om Ordet som vardt kött, och dess införlifning med en trogen själ: hvarom han sedermera genom Nattvarden, som redan i detta tal var liksom Profetiskt antydd, gaf en klarare och högtidligare föreställning. Också ibland hans Lärjungar voro flere, som ej kunde fatta andan och lifvet af dessa ord, utan sade: "Detta är ett hårdt tal: ho kan det höra?" Hvarföre de ock öfvergåfvo honom ifrån den stunden. Det samma händer ännu genom det slags nitälskan, som fäster sig mer vid skalet än vid kärnan, och förgäter, att det nya Testamentets embete "icke är bokstafvens *),
utan

*) 2 Cor. 3: 6. — Om ock här med bokstafven bör

utan andans;" och att "der Herrans Ande är, der är frihet."

Utan tvifvel är det angeläget, att äfven bokstafven, såsom Andans medel, bevaras oförfalskad, och med all den riktighet, tydlighet och renhet, som möjlig är, uppfattas och uttalas. Men i själfva uppfattandet och uttalandet måste en mängd olikheter uppstå, härrörande af den mångfaldighet, som är i människors sätt att se och höra och känna, ej mindre än i deras uttryck för sina tankar och känslor. Af denna mångfaldighet, som tillika är ganska föränderlig efter olika tider och omständigheter, är Guds ord icke bundet. Dess enda band äro de skrifter, i hvilka det är förvaradt, och deras rätta tydning.

Äfven i den mörka tid, då den heliga Skrift instängdes i Kyrkans innersta helgedom och med jernkedjor bands vid de hyllor, der endast de Öfverste Prester och de Skriftlärde fingo röra dess blad, var dock icke det lefvande Ordet derföre instängdt och fjättradt. Äfven då funnos sinnen, som rördes af Predikan om den korsfäste Christus, funnos själar, som genom tron på honom frälstes ifrån syndens och dödens våld. Äfven då verkade han sjelf innerst i ett förkrossadt, hugsvaladt, förbättradt och helgadt hjerta.

förstås den Mosaiske lagen: så visar dock v. 3 och 17 och hela sammanhanget, att det är mindre sjelfva lagen, än tråldomen under dess bokstaf, som Apostelen här sätter emot den Evangeliska Andans frihet.

Så orimligt det vore, att här af draga den slutsats, att Reformationen varit öfverflödigt: så grundlös vore ock den tydning af hvad nyss sades, som skulle det innebära någon likgiltighet i afseende på uttrycket af det skrifna ordet, antingen i dess heliga urkunder, eller i de tal och skrifter, hvarigenom det framställes och förklaras. Ju tydligare, renare och enligare med urskriften, det meddelas, ju fullkomligare är det såsom ett verktyg för det lefvande Ordet.

Det hör ej till detta tillfälle, att vidröra den viktiga frågan, i hvad mån den Svenska Bibeln bör i en ny öfversättning förändras, icke endast der meningen är felaktigt eller otydligt gifven, om hvilken förändrings nödvändighet alla måste vara ense, utan ock i afseende på det föråldrade språket, som ehuru i allmänhet högtidligt, välljudande, kraftfullt och genom sjelfva sin ålderdom helgadt, dock i vissa ord och talesätt nedsjunkit till låghet. Endast i afseende på Evangelii förklaring och tillämpning, och den frihet i sättet att uttrycka sig, som dervid bör äga rum, må här åberopas ett exempel, som i detta Sällskap torde förtjena en särskilt uppmärksamhet.

Ibland de förste Christna, då de kommo tillsammans för att uppbygga hvarandra med en gemensam andakt, hade hvar och en med sig antingen en psalm eller en lärdom eller ett tal eller en utläggning af något Skriftens språk. (1 Cor. 14: 26.) Hvilken mångfaldighet i uttryck och föreställningsätt måste icke äga rum vid alla dessa olika yttrin-

gar och olika gåfvor! Då fanns icke heller ännu något skriftligt rättesnöre för det nya förbundets lära. Dock bibehölls trons enhet genom den anda, som ifrån Apostlarne öfvergick till de af dem stiftade församlingar. Oordningar uppstodo likväl ej sällan, emot hvilka vi finna i de Apostoliske sändebrefven icke endast allmänna varningar, utan särskildta föreskrifter. I synnerhet märkvärdige äro de, som Paulus gaf åt de Christne i Corinthus. (1 Cor. 11—14.) De flesta af dem kunna väl icke hos oss användas, men deras anda och mening förtjenar likväl efterföljd i hvarje samfund, som förenar sig till ett Evangeliskt ändamål.

I förbigående må anmärkas, att midt ibland dessa föreskrifter står det lika värtaliga och kärnfulla, som allmänt kända lärostycket om Kärleken, hvari Apostelen yttrar bland annat: "Om jag kunde prophetera och visste all hemlighet och allt förstånd och hade all tro, så att jag försatte berg, och hade icke kärleken; så vore jag intet." Men kärleken bevisar sig så väl i omdömen, som i verk, icke med bittert nit, som kommer åstad tråto, utan "med saktmodighet och visdom." Dock det egentliga, hvarpå vår uppmärksamhet nu skulle fästas, är den föreskrift med hvilken Apostelen nalkas slutet af sin förmaning.

"Käre bröder," säger han: (1 Cor. 14: 39.) "lägger eder vinn om, att I propheteren och förmener icke att tala med tungomål." Hvad prophetera här betyder, har han sjelf (v. 3) med uttryck-

liga ord förklarar, nemligen att tala till människors förbättring, förmaning och tröst. Med den andans ingifvelse, som dertill fordras, välsignas ännu ett rent nit, ett allvarligt bemödande och en trogen bön. Men att vilja "prophetera" i den vanliga bemärkel- sen af detta ord, är icke endast dårskap, utan synd. Propheternas tid, så väl som underverkens, har upp- hört och måst upphöra, sedan allt det var förvaradt i Skrift, som behöfdes till Ordets uppenbarelse i nå- dens rike. Det skrifna ordet, såsom ett medel för det lefvande, är fulländadt. Att lägga något der- till, så väl som att taga något derifrån, är uttryck- ligen och med hotande stränghet förbudt af den si- ste Propheten; och i slutet af den heliga Skrift, lemnar oss det lefvande Ordet sjelft, en i detta af- seende högst märkvärdig och vigtig föreskrift. I det löftet, att "snart komma" ligger tydligen det budet, att vi, under förtröstan till Guds styrelse af verlden, hvars vägar icke äro våra, och för hvilken tusende år äro, såsom en dag, skole hålla oss blott till honom, som kommer snart, ja, icke först på den yttersta dagen, utan redan nu hvar dag och stund, till hvar och en, som behöfver och allvarli- gen söker hans hjälp och tröst. Icke i drömmar och syner, och tecken på himmelen, skole vi söka honom, utan i nådens och sanningens ord. Detta är det sanna af Gud sjelf förordnade medlet för upp- fyllelsen af det heliga budet, det saliga löftet: "Nal- kens Gudi, så nalkas han eder."

Hvad det andra beträffar, att "ingen skall för- menas, att tala med tungomål:" så kan väl detta i bokstaflig mening hos oss icke tillämpas, så vida i

en Svensk församling något främmande tungomål ej kan komma i fråga. Dock kan sättet att uttrycka sig i samma språk, vara mycket olika efter olika stånd, uppfostran, umgänge, kunskaper och tankegång. Ingen bör förmenas att tala sitt eget tungomål d. v. s. nyttja sitt eget sätt att meddela sina tankar, endast det kan förstås af dem, till hvilka han talar, och tjena dem till upplysning och uppbyggelse, i enlighet med Evangelium. Gåfvorna att undervisa äro mångahanda, äfvensom gåfvorna att fatta. Men anden är en, äfvensom tron. Andans, så väl som trons enhet, kan bevaras utan någon blind trældom under en död bokstaf.

Utan tvifvel är det i allmänhet, vid människors undervisning i salighetsläran säkrast, att behålla det språkbruk, som af ålder är i kyrkan antaget, och framför allt, att efterfölja det föreställningssätt, genom hvilket det gudomliga Ordet först blifvit meddeladt, d. v. s. det Bibliska, det Apostoliska föreställningssättet. Detta, som icke ligger i blotta orden och talesätten, hvilka hos Apostlarna sjelfve äro mycket olika, utan i lärans Evangeliska uppfattning och framställning, kan mycket väl förenas med en sådan städning i språket, som den mera bildade allmänheten vant sig att vänta och fordra. Också har till uppbyggelse för henne, denna omsorg icke saknats i flere af de skrifter, som detta Sällskap utgifvit. Att de fleste måste rättas efter den större hopen behof, ligger i sjelfva ändamålet af denna inrättning. Men åt hvilken klass af Läsare en skrift än må ärnas, och i hvad skrifart den än må förfat-

tas: så är hufvudregeln dervid den af Paulus oss gifna: "Tänk på Jesum Christum efter Evangelium."

"Mine bröder" säger en annan Apostel: "farer icke, hvar man, efter att vara Lärare: vetande att vi dess större dom få. Ty i mång stycke fele vi alle." Denna varning är icke öfverflödig i vår tid. Enskilda personer kunna väl icke hindras ifrån ovarsamhet i de kärl, med hvilka de upphämta och utsprida det eviga lifsens vatten. Men desto större är vigten af de förbindelser, som ett Sällskap, sådant som detta, ikläder sig; desto angelägnare är dess omsorg, att förekomma, så långt dess åtgärd sträcker sig, icke endast all verklig afvikelse ifrån Evangelii anda och sanning, utan ock hvarje anledning till missförstånd och misstyding.

Äfven för dig, christelige Åhörare och Läsare, är det en vigtig regel: Tänk på Jesum Christum efter Evangelium. Tänk på det lefvande Ordet, då du hör eller läser det skrifna. Tänk på det så, att det genom din tro lefver hos dig i ditt hjerta, och derifrån yttrar sitt lif i allt hvad du talar och gör, åsyftar och åstundar.

Men om du efter Evangelium skall kunna tänka på Jesum Christum, så skall du ock göra dig bekant med Evangelii innehåll. Många finnas ibland oss, som icke veta mer, än hvad folket eller dess Lärare säga Menniskones Son vara. Men gack med Nathanael och se honom med dina egna ögon. Gör än mera: följ honom som Petrus. Du behöfver icke derföre öfvergifva ditt fiskafänge, eller hvad näring och yrke du än må hafva. Sköt det i sin rätta tid,

och du skall hafva stunder öfriga, att vandra med Christo. Följ honom öfver allt i Galileen och Judeen och Jerusalem. Se hvad han gör, och hör, hvad han talar. Skulle något deraf vara dig mörkt och synas dig ett hårdt tal: så öfvergif honom icke, såsom många göra, utan fortfar att läsa och betrakta och bedja. Låt dig nöja åt Guds nåd, som ger dig det ljus, du behöfver; så att när Jesus frågar dig: "Icke vill du ock gå bort?" du må kunna svara med Petrus: "Till hvem skall jag gå? du hafver eviga lifsens ord; och jag tror, och hafver förnummit, att du äst Christus lefvandes Guds Son."

Ja, du skall förnimma det genom din egen erfarenhet af hans andas kraft, endast din vilja icke emotstår hans bud. Du skall tro det, såsom du säga det, så snart du vill lefva efter hans lära. Då kan du ock vara viss, att när helst du tänker på din Frälsare, i Herrans hus, eller i ditt eget, på vägen der du vandrar, eller på stället der du arbetar, om aftonen när du lägger dig, eller om morgonen när du uppstår, i nödens och bekymrets, eller i lyckans dagar, i sorgens eller i glädjens stund, är han dig lika nära, som han var någon af dem, hvilka följde eller besökte honom under hans synliga vandring på jorden. Du kan vara viss derom; ty han har icke endast lofvat, att "der två eller tre äro samlade i hans namn, der vill han vara midt ibland dem," såsom i sin stora församling; utan han har ock sagt till tröst för den ensamme, som suckar efter nåd och frid: "Si jag står för dörrena och klappar: den der hör min röst och upplåter dörrena,

till honom skall jag ingå och hålla Nattvard med honom och han med mig."

Ja, välsignade Åhörare! Med hvarje Evangeliskt ord som rätteligen bär detta namn, antingen det är bokstafligen tagit ur det skrifna Evangelium, eller på dess grund och i dess anda författadt, antingen det talas i Herrans församling, eller utgår i tryckta blad, klappar Jesus på vårt hjerta. Han sjelf talar deri. Om vi höre hans röst, om vi med botfärdighet och tro för honom upplåte vårt hjerta: så vill han der "ingå och hålla Nattvard," den andliga Nattvard, i hvilken han sjelf är det eviga lifsens bröd. Icke genom någon öfvernaturlig uppenbarelse, eller genom några öfverspända känslor, utan genom en beständig tillväxt i tro, i kärlek, i tålamod, i sorgfällighet om våra pligter, skall han gifva oss sin närvaro tillkänna. Med en styrka, hvarom vi icke trodde oss sjelfva, och som icke är vår egen, ehuru den icke utan eget bemödande vinnes, skole vi segra öfver alla svårigheter inom och utom oss sjelfva, och under en dagelig strid emot synden dock känna en salig frid, den Guds frid, som öfvergår allt förstånd. Detta är det fördolda lifvet i Christo med Gudi. Det är evinnerligt lif redan i tiden, då man kan säga med Paulus: "Jag lefver, dock icke nu jag, utan Christus lefver i mig; ty det jag nu lefver i köttet, det lefver jag, i Guds Sons tro, den mig älskat hafver och gifvit sig sjelf ut för mig."

Så är Guds ord icke bundet, ty Gud sjelf är deri med sin kraft, allom dem till salighet som tro. Amen.

T a l

*i Stockholms Prest-Sällskap**den 31 October 1826.*

Månge i vår tid, som i den Mosaiska Theokratien icke se annat än det listiga, i staten ingripande och inkräktande Prestvälde, som i Egypten och andra Österländer lade tygel på den genom vapnen herrskande envåldsmakten, synas benägna att tänka någon ting dylikt äfven om den Christna Kyrkan. Med den påfviska hierarki, som i medeltiden upphof sig icke endast vid regenternas sida utan till deras gemensamma öfverhufvud, hör man dem förblanda det Guds rike, som det tillhör äfven oss protestantiska prester att förkunna och befrämja. Endast deraf kan det förklaras, att den harm och afsky, som ingen i vårt upplysta land kan undgå att känna öfver de nya bemödanden, i hvilka statsmän förena sig med Jesuiter och vettenskapsmän med de så kallade Apostoliske, för att icke endast bibehålla hvad som ännu återstår af Påfvedömet, utan ock återställa dess mest förhatliga och fördömliga grundsatser och medel, hos en och annan yttrar sig i mer eller mindre uppenbara utfall äfven emot vår evangeliska kyrka och dess lärare och föreståndare, ja, emot den lära de yrka. Försvaret deremot ligger väl förnämligast i den himmelska sanningen sjelf, i dess omedelbara kraft på människohjertat så väl som i dess verkningar till hela mensklighetens upplysning och förbättring. Dock är det af vigt, att derjemte äga

en klar och sammanhängande öfversigt af den historiska form, i hvilken christendomen, under en underbar ledning af Guds Försyn, är småningom tillkommen och utvecklad. Och då Christi kyrka hvilat på den af Moses och Profeterna laggda grunden; ungefär såsom Domkyrkan i Lund står på en annan, i jorden till hälften gömd, så kallad Krypta: så kan det icke för någon christen, än mindre för en christlig lärare vara likgiltigt huru det gamla förbundet emellan Gud och hans utvalda folk betraktas och bedömmes.

Ur denna synpunkt ville jag, ehuru hvarken tillfället eller min förmåga tillåter mig att fullständigt utföra detta viktiga ämne, framställa *en hastig öfversigt af den Mosaiska theokratiens ursprung och ändamål*.

När NIMROD begynte "vara en väldig Herre på jorden," och tornbyggnaden i Babel skulle icke endast befästa hans regeringssäte, utan ock utgöra en föreningspunkt för hans kringspredda Nomadiska undersåter: så var det redan en begynnelse till det österländska enväldet, som utmärkte sin storhet först genom verldseröfrande vapen och sedan genom ofantliga uppåt skyn sig resande byggnader. Under ett sådant envælde betryckt och vid dess ännu kvarstående minnesvårdar, Pyramiderna, i träldom arbetande, fann Moses det till ett redskap för Guds rikes uppbyggande utsedda folk, ibland hvilket han var född: då han till dess frälsning blef skickad af en gudomlig röst, som återväckte minnet af dess förbund med sina fäders Gud.

Genom en af dessa besynnerliga händelser, som utan att vara underverk, likväl ögonskenligen visa oss den gudomliga hand, af hvilken så väl menniskoverlden som naturen styres, hade han vid sjelfva Pharaos hof, och just i följd af dennes omenskliga till Israëls utrotande vidtagna medel, blifvit till dess befriare uppfostrad. Utan tvifvel beredde honom der-till icke endast den kännedom af statsförhållanden, han vid hofvet vann, utan ock hans invigning i de Egyptiska presternas hemliga vishet. Vår öfvertygelse, att han var skickad af Gud och utförde ett gudomligt verk, försvagas ej, utan snarare stärkes, af den förmodan, att sjelfva hans religionsbegrepp derigenom fingo en utbildning, som de skulle saknat, om han blifvit uppfödd bland sitt eget folk. Utan att tillägga Hebreerna i eller utom Egypten en sådan ytterlig grad af försänkning i djurisk råhet, som många tvert emot den bibliska berättelsen antaga, bör man dock förutsätta, att den Patriarkaliska religionen under fyrahundra års vistelse i ett främmande land ej kunnat behålla sin ursprungliga renhet. Men att den varit alldeles förlorad, och att Moses för dem förkunnat en förut okänd gudomlighet, strider emot sjelfva den grund, hvarpå han stödde sitt företag, nemligen att han var skickad af Abrahams och Isaks och Jacobs Gud.

Utan tvifvel är det en märkvärdig likhet, som man anmärkt emellan betydelsen af namnet Jehovah och den namnkunniga inskriften på en pyramid i Sais: "Jag är allt som är, som var, och vara skall." Men om namnet *Jas* eller *Jhahs*, som skulle bäras på bröstet eller i pannan af hvar och en, som in-

trädde i Serapis tempel och framför alla andra heliga namn i Egypten hölls i vördnad, är det samma som Jehovah, ett ursprungligen Hebreiskt ord; så bevisar det snarare, att den Esoteriska religionen hos de Egyptiska presterna var af samma Semitiska ursprung, som den Hebreiska, än att Moses af dem lånt detta namn och det begrepp, det innebär.

Hvad främmande ursprung man än må tillägga de första styckena i den Heliga Skrift: så kan dock historien om Abraham och de öfriga Patriarkerna endast hos Hebreerna sjelfva blifvit funnen af Moses. Troligen fann han derom icke endast en sägen, utan en skrift förvarad ända ifrån Josephs död, vid hvilken tidpunkt berättelsen slutar och först vid Moses födelse åter begynnes.

Hvad är nu det begrepp om Gud som råder i denna historia? "Välsignad vare du Abraham den högsta Gudi, den himmel och jord tillhörer," säger hans prest Melchisedech, Konung i Salem, om hvilka begge namn det i Episteln till de Hebreer anmärkes att det ena betyder "rättvisans Konung" och det andra "frid." Derpå svarar Abraham: "Jag upphäfver mina händer till Herren, den högste Gud, som himmel och jord tillhörer." Detta samtal emellan tvenne män, som hvarken höra till samma släkt eller till samma folk, och ej hafva någon annan gemenskap, än samma tro på en evig och allsmäktig Gud, himmelens och jordens Herre, är ju allena tillräckligt att vederlägga den af så många äfven ibland de Skriftlärda yrkade satsen, att den Gud, som Abraham och hans efterkommande tillbådo, var

i början blott en familjegud, som i den mån folket tillväxte, blef upphöjd till en nationalgud.

"Jag är Gud Allsmäktig: vandra för mig och var fullkomlig," sade Herren sjelf till Abraham och stödde sin nåd emot honom och hans ätt på detta skäl: "Jag vet att han befaller sinom barnom och sinom huse efter sig, att de skola hålla Herrans vägar och göra hvad godt och rätt är." På en sådan moralisk grund stod Israëls förbund med Gud. Huru kan det då sättas i bredd med den förbindelse, i hvilken de hedniska folken trodde sig stå med sina lastfulla skyddsgudar, till hvilkas ära de i sjelfva deras tempel utöfvade allt hvad grymmast och ore-nast den menskliga förvillelsen kunnat upptänka.

Hvad sjelfva namnet Jehovah beträffar, så säger väl skriften uttryckligen, att det icke var känt af Abraham, Isak och Jacob (2 Mos. 6: 3.); men förklarar derjemte, att det var samma Gud, som de under namnet *El Schadai* tillbådo. Redan i Seths tid begynte dock, säger en annan skrift (1 Mos. 4: 26.), det förra namnet åkallas. Förmodligen bi-behölls det hos dem, som hette Guds söner, och tjente att skilja dem ifrån de så kallade Menniskors söner. Om det sedan under det allmänna förderfvet före syndaflo den gick förloradt och först af Moses åter infördes, så följer dock icke deraf, att sjelfva begreppet om Gud, såsom det högsta väsendet, saknades hos Israël och dess förfäder. Det är således utan grund, som SCHILLER med flere påstår, att Moses ur Isis mysterier hämtat detta begrepp och med en politisk klokhet inympat det i sitt folks vid-

skepliga tro på en egen hemgud, under hvars särskilda hägn det trodde sig stå.

Hela anledningen till denna tanken, att Jehovahs dyrkan först i Moses tid uppstod, är tagen af hans samtal med Gud, då han kallades. Det bevisar dock intet annat, än att Moses genom en gudomlig uppenbarelse stadfästes i sin öfvertygelse om den sanning, som han lade till grund för hela sitt verk: nemligen att den Gud, som Abraham, Isak och Jacob hade dyrkat, var det sjelfständiga outgrundliga väsende, som är alltings eviga upphof. Icke om ett namn allena, utan om ett begrepp eller kännetecken, är fråga i detta samtal: såsom hela dess sammanhang visar. Moses begärte ett insegel på sitt kallelsebrief af Gud, och han erhöll det samma, hvarmed hela uppenbarelsen till slut beseglades, då En, lik menniskones son, hvars ansigte sken som klara solen, nalkades Johannes på ön Pathmos och sade: "Jag är den förste och den siste, som är och som var och som komma skall."

Denna sammanställmelse förtjenar utan tvifvel uppmärksamhet, och för den, som i begge förbunden, det gamla och det nya, inser en gudomlig enhet, är det ingenting motbjudande, att erkänna den röst, som talade till Moses ur den brinnande busken för den samma, som "på det yttersta" genom Sonen talade eviga lifsens ord.

Paulus säger uttryckligen (1 Cor. 10: 4.) att Christus medföljde Israëls barn under deras vandring i Egypten. Och Christus sjelf sade åt Judarna, att

Abraham icke blott fröjdade sig, att han skulle få se hans dag, utan ock såg den och vardt glad. (Joh. 8: 56.)

Vid alla de tillfällen i det gamla Testamentet, då Herren uppenbarade sig i människoskepnad, kunne vi och böre vi törhända föreställa oss icke Fadren i Gudomen utan Sonen eller Ordet. Ja, icke endast den människolika, utan all uppenbarelse af det eviga oändliga väsendet, som bor i ett ljus der ingen tillkomma kan, sker genom det med honom lika eviga, ifrån honom utgångna och utgående ordet. Genom det är äfven verlden skapad, säga både Johannes och Paulus. Men ordet vardt kött, och blef människa i Jesu Christo. Såsom Jehovah hade det endast tillfälligtvis lånat människoröst och människoskepnad. Nu framträdde det som en verklig människa, på jorden född och uppvuxen, som genom lära och verk blef världens ljus och genom sitt lidande och sin död en Frälsare för verlden.

Föreställom oss, att en fremling som stode utanför porten af ett tempel och frågade hvad den Guden heter, som der dyrkas, finge höra honom själf ur helgedomens innersta djup svara: "Jag är den jag är, som varit, som är och som vara skall." Skulle han icke förvånad och betagen nedfalla och tillbedja? Sådant intryck måste det på hvar och en fördomsfri läsare göra, när han ur den brinnande busken hör den rösten, af hvilken Moses kallades, på hans fråga om hans namn lemna till svar det lika betydande namnet Jehovah.

Men huru kunde med den höga och rena idéen om Gud som detta namn innebär, den trånga och ensidiga föreställningen förenas, att ett enda litet folk skulle af honom, den evige all verdens Skapare och Herre med en uteslutande ynnest och förkärlek omfattas? Var då icke den hedniska tron på en skyddsgud för hvarje folk och land, för hvarje bygd och stad, ehuru i sin grund vidskeplig, dock i sin tillämpning mer både förnuftig och naturlig? Öfver dessa frågor, ehuru icke blott af dem som med ett hånande förakt öfverhölja sin ringa kännedom af den heliga Skrift, utan ock af många ibland dess lärda tolkare ofta upprepade, kan man dock icke annat än förundra sig, då man finner, att det löfte som Gud gaf Abraham och hans efterkommande, om besittningen af det land, hans försyn hade bestämdt för det folk, han ville tillegna sig såsom sitt, framför dem som tillbådo afgudar, genast och alltid åtföljdes af den försäkran: att i Abrahams säd alla släkter på jorden skulle välsignade varda. Hvar gång det ena löftet förnyades, blef ock det andra förnyadt. Och sjelfva besittningen af det förlofvade landet, var den väl endast för det utvalda folket en förmån? Har icke hela människoslägtet deraf dragit den största vinning? Om man slår upp kartan öfver den gamla världen (den nya var då ännu icke bebodd) och frågar sig sjelf eller det barn, man undervisar: hvar det tycker att Guds försyn borde ställa det folk, ifrån hvilket uppenbarelsens ljus skulle spridas till alla andra folk på jorden, så skall barnet, så framt det förstår frågan, ofelbart lägga sitt

sitt finger på det ställe, der de tre verldsdelarne sammanstöta och der på den ena sidan Medelhafvet och på den andra det Röda hafvet öppna vägen till hela Verldshafvet och alla dess stränder. Barnet skall med ett ord teckna åt nejden af det land, som Gud lofvade åt Israël, af hvilken verdens Frälsare skulle härstamma.

Men detta folk, huru obetydligt var det icke både till antal och område, och huru föga bildadt för ett så stort ändamål! De upplysta Greker, de mäktige Romare, skulle de icke varit dertill tjenligare och värdigare redskap? Så frågar en lika förnämen som kortsynt sjelfkloket, i det hon mästrat försynens vägar. Och ehuru det icke vore svårt att visa det falska i denna åsigt: är det nog att härvid tillämpa de gudomliga orden: "Jag prisar dig Fader, himmelens och jordens Herre, att du hafver detta dolt för de visa och förnuftiga, och hafver det uppenbarat för de fåkunniga. Ja, Fader, så hafver varit behageligt för dig."

För öfrigt hörde äfven Grekerne och Romarne till de verktyg, genom hvilka detta stora verk blef utfördt. Till dem öfvergick Christendomen genast: och hvad kunde mer befrämja dess framgång än de förres sköna språk, som Alexanders eröfringar kring hela Österlandet hade utbredt och de sednares öfver halfva verlden utsträckta rike.

Hvad för öfrigt den Judiska partikularismen angår, så är det väl sannt att Judarna sjelfva inbillade

sig vara ett af Gud företrädesvis gynnadt folk, och att vissa språk i den heliga skrift kunna åberopas till stöd derför. Deraf följer dock icke, att de i sjelfva den gudomliga uppenbarelsen annorlunda utmärktes än genom det verkliga och stora företrädet, att de på sitt altar fingo förvara den ifrån himmelen komna elden, som var ämnad att upplysa hela det menskliga släktet. Äfven i en sednare tid, då man begynte vänta en konung, som med gudomlig makt skulle återupprätta Davids rike, hade redan profeterna antydtt, hvad han sjelf, då han kommen var, förklarade och beviste, att alla verldens folk skulle få del af det ljus och den frid, han medförde. (Es. 2: 1—5.)

För öfrigt kunde hvarken profeterna eller Moses inse den plan för uppenbarelsen, som först i en framtid skulle utvecklas; ehuru det var i enlighet med den, som deras tal och verk genom en gudomlig ingifvelse skedde.

Hvad nu den Mosaiska statsförfattningen angår, hvarom här egentligen är fråga, så var den icke blott en ställning för uppbyggandet af Christi kyrka, utan ock en förebild af det rike, han skulle upprätta. Den måste således vara theokratisk. Men att sätta den i bredd med de hedniska hierarkierna, i hvilka enväldet stödde sig på vantron och religionen var endast ett helgadt ok på ett förtryckt folk, är att helt och hållet misskänna dess anda. Moses åsyftade en fullkomlig motsats icke blott af det afgudereri, utan af det tyranni, som i Egypten rådde. Han ville inrätta en stat, der intet annat band skulle

läggas på folket, än lagens, den af Gud sjelf gifna lagens, der äfven den verkställande makten skulle utöfvas i Guds namn, der med ett ord Gud sjelf skulle vara Konung.

Högst märkvärdigt är, att ehuru både lagstiftaren och regenten i det Israelitiska samhället var den Allsmäktige sjelf, det likväl stödde sig på en fri öfverenskommelse emellan honom och folket. När lagen blef utgifven, samlade Moses hela menigheten omkring sig, och lät uppläsa "förbundsens bok," som innehöll de bud och rätter, efter hvilka Israel skulle styras såsom ett Herrans folk. Hvarpå han sporde dem: om de ville dertill samtycka, då alla med en röst ropade: allt det Herren sagt hafver, vilje vi göra (2 Mos. 19 och 24 Cap.). Är ej detta ett ordentligt statsfördrag? Och skulle det ej kunnat åberopas i den strid om statsförbindelsens första grund, som äfven hos oss blifvit förd med anförande så väl af den heliga Skrift, som af förnuftsgrunder?

Visserligen skulle på den grundsatsen, att Gud sjelf var statens omedelbara öfverherre, lätt kunnat byggas den gröfsta despotism under religionens skydd, om hela styrelsen blifvit lemnad antingen åt en Öfversteprest, eller åt en regent, som stått under ledningen af en presterlig kast. Men deremot stridde icke endast den demokratiska formen af den stat, Moses inrättade, utan ock den idé, som utgjorde dess inre andeliga lif.

Denna idé innehålles i dessa Herrans ord till Israel: "J skolen vara mig ett presterligt konunga-

rike och ett heligt folk" (2 Mos. 19: 6). Så hierarkiskt detta låter, så var det likväl i sin åsyftning, snarare demokratiskt. I den Egyptiska och andra hedniska hierarkier hade man för afsigt att genom en oföränderlig vantro hålla folket i en lika oföränderlig trældom. Men Guds folk skulle så styras och uppfostras, att till slut alla kunde vara både Konungar och Prester, det vill säga, att ingen verldslig eller andelig makt skulle behövas. Det är klart, att detta var blott ett ideal, men det bestämde likväl för styrelsen dess högsta ändamål, nemligen att göra sig sjelf öfverflödig. När den Mosaiska staten föll öfverända, qvarlefde denna idé hos de Christne, som trodde på ett nytt Israel, en andelig theokrati. I enlighet dermed skrifver Petrus: Jären det utvalda släktet, det kungliga presterskapet, det heliga folket, och det egendomsfolket, att J skolen kungöra hans dygd, som eder kallat hafver af mörkret till sitt andliga ljus: J, som tillföre icke voren folk, ären nu Guds folk. Så läse vi ock hos Johannes denna låfsång öfver honom, som var en förste öfver konungarne på jorden, men lemnat sig sjelf till ett offerlam: "Du hafver igenlöst oss, Gud, med ditt blod af allahanda slägte och tungomål och folk och hedningar och hafver gjort oss vårom Gudi till konungar och prester." Dessa ord, ehuru mycket missförstådda af den svärmande öfvertron och ej mindre af den misstänksamma otron förtydda, säga dock intet annat än att i Christi rike, som icke är af denna verlden, gäller intet af de företräden, som i en stat eller kyrka på jorden finnas och måste finnas, hvarken konungslig eller presterlig värdighet, utan

alla äro både konungar och prester, alla lika nära till den himmelska ungängelsen med all verdens Herre och Konung och det saliga deltagandet i allt, som hör till hans rike och länder till hans ära.

Såsom en förebild af Christi rike, der Gud sjelf i honom uppenbarad regerar endast genom sanning och nåd, borde den Mosaiska theokratien hafva samma idé till sin högsta princip. Men nu var den tillika ett borgerligt samfund och måste således vara försedd med en yttre tvångsmakt af lag och öfverhet: den måste med ett ord hafva en statsform. Hurudan var då denna?

På en gång lafstiftare och anförare och dessutom profet, hade Moses naturligtvis högsta makten i sin hand, så länge han lefde. Äfven prestaembetet förrättade han i början sjelf. Då folket vid Sinai skulle renas och försonas med Gud, innan det besvor lagen, bestänkte han det med förbundsens blod (2 Mos. 24: 8). Efteråt, då han lemnade åt Aron offerknifven och svärdet åt Josua, bestämde han den skillnad, som alltid borde vara, ehuru den icke alltid blef iakttagen, emellan den andliga och den verldsliga makten. För öfrigt förordnade han icke allenast höfdingar, som med honom delade domare-embetet och andra grenar af statens förvaltning, utan han rådslog äfven i alla viktiga frågor med de äldste af folket. Huruvida med dessa skola förstås särskildte af menigheten utvalde män eller de äldste i hvarje släkt, är oafgjordt. Det vissa är, att staten bestod af tolf särskildta släkter eller kantonen, som hade hvar och en sin egen stamfurst.

Desse små republiker voro sammanbundna dels genom religionen, hvars tjenare så väl som helgedom och högtider jemte allt hvad till Gudstjensten hörde, voro för dem gemensamma, dels genom den krigsmakt, som var i de så kallade domarens hand: hvilka dock voro endast tillfälliga styresmän, som på de segrar, genom hvilka de räddat staten undan fiendens våld, grundade sin myndighet äfven i fredstid.

Det var således i det hela en republikansk författning, dock med den tillblandning af andlig myndighet, som den theokratiska idéen gjorde nödvändig. Någonting af det Egyptiska kastväsendet låg väl deri, att prestaembetet tillhörde endast Arons hus och den öfriga eklesiastika så väl som civila styrelsen endast Levi släkt. Men ehuru Leviterna utgjorde ett slags embetsmannas adel, motvägdes likväl deras öfvervigt derigenom, att de ingen jord ägde, utan berodde af tioden, som de öfriga slägterna till dem måste erlægga. Huru för öfrigt den styrande makten var fördeld emellan de särskilda auctoriteterna, är svårt att afgöra. Utan tvifvel hade Öfversta presten, såsom den närmaste organen för den osynliga Konungen, mycken inflytelse äfven i statsaker, helst då han genom Urim och Thumim, ett slags orakel, hvars rätta beskaffenhet är okänd, skulle afgöra frågor af viktigare och svårare art. Dock var han endast i de fall statens öfverhufvud, då han tillika beklädde värdigheten af Domare eller Schofet. I allmänhet var det Hebreiska prestväldet icke så stort, som man vanligen föreställer sig. David lät döda på en gång 85 personer, som buro lifkjortel af linne; och Salomo afsatte Öfverstepresten Abia-

thar. Äfven i religionsmål hade konungarna stor inflytelse, såsom Hiskias' och Josias' exempel visa.

Den makt, med hvilken Öfverstepresten Jojada under den unga Konungen Joas styrde riket, var tillfällig och härrörde, så väl af hans personliga egenskaper, som af de omständigheter, genom hvilka han kom i tillfälle, att först rädda hans lif och sedan upplyfta honom på sina fäders thron.

Egentligen är det endast Samuel, som framträder med karakteren af en hierark. Detta var han dock mera i egenskap af både domare och profet, än som öfversteprest, hvilket embete icke ens bordt tillfalla honom såsom ej född af Arons släkt, hvarföre han ock ifrån alla Judiska längderna på öfverstepresterna är utesluten. Hans makt grundade sig egentligen derpå, att då Elis svaghet och hans söners vanart bragt Israël på brädden af sin undergång, frälstes det af Samuel icke endast genom hans profetiska botpredikan utan genom det råd han gaf angående striden vid Mitzpa, der han efter vunnen seger uppreste hjälpostenen och sade: "Allt härintill hafver Herren hulpit oss." Det var blott hans personliga egenskaper, som bragte styrelsen i hans hand, hvarföre han ock förlorade den på sin ålderdom, då han nödgades samtycka till valet af en konung.

Vid återkomsten från den Babyloniska fångenskapen sökte man återställa den Mosaiska statsförfattningen i dess ursprungliga skick. "Då stodo Serubbabel upp, Sealthiel son, och Jesua, Jozadak son, och begynte till att bygga Guds hus i Jerusa-

lem; och med dem Guds Profeter, som dem styrkte (1 Esr. 5: 2).” Serubbabel kallas Juda Förste (Hagg. 2: 3) och Jesua var Öfversteprest. Således voro alla tre statsorganerne återställda. Den tredje var nemligen det profetiska embetet, som utgjorde en vigtig gren af den theokratiska styrelsen.

Profeterne voro icke endast lärare, utan Guds omedelbara sändebud och talade i hans namn, såsom i den rätte öfverherrens: hvarföre ock deras politiska inflytelse, ehuru tillfällig, ofta var ganska stor. De åktades dock endast så vida, som de med ord och verk kunde bevisa sig vara sanna profeter och stödde sin åtgärd på en religiös och moralisk grund. Stundom gåfvo de ock råd i krig och fred (1 Kon. 12: 22—24). I vår tid, då ingen kan åberopa en omedelbar ingifvelse af Gud, svara emot Israëls profeter de, hvilka det tillhör, att igenom allmän upplysning bereda en opinion, som verkar äfven på regeringen. Sanningens röst, antingen den yttrar sig genom en väl använd tryckfrihet eller genom ett frimodigt tal inför konung och folk af en upplyst och rättskaffens man, är ännu i dag en profetisk röst, en röst af Gud sjelf, såsom ursprunget till allt sannt och rätt. Såsom nu detta hos oss kan äga rum endast så vida, som en fri yttrande rätt är i lagen förvarad, så bevisar ock profeternas inflytelse i den Judiska staten den fria andan af dess författning.

Huru liberalt Moses tänkte derom, synes af hans svar till Josua, då denne klagade öfver Eldad och Medad, att de profeterade i lägret. ”Hvi äst du så

nitisk för mig!" sade han. "Gåfve Gud att allt Herrans folk profeterade; och Herren låte sin anda komma öfver dem!" (4 Mos. 11: 26 — 29).

Med tiden uppstod en skola till bildande af profeter; men intet band var lagdt på utöfvandet af detta kall. Hvar och en af folket, till hvad stånd och släkt han än hörde, kunde träda fram som Profet, så snart han kände sig dertill af Gud kallad. I Guds namn kunde han bestraffa presterna sjelfva, så väl som folket och dess styresmän. Ännu sedan konungamakten blifvit införd, fortfor inflytelsen af denna utomordentliga statsorgan, äfven under de våldsamaste regenter. Hvad stor rol spelte icke till exempel Elias i begge de söndrade rikena, som endast i det profetiska embetet ännu egde ett samband.

Moses hade förutsett konungamaktens införande och i det afseendet föreskrifvit icke endast regler för valet af en konung och för hans regering, utan ock en särskilt valkapitulation eller konungaförsäkran, som skulle hindra ett oinskränkt envælde (5 Mos. 17: 15 — 20). Det största hindret derföre låg likväl i den lika mycket demokratiska som theokratiska princip, hvori det egna af den Mosaiska statsförfattningen bestod. David sjelf, då han hade låtit räkna folket, det vill säga, till krigstjenst mönstra alla dem, som kunde bära svärd, i den afsigt att såsom en Österländsk Envåldsherre omge sig med en militärisk makt, måste afstå derifrån för den bestraffning, hvarmed Profeten Gad hotade honom i Guds namn, och hvars verklighet snart beviste sig i en pest, som inom tre dygn borttog 70,000 man af

den räknade hären. Lika så misslyckades Usie försök, att på en annan väg komma till enväldet, i det han nemligen ville tillegna sig äfven den andliga värdigheten, som tillhörde öfverstepresten. Men då han med rökelsekaret i handen trängde sig in i helgedomen, visade sig i samma ögonblick på hans pannan en plötsligt utslagen spetälska. Sjelf deröfver uppfylld med fasa, blef han af presterna utdrifven.

Samma år som den eljest berömliga Usias dog, såg Esaias en syn, hvari man finner, om icke en af Usie förmätenhet föranledd varning för dylika tilltag, dock en tydlig bild af den theokratiska idéen af Gud såsom Israëls egentliga konung. Han såg nemligen Herran i templet sittande på en hög och härlig stol, omgifven af lofsjungande Seraphim, och hans klädefäll uppfyllde hela huset och det vardt fullt af rökelse och bäfvade af sångens ljud.

Men såsom en symbol af den Mosaiska theokratien, i dess ursprungliga betydelse, var denna syn tillika en profetisk förebild af det Guds rike, som i en framtid skulle upprättas. Johannes säger bestämdt att det var Christi härlighet, som profeten såg. Det af Herrans klädefäll uppfyllda templet var således en bild af den christna kyrkan, som omfattar alla jordens länder och folk. Också hördes Seraphim, som der sjöngo: Helig, Helig, Helig är Herren Zebaoth, tillägga de orden: Hela jorden är full med hans äro.

Detta var redan för David antydt i Nathans profetia om det tempel, som hans son skulle bygga.

Ehuru den synes angå Salomo, är det dock klart, att denna, såsom de flesta andra profetior, har tillika en högre åsyftning på en aflägsnare framtid. Icke om Salomo, utan om Christus och hans kyrka och rike kan man förstå dessa Herrans ord: "Han skall bygga mig ett hus och jag vill stadfästa hans stol till evig tid. Jag skall vara hans fader, och han skall vara min son" (1 Chrön. 17: 12, 13).

Det är genom profetiorna om Messias och deras uppfyllelse, som den Mosaiska theokratien får sin rätta förklaring. De visa, att den icke var blott för Israëls folk en religiöst-politisk författning, utan en gudomlig anstalt till hela mensklighetens undervisning. De visa äfven att ändamålet bestod icke endast deri, att idéen om en enda Gud, som regerar hela världen, skulle hos det ifrån de afgudiska folken skilda Israël förvaras och symboliseras, till dess tid blef att den kunde kring hela världen utspridas. Härtill bidrog äfven muhamedanismen, så vida som den så strängt yrkade monotheismen härleddes ifrån Abraham genom hans son Ismael. Dock antydde redan dennes oäkta börd och förvisning ifrån sin faders hus, att det icke var genom hans afkomma, som det löftet skulle fullbordas, att i Abrahams säd alla släkter på jorden skulle välsignade varda. Tvertom uppstod den Ismaelitiska religionen, såsom det största allmännast utbredda och längst fortfarande ännu i dag icke undanröjda hindret för det löftets fullbordan.

Det var således ett annat högre ändamål, som dermed åsyftades, nemligen att jemte det Guds rike,

som blotta förnuftet föreställer sig i hela den värld, som den Allsmäktige har skapat och styrt, ett nådens rike skulle på jorden uppenbaras, der den fallna menskligheten kan försonas med Gud och frälsas från syndens och dödens makt.

Af detta osynliga Guds rike, som sträcker sig från jorden till himmelen, är den Christna kyrkan, liksom den Judiska theokratien, endast en jordisk skuggbild, ehuru tydligare än denna. Om således äfven i den förra mycket är icke endast ofullkomligt, utan ock stridande emot sjelfva hennes ändamål; om, till och med i den Evangeliska kyrkan, ännu märkas spår af presterlig egennytta och egenmäktighet: så måste allt sådant tillskrifvas endast de bristfälliga verktygen och det missbruk som sker af det mest sanna och heliga i världen.

Till förklaring af den christna theokratiens väsende och anda behöfves icke mer sägas än att Kristus, som i sin person förenar det profetiska, det öfverstepresterliga och det konungsliga embetet, har, såsom profet, sändt sina lärjungar att i hela världen, för höga och låga, fattiga och rika, förkunna samma nåd och sanning; att han, såsom Öfversteprest, har lemnat sig sjelf till ett offer för hela menskligheten; och att han, såsom Konung, har sagt: "Mitt rike är icke af denna världen."

T a l

vid Reformations-Festen

den 31 October 1817,

i Kumla Kyrka.

"Efter våre fiender äro förjagade, så lät oss draga upp och skära helgedomen igen." Så talade Judas Maccabeus, den segerrike hjälten, som hade frälst Juda folk ifrån en utländsk konungs gudlösa tyranni, och nu skulle gå upp till Guds berg och hus, för att rena den af hedniska styggelser oskärade helgedomen. Då detta var gjordt af de dertill behörige Prester och Leviter, stodo de alla bittida upp, och prydde templet, och offrade, och tillbådo, och lofvade Herran. Till åminnelse af denna märkvärdiga händelse firades i Jerusalem en årlig högtid under namn af Kyrkomessa: hvilken vi finne, att äfven vår Herre Christus har bivistat (Joh. 10: 22): han som sjelf var kommen att göra Herrans hus rent, hvarföre han ock tvenne gånger, först såsom profet (Joh. 2: 14—17), och sedan såsom konung (Matth. 21: 2—13), dref ur templet dem som der köpte och sålde; han som skulle rena all gudstjenst, all gudalära på jorden.

Christelige Åhörare! En dylik högtid är den, som vi här i dag fira, till minne af den Christna kyrkans rening genom Guds dertill utkorade redskap, den med större anda och kraft, mera gällande strid och fullkomligare framgång, än någon lärare sedan Apostlarnes tid, verkande LUTHER.

Men att äfven vi, här i Sverige, tillhöre den efter honom nämnda Evangeliskt-Lutherska kyrkan; derföre hafve vi att tacka en dylik segerhjelte, som Judas Maccabeus var, den store Konungen GUSTAF den förste. Äfven han störtade ett främmande öfvervälde, i det han fördref en blodtörstig tyrann CHRISTIAN II. Äfven han, sedan han för Sveriges tappra och frisinniga folk brutit dess utländska ok, och i sjelfständig författning återställt dess urgamla rike, lade till detta stora verk det ännu större, att ifrån den Romerska Påfvens andliga tyranni befria den Svenska kyrkan och rensa henne ifrån allt, som ej med Guds ord och ordning öfverensstämde. Skulle vi då icke med en tacksam åminnelse af hans dervid ådagalagda vishet och hjeltomod begynna denna christeliga högtid, i det vi af hans mun tycka oss höra de anförda orden: "Efter våra fiender äro förjagade, så lät oss draga upp och skära helgedomen igen" (1 Macc. 4: 36).

Detta skulle han dock icke kunnat utföra eller ens företaga, om ej den nyssnämnde Gudsmannen LUTHER förut hade i Tyskland framträdt, för att ur den heliga Skrift bevisa, huru den Påfviska kyrkans satsar och stadgar afveko ifrån Apostlarnes och Christi egna lärdomar och föreskrifter. Början dertill skedde i dag för trehundra år sedan, då den frimodiga Läraren på en offentlig tafla, som kunde af hvar man läsas, uppspikade sina första ord emot de Påfviska villfarelserna och missbruken, ord som voro "rätta sanningens ord," "spjut och naglar," såsom det i Skriften heter (Pred. 12: 10, 11).

Efter den dagen, då ibland de tolf af den Heliga Anda utsända Apostlar Petrus uppstod och begynte predika Evangelium, har ingen dag i den Christna kyrkan varit mera märkvärdig, mera afgörande, mera välsignad, än den hvars högtidliga åminnelse nu samlat oss i Herrans hus. Öfver den fröjdar sig med Christi stridande församling här på jorden äfven den segrande i himmelen. Öfver den fröjda sig alla de ljusens söner, all den himmelska härskaran, alla de med Guds insegel tecknade, som stå inför Herrans ansigte och tillbedja. Om det varder glädje för Guds englar öfver en syndare, som sig bättrar, skulle de då icke glädja sig öfver en förbättring i hela den Christna kyrkan? Ja med denna högtidliga tanke och med den ännu mera till himmelen upplyftande, att Christus sjelf fröjdar sig åt denna dag, förene vi våra röster och hjertan i efterföljande lofsång: Ps. 191 i den gamla, då ännu brukliga Psalmboken; 265 i den nya.

Text.

Herrans ord blifver evinnerliga, och det är det ordet, som predikadt är ibland eder.
1 Petr. 1: 25.

Med anledning af denna för högtiden föreskrifna text, och med hänseende till dess föremål, skole vi påminna oss:

Huru genom Guds ords åsidosättande hans kyrka förfallit, men genom dess fria och rätta bruk blifvit återupprättad.

Ditt ord är i vår nöd och sorg
 Vår säkra tröst och fasta borg;
 Dervid behåll din kyrka ren
 Och fria henne från allt men.

Apostelen Petrus, hvars nyss upplästa ord skola leda vår betraktelse, var såsom en af Christi förnämsta Apostlar räknad ibland pelarne i hans kyrka (Gal. 2: 9). Men att en sådan makt som Påfvedömet skulle i hans namn upprättas, kunde hvarken han sjelf, eller någon af de första Christna föreställa sig. Visserligen hade hans gudomlige mästare vid det tillfället, då han främst ibland hans lärjungar bedyrade: "Du äst Christus lefvandes Guds Son," lofvat honom himmelrikets nycklar, och förklarat, att han på honom eller rättare på den tro, han bekände, skulle bygga sin församling, så att helvetets portar ej skulle varda henne öfvermäktige. Men om Petrus kunnat förutse, att i sjelfva den kyrka, hvars första grundsten af honom lades, då han på Pingstdagen bragte 3000 själar till dop och christendom, en af helvetets portar skulle öppnas; om han kunnat förutse, att de honom gifna himmelrikets nycklar skulle af sjelfva Antichrist (ty hvad annat var väl Påfven på höjden af sin missbrukade makt?) tillgripas och förvändas, för att ifrån Guds församling och människors gemenskap bannlysa, i hemliga häkten instänga, på brinnande bål förgöra otaliga offer af oskyldiga Christna och främst dem, som trognast höllo sig till Christi Evangelium: huru skulle han icke förskräckts och bedröfvats öfver det fö-

reträde, hans himmelska Herre honom gaf! Huru skulle icke sjelfva det namnet Petrus, eller helleberg, som han dervid erhöill, hafva legat tungt på hans hjerta, eller alldeles förkrossat det! När konstmakaren och skrymtaren Simon för penningar begärde att få del af den heliga Andas gåfvor och Petrus dervid utropade: "Det du vorde fördömd med dina penningar; efter du menar, att Guds gåfva kan fås för penningar" (Ap. G. 8: 20): huru mycket mer skulle han icke hafva vredgats, om han kunnat tänka, att i en framtid de, som föregåfvo sig sitta på hans stol, skulle drifva handel med alla nådens medel, ja med sjelfva den syndaförlåtelse, som Christi sändebud fingo makt att i hans namn åt botfärdiga och troende själar förkunna. Och när han med innerlig glädje öfver Evangelii framgång utbrast: "Herrans ord blifver evinnerliga, och det är det ordet, som predikadt är ibland eder:" hvilken harm och sorg skulle det icke hos honom väckt, om han föreställt sig en framtid, då man med en myndighet, som stödde sig på hans namn, skulle förfälska, förtyda och undangömma detta samma Herrans ord, som af honom och de öfriga Apostlarne och Evangelisterne predikadt och skrifvet var.

Men om Petrus än kunnat förutse allt detta, så skulle han likväl stått dervid, att Herrans ord blifver evinnerliga. Ty han hade hört Jesus sjelf försäkra: "Falske Christi och falske profeter skola uppkomma och förföra många. Men den som blifver fast intill ändan, han varder salig." — "Himmel och jord skola förgås, men min ord skola icke förgås." Matth. 24: 24, 13. Marc. 13: 31.

Denna profetia, om den ock närmast syftade på händelser, som redan i Apostlarnas tid inträffade och stodo i sammanhang med Jerusalems förstöring, har dock äfven en allmännare betydelse och gäller i alla tider. Så länge världen står, skall mörksens makt göra försök emot Guds rike och dervid betjena sig af sjelfva ljusens vapen, icke blott de i naturen och förnuftet oss på jorden gifna, utan ock de genom uppenbarelsen ifrån himmelen komna; men alltid förgäfvess. "Herrans ord blifver evinnerliga." För det måste lögnens fader vika, om han än förskapar sig till en ljusens engel.

Försökte han icke, att för Christus sjelf, med åberopande af hvad om honom skrifvit var, vrida det heliga ändamålet, för hvilket han var kommen i världen? Men hvarmed vederlade och afviste honom Christus? Med det som skrifvit var enligt dess rätta förstånd. Så finne vi, att Christi kyrka ur det djupa förderf, i hvilket hon var sunken, blott genom det gudomliga ordets fria och rätta framställning, blifvit åter upprättad. Icke heller skulle detta förderf kunnat uppstå, eller så djupt inrota sig, om den heliga Skrift ej varit dels orätt tydd, dels undangömd.

Vid den tid, hvarom fråga är, kunde på hela christenheten lämpas denna Herrans klagan öfver Israëls barn: "Mig, som är en lefvande källa! öfvergifva de och göra sig brunnar, ja usla brunnar; ty de gifva intet vatten." Men skulden låg icke då, som nu, hos sjelfva fåren, som skulle vattnas. Dem gafs icke det springande vatten till evinnerligt lif,

som den gode Herden lofvar dem, han samlar till sin hjord. Folket, som kom i Herrans hus, fick der icke höra det sanningens och nådens ord, som är en Guds kraft alla dem till salighet, som tro, utan endast tomma ljud på ett främmande språk eller fåfänga drömmar och dikter, ja, förvillande och förderfvande läror, som insöfde människan i synd och vände deras hjertan från den ende och sanna Guden till helgon, som ej voro bättre än hednigarnas stumma afgudar.

I detta åldriga tempel, ett af de äldsta i riket, förvaras ännu minnesmärken af den påfviska vantron. Utom de i en vrå undanställde helgonbilder, står öfver altaret ett skåp, som vid detta tillfälle kan tjena att visa oss, hvori de villfarelser och missbruk, emot hvilka LUTHER uppreste sig, förnämligast bestodo. Ja icke endast såsom en öfverlefva af påvedömet's tid, utan ock såsom en sinnebild af dess väsende och anda, är denna altarprydnad värd den uppmärksamhet, vi derpå nu fäste.

När begge dörrarna igenslås, ser man ej annat än Evangelium, det sanna Evangelium, som äfven vi tro och bekänna. Man ser nemligen på den ena dörren Engeln Gabriel, som nedkommer från himmelen med det stora och glada budskapet; att verdens Frälsare skall födas, och på den andra Jungfru Maria, som med en glad undergifvenhet och kärleksfull förtröstan emottager detta saliga budskap. Äfvenså finner man ingenting från den rätta tron afvikande i de målade taflor, som utgöra den yttre

delen och kunna sammanslås eller utbredas, föreställande Christi lidande och död samt uppståndelse; hvarföre det ock ännu är brukligt, att under passionstiden låta dem stå utslagna. Men just deri ligger det farliga af den påfviska läran, att hon utanpå synes christelig och har ett sken af gudaktighet, men i sitt inre är egenmäktig och verldslig, samt äsyftar endast timmeliga förmåner.

Detta röjer sig äfven i denna helgedom, när man betraktar dess innersta och väsendtligaste del. Man ser der Christus föreställd såsom en Segerherre och Konung, men icke såsom en Segerherre öfver synden och döden och såsom en sanningens Konung, en Fridförste i nådens osynliga rike, icke heller såsom sittande på fadrens högra hand i sin härlighets rike, utan med en verldslig krona, sådan, som Kejsare och Konungar bära, och med jordens klot i sin hand, som betecknar ej hans andliga makt, utan det timmeliga herravälde, som Påfven tillegnade sig såsom Christi förmente Ståthållare på jorden.

Det är en af de förnämsta villfarelserna hos de Påfviske, att de såsom Judarna söka en verldslig Messias, och ej akta dessa Christi egna ord: "Mitt rike är icke af denna verden." Derföre ville äfven Påfven upphöja sin stol öfver alla Kejsares och Konungars throner och från alla jordens länder uppbära skatt, för att till sig draga all verdens rikedom. Det lyckades honom äfven till en tid genom den okunnighet och vantro, som han underhöll ibland folken.

Till den ändan uppfunnos och utspriddes hvarjehanda läror, som ej hade den ringaste grund i den heliga Skrift, utan tvertom voro dels af Apostlarne, dels af Christus sjelf uttryckligen förnekade eller förbyggda.

Så hade Jesus, som förutsåg det afguderi, man med Jungfru Maria i en framtid skulle bedrifva, alltid sökt vända folkets uppmärksamhet ifrån sin moder. Då en ibland hans åhörare prisade henne salig, som hade födt en sådan son, svarade han: "Ja, salige äro de, som höra Guds ord och gömma det," Luc. 11: 28. Vid ett annat tillfälle, då han satt i ett rum och lärde, kom till honom ett bud, att hans moder och bröder stodo utanför och ville tala vid honom. Då sträckte han sin hand öfver sina lärjungar och sade: "Si min moder och mina bröder. Ty hvar och en, som gör mins Faders vilja, som är i himmelen, han är min broder och syster och moder." "Qvinna, hvad hafver jag med dig?" sade han till henne sjelf på bröllopet i Cana, då han skulle förrätta sitt första underverk. Och då han vid sin död lemnade henne i Johannis vård med de orden: "Si din son! Si din moder!" så gaf han derigenom icke blott ett rörande bevis på sin sonliga kärlek, utan ock en tydlig anvisning om det rum i hans kyrka, som hans moder tillhörde nemligen ibland hans lärjungar, såsom nu mera icke blott hans, utan Johannis moder.

Allt detta oaktadt, när den Christna kyrkans föreståndare tillegnade sig en verldslig makt, blef äfven hennes oskyldiga namn missbrukadt såsom ett

medel dertill. För det saliga företräde, hon ibland qvinnor haft, att framföda världens Frälsare och Herre, blef hon såsom en gudomlighet ställd vid hans sida, ja ej sällan framför honom tillbedd. Så se vi henne äfven här sittande på en thron bredvid Christus och bärande såsom han en konglig krona. Man hyllade henne såsom himmelens drottning, ehuru hon sjelf kallade sig endast Herrans tjänarinna. Man beviste henne såsom Guds moder en gudomlig dyrkan, ehuru det är skrifvet: "Herran din Gud skall du tillbedja och honom allena skall du tjena." Man åkallade hennes namn jemte, ja framför Jesu eget, ehuru det är skrifvet: "I ingom androm är salighet; ty det är icke heller något annat namn under himmelen menniskomen gifvet, i hvilket vi skole salige varda."

Äfven till andra för helgon hållna menniskor ställde man sin åkallan. Derföre ser man ock här Christus och Maria, omgifna af Konungar och Biskopar, äfven qvinnor, som utmärkt sig genom sin fromhet. Hvar stad, hvar församling, ja hvar person hade sitt eget skyddshelgon. Man höll sig gerna till det, efter hvilket man i döpelsen blifvit nämnd. Så anropades S:t Erik, S:t Eskil, S:t Brigitta i synnerhet af dem, som buro samma namn. Man trodde sig behöfva deras förbön hos Gud, ehuru Skriften säger, att "det är endast en medlare emellan Gud och menniskor, nemligen den menniskan Jesus Christus." Ofta gick man honom alldeles förbi, honom, som allena kan försona oss med Gud; genom hvilken, då han är Guds Son och vår broder, vi

hafve ett öppet tillträde till Gud såsom hans och genom honom vår Fader.

Man förstod således icke den första bokstafven af den christna läran det första ordet, som ett christeligt barn bör känna, som står främst i Herrans bön, det ordet: "Fader vår:" genom hvilket allena vi Lutherska Christne, om vi lemne oss åt Guds anda, kunna tillegna oss den evangeliska frihet, om hvilken Paulus skrifver dessa märkeliga ord: "Der Herrans ande är, der är frihet," 2 Cor. 3: 17. Alle de, som drifvas af Guds anda, äro Guds barn. Ty J hafven icke fått trældomsens anda åter till räddhåga; utan J hafven fått utkorade barns anda, i hvilkom vi rope: "Abba käre Fader." Rom. 8: 14, 15.

Denna frihet förutsätter upplysning. "J skolen förstå sanningen och sanningen skall göra eder fria," säger Jesus. Men hvad upplysning fanns väl i en kyrka, der man tillbad icke blott de aflidnas till himmelen såsom man trodde upphöjda själar, utan ock deras i grafven multnade stoft. En liten benknota, som man föregaf hafva tillhört en helig man, ehuru den kanske var tagen ur en steglad mördares eller ett rofdjurs benrangel, betaltes ofta med värdet af en hel gård, och förvarades i ett skrin af silfver. Vid den offentliga Gudstjensten framtogos sådana aflefvor, för att kyssas af hopen, som deri sökte en inbillad läkedom för själens eller kroppens plågor, och därför erlade en dryg betalning.

Ofta anställdes till ett helgons graf en vallfart af flera hundra mil. Äfven helgonens bilder tilla-

de man en undergörande kraft och böjde knä för dem, såsom hedningarna för sina beläten. Ja denna förmenta Christendom var i sjelfva verket intet annat än hedendom och afgudereri.

Mången gång voro sjelfva andaktsöfningarna förenade med samma utsväfningar och styggelser, öfver hvilka Gud i gamla Testamentet förkunnade sina förbannelser och straffdomar. Åtminstone tjente Guds-tjensten sällan till någon uppbyggelse eller lärdom. Hela andakten bestod i korsande, knäböjande och utanläsning af böner på ett främmande språk. Man samlades i Herrans hus, icke för att höra Hans ord och lära Hans bud och rätter, icke för att "lära hvad godt är," utan för att afhöra en latinsk messa, hvaraf man icke förstod ett enda ord; för att åskåda en altartjenst, hvari endast vaxljusen och bilderna och presternas granna kläder och besynnerliga åtbörder sysselsatte hela uppmärksamheten; för att undfågnas med välluktande rökelse och stänkas med heligt vatten och för att försona sina synder, icke genom bättring och tro, utan genom penningar.

Detta är det skändligaste af alla de Påfviska missbruken. Är det icke otroligt, att på den ena sidan bedrägeriet och gudlösheten, och på den andra blindheten och lättron, kunde vara så stora att man sålde och köpte Guds rike, att man höll till salu liksom på en marknad den nåd och den salighet, som Jesus med sin nåd oss förvärfvat. Men det var mindre på vår Frälsares förtjenst man grundade sin salighet, än på helgonens goda gerningar. Man inbillade sig, att dessa gjort mera godt än de

behöft för sin egen själs frälsning och att kyrkan samlade deras öfverloppsverk, för att sedan deraf utdela åt andra, som hade endast synden på sin räkning. Så orimligt och samvetslöst förfälskade man sjelfva kärnan af den Christliga religionen, den viktiga läran om rättfärdiggörelsen. Det var ett dubbelt förderf, då man på den ena sidan stödde sig på människors verk, liksom de icke alla vore syndare inför Gud, och på den andra frikallade sig sjelf från allt eget bemödande om rättskaffenhet och dygd.

Dertill kom att man diktade en så kallad skärseld, der äfven de högre efter sin död måste skäras och renas innan deingo ingå i den eviga saligheten; men hvarifrån likväl Påfven och hans prester och munkar genom sina messor och böner kunde befria de själar, för hvilka en lösen till dem betaltes. Påfvens utskickade förklarade oförsynt, att i samma ögonblick, som penningarna för aflatsbrevet klingade i deras kista, skulle ock den i skärselden pinade själen uppflyga åt himmelen.

Hvad var följden af en sådan skändelig lära? Hvad annan kunde den vara, än att man, utan den minsta tanke på bättring, fortfor i alla synden och laster och tryggade sig vid det köpta nådebrevet. Ja, mången, som ärnade begå den gröfsta missgerning, gick förut och köpte sig förlåtelse derföre, ty aflat, såsom det hette, såldes icke endast för de synden, man utöfvat, utan äfven för dem, man ärnade utöfva.

Samvetet talade väl häremot hos mången, i synnerhet hos de bättre sinnade. Men de lastfulle

voro glade att på detta sätt kunna nedtysta det besvärliga vittnet i sitt eget hjerta. Det man gerna önskar, det tror man. Hvad kunde samvetets eller förnuftets röst verka, så länge man deremot ställde kyrkans och Påfvens myndighet, d. v. s. Guds, ty i Guds namn såsom Guds Ståthållare tillegnade sig Påfven enväldsmakt öfver hjertan och samveten, såsom öfver konungar och konungariket. Man höll honom för ofelbar och lade mer vikt på hans påbud, på fornåldriga menniskostadgar, liksom i phariseernas tid, än på Guds eget ord i den heliga Skrift. Man föregaf nemligen, att Gud förklarade och förökade sitt ord genom den helige Andes verkan hos dem, som styrde kyrkan.

Dessa stadgar och förklaringar voro till en stor del sådana, att de stridde snörrätt emot Jesu och hans Apostlars lära. Derföre fann man ock nödigt att undandölja Bibeln. Det var en förbuden bok, som ingen annan fick läsa än presterna. Äfven af dessa hade de flesta ej dristat eller vårdat sig att läsa den. Ganska få af dem, som förestodo församlingarna, visste något af dess innehåll. Huru kunde de då framställa dess gudomliga lära? Också var det dem icke ålagdt. Det mesta af deras syssla bestod i att messa och sjunga. De predikningar, som då och då höllos, tjente till ringa uppbyggelse, emedan de ej innehöllo annat än utrop öfver helgonens gudlighet och orimliga sagor om deras underverk. Om ett Guds ord någon gång meddelades, så gafs det dock sällan eller aldrig oförfalskadt.

Det förhöll sig då med den andliga upplysningen äfven i denna församling såsom med den lekam-

liga i dess kyrka. En lemning af några rutor i det fönster, under hvilket altaret fordom stått, visar oss ännu de brokiga färgor och bilder, med hvilka det varit utsiradt. Det ljus, som ett sådant fönster insläppte, var icke rent och klart, icke sådant, som det kommer ifrån himmelen, utan det var dunkelt och mångfärgadt. Det åstadkom i helgedomen endast en tvetydig och förvillande skymning. På samma sätt var det med det andliga ljuset eller läran. Den gafs icke sådan, som den kommit från himmelen, som den står i den heliga Skrift, utan den var uppblandad med många menskliga tillsatser och dikter. Den vrängdes och förtyddes, för att tjena till stöd för Påfvens makt och för hvarjehanda verldsliga och timmeliga afsigter.

När "sjelfva ljuset var vordet mörker" (Matth. 6: 23), när läran, som skulle upplysa och leda människorna, var förvillande och bedräglig, hvad under, att den i stället för att hindra förderfvet, bragte det till sin höjd! Men just det yttersta förderf blir genom Försynens visa styrelse till slut en orsak till förbättring. Det öppnar människornas ögon: det väcker deras häpnad och fasa; och ju mera afskyvärdt det onda visar sig, desto mera uppeldas ifvern för det goda. Så förhöll det sig vid reformationen. Då skedde, såsom Paulus säger (2 Cor. 4: 6), att "Gud böd ljuset lysa ur sjelfva mörkret." Den gudlösa handeln med syndernas förlåtelse väckte en allmän afsky, och det behöfdes blott en enda frimodig röst, för att förena en mängd rättsinnade människor emot en makt, som helgade ett sådant skändeligt missbruk. Denna röst upphöjdes af LUTHER i dag